

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉባኤ

ቃለጉባኤ

ጥራዝ

2

ጥቅምት 30 ጥቅር 7 /1987 ዓ.ም

አዲስ አበባ

ማጠቃለያ

ጥራዝ 2

ተራ ቁጥር	ርዕስ ጉዳይ	ቃለገባሊ		ጥራዝ ቁጥር
		ቁጥር	ገጽ	
1	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 3 ላይ የተደረገው ውይይት	10	1-12	000001-000012
2	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 4 ላይ የተደረገው ውይይት	10	12-16	000012-000016
3	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 5 ላይ የተደረገው ውይይት	11	1-10	000010-000026
4	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 6 ላይ የተደረገው ውይይት	11	10-14	000026-000030
5	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 7 ላይ የተደረገው ውይይት	11	14	000030
6	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 8 ላይ የተደረገው ውይይት	12	1-9	000031-000039
7	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 9 ላይ የተደረገው ውይይት	12 13	9-13 7-12	000039-000043 000050-000055
8	ኃሊቃ እድገት ዘለቀ ጉባኤውን ረገጠው ስለመጣታቸው የተሰጠው ውሳኔ	13	1-6	000044-000049
9	የጉባኤው ቃለገባሊ ቁጥር 5 እና 6 መርምሮ አፀደቀ	13	6-7	000049-000050
10	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 10 ላይ የተደረገው ውይይት	13	12-13	000055-000056
11	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 11 ላይ የተደረገው ውይይት	13	13-17	000056-000060
12	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 12 ላይ የተደረገው ውይይት	13	17-20	000060-000063
13	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 13 ላይ የተደረገው ውይይት	14	1-6	000065-000070
14	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 14 ላይ የተደረገው ውይይት	14	6	000070
15	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 15 ላይ የተደረገው ውይይት	14	6-7	000070-000071
16	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 16 ላይ የተደረገው ውይይት	14	7-10	000071-000074
17	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 17 ላይ የተደረገው ውይይት	14	10-11	000074-000076
18	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 18 ላይ የተደረገው ውይይት	14	12-14	000076-000078
19	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 19 ላይ የተደረገው ውይይት	14	14-18	000078-000082
20	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 20 ላይ የተደረገው ውይይት	14	18-20	000082-000084
21	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 21 ላይ የተደረገው ውይይት	14	20-21	000084-000085
22	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 22 ላይ የተደረገው ውይይት	14	21-24	000085-000088
23	የጉባኤው ቃለገባሊ ቁጥር 7 እና 8 መርምሮ አፀደቀ	15	1-2	000098-000090
24	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 23 ላይ የተደረገው ውይይት	15	2-4	000090-000092
25	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 24 ላይ የተደረገው ውይይት	15	4-6	000092-000094
26	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 25 ላይ የተደረገው ውይይት	15	6-7	000094-000095
27	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 26 ላይ የተደረገው ውይይት	15	7-10	00009-000098
28	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 27 ላይ የተደረገው ውይይት	15 16	10-12 1-4	000098-000100 000101-000104
29	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 28 ላይ የተደረገው ውይይት	16		000104-000113
30	በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 29 ላይ የተደረገው ውይይት	16		000113-000123

ጥቅምት 30 ቀን 1987 ዓ.ም ከጧቱ 3.00 ሰዓት በሕገ መንግሥት ጉባኤ አዳራሽ የተካሄደው የሕገ መንግሥት ጉባኤ የተመራው በጉባኤው ሊቀመንበር በዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ሲሆን በቅድሚያ የጉባኤው ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ በዕለቱ 526 የጉባኤው አባላት እንደተገኙ ገልጸው ጉባኤው ውይይቱን መጀመር እንደሚችል አሳስበዋል ::

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የዕለቱ አጀንዳ በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 3 ላይ እንደሚቀጥል አስታውቀዋል ::

በዚህም መሠረት አቶ ኤሊያስ ተሮ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ዛሬ አንድ ላይ ተዋቅረው የሚታዩት ሦስት የኢትዮጵያ ባንዲራ ቀለማት ለየብቻ ይሰቀሉ እንደነበር ፤ አፄ ሚካኤል ሦስቱን ቀለማት እንደ አንድ ባንዲራ ካዋቀሩ በኋላ ወደ ደቡብ የሀገሪቱ ክፍል በመዝመት ባንዲራውን ተቀበል በሚል የሲዳማን ፤ የጌዴኦን ፤ የወላይታን ሕዝብ መጨፈጨፋቸውን ታሪክ እንደሚመሰክር ፤ በዚህ ምክንያትም ባንዲራው በታየ ቁጥር ተጨፍጫፊዎች ተበዳይነታቸውን ጨፈጫፊዎች ደግሞ ራሳቸውን እንደ ነፃ አውጪ እንደሚያዩ ገልጸው ብሔር / ብሔረሰቦች ነፃነታቸውን ከተቀዳጁ ወዲህ ባንዲራውን በበዝባዞችና ጨፍጫፊዎች መቃብር ላይ ለማቃጠል የሚፈልጉ የሲዳማ ሕዝብ በርካታ እንደሆኑ አስረድተዋል ::

አያይዘውም አረንጓዴ ፤ ብጫ ፤ ቀይ የኢትዮጵያ ባንዲራ ሕዝቧ በባዕድ ኃይል ላለመዝዛትና የባዕድ ሀገር ባንዲራ በአገሩ እንዳይውለበለብ ከቀኝ ገዢዎች ታገሉ ነፃ የወጣበት በዚህም በዓለም አቀፍ ደረጃ የታወቀበት በመሆኑ አሁን ባንዲራውን መቀየር ለዓለም ለማሳወቅ በሚደረገው ጥረት የሰው ኃይልና ወጪ የሚጠይቅ እንደሆነ ጠቅሰው የብሔር / ብሔረሰቦችና ሃይማኖቶችን እኩልነት የሚያንጸባርቅ ብሔራዊ አርማ በባንዲራው ላይ ተቀምጦ እና በዚሁ ትርጉሙ ተቀይሮ የሀገሪቱን ብሔራዊ ባንዲራነቱን እንዲቀል ማድረግ እንደሚሻል ፤ አርማው ግን ለባለሙያ ብቻ ተትቶ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ተቀርጾ ለጉባኤው ቀርቦ ሊፀድቅ እንደሚገባው አመልክተዋል ::

በሌላም በኩል ወ/ሮ የአባይነሽ ካሳ ከክልል 3 አረንጓዴ ፤ ብጫ ፤ ቀይ የኢትዮጵያ ባንዲራ በኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት በተለይ አርሶ አደሩ በፈረሰኛ ፤ በጭቃ ሹም ፤ በጉልተኛ ምርቱን የተነጠቀበት ፤ በደርግ ኢሠጥ ዘመንም ለባንዲራ ዝመት እየተባለ ወንድማማቾች የተራረዱበት ፤ አርሶ አደሩ ለሠፈራ ፕሮግራም

ሲባል ከቀደም የተነሳባቸው በመሆኑ ሠርቶ አደሩም ሊያደርግ ስለሚችል መደቡ ነጭ የሆነ የሠርቶ አደሩን ፍቅርና እንደነት እንዲሁም ከብዙም ነፃ ለመውጣት ያደረገውን ትግል የሚያንፀባርቅ አርማ ባለው አዲስ ባንዲራ ሊቀየር እንደሚገባ ገልጿል ።

ቀጥለውም ሐጂ አህመድ ሐጂ መንግሥት ከክልል 4 የኢትዮጵያ ባንዲራ የሕዝቦቿን እንደነት ፣ ነፃነትና አብሮ መኖር መሆን ሲገባው ከእነዚህባሕር የተሳካለህ ነውና ተቀባል በሚል በማድረግ መርኅነት ደም የፈሰሰበት ምስጢር ፣ እጅና እግር የተቆረጠበት ፣ ገዢ መደቦች ራሳቸውን ያስከበሩበት ፣ የሌሎችን መብት ያፈነባት የአፈናና የባርነት መሣሪያ እንደሆነ ፣ ይህ ባይሆን ኖሮ የኢትዮጵያ ሕዝቦች በጥላቻ ሰሜት ያዩት እንዳልነበረ ፣ ዕውነቱ ይህ ሆኖ ባለ ባንዲራውን እንደ ልዩ ነገር የሚቆጥሩትና የሚናገሩበት ቡድኖች በባንዲራው ስም የተጨቆኑት ሕዝቦች ታሪክ እያውቀውም ወይም መነሻው ተሳስቶ በባንዲራው ስም ምንም ባይል አልፈለም በሚል ቢከራሩም እሁን የሲሲኒው የብሔር / ብሔረሰቦችን እኩልነት ወደ ኋላ መመለስ እንደማይቻል ፣ ይልቁንም ከርከሩ ከትግብት ላይ እንደሚጥላቸው አመልክተዋል ።

ኢያይዘውም በሚንሊክ ዘመን መንግሥት በክርሲ ብዙ ሕዝብ እንደተጨፈጨፈ እና መጠሪያውም "የወጣቶች ኩሬ" እንደሆነባል ፣ ይህም ለዚህ ምስክር እንደሆነ ፣ በኃይል ሥላሴ ዘመን መንግሥትም ሠርቶ አደሩ ለጊታው አገልጋይ እንደነበረ ፣ ይህንንም በመቃወም ብዙ የሕይወት ጥፋት እንደደረሰ ፣ ደርግ ደግሞ የመሬት ግብርን ከመጨመሩም በላይ የእንድ ቢተከብ በተለያየ ወቅት ድርጅቶችን በማቆጣጠር መዋጮ ያስከፍል እንደነበር ፣ ይህም አንሳት የሠርቶ አደሩን ትግል ለማቆም በባንዲራ ስም ዝመት በሚል ደም ሲያፋስስ እንደነበረ አስረድተዋል ።

እነሰውም የኢትዮጵያ ባንዲራ በባንዲራነቱ ራሱ በጭቁን ሕዝቦች ያደረሰባቸው በደል በሰመናሩ እንዲሁም በጸቶች የሠሩት ሥራ አየመስከረባቸው በመሆኑ ዕውነተኛ ባንዲራ እንዲሆን የሁሉም ብሔር / ብሔረሰባዊ ሃይማኖቶች ዕኩልነት የሚያንጸባርቅ አርማ ተደርጎበት በኢትዮጵያ ባንዲራነቱ እንዲቀጥል አርማው ግን በባለሙያ ተቀርጾ በጉባኤው ሲፀድቅ እንደሚገባ ገልጿል ።

በሌላ በኩል አቶ ዮሐንስ አሰሩ ከክልል 14 የረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 1 እና 3 መሰሉ በሙሉ እንደሚቀበሉት ከገሰሉ በኋላ በስንድቅ አላማው ላይ የብሔር / ብሔረሰቦችንና የሃይማኖቶችን እኩልነት የሚያንፀባርቅ ብሔራዊ አርማ የሚያንገግውን ንዑስ አንቀጽ 2 በመቃወም በኢትዮጵያ ብዙ

ሃይማኖቶች ስላሉ ለምሳሌም የመስቀልንና የጨፈራን ምስል እንደ ላይ ለማስቀመጥ የሚያስብ አርፋቸው ሊኖር እንደማይችልና የዚህ ዓይነቱን አርማም በሰዶት አላማው እንዲቀመጥ መደንገጥ ሕዝብን መናቅ እንደሆነ ገልጿል ።

ቀጥሎም አቶ ዳንኤል በላይነህ ከክልል 14 የኢትዮጵያ ባንዲራ ሕዝቦቿ በብሔር / ብሔረሰብ ሳይለያይ የጠላት ባንዲራ በሀገሪቱ እንዳይውብለሰላብ ደማቸውን አፍሰሰው አግታቸውን ከስሸሰው ለዚህ ትውልድ ያስተላለፉት ታሪካዊ ቅርስ በመሆኑ ከጨቋኝ ሥርዓቶችና ባለሥልጣናቸው ጋር ሲያያዝ እንደሚያገባ ቅርስ በብሔር / ብሔረሰቦችም መብት የሚከበረውም በተግባር እንጂ በባንዲራው ላይ ተቀርጾ በሚቀመጥ አርማ እንዳልሆነ አመልክተዋል ።

እነሰውም በኢትዮጵያ ያሉት ሃይማኖቶች በርካታ እንደመሆናቸው መጠን ሁሉንም ሃይማኖቶች የሚያንፀባርቅ አርማ በባንዲራው ከተቀመጠ ባንዲራው የተለያዩ ሃይማኖቶች ምልክቶች ስለሚገኙበት እያንዳንዱ ሃይማኖት ከራሱ ምልክት ውጭ ያለበትን ያገሩ ባንዲራ ለመስቀል እንደማይፈልግ ፣ ለማናዊ ሃይማኖትም እየተስፋሩ ስለሆነ ለሰላም ዕውቅና መስጠት እንደሚሆን አስረድተዋል ።

ከዚህም ሌላ በዝባዮች ለጭፍጨፋ ዘመን ሲንቀሳቀሱ ባንዲራውን ማውለበላቸው ግልጽ ቢሆንም ባንዲራው በራሱ አነሳሽነት ስለላተገታለቀለና ሲጨፈጭቱም ስለተጨፈጨፈ ወንጀለኛ እንዳልሆነ ፣ ትናንት በባንዲራው ስም በደል ያደረሱ ወንጀለኞች ዛሬ በባንዲራው ሥር ፍርዳቸውን እንደሚቀበሉ ፣ የብሔር / ብሔረሰቦችና ሃይማኖቶች እኩልነት የሚያንፀባርቅ አርማ በባንዲራው ላይ ቢቀመጥ እኩልነቱን የማያከብር አመራር ካለ ሊከበር እንደማይችል እንዲሁም በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አርፋቸው ባወያዳቸው ቀበሌዎች በባንዲራ ላይ አርማ ይቀመጥ የሚል አስተያየት በጭራሽ ከሕዝቡ አለመስጠቱን አቶ ዘበሌ ዐጋሥባሲ ከክልል 14 ገልጸው የፈዴራሉ ባንዲራ በአባል ክልሎች ሊውለበላብ እንደሚገባ የሚያነግግ ንዑስ አንቀጽ እንዲቀየር ሀሳብ አቅርበዋል ።

አቶ ዩሱፍ መሐመድ ከክልል 2 በበኩላቸው በባንዲራ ስም በደል የደረሰባቸው የኢትዮጵያ ሕዝቦች በደሉን ባስታወሱ ቁጥር ባንዲራውን በጥላቻ ዓይን ቢመለከቱም ቀደምት ላሳቸች / ሕዝቦች / ለነፃነት የተዋገቡት ምልክት መሆኑንና ጨርቅ ስለሆነ እንዳልበደላቸው ስለሚገነዘቡ እንደሚቆረቆሩለት ፣ በወውዳዊ አገዛዝ ጊዜ በባንዲራው ላይ የነበረው መስቀል የያዘ አንበሳ እንደሆነ ፣ ያም የአንድ ሃይማኖት የበላይነትና የዘውዱን ኃይልነት የሚያስገነዝብ እንደሆነ ፣ በደርግ ጊዜ ይህ እንደተነሳ ፣ እሁን ብሔር / ብሔረሰቦችንና ሃይማኖቶች እኩልነት የሚያንፀባርቅ ብሔራዊ አርማ

ቢደረዝበትም ምንም ጉዳት እንደሌለው ገልጸው በዚህም ትርጉሙ ስለሚለወጥ ባንዲራው የሁሉም ዜጎች እንደሆነ ፣ ይዘቱ ማን በገዛሉው ሊጠና እንደሚችልና ቀደም ቢል በባንዲራው ላይ ነጭ ምልክት ይታከልበት ያሉትን ሀሳብ እንደባሉ ጠቁመዋል ።

አቶ ለተዳህረም አህመድ ከክልል 5 በስጦት አስተያየት ገባለው የኢትዮጵያ ታሪክ እንደት ነበር ፣ በሚለው ሳይሆን ፈጽራላዊት ኢትዮጵያ እንደት ትገኛል ፣ በሚለው ላይ ሊያተኩር እንደሚገባ ፣ ባንዲራው ምን ዓይነት መሆን አለበት ለሚለው ከብሔር / ብሔረሰቦች ስብዮር አንድ ኮሚቴ ተቋቁሞ ለገዛሉው የውሳኔ ሀሳብ እንዲያቀርብ ቢደረግ እንደሚሻል ከገለጹ በኋላ ባለፉት ሥርዓቶች በባንዲራው ስም በባል ሕዝብ ላይ የደረሰው ጭናቄ ለደቡብ አፍሪካ በጥቁሮች ላይ ከተደረጉ ጭናቄዎች የላቀ እንደሆነ ፣ ባንዲራው አባቶቻችን ደማቸውን አፍሰሰው አጥጋታቸውን ከስከባው ያቆዩት ቅርስ ነው በሚል አቶ ጽንኢል የህዝቡት ሀሳብ " በጠር ከወጋህ ይልቅ ጦሩን የሚሰብቅህ ይብላል ። " እንደሚረዘው የሰማሊኝ ተረት እንደሚደግፍት ፣ ሀሳቡም ለፌዴራላዊት ኢትዮጵያ ስም የሚያበጅ በመሆኑ አቅራቢው የወከላቸውን ሕዝብ ቢያሟክሩ እንደሚሻል ገልጸዋል ።

ከዚያም አቶ ደረጃ ዳኒኒቶ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ለእንደ ባንዲራ መውሰብላብ የሕዝቦች መኖር ወሳኝ በመሆኑ ሕዝቦች ሊመለከቱና ሊከሰሩ እንደሚገባ ሕዝቦችም ባንዲራቸው ሕልውናቸውን እስከላኳቸውንና ነፃነታቸውን የሚያረጋግጥ መሆኑን ማመን እንዳለባቸው የኢትዮጵያ ባንዲራ ለአህመድና ያቆዩትም የላላውን ባንዲራ አውርደው የራሳቸውን በመስቀል ፣ የሌላውን አስተዳደር አፍርሰው የራሳቸውን አስተዳደር በተኩ ለባቶቻችን በሚባሉ በገዛቸው ሳይሆን የበገዛቸውንን ጭቆና በታከሻቸው ተሸካሚው የቆዩት የኢትዮጵያ ጭቆና ሕዝቦችና ብሔር / ብሔረሰቦች እንደሆነ አመልክተዋል ።

አያይዘውም ኢትዮጵያ በውጭ ወራሪ ኃይል ስትጠቃ ጭቆና ሕዝቦቿ ያበበቂ ስንቅና ትጥቅ እስከ መጨረሻው ለባንዲራቸው ቢሉ ቢዋደቁና በጠላት ቢታረፉ ዛሬ አባቶቻችን እየተባለ የሚተረክላቸው በገዛቸው ወደ ውጭ ሀገር ፈርገዋል እንደነበር ፣ በድል ማግሥት ለድል ያበቃቸውን ጭቆና ሕዝብ ቢጨቁኑና ቢረጋገጡ እንደነበር ፣ አባቶቻችን እየተባለ የሚሃዝላቸው በገዛቸው ለአንራቱ ነፃነትና ለባንዲራዊ ክብር ያደረጉት አስተዋጽኦ እንደሌለ አስታውቀዋል ።

እነሱም ስውኃቸው ታሪክ ይህ ሆኖ ሳለ የኢትዮጵያ ሕዝብ የተባለሉትን ሳይ ይቀበላል በሚል ባንዲራው አባቶቻችን ያቆዩት የእንደነትና የፃሃት ምልክት እንደሆነ የሚቀርበው የተሳሳተ ታሪክ በሕዝቡ ዘንድ ተቀባይነት እንደሌለው ጠቁመው የኢትዮጵያ እንደነት ከሕዝቦች ሕልውና ፣ ከብሔር / ብሔረሰቦችና ሃይማኖቶች ለኩልነት ውጭ የሚይታሉበት እንደሆነ ፣ ገዛሉው በባንዲራው ቀጣይነት የሚያወያው የኢትዮጵያ ጭቆና ሕዝቦች ለነፃነታቸው የተዋገቡት በመሆኑ ከዚህ አንጻርም እዳለድን ኢትዮጵያ ለመገንባት እንጂ ከላይ በተጠቀሰው የተሳሳተ ታሪክ አኳይ እንዳልሆነ አስረድተዋል ።

ቀጥለውም በስንደቅ አላው ላይ የብሔር / ብሔረሰቦችና ሃይማኖቶች ለኩልነት የሚያገፃፀርቅ እርማ እንደሚቀመጥበት ለማረጋገጥ በእንቅጽ 3 ንዑስ እንቀጽ 1 ላይ የሚሰጥሩት " ቀይ ሆኖ " ከሚለው ቀጥሎ ብሔራዊ እርማ ይኖረዋል የሚል ሐረግ እንደታከለበትና እንዲሻሻል ጠቁመው የእርማው መቀመጥ ለሀገሪቱም ሆነ ለባንዲራው ቀጣይነት ዋስትና እንደሚሆን ፣ እርማው የሃይማኖቶች ለኩልነት መገንፀሪቅ ለሰማዊ እምነቶች ዕውቅና መስጠት ይሆናል በሚል የተነሳሽነት አስተያየት ሃይማኖት የአማኝ ዲሞክራሲያዊ መብት እንደመሆኑ መጠን ትክክል አለመሆኑን ፣ የሃይማኖቶች ለኩልነት በእርማው ካልተንፀባረቀ ለኩልነቱ አፍላዊ ሆኖ እንደሚቀርብ ገልጸው ከዚህም በተጨማሪ እያንዳንዱ የፌዴራል መንግሥት አባል አባልነቱን የሚቀበለው በራሱ ፈቃድ እስከሆነ ድረስ የፌዴራሉን ባንዲራ እንዲያውሰልብ የሚደነገግ ተጨማሪ ንዑስ እንቀጽ መቅረጽ አስፈላጊ እንደሆነ ገልጸዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ኩማ ደመቅሳ ከክልል 4 የብሔር / ብሔረሰብ ተወካዮች ባንዲራውን በተመለከተ የምራት አስተያየታቸውን የሚሰጥሩት ከዚህ በፊት በባንዲራው ስም በመጨቆናቸውና በመረገጣቸው እንደሆነ ፣ እሁንም ይህ ቁስላቸው ሳይሸርና በበጽዮቻቸው ላይ የአጽፋ እርምጃ እንደሚደረግ ሳይሉ የተዋረዱበትን ታሪክ እዳለድን ኢትዮጵያ በመገንባት ለማስተካከልና በጋራ ባንዲራ ለማውሰብላብ በሚታገሉበት በእሁኑ ወቅት ቁስላቸውን የሚያስታውሷቸው አስተሳሰቦች ያሉ በሚታገሉበት በሚያደገቁ በድኖች ስለሚሰነዙ ለእነኝህም ያላቸውን ተቃውሞ ማረጋገጥና ለሚታገሉበት ቢሉ መግለጻቸውን አስረድተዋል ።

እነሱም በኢትዮጵያ የሚገኙ ብሔር / ብሔረሰቦች እረንጓዴ ፣ ብጫ ፣ ቀይ የሆነው ባንዲራ እንደባንዲራቸው የሚቀበሉት ከወራሪ ኃይል ጋር ተዋግተው ነፃነታቸውን ያስከቡበት የጎሃት ምልክት በመሆኑ ፣ እንዲሁም በገዛቸው ሊጨቁኑ

ያልጨቆነ በመሆኑና እውን ደግሞ የራሳቸውንና የሃይማኖታቸውን እኩልነት የሚያግዝባር አርማ ከተቀመጠበት ከዚህ በፊት ደርሶባቸው የነበረውን የቀዳሳ ታሪክ ድፋቃል ከሚል እንደሆነ ጠቁመው በረረቁ የቀረቡትን ገፅብን እንቀጽቅ እንደሰ ተቀባይነት ቢያገኙ እንደሚደግፉና ቤቱም ወደ ወሳኝ ሀሳብ ቢያመራ እንደሚችል አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ታደሰ ከባ ከክልል 3 ገብአው በትናንት ወደደብቱ የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ ጨርቅ ነው ሲባል ብዙ የገብአ አሳሳት እንገሽግጁቸው እንደነበረ አስታውሰው በእጄ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት በ1948 ዓ.ም በመሣው እገ መንግሥት ምዕራፍ 8 አንቀጽ 124 "የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ አረንጓዴ ፣ ብጫ ፣ ቀይ ቀለማት ያሉት ጨርቅ ነው ።" በሚል እንደተጠቀሰ ለገብአው አስገንገበዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ተስፋይ ሐጎስ ከክልል 1 በሰንደቅ አላማው የሚቀመጠው አርማ ምን መሆን እንደሰበት ለባለሙያ ሊተው እንደሚገባ ገልጸው አርማው የባንዲራው አካል መሆን እንደሚገባ የሚገልጽ ነገር በአንቀጽ ውስጥ ባለመኖሩ ይህ በአንቀጽ ሊካተት እንደሚገባ ሀሳብ አቅርበዋል ።

የገብአው ሊቀመንበር በበኩላቸው በባንዲራው የሚቀመጠው አርማ ሕዝቦች ሀገሪቱን ለማልት ያላቸውን ፍላጎት የሚያገዝባር መሆን ስላለበት " ... በአንድነት ለመኖርና ሀገራቸውን ለማልማት ያላቸውን ተስፋ ... " በሚል የአንቀጽ ገፅብ አንቀጽ 2 እንደሚሻሻል ገልጸው በአጠቃላይ አንቀጹን በተመለከተ ቤቱ ወደ ወሳኝ እንዲያመራ ያቀረቡትን ሀሳብ በቤቱ አብዛኛ ድምፅ ተደግፏል ።

የገብአው ሊቀመንበር አያይዘውም እስከ አሁን በቤቱ ውስጥ ሲንሸራሸሩ የቆዩት ሀሳቦች የገብአው ዋና ፀሐፊ ጠቅላላ ባለመልኩ እንዲያቀርቡ በጠየቁት መሠረት የገብአው ዋና ፀሐፊ ፣

1. የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ ብሔር / ብሔረሰቦች በስሙ የተረገጠባትና የተጨቋኑበት ቢሆንም ራሳቸውን ከሕግ ግዛት ወረራ ነፃ ያመጡበት የነፃነት ምልክት በመሆኑ የራሳቸውንና የሃይማኖታቸውን እኩልነት የሚያገዝባር አርማ ተደርጎበት በኢትዮጵያ ባንዲራነቱ ይቀጥል ፤
2. የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ የሕዝባዊና ብሔር / ብሔረሰቦችን መብትና እኩልነት የተከበረበት ለባቶቻችን ደማቸውን አፍሰሰው አጥንታቸውን ከከሰሰው ለዚህ ቅውልድ ያቆዩት የኢትዮጵያ ሕዝቦች ታሪክ ቅርስና መላያ በመሆኑ ምንም ዓይነት አርማ ባይደረግበት በኢትዮጵያ ባንዲራነቱ ይቀጥል ፤

3. የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ ብሔር / ብሔረሰቦች በስሙ የተረገጠባትና የተጨቋኑበት መብታቸው የተገፈፈበት በመሆኑ ፤

ሀ. ቀለማቱ በከፍተኛ ወደታች የሚሰመሩ ሆነው ነጭ አርማ ይደረግበት ለ. መደቡ መላው በመላው ነጭ ሆኖ የብሔር/ብሔረሰቦችንና የሃይማኖቶችን እኩልነት የሚያገዝባር አርማ ይደረግበት ፤

4. የዲዲራውን ብሔራዊ ባንዲራ ክልሎች ከባንዲራቸው ጎን እንዲያውሰበልቡ የሚደነግግ ገፅብ አንቀጽ በአንቀጽ ውስጥ ይቀረጽ ፤

የሚሉ እንደነበሩ ገልጸዋል ።

ከዚያም የገብአው ሊቀመንበር በእነዚህ ሀሳቦች ላይ ቤቱ ከሻይ ዕረፍት በኋላ ተወያይቶ እንደሚወስን ጠቅሰው ገብአው ለሻይ ዕረፍት ተሰቷል ።

ከሻይ ዕረፍት በኋላ የገብአው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ ገብአው በመጀመሪያ በአንቀጽ 3 ላይ ከታሪክ አኳያ የተነሱትን ነጥቦችና ልዩነቶችን በማመልከት ድምጽ እንዲሰጥበት ማቅረባቸውን ጠቁመው በዚህ ላይ ከሕግ አማካሪዎችና ከሌሎች ሰዎች በዕረፍት ሰዓት አስተያየት ጠይቀው በመንግሥት ያስቀመጧቸውን ነገሮች በቃለገባሉና በቴፕ የተቀረጸ ስለሆነ በተለይ ከታሪክ አኳያ የተነሱትን እዚህ አስቀምጦን ድምፅ ከሰጠንበት ትርጉም ሆኖ ስለሚቀመጥና የገብአውን ሕግ የማዕደት ሚና ለውጦ ተርጓሚ ስለሚያደርገው ይህን እንደ መንደርደርያ አስፍረን በአንቀጽ ገፅብ አንቀጽ 3 ላይ ብቻ በድምፅ ብንወስን የተሻለ ነው የሚል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም የገብአው ሊቀመንበር ዶ/ር ነጋሰ ጊዳዳ ትናንት ከቀረቡት ሀሳቦች አንዱ ባንዲራው ጭረሽ ተለውጦና ነብረ ቀለሜቱ ቁልቁል ሆነው ነጭ ቀለም እንዲኖርበት የሚል እንደሆነና ይህን ሀሳብ ያቀረቡት አቶ አሊ አብዲ ኢሴ ከክልል 5 ስለዚህ ጉዳይ ሀሳብ ማቅረብ እንደሚፈልጉ ገልጸው ዕድሉን ለአርሳቸው ሰጥተዋል ።

አቶ አሊ አብዲ ኢሴ ከክልል 5 በዚህ ጉዳይ ላይ ብዙ የገብአ አሳሳት ሀሳብ እንዳቀረቡ ጠቅሰው ትናንት ያቀረቡት ሀሳብ መሳባቸውን ገልጸዋል ።

ቀጥሎም ከሰማሌ ብሔረሰብ ኡጋል ሺዳድ የተባሉ ታዋቂ የነበሩ ሰው ከዕለታት አንድ ቀን ሸረረት በአፍንጫቸው ላይ በማለፉ ብዙ እንደጮኹ ሰዎችም የሚያስፈሩ እንዳልሆነና መሬቱን እንዳልለባቸው ቢገልጽላቸው "እኔን የሚያስፈሩኝ ያረፈብኝ ሸረረት አይደለም" ፤ ይህ አፍንጫዊ የሌሎች ልራዊትና እንደሰሳት መተላለፊያ እንዳይሆን ሰግቼ ነው ።" ብለው እንደመለሱ ገልጸው ሰውጮውን ሰዎች እንደፈረ ቢያደዋቸውም አሳቸው እንደሰላም ጀግና እንደሚቆጥሯቸው አስገንገበዋል

አያይዘውም የኢትዮጵያ ብሔር /ብሔረሰቦች ባንዲራው ጨርቅ መሆኑን መገንዘብ እንዳለባቸው ፤ ሆኖም አስጊውና አጠያያቂው ባንዲራው ባይሆን ከሌለ በስተጀርባ ያለው አስተሳሰብ እንደሆነ ጠቅሰው ሰንደቅ አላማው ከተነካ ደረካሳል ተብሎ የቀረበው ሀሳብ በመቃወም የብሔር / ብሔረሰቦችንና የሃይማኖቶችን እኩልነት የሚያመለክት አርማ እንዲታከልበት አስበዋል ።

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር የኢትዮጵያ ባንዲራ ተቀይሮ ቀላማት ቁልፋል ሆነው ነጭ ይታከልበት በሚል ቀርቦ የነበረው ሀሳብ መሰብሰብን ጠቁመው በአንቀጽ 3 ንዑሳን አንቀጾች ላይ የቀረቡትን ሀሳቦች በማቅረብ በድምፅ መጠነ እንደሚገባ አመልክተዋል ።

በዚህም መሠረት በአንድ በኩል የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ የኢትዮጵያ ነጥቅ የሕዝቦች አንድነትና የኢትዮጵያ ታሪክ ምልክት ስለሆነ ንዑስ አንቀጽ 1 ምንም ጭግሮ ሳይደረግበት እንዳል ይቀመጥ የሚል ሀሳብ ፤ በሌላ በኩል ደግሞ የወደፊትን ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ ለመገንባት ባንዲራው የበፊትን ጭቆና ፤ ብዝሃና የመሰበሰሉትን ስለሚያስታውስ እነዚህን መርሳት እንዲቻል ባንዲራው ላይ የብሔሮች ብሔረሰቦች ፤ ሕዝቦችና ሃይማኖቶች እኩልነትን የሚያሳይ ብሔራዊ አርማ መታከል አለበት የሚል ሀሳብ መቅረቡን አብራርተዋል ።

አያይዘውም አንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 1 " የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ ከላይ አረንጓዴ ፤ ከመካከል በጫና ፤ ከታች ቀይ ሆኖ በመሀሉ ብሔራዊ አርማ ይኖረዋል ። ሦስቱም ቀላማት እኩል ሆነው በአንድም ይቀመጣሉ ። " ተብሎ እንዲሻሻል የተረበውን የውሳኔ ሀሳብ ከሚደግፉት አንድ ፤ ይህንን ከሚቃወሙት መካከል ደግሞ አንድ ሰው አስተያየት መስጠት እንደሚችል አስታውቀዋል ።

በዚህም መሠረት ውሳኔ ሀሳቡን በመቃወም አቶ አዳሙ ደንፋ ከክልል 14 ይህ ባንዲራ ኢትዮጵያን በዓለምም ሆነ በአፍሪካ ያስተዋወቀ ፤ እስከ አሁን ድረስ ታሪኳን ወግዋን በመያዝ እዚህ ያደረሰና ለኢትዮጵያ ሕዝብ ባለውለታ እንደደሀን ፤ ምንም እንኳን ሰዎች በባንዲራው ስም ግፍ ሠርተዋል ቢባልም ሰዎች እና ሥራቸው እንዲጠየቁበትና ቢታሰቡም እንዲወተሱበት እንጂ የኢትዮጵያ ሕዝብ መከራያ የአንድነት ምልክት የሆነው ባንዲራ ሊወቀስና ሊጠላ እንደሚያገባ ገልጸዋል ።

አያይዘውም ባንዲራው ብሔር / ብሔረሰቦች ፤ ሕዝቦችና ሃይማኖቶችን ሳይለይ በኢትዮጵያዊነታቸው አኩሮቶ ከዚህ ማድረሱን ጠቁመው እስከ አሁን በነበረው አረንጓዴ ፤ ብጫ ፤ ቀይ ቀላማት ላይ ሌላ ነገር መጨመር እንደሌለበት የመረጣቸው የወረዳ 11 ሕዝብና የአካባቢውም አዳኝም እንደሆነ አመልክተዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ደረጀ ጳጳሳቸው ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ባንዲራው ላይ ብሔራዊ አርማ መታከል እንዳለበት በአንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ መጠቀሱ እንዳለበት ያሳሉትን ሀሳብና የጉባኤው ሊቀመንበር ያቀረቡትን የውሳኔ ሀሳብ እንደሚደግፉ ዶ/ር አብዱልመጅድ ሁሉን ከክልል 5 ጠቁመው በባንዲራው ስም የተፈጸመው ግፍ በአቶ አብዱልከሪም አህመድ ከክልል 5 እና በአጁ አህመድ ሐጂ መንበር ከክልል 4 እንደተገለጸና አሳዛኝ እንደሆነ እነዚህ ተወካዮች ባንዲራው ያስከተለውን ችግር ቢዘረዝሩም በመጨረሻ ሁሉም ለወደፊት በእኩልነት የሚያምን ከሆነ ብሔር / ብሔረሰቦች አንድ ላይ ሆነው የወደፊቱን በመቀየስ ሁሉንም ወደ መሳማማት / ከምጋርማይዝ / የሚወስድውን መንገድ እንደሚመርጡ መግለጻቸውን ጠቅሰው በአንዳንድ ሰዎች ባንዲራው ላይ ምንም ነገር አይታከል አይቀንስም የሚባል ከሆነ አቶ አሊ አብዲ ሊሊ ከክልል 5 በትናንትናው ስለት እንደገለጹት የሚባል ከሆነ ለቶ አሊ አብዲ ሊሊ እንደሚመጣ አስገንዝበዋል ።

እነሰውም ኢትዮጵያ በዓለም አቀፍ ደረጃ የታወቀችው አሁን ባለው ባንዲራ ብቻ ሳይሆን በአፄ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት በነበረውና አንባሳው ዘውድና መስቀልን ይዞ ከመካከል የተቀመጠበት ባንዲራ ጭምር መሆኑ ፤ አሁን ያለውን ባንዲራ ሳንተው ሁላችንንም የሚያግባባን ብሔራዊ አርማ ጨምረን አብረን እንዳንሰን ብለው በብዙ ሚሊዮን በሚቆጠረው ሕዝብ የተወከሉት የግልጽ አባላት ለጠይቁ አይቻልም የሚል ሀሳብ ከመጣ ብሔር / ብሔረሰቦች ይህን ባንዲራ እንዲተውት የሚገፋፋ መሆኑን ፤ ማንኛውም በኢትዮጵያ የሚገኝ ብሔር / ብሔረሰብና ሕዝብ ከቆጥሮ አትገባም ዝቅትኝ / አናሳ / ነህ ባይባል በመፈቃቀርና በአንድነት መኖር እንደሚገባ ፤ ለምሳሌ በስማሊ ክልል 38 ንዑሳን ብሔረሰብ ወይም ጎሳዎች እንዳሉና አንዱን ትልቅ ሌላውን ትንሽ አድርጎ ማንም እንደማይኖገር ይህ በኢትዮጵያ ሊኖር እንደሚገባው ገልጸዋል ።

በመጨረሻም አንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 1 "የኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማ ከላይ አረንጓዴ ፤ ከመካከል ብጫ ፤ ከታች ቀይ ሆኖ በመሀሉ ብሔራዊ አርማ ይኖረዋል ። ሦስቱም ቀላማት እኩል ሆነው በአንድም ይቀመጣሉ ።" በሚል እንዲሻሻል ለድምፅ ቀርቦ 506 ድጋፍ ፤ 4 ተቃውሞ ፤ 12 ድመፀ ተኮቅቦ ተመዝግቦ ንዑስ አንቀጽ በተሻሻለው መልኩ እንዲቀመጥ ተወስኗል ።

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር በአንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ ብሔራዊ አርማ እንዲጨመርበት ጉባኤው ስለወሰነ አንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 2 የሚገልጸው

ብሔራዊ አርማው ምን ምን ነገሮችን እንደሚያካትት አስረድተው የገደቡ አንቀጽን መግባት ከሚታወቀው አንድ ከሚጽግቱ አንድ አስተያየት እንደሚቀበል ገልጸዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ዳንኤል በላይነህ ከክልል 14 "የብሔራዊ አርማው የብሔር / ብሔረሰቦችን ፣ የሕዝቦችንና ሃይማኖቶችን እኩልነት የሚያገግበርቅ ይሆናል ።" የተባለውን የተቃውሞታትን ምክንያት ሲገልጹ የሃይማኖትም ፣ የብሔር / ብሔረሰብ እኩልነት በተግባር መታየት አለበት እንጂ በባንዲራው መሰረር እንደሌለበት ፣ የብሔር / ብሔረሰቦችና የሃይማኖቶች እኩልነት በአርማ ሆኖ በባንዲራው ላይ ከሠፈረ የሚቀጥለው ሂደት ባንዲራውን ማፍረስ እንደሆነና በዚህም የተነሳ ሀሳቡን እንደሚይቀበሉት አመልክተዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ማሞ ንዴበ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል የብሔራዊ አርማው የብሔር / ብሔረሰቦችንና ሃይማኖቶችን መካተቱን በመደገፍ በኢትዮጵያ ከሁሉም በላይ ቅድሚያ መታየት ያለበት የኢትዮጵያ ሕዝብ እንጂ አገርና ባንዲራ እንዳልሆነ ከሕዝብ ክልል አገር ሆነ ባንዲራ ሊኖር እንደማይችል ገልጸው በአንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 2 ላይ የተጠቀሰው የብሔር / ብሔረሰቦች ፣ ሕዝቦችና ሃይማኖቶች እኩልነት እስከሆነ ድረስ መቀመጥ ያለበትና የወከላቸውም ሕዝብ አቋም እንደሆነ አስገንዝበዋል ።

ቀጥሎም አንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 2 "ከባንዲራ አላማው ላይ የሚቀመጠው ብሔራዊ አርማ የኢትዮጵያ ብሔር / ብሔረሰቦች ፣ ሕዝቦች እና ሃይማኖቶች በእኩልነትና በአንድነት ለመኖር ያላቸውን ተስፋ የሚያገግበርቅ ይሆናል ።" የሚለው ለድምፅ ቀርቦ 517 ድጋፍ ፣ 4 ተቃውሞ ፣ 4 ድምፅ ተአቅቦ ተመዝግቦ ገደቡ አንቀጽ በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ባለበት መልኩ እንዲቀመጥ ተወስኗል ።

ከዚያም የገብአው ሊቀመንበር በአንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 3 ላይ የተቃውሞ ሀሳብ ካለ እንዲቀርብ የጠየቀ ባለመኖሩ ገደቡ አንቀጽ ለድምጽ ቀርቦ 520 ድጋፍ ፣ 1 ድምፅ ተአቅቦ ተመዝግቦ ያለምንም ተቃውሞ ገደቡ አንቀጽ ተቀባይነት አግኝቷል ።

ቀጥሎም የገብአው ሊቀመንበር አንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 4 ሆኖ "የፌዴራሉ አባሎች ከራሳቸው ባንዲራ ጎን የፌዴራሉን ባንዲራ መስቀል አለባቸው ።" የሚል ሀሳብ ከአቶ ዘላለ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 ቀርቦ እንደነበር ገልጸው ሀሳቡን አቶ ዘላለ ፀጋሥላሴ እንዲያብራሩት ጠይቀዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ዘላለ ፀጋሥላሴ በኢትዮጵያ ያሉት ክልሎች ተጠባባሪው ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያን እንዲመሠርቱና ክልሎች በፌዴራል መዋቅር የራሳቸው ባንዲራ ስላላቸው ከራሳቸው ባንዲራ ጎን ለጎን የፌዴራሉን ባንዲራ መስቀል እንዳለባቸው በሕገ መንግሥቱ እንዲካተት በመፈለግ ሀሳቡን አንዳቀረቡት አስገንዝበዋል ።

ቀጥሎም ከላይ በተጠጸው የውሳኔ ሀሳብ ላይ አንድ የድጋፍ ፣ አንድ የተቃውሞ አስተያየት የቀረበ ሲሆን ሀሳቡን በመደገፍ አቶ ዳንኤል በላይነህ ከክልል 14 በስጡት አስተያየት ክልሎች / ፌዴራል ስቴትስ / የራሳቸውን ጉዳይ ራሳቸው ያስተዳድራሉ እንጂ ከአገሪቱ ተለይተው የሚይታዩ በመሆናቸው የፌዴራል መንግሥቱን ባንዲራ ከክልሎች ባንዲራ ጎን ለጎን መስቀል እንዳለባቸው ፣ ይህም የአገሪቱ ክፍሎች እንደሆኑ እንደሚያረጋግጥ አብረርተዋል ።

በሌላ በኩል የውሳኔ ሀሳቡን በመቃወም አንድ የገብአ አባል በስጡት አስተያየት አንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 4 ሆኖ ይገባ የተባለው ሀሳብ የባንዲራ አላማውን አለቃቀልና አጠቃቀም በተመሰከተ ሌላ ዝርዝር ሕግ እንደሚያስፈልገው ፣ ለምሳሌም የክልሎች ባንዲራ ከፍ ይበልጥ ፣ በቀኝ ይሁን በግራ የሚሉት በሕገ መመገብ እንዳለባቸው ገልጸው ያፀደቅነው ለንደቅ አላማ በመላ አገሪቱ የሚውለበለብ መሆኑን ግን ከአንቀጽ መንፈስ መረዳት ስለሚቻል ሌላ ተጨማሪ ገደቡ አንቀጽ ማግኘት እንደማያስፈልግ አስገንዝበዋል ።

ከዚያም የገብአው ሊቀመንበር በአንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 4 ሆኖ "የፌዴራሉ አባሎች ከራሳቸው ባንዲራ ጎን ለጎን የፌዴራሉን ባንዲራ መስቀል አለባቸው ።" በአንቀጽ 3 ገደቡ አንቀጽ 4 ሆኖ እንዲገባ የሚለው ለድምፅ አቅርቦት 5 ድጋፍ ፣ 517 ተቃውሞ ፣ 8 ድምፅ ተአቅቦ ተመዝግቦ ተቀባይነት ሳያገኝ ቀርቷል ።

ቀጥሎም አቶ ሙሉጊታ ገ/ሕይወት ከክልል 1 አሁን ያፀደቅነው ባንዲራ 4 ነገሮችን የያዘ ስለሆነ በተለይ ብሔራዊ አርማው ከሚይዛቸው አጠቃላይ ይዘቶች ውጪ እንዳልተወሰነ ጠቀመው አጠቃላይ ይዘቶችን በመከተል በርካታ አርማዎች ለውድድር ቀርበው የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ከመረጠ በየጊዜው አርማውን የመቀያየር ሁኔታ ሊያስከትል እንደሚችል ፣ ይህም እንዲያሳይንና ባንዲራው በሕገ መንግሥቱ መወሰን ስላለበት መካተት ያለባቸው ነገሮች ሁሉ በግልጽ ቀርበው እንዲወሰን ወይም ስለ ጉዳዩ ከባለሙያዎች ሀሳብ ቀርቦ ችግር የማያስከትል መሆኑን እንዲረጋግጥ አሳስበዋል ።

ለዚህም የገብአው ሊቀመንበር በስጡት ምላሽ ስለባንዲራው ጉዳይ አንቀጽ በአንቀጽ የውሳኔ ድምፅ ከመስጠቱ በፊት ጉባኤው በስቴ ሁኔታ እንደተወያየባት

ገልጽው ወይም እንዲቆም በአብላጫ ድምፅ መጠላት፤ እሁንም በዝርዝር በገፅ-ባን እንቀጽቶ ላይ ድምፅ ተስጥቶበት ነበረ። በኋላ እንደገና ጉዳዩን ግዩብ እንደሚቻል አስገንዝቦል ::

በሌላ በኩል አቶ አስፋው ቀኖ ከክልል 4 የባንዲራውን ቀለሞች ትርጉም በሚመለከት ግልጽ በላሳሳቸው እንዲብራራላቸው በለጠቀ አቶ ዓለምበገደ ገላምላክ ከክልል 1 በሕዝብ የሚመረጠው ቋሚ መንግሥት ሊፍቀው እንደሚችልና በአንቀጽ 4ይ ገብኤው በበቂ ሁኔታ ተወያይቶ በገፅ-ባን እንቀጽቶ ላይ ሲጠባን እንደቆየ ገልጽው ገብኤው በአንቀጽ በአጠቃላይ እንዲወሰን አሳስቦል ::

በዚህም መሠረት የገብኤው ሊቀመንበር አንቀጽ 3 ከማግኘቱም ጋር በአጠቃላይ እንዲጸድቅ ለድምፅ አቅርበዉት 513 ድጋፍ፣ 1 4 ተቃውሞ፣ 5 ድምፅ ተአቅቦ ተመዝግቦ አንቀጽ 3 ቤቱ አሰድቋል ::

ቀጥሎም የገብኤው ሊቀመንበር ወይም በአንቀጽ 4 " የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙር " በሚለው ላይ እንደሚቀጥል ጠቅላው አንቀጽን በገብኤ አሳምተዋል ::

በዚህ መሠረትም አቶ ደበበ አበራ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በአንቀጽ 4 ላይ የተቀመጡት በሕገ መንግሥቱ የሰፈሩትንን ዓላማዎችና መርሆዎች፣ የኢትዮጵያ ብሔር / ብሔረሰቦች በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አብሮ ለመኖር ያላቸውን ዕምነት፣ የወደፊት የጋራ ዕድላቸውን የሚያገፍብርቅና መሠረታዊ ነጥቦችን የያዘ እንደሆነ አስረድተዋል ::

አያይዘውም ብሔራዊ መዝሙሩ በእነዚህ ላይ ተመሥርቶ ከመጣ የኢትዮጵያ ሕዝቦች ወደፊት አገራቸውን በጋራ ለመገንባት ያላቸውን ዕምነት የሚያገፍብርቅና ኢትዮጵያዊነታቸውን የሚያሳለብት፣ በፍላጎትና በመፈቃቀር በጋራ ጥቅም ላይ የተመሠረተ እንደነት ፈጥረው የሚኖሩ ሕዝቦች መሆናቸውን የሚያበስር እንደሚሆን ገልጸዋል ::

አክላውም የኢትዮጵያ ሕዝቦች መዝሙሩ የእኛ ነው ብለው ዕምነት የሚጥሉበት እንደሚሆን ገልጽው ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል የሚለው ገብኤው ግጥም አወደድሮ፣ ዜማ ተቀናብሮ እስኪመጣ በላማይጠብቅ ለዚህ ሲባል ለወደፊቱ ዝርዝር የአፈጽጸም ሕጎችን የሚመለከትና አቀማመጡም በተገቢ ሁኔታ እንደሆነ አብራርተዋል ::

ከዚያም አቶ ደዝቡ ሸቼ ከክልል 3 በበኩላቸው በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴና በደርግ መንግሥት የነበሩት መዝሙሮች የገዢዎችን ፍላጎት የሚያገፍብርቁ እንደነበሩ፣ እሁን ግን በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ የቀረበው የብሔራዊ መዝሙር ይዘት የሕዝቦችን የጋራ ጥቅም፣ ሕዝቦች በአንድነት ለመኖር ያላቸውን ዕምነት፣

የሕገ መንግሥቱ ዓላማዎችን የሚያገፍብርቅ እንደሆነ አመልካቱው ቤቱ እንዲያፀድቀው ሀሳብ አቅርቦል ::

ቀጥሎም ፕሮፌሰር ጀግል አብዱልቃድር ከክልል 4 "በሕግ ይወሰናል" ሲባል የሚወሰነው አካል ግን ነው ? በማለት ከጠቀሰ በኋላ "... የወደፊት የጋራ ዕድላቸውን የሚያገፍብርቅ ይሆናል :: " በሚል አንቀጽ እንዲሻሻልና "በሕግ ይወሰናል" የሚለው እንዲወጣ ቢደረግ የሚል ሀሳብ አቅርቦል ::

በሌላ በኩልም አቶ ተሰፋይ ሐሳብ ከክልል 1 ገብኤው መዝሙሩን ለማውጣት ውክልና የሚሰጠው ለማን ነው ? ውክልናውን የሚሰጠው ለሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ከሆነ ሌላ አዲስ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ሲመረጥ ሊቀደረው ይችላል ወይ ? መዝሙሩ እስከ መቼ ድረስ ያገለግላል ? የሚሉ ጥያቄዎችን አቅርቦል ::

ለእነዚህም ጥያቄዎች አቶ አህመዲን ኢብራሂም ከክልል 4 በስጡት ምላሽ " ወደፊት በሕግ ይወሰናል " ሲል በዝርዝር ሕግ ይወሰናል ግለት ከሆነ የሚወሰነውም በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት መሆኑን፣ እነርሱም እንደዚህ ገብኤተኛ የሕዝብ ተመራጮች ስለሆኑ በሕዝብ ስም መወሰን እንደሚችሉ ሁሉጊዜ ይቀያይራል ግለት ባይቻልም አስፈላጊ ሆኖ ካገኘው አዲሱ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ሊለውጠው እንደሚችል ሆኖም ግላመኛ ነጥብ ከሌለው እንደሚቻለው አብራርተዋል ::

በሌላ በኩል አቶ አዳሙ ደገፋ ከክልል 14 ይህ ገብኤ የሀገሪቱን ሕገ መንግሥት የመቅረጽ ኃላፊነት እንዳለበት፣ ወደፊት የሚመረጠው የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አንቀጽን ይወስነዋል ከተባለ ገብኤው ይህንን ውክልና እንዲሰጥ የሚያደርገው ምክንያት እንደሌለ ገልጽው በውክልና ይወሰን ከሚባል አንቀጽ ቢሰረዝ እንደሚሻል አመልካቱዋል ::

ቀጥሎም እንደ የገብኤ አባል የብሔራዊ መዝሙሩ ይዘት በሕገ መንግሥቱ መካተት እንዳለበት፣ ያለበለዚያ ግን ቀጥሎ የሚመጣው መንግሥት የመሰለውን ይዘት በመዝሙሩ በማስገባት የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙር ነው ግለት ስለሌለበት ሕገ መንግሥቱ ይዘቱን በሙሉ እንዲያካትትና ሥጋታቸውን እንዲዘጋ አሳስቦል ::

ሌላው እንደ የገብኤ አባል ደግሞ በሕገ መንግሥቱ ውስጥ ዝርዝር ሕግ ማካተት እንደሚቻልና በሕገ መንግሥቱ መሠረት ሌሎች ዝርዝር ሕጎች በሕግ አውጪው አካል እንደሚወጡ አብራርተዋል ::

አያይዘውም ሁሉም ነገር በሕገ መንግሥቱ እናስቀመጥ ከተባለ ሕገ መንግሥትነቱ ይቀርና ዝርዝር ሕግ እንደሚሆን ጠቁመው በአንቀጽ 4 ላይ የተቀመጠው በበቂ ሁኔታ የብሔራዊ መዝሙሩን ይዘት እንዳካተተና በሕግ

ይወስናል መባሉም አሁን እዚህ ሊጠቃለል ስለማይችል አግባብ እንደሆነ አስረድተዋል ።

ከዚያም አቶ ደብታ ቁናሳ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በበኩላቸው የብሔራዊው መዝሙር ይዘት የሕገ መንግሥቱን ዓላማዎች ፣ የሕዝቦች አብሮ የመኖር ዕምነትና የወደፊት ዕድላቸውን የሚያገፍባርቅ መሆኑን ጠቁመው እነዚህ ይዘቶች በመዝሙሩ እንዴት እንደሚገለጹ እንደማይታወቅ ፣ ይህም በመሆኑ በዝርዝር በሕገ መንግሥቱ ሊካተቱ እንደሚገባ አለበለዚያ ግን ረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ሊዘጋጅ ያዘጋጀው ክፍል የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙርንም ማዘጋጀት እንደነበረበት ፣ የገብአው አባላት የመጡት ሕገ መንግሥቱን ለማፅደቅ ሆኖ ባለ አንዳንድ ነገሮችን በሕግ ይወስናሉ በሚል ገብአው ሥልጣኑን አባልፎ መስጠት እንደሌለበት ፣ አርማው ምን ዓይነት እንደሆነ መታወቅ ሲገባው መታሰብ አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዓለምስገድ ገ/አምላክ ከክልል 1 አንቀጽ 4 በግልጽ የተቀመጠ ስለሆነ ፣ በሕግ ይወስናል ከተባለ አንቀጽን በሙሉ እናውጣው የሚል ሀሳብ መቅረቡን ፣ መዝሙሩ ምን ይዘት ማካተት እንዳለበት መመሪያ መቀመጡን ፣ ውክልናም መስጠቱን አመልክተው እንዳለ እናውጣው ከተባለ ሕግ ለሚያወጣ መመሪያ ባይሰጥ ዝም ብሎ መተው እንደሚሆን አስገንዝበዋል ።

አያይዘውም የመዝሙሩ ይዘትን በተመለከተ የተቀመጡት መመሪያዎችን ሲገልጹ የሕገ መንግሥቱን ዓላማዎች ፣ የኢትዮጵያ ሕዝቦች በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አብሮ ለመኖር ያላቸውን ዕምነትና የወደፊቱ የጋራ ዕድላቸውን የሚያገፍባርቅ የሚሉት እንደሆኑ አብረርተው ሕግ አውጪው አካል ከእነዚህ መመሪያዎች ውጭ ሌላ መዝሙር እንዳያወጣ ሕገ መንግሥቱ እየደነገገ መሆኑን አስረድተዋል ።

እነሆነውም አንቀጽ 4 እንዴት እንደሚፈጸም የተቀመጠ ስለሆነ እንሰርዝው የሚለው ሀሳብ አግባብ እንደማይመስላቸው ጠቁመው በሕግ ይወስናል የሚለው መኖር የለበትም እኛ ሁሉን እንጨርስው ተብሎ የቀረበውን ሀሳብ ሲመልሱም በሕግ ይወስናል የሚል በአንቀጽ 4 ብቻ የተቀመጠ ቢሆንም ቢወጣ ስለገጋሪ እንደማይሆን ፣ ሆኖም ገብአው ከ ሀ እስከ ፕ ያሉ ዝርዝር ነገሮችን ሊያፀድቅ ስለማይችል አጠቃላይ መርሆዎችን አስቀምጦ ለሕግ አውጪው አካል ውክልና የመስጠት ሁኔታ እንደሚኖር ፣ ሕገ መንግሥቱም እንደ ሕገ መንግሥትነቱ አጠቃላይ መርሆዎችን ከማስቀመጥ አልፎ ዝርዝር ጉዳዮችን ሊያካትት እንደማይዝባው አብረርተዋል ።

አቶ ዓለምስገድ ገ/አምላክ ማብራሪያቸውን በመቀጠል ዝርዝር ጉዳዮችን የሚወስነው ማን ነው ? የሚል ጥያቄ መነሳቱን ጠቁመው ሁሉም ክልሎች አብረው የመሠረተቱ የፌዴራል መንግስት መዝሙር ስለሆነ የሚወስነው በፌዴራሉ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት እንደሆነ ፣ ለምሳሌ አንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 3 "የፌዴራሉ አባሎች የየራሳቸው ባንዲራና አርማ ሊኖራቸው ይችላል ። ዝርዝቱን የራሳቸው ምክር ቤት ይወስናል ።" እንደሚል ፣ በሌላ በኩል አቶ መሉኒታ ገ/ሕይወት መዝሙሩን የፌዴራሉ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የሚያወጣው ከሆነ የምክር ቤቱ አባላት በተወሰኑ ዓመታት በተቀየሩ ቀጭ መዝሙሩ ሊለውጥ ነው ወይ ? ቢባል ፣ ያቀረቡት ሥጋት ተገቢ እንደሆነ ፣ ያ ሥጋት ግን እንዳይመጣ በማለት ያቀረቡት ሥጋት ተገቢ እንደሆነ ፣ ያ ሥጋት ግን እንዳይመጣ የምናስቀምጠው ነገር ሌላ ትግር እንዳያወጣ ጥንቃቄ ማድረግ እንደሚገባ ፣ አንዴ ከወጣ በኋላ በየጊዜው መለመጥ የለበትም ከተባለም ምናልባት የመጀመሪያው ምክር ቤት መዝሙሩ ወይም አርማውን ሊያወጣ ግድፈት ቢፈጽምና ሌላው ለማስተካከል ቢፈልግ እንደማያገድ ፣ መሻሻሉ የሚያመጣውን ጥቅምና ጉዳት መዝና ብቻ እንደሚሻሻል አስገንዝበው ያ ምክር ቤትም የሕዝብ ተወካይ ስለሆነ ሥጋቱ ቀርቶ ገብአው አንቀጽ በተቀመጠው መልኩ እንዲያፀድቀው ጠይቀዋል ።

ቀጥሎም አቶ የሐንበ አሰፋ ከክልል 14 አንቀጽ 4 "የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙር የሕገ መንግሥቱን ዓላማዎችና የኢትዮጵያ ሕዝቦች በዲሞክራሲ ሥርዓት አብረው ለመኖር ያላቸውን ዕምነት እንዲሁም እንድንታቸውን ፣ ጀግንነታቸውን የሚያገጽበርቅ ሆኖ በሕግ ይወስናል ።" ገብአው የመዝሙሩን ግጥምና ዜማ ሊያወጣ ስለማይችል የቆሚው መንግሥት የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት እንዲያስፈልጽው ፣ የሚል ማሻሻያ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም የገብአው ሊቀመንበር ራሱት ሀሳቦች በአንቀጽ 4 ላይ እንደተነሱ እነዚህም ፣

- አንድነት የሚል ቃል ይታከልበት ፣
 - በአንቀጽ የሕግ አውጪው አካል በግልጽ ይቀመጥ ፣
 - ገብአው የመዝሙሩን ይዘት ተመልክቶ አንቀጽን ማፅደቅ አለበት ፣
 - በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ የተቀመጠውን እንዳለ እንቀበለው ፣
- የሚሉ መሆናቸውን ገልጸዋል ።

ከዚያም አቶ መሐጌታ ህሳይወት ከክልል 1 ሕገ መንግሥቱን ለማሻሻል የተቀመጠ አንቀጽ ስላለና ሥጋታቸውን አቶ ዓለምበድ ህልምላክ በአደረጉት ገለጻ ስለተወደ ሀሳባቸውን አንደሳቡ ገልጽዋል ።

ሆኖም የአቶ መሐጌታ ህሳይወት ሀሳብ ደግፈው ሲናገሩ የነበሩት ጉባኤተኞች ሀሳባቸውን ስላሳኑት በዚህ ከላይ የተሰነዘሩት ሀሳቦች እንዳሉ መሆናቸውን የጉባኤው ሀሳባቸውን አመልክተዋል ።

ሊቀመንበር አብዱልመጅድ ሁሌን ከክልል 5 አንቀጽ 4 በረቂቅ ሕገ ቀጥሎም ዶ/ር አብዱልመጅድ ሁሌን ከክልል 5 አንቀጽ 4 በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ በተቀመጠው መልኩ ድምፅ እንዲሰጥበት የውሳኔ ሀሳብ አቅርበው አንድነት የሚል ቃል ይግባ ያሉት የጉባኤ አባል "... አብር ለመኖር..." በሚለው ሊካተት ስለሚችል ከዚህ አኳያ እንዲያዩት አሳስበዋል ።

ከዚያም በውሳኔ ሀሳቡ ላይ የድጋፍና የተቃውሞ አስተያየት እንዲሰጥበት ሊቀመንበር ስለጠየቁ አቶ አባይ ፀሐይ ከክልል 1 ጉዳዩ በድምፅ እንዲወስን ይቅረብና ይሻሻል ከተባለ ምን ምን ማሻሻያዎች ወደ ሚላው እንዲመጣ በቀጥታ አንቀጽ ባለው መልኩ ይቀመጥ የሚለው ለድምጽ እንዲቀርብ አሳስበዋል ።

በሌላ በኩል አቶ አዳሙ ደገቱ ከክልል 14 እርሳቸው ያቀረቡት ሀሳብ ለምን በውሳኔ ሀሳባት እንዳልቀረበ ጠይቀው ላይጠየቁ እንዲሁ ሀሳቡ መቅረቱ አግባብ መሆኑን አመልክተዋል ።

በመጨረሻም ዶ/ር አብዱልመጅድ ሁሌን ያቀረቡት የውሳኔ ሀሳብ ለድምፅ ይቅረብ የሚለውን አብዛኛው የጉባኤ አባል ስለደገፈው ለድምፅ ቀርቦ አንቀጽ 4 በቀረበው መልኩ እንዳለ እንቀበለው የሚለው ድጋፍ 515 ፣ ተቃውሞ 3 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 10 ተመዝግቦ አንቀጽ 4 በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ላይ በተቀመጠው መልኩ ተቀባይነት አግኝቶ ገባሌው የዕለቱን ውይይት ከቀኑ 7:35 ሰዓት አጠናቋል ።

ገዳር 1 ቀን 1987 ዓ.ም በ13:05 ሰዓት በሕገ መንግሥት ጉባኤ አዳራሽ የተካሄደው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉባኤ ስብሰባ የተመራው በጉባኤው ሊቀመንበር በዶ/ር ነጋሰ ጊዳዳ ሲሆን በቅድሚያ የጉባኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ በስለቱ 528 የጉባኤ አባላት ስላሉ ተወማሪ አባላት የገቡ ስለሆነ ወይይቱን መጀመር እንደሚቻል አስታውቀዋል ።

ከዚያም ሊቀመንበር የጉባኤው ውይይት የሚቀጥለው በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 5 "ገለጻጃን" በሚለው ላይ እንደሆነ ጠቅሰው በሙስጡ የተካተቱትን 3 ንዑስ አንቀጾች በንባብ አስምተው በአጠቃላይ በርዕሱ ሆኖ በንዑስ አንቀጾቹ ላይ አስተያየት ካለ እንዲቀርብ አሳስበዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ መሐመድ አህመድ ከክልል 3 የሁሉም የብሔር /ብሔረሰቦች ቋንቋ በፀከልነት ዕውቅና ማግኘታቸው በጣም እንደሚያስደስት ፣ ከሌሎች ብሔር / ብሔረሰቦች ቋንቋዎች አማርኛ በተሻለ ደረጃ ስለሆነ የፈደራሉ የሥራ ቋንቋ መሆኑ ተቀባይነት እንዳለው ፣ የፈደራሉ አባሎች የደራሳቸው የሥራ ቋንቋ እንዲኖራቸው መደረገም አስላሂ እንደሆነ ጠቅሰው የአንቀጽ ርዕስ ስለቋንቋ ስለሚል መጀመሪያ ሁሉም ቋንቋዎች እኩል መሆናቸውን ማረጋገጥ ስለሚገባ ንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 በቃዎች ቢለዋወጡ እንደሚሻል ሀሳብ አቅርበዋል ።

በሌላ በኩል ደግሞ ዶ/ር ኢረጋዊ አክሊሉ ከክልል 1 በአንቀጽ 5 የሠፈረው ድንጋጌ ለብዙ ዘመናት በኢትዮጵያ ብሔር / ብሔረሰብና ሕዝቦች ላይ የነበረውን የቋንቋ ልዩነትና ከዚያ ጋርም የተያያዘውን ማህበራዊ ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ችግር እንደሚያስወግድ ፣ ባለቀት ሥርዓቶች ግን ሕዝቦች በራሳቸው ቋንቋ እንዳይግቡና እንዳይማሩ ከፍተኛ አድሎ ይደረግባቸው እንደነበር ፣ ስለዚህ የቋንቋዎች ዕድገት የተገደበበት ፣ ሰዎች የራሳቸውን ቋንቋ ለመጠቀም የሚያፍሩበት ፣ ለቋንቋዎች የወፍ ቋንቋና የመሳሰሉ ስሞች እየተሰጠ ተናጋሪዎቹ የሚተረጎሙላቸው ይዘው ይቀርባላቸው የነበረበት ጊዜ እንደነበር አስታውሰው አሁን የቀረበው አንቀጽ ግን የቋንቋዎችን ዕድገት ሁኔታ ሚዛናዊ የሚያደርግ በመሆኑ አንቀጽ መሐ በመሉ እንደሚቀበሉትና የንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 አቀማመጥም ባለበት ቢሆን ምንም ችግር እንደሌለው አስተያየት ሰንገረዋል ።

በማስከተልም አቶ አብራሂም ሰሌማን ከክልል 4 ቋንቋ የከው ልጅ በተግባር መገልገያነት መሥራት ከጀመረበት ጊዜ ጀምሮ የተሰጠበት የመግቢያ መሣሪያ ሲሆን በኢትዮጵያ ቋንቋዎች ከዚህ የተለየ አንዳልሆነ ፤ በመሆኑም በኢትዮጵያ ብዙ ቋንቋዎች የሚገኙ ሲሆን ከእነዚህ ውስጥ በታሪክ አጋጣሚ አማርኛ ከሌሎች የበለጠ ለማደግ ዕድል እንዳገኘ ፤ ቋንቋ የተገባር መገልገያ መሣሪያ በመሆኑ ማንኛውም ሰው ይበልጥ የሚያውቀው አፋን የፈታበትን ቋንቋ እንደሆነ ፤ በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በሌሎችም አገሮች እንደ ቋንቋ ከሌላው የበለጠ ዕድል ማግኘት ቢታረክ የተረጋገጠ መሆኑን ፤ ለምሳሌ የአረብኛ ቋንቋ የአስልምና ሃይማኖት ማረጋገጫ መሐመድ የሚናገሩት ቋንቋ በመሆኑ ከሁሉም ቋንቋዎች በበለጠ በየአገሩም ላይ ለመስፋፋት መቻሉን እንዲሁም አንግሊዝኛ ፤ ፈረንሳይኛና የኮንጊኔሽ ቋንቋዎች ተነጋሪዎቹ አገሮች ሌሎችን አገሮች በቅኝ ግዛት በመያዛቸው ከሌሎች ቋንቋዎች የበለጠ እንደተስፋፋ ገልጸዋል ።

አያይዘውም የአማርኛ ቋንቋ በአገሪቱ ውስጥ ከሌሎች ቋንቋዎች የበለጠ ለመስፋፋት የቻለው በተለይ በዛጉዌ ዘመን መንግሥት ከ1264 -1270 ዓ.ም በሐው ጊዜ ውስጥ በቤተ መንግሥት በሥራ ላይ በማወል ሲሆን በ1270 ዓ.ም የዛጉዌ ሥርወ መንግሥት ወደቆ በምትኩ በአንዳንድ ታሪክ ፀሐፊዎች የአማራ ሥርወ መንግሥት የሚባለው ለሰላምናዊው ሥርወ መንግሥት በይኩኖ አምባክ አማካይነት ሥልጣን ቢያበብት ጊዜ የአማርኛ ቋንቋ የመስፋፋት ዕድል በጣም ጎልቶ መታየት እንደጀመረ ፤ በተለይም በዚያን ጊዜ የቋንቋው መስፋፋት የተወሰነው በሙከራ ህገር ሲሆን በጋፋት ፤ በሲዳሞና በዳሞት ቋንቋዎች ላይ ጫና እያስከተለ መኖሩንና በዚህ ሁኔታ ለብዙ ዓመታት በአካባቢው ተወሳኖ እንደቆየ ጠቁመዋል ።

በተጨማሪም ለአማርኛ ቋንቋ መስፋፋት ከፍተኛ ዕድል የተፈጠረው በአፄ ሚንሊክ ዘመን መንግሥት በተለይ በ1879 ዓ.ም ፊንፊኔን ዋና ከተማ በማድረግ የግዛት ማስፋፋት ዘመቻ ከተከፈተበት ጊዜ አንስቶ እንደሆነ ፤ አፄ ሚንሊክ ወደ ምሥራቅ ፤ ደቡብ ፤ ምዕራብና ደቡብ ምሥራቅ ባደረጉት የግዛት ማስፋፋት ዘመቻ በተጠቀሱት ቦታዎች ያስፈረሹት በአገጣጥሟት አብረዋቸው የዘመቱትና በየግዛቱ 28 ገባር ተቀጥሮ የተሰማቸው ነፍጦች እንደነበሩ ፤ በመሆኑም አንድ ሰው ከገዢው መደብ በተለይም ከኔጠኞች ጋር ለመግባትና ለመኖር በማድታ የአማርኛን ቋንቋ ማወቅ ስለለበት የብሔረሰቡ ተወላጆች በተለይም የቀድሞው በኩዎችን አባት አሳዎች እንዲሁም ባለሌላ ማዕረጎች ልጆቻቸውን እስከ ጎዳም ድረስ እየሰቡ የአማርኛ ቋንቋ እንዲማሩ ያደርጉ እንደነበር አመልክተዋል ።

አካልውም በአፄ ሚንሊክ ዘመን መንግሥት የአማርኛ ቋንቋ በመግቢያነት ብቻ ተወስኖ ከፊውዳሉ ገዢ መደቦች ጋር ለመግባት የሚጠቅም እንደነበረና በአፄ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት ግን በትምህርት ቤቶች ውስጥ የአማርኛ ቋንቋ በሰፊው እንደተሰጠ ፤ በዚህም ወቅት መጀመሪያ የተማሩ ማዕረግ እንዳገኙና በፋላ ግን በ1960ዎቹና በ1970ዎቹ አካባቢ በተቋሞች ፤ በኩላጆችና በዩኒቨርሲቲ የሚያስተምሩ ትምህርተኛ መምህራን በአማርኛ ቋንቋ የሚመራኑና አማርኛ ቋንቋን አያሰቡና ለመማር የሚፈልጉትን የሌሎች ብሔረሰብ ተማሪዎች ማጥፋት እንደጀመሩ ፤ በዚህም አሠራር ተማሪዎች እየተሰደቡ በመካከላቸው መቃቃና መናናቅ እንደተከሰተ ፤ ሆኖም ይህ ሂደት የአማርኛ ቋንቋን በደንብ የማይችሉ የሰበሩት አጣርተው ለመናገር እንደረዳቸውና የራሳቸውን ቋንቋም ዞር ብለው ለመመልከት እንደረዳቸው ጠቅሰው በደርግ ጊዜ የነበረውም ከኃይለ ሥላሴ ከነበረው ያልተለየ መሆኑን አስረድተዋል ።

አያይዘውም በሽጉግ መንግሥቱ ወቅት የቋንቋ ጉዳይ ሲታይ የአማርኛ ቋንቋ ለማዕከላዊ መንግሥት በሥራ ቋንቋነት እያሰለጠነ ፤ ከሌሎች ደግሞ በራሳቸው ቋንቋ እየተጠቀሙ እንደሆነ ከሽግግሩ መንግሥት ለከሌሎች የሚተላለፉ መመሪያዎች በአማርኛ ቋንቋ እንደሆነ ፤ ለወደፊቱ የሚመሠረተው አሠራር ከዚህ የተለየ መሆን እንደሌለበት ፤ ስለዚህ ያላፋትንና አሁን ያለውን በመመልከት ለወደፊቱ የአማርኛ ቋንቋ የፈጭራሉ መንግሥት የሥራ ቋንቋ ሆኖ እንዲቀጥልና የሌሎች ቋንቋዎችም የመስፋፋት ዕድል የተጠበቀ ሆኖ በአገር መንግሥቱ ቢካተት ጠቃሚ ነው የሚል አስተያየት ሰንገረዋል ።

ቀጥሎም አቶ ማርቆስ ሊራንባ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል አማርኛ ቋንቋ ያደገው ሌሎች ብሔር / ብሔረሰቦች ቋንቋቸውን በመጥላት ወይም ቋንቋዎች እንዳያድጉ በሕገ ተደንገገ ሳይሆን በተለይ 45 ብሔር/ ብሔረሰቦች ያሉላት የደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በቋንቋቸው ላይ በደረሰ ጫናና ግፍ ምክንያት ለስደት እንደተዳረጉ ፤ ከአማርኛ የተለየ ቋንቋ ተናጋሪ የሆኑ ብሔር/ብሔረሰቦች አባላት የተለያዩ የሰድብና የገፋት ሲያሟዎች ይደርሰላቸው እንደነበርና አማርኛ የግድ እንደማሩ ለማድረግ ጫናና ስቃይ እንደነበር ጠቁመዋል ።

ቋንቋ መግቢያ እንጂ በራሱ ዕውቀት እንዳልሆነና ምንም እንኳን የገዢ መደቦች ይሰጡት የነበረው ትርጉም የተለየ ቢሆንም የማንም ብሔር / ብሔረሰብ ቋንቋ ከሌላው የሚይዘው ወይም የሚያገኝ መሆኑን ፤ ይህም ሁኔታ ሁሉም ብሔር / ብሔረሰብ በአፍ መፍቻ ቋንቋው በማስተማር ፤ ቋንቋውን በፍርድ ቤትና በሌሎች የክልል ሥራዎች በመጠቀም በተጨማሪም እያዩው መሆኑን ፤ ስለዚህ በአማርኛ መግቢቱ ጥሩ ቢሆንም በአማርኛ ተናገር ተብሎ እንደማይገደድ ግን

እንደሚታወቀው ፣ አማርኛ ክሉቶች ቋንቋዎች የበለጠ ስላደገ የፈጽራሉን የሥራ ቋንቋ ከእሱ ውጭ ለማድረግ መቀዘር ተገቢ ስለማይሆንና የተሻለ አማራጭ ለማግኘት ቢገራ መግባባት ስለማይቻል የፈጽራሉ መንግሥት የሥራ ቋንቋ መሆኑ እንደሚታወቅ ፣ በየብሔር / ብሔረሰቡ ደግሞ ቋንቋና ባህል ማሳደግ እንደሚቻለዉ ጠቆመው አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 1 እንዳለ እንዲሆን ሀሳብ አቅርቦታል ።

እነሱምም በንዑስ አንቀጽ 3 ላይ የፈጽራሉ አባሎች የደራሳቸው የሥራ ቋንቋ በሌላ እንደሚመሰን ቢገልጽም ለምሳሌ የደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በክልሉ የፈጽራሉ አባል ቢሆንም በውስጡ የተለያዩ ቋንቋዎች የሚናገሩ ከ45 በላይ ብሔረሰቦች እንዳሉ ፣ የሥራ ቋንቋቸውም እንደ የዙሃና ብሔረሰቡ ተግባራዊ እየሆነ መሆኑን ፣ ስለዚህ በፈጽራሉ አባልነት እንደ ደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ሳይሆን እንደ ብሔረሰብም የሚጠቀሙ ስለመሆናቸው መጥቀስ ስለሚያስፈልግ ንዑስ አንቀጽ 2 " ማናቸውም የኢትዮጵያ ቋንቋዎች በመግባቢያነት ፣ በሥራ ፣ በትምህርትና በዳኝነት በእኩልነት የመንግሥት ዕውቅና ይኖራቸዋል ።" በሚል ተዘርዝሮ እንዲሻሻል ንዑስ አንቀጽ 3 ግን እንዳለ እንዲሆን ሀሳብ አቅርቦታል ።

ከዚያም አቶ ተመስገን ማሞ ከክልል 14 በአገራችን እስከ 250 የሚደርሱ ቋንቋዎች አሉ ተብሎ እንደሚነገር ፣ ቋንቋ መነጋገሪያ ፣ መግባቢያ ፣ ሀሳብ መግለጫና መልዕክት ማስተላለፊያ እንደሆነ ፣ ቋንቋ የመነጋገሪያና ራሱን ችሎ ፊደላት ኑረውት በፊደላት አማካይነት ሀሳቡን የሚያስተላልፍበት ብሎ በሁለት መካከል እንደሚታል ፣ አንድን ቋንቋ ብሔራዊ ከሚያስኝት ውስጥ አንዱ የራሱ ፊደላት ኑረውት በፊደሎቹ በመጠቀም ሀሳቡን በዕኩፍ ማስተላለፍ ሲችል ሲሆን ሌላው ደግሞ ከፍተኛ የቋንቋው ተጠቃሚ ሲኖር መሆኑን ፣ ምናልባት አንዳንድ ቋንቋዎችን ከገዢ መደብ ሥርዓት ጋር ሲያያዙ ቋንቋዎችን የግድ እንዲማሩ የተደረገባቸው ወቅት እንደነበር ፣ ሆኖም አንድ ቋንቋ ብሔራዊ ነው ሲባል ቋንቋውን ከነበረው ሥርዓት ጋር ማያያዝ እንደሌለበትና በአሁኑ ወቅት የዓለም መግባቢያ የሚሆነው ቋንቋ ለምሳሌ እንግሊዝኛ ለመማር ራሱን በግድ የመገኛፋት ሁኔታ እንዳለ ጠቀመው ከብሔራዊ ቋንቋ መሥራርት አንፃር አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 1 አማርኛ ብሔራዊ ቋንቋ ሊሆን ይገባዋል ተብሎ ሊገባ እንደሚችል ፣ በአብዛኛው ብሔር / ብሔረሰቦች ተብለው የተለዩት በቋንቋቸው ስለሆነ ቋንቋቸውንና ባህላቸውን ማስፋፋት እንዲችሉ በንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገው ተገቢ እንደሆነ ፣

የፈጽራሉ አባሎች አመሠራረትም በቋንቋ ላይ የተመሠረተ በመሆኑ በራሳቸው ቋንቋ የመሥራት ዕድል እንዲያገኙ ግድረግ ተተዳሚ ሊሆን ስለሚገባው ንዑስ አንቀጽ 3 እንደሚታወቅ ፣ በአጠቃላይ በአንቀጽ 5 የተካተቱ ንዑስ አንቀጾች እንዳሉ እንዲቀመጡ አሳስቦታል ።

ተጥሎም እንደ የብሔሉ አባል እያገኛን፡፡ ቋንቋ ለማስፈለቅ በመግባቢያነት የሚያገለግል በመሆኑ ሁሉም ቋንቋዎች እኩል እንደሆኑ ፣ በአገራችን ግን ባለፉት ሥርዓቶች ቋንቋዎች ሁሉ በእኩልነት ሊታዩ እንዳልቆዩ ፣ በተለይ የአማርኛ ቋንቋ የማይናገሩ ለሰቃይ ፣ ፍርድ ሳያገኙና መግባባት ሳይችሉ መቆየታቸውንና ብሔራዊ ቋንቋን ባለማወቅ በ6ኛ ፣ በ8ኛ ፣ 12ኛ ክፍል የመውደቅ ሁኔታ እንደነበረ ፣ በተለይ በክልል 5 በቋንቋ በኩል ከፍተኛ ችግር እንደነበረ ለምሳሌ ከ1ኛ ደረጃ እስከ ሲኒቨርሲቲ በሀረው ሂደት ትምህርትን ለመከታታል በመቸገር ያለመማር ወይም የኒቨርሲቲ በሀረው ሂደት ትምህርትን ለመከታታል በመቸገር ያለመማር ወይም ሁኔታ እንደነበር ፣ በመሆኑም ቋንቋው ከነበረው ኢ-ዲሞክራሲያዊ አፋኝ ሥርዓት ጋር የተቆራኝ እንደነበረ ፣ ለምሳሌ በ1969 ዓ.ም የሰማሊኛ ቋንቋ በአቲን ፊደል ቢኖሩበት ይጸፍ እንደነበርና ለጽፋትም ከተያዙ ይታሰቡ እንደነበር ፣ በፍርድ ቤት አስተርጓሚ እንዳልነበር ፣ ስለዚህ አማርኛ ያደገው ሌሎችን ቋንቋዎች በመግደል እንደሆነ ፣ ከዚህም ሕጂያ የቋንቋ ጥያቄ የዲሞክራሲ ጥያቄ እንደሆነና በተማሪዎች እንዲታሰብም እንደነበር ፣ ይህ ሁኔታ በሕዝቦች ትግል እልባት አግኝቶ ባለፉት ሦስት ዓመታት ለያንዳንዱ ብሔር / ብሔረሰብ ራሱን እንዲያስተዳድር ሲደረግ በራሱ ቋንቋ እንዲጻፍ ፣ እንዲማረና ለምምድ በማድረግ ቋንቋውን እንዲያሳድግ ማስቻሉን አስታውቀዋል ።

እነሱምም በአንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 2 የተቀመጠው የኢትዮጵያ ብሔር / ብሔረሰቦች ባደረጉት ትግል ባለፉት ሦስት ዓመታት ያገኙትን መብትና የቋንቋ እኩልነት በተጨማሪም ብሔር / ብሔረሰቦች በአካባቢያቸው የራሳቸውን ቋንቋ እንዲጠቀሙ የሚያስፈልጋቸው ስለሆነና የአንቀጹ ርዕስ "በሰቃይነት" ስለሚል በቅድሚያ ቋንቋ እኩልነት ያልነበረበት ሥርዓትን ማስወገዱን ማስረገጥ ስለሚያስፈልግ ንዑስ አንቀጽ 2 ሊቀድም እንደሚገባ ፣ በተጨማሪም በፈጽራሉ ውስጥ የመግባቢያ ቋንቋ ስለሚያስፈልግና በታሪክ አጋጣሚ የአማርኛ ቋንቋ ያደገና ለሥራ ምቹ ሁኔታ የፈጠረ ስለሆነ አማርኛ የፈጽራሉ መንግሥት የሥራ ቋንቋ እንደሚሆን የሚገልጽው ንዑስ አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 2 እንዲሆንና አንቀጹ ግን ባለበት መልኩ እንዲቀመጥ የሚል አስተያየት አቅርቦታል ።

ከዚያም አቶ መሐጊታ አመና ከክልል 4 ቋንቋ ሊያድግ የሚችለው የሥራ ቋንቋ ሲሆን እንዲሁም ብዙ ተናጋሪዎች ሲኖሩት እንደሆነ ጠቅሰው በኢትዮጵያ ውስጥ የተለያዩ የብሔር / ብሔረሰቦች ቋንቋዎች ቢኖሩም የአማርኛ ቋንቋ የገዢው ክፍል ቋንቋ በመሆኑ ባለፉት መቶ ዓመታት በከፍተኛ ዕድገት እምርታ በማሳየቱ አሁን ከደረሰበት ደረጃ ላይ መድረሱንና በሌሎች ቋንቋዎች ላይ ግን በነበረው ተፅዕኖ እንዳያድግ መደረጉን ለምሳሌ በኦሮምኛ ክፍል ውስጥ መናገር ያስቀጣል እንደነበረ ፣ በእነዚህ ተፅዕኖዎች የተነሳ ሌሎች የማይገኝ ዕድል ስለላገኙ አሁንም ቢሆን አማርኛን በመንግሥት የሥራ ቋንቋነት የግድ መቀበል እንደሚገባ ገልጸዋል ።

አያይዘውም ከአማርኛ ቋንቋ ውጭ ሌሎቹ እስከ አሁን ድረስ ተረስተውና ተረግጠው ስለቆዩ የመንግሥት ፅውቅና ብቻ ማግኘታቸው ባቱ ስለማይሆን እንዲያድጉና እንዲበልጡ ጥናቶችና ምርምሮች መካሄድ ስለሰባቸው መንግሥት ልዩ ድጋፍ የሚሰጥበትን መንገድ ማመቻቸት ስላለበት በገፅሳ አንቀጽ 2 ላይ " ... የሚያድጉበትና የሚበልጥበት ሁኔታ እንዲመቻች መንግሥት ልዩ ትኩረትና ድጋፍ ይሰጣል ። " የሚል ሐረግ እንዲጨመርና የገፅሳ አንቀጽ 1 እና 2 ትደም ተከትል እንዲዘዋወር ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ከክልል 14 አማርኛ የፌዴራሉ መንግሥት የሥራ ቋንቋ እንዲሆን የመቀበሉ እስፌሳጊነት ቋንቋው ቀደም ብሎ ሰላደገና አብዛኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ ስለሚናገረው እንደሆነ ፣ በኃይለ ሥላሴ ዘመነ መንግሥት ከክልል 5 የተለያዩ ቦታዎች ትምህርት ቤቶች ተሠርተው የሚግር ባለመገኘቱ የተወሰኑ የአካባቢው ሰዎች ልብስ ተገዝቶላቸው ወደ አዲስ አበባ መጥተው እንደተማሩና እንጀራ መብላት እንደተለማመዱ ፣ በአካባቢው ፍርድ ቤትም የተርጓሚ ችግር እንዳልነበረና ከአማርኛ ቋንቋ ውጭ በመጻፍ የተከሰሰ ስው እንደሌለ ፣ አፄ ኃይለ ሥላሴ ለኦሮምኛ ለኦሮምኛ ቋንቋ ከብር እንደነበራቸውና የገንዘብም ሆነ የእርሳቸው የብሔረሰብ ሁኔታ ሊታይ ከኦሮም ጋር የመቀላቀል ሁኔታ እንደላው አውስተው የአባቶቻቸውን የዘር ሐረግ ቆጥረዋል ።

አያይዘውም እንግሊዞች አዲስ አበባ ሲገቡ ኦሮምና አማርኛ ለያይተው መንግሥት ለማቋቋም ቢዋክሩም አማርኛ ኦሮም በመጋባትና በመዋለድ በመዋሀድቸው ለመለያየት እንዳልቻሉ ፣ በመሆኑም አማርኛ ኦሮም ጠላት ሆነው እንደሚያውቁ ፣ እንዲሁም እንደ መንግሥት በሌላው መንግሥት ቢተነ በደርግ ጊዜም እንደታየው ያለፈው መንግሥት እንደሚተች ጠቅሰዋል ።

አካለውም በሀገራችን ያሉት የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮች 50% ወይም ከዚያ ጥቂት ያነሱ ስለሆነ ሃይማኖታቸውን ማወቅ ስለሰባቸውና ይህንን ለማድረግ የሚችሉትም ከሌሎች ቋንቋዎች ይልቅ በአረብኛ የተጻፉትን መጻሕፍት በማንበብ ስለሆነ አብዛኛው አረቦች በአፍሪካ ስላሉ አረብኛ የአፍሪካ ቋንቋ በመሆኑና ተናጋሪዎቹ ነገረወገኖችን ወዳጆቻችንና ባደምም የተሳሰርን እንዲሁም ዓለም አቀፍ ቋንቋ ስለሆነና እንደ ሳሎኒ አረቢያና ሊቢያ ያሉት አገሮች ቋንቋውን በነፃ ለማስተማር ስለሚፈሩ ማስገደድም ባይኖር በአገራችን አረብኛ የሚሰፋፋበት መንገድ እንዲታሰብበት አሳስበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ሀበን አሊ ከክልል 4 በአንቀጽ 5 የገፅሳ አንቀጽ 1 እና 2 ቦታ የመዘዋወር ጊዳይ መሠረታዊ ነገር እንዳልሆነና የሕገ መንግሥቱ ቅርጽ ኮሚቴው ዕልባት ሊደርግለት እንደሚችል ፣ እንዲሁም የፌዴራሉ መንግሥት አባላት የራሳቸውን ቋንቋ በምክር ቤታቸው የመወሰን መብት እንዳላቸው አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 3 ስለሚገልጽና ከፌዴራሉ አባላት አንዱ የደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በውስጡ ወደ 45 የሚገመቱ ብሔር / ብሔረሰቦች ቋንቋቸውን እንዴት እንደሚጠቀሙ ፣ ችግራቸውን እንዴት እንደሚፈቱና እንደ እንደ ክልል አብረው ሊሠሩ የሚችሉበትን ሁኔታ ምሳሌ የሚሰጠው ራሱ የክልሉ ሕዝብና ምክር ቤት ስለሆነ በክልሉ ሕገ መንግሥት እንጂ አሁን በቀረበው ሕገ መንግሥት ውስጥ ባይካተት እንደሚሻል ከተካተተም ችግር እንደሚፈጥር አመልክተዋል ።

አያይዘውም ሰማሌ ልብስ መልበስና እንጀራ መብላት የሚያውቅ ስለነበረ ለማስልሳት ሲባል በኃይለ ሥላሴ መንግሥት ጊዜ ወደ አዲስ አበባ አምጥቶ ማስተማር እንደነበረ ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ የተናገሩት የአቅኝነት ሂደት መሆኑንና አሁንም ከቅኝ ገዢዎች ጋር የተያያዘ አስተሳሰብ መሆኑን ከዚህ ሂደት ማምጣት የተከናወነው ንጉሠ ወደፊት የሰማሌን ሕዝብ ስጥ ለጥ አድርጎ የሚገባቸው የሰው ኃይል ለማፍራትና በራሳቸው አምሳያ ለመቅረጽ እንጂ ሕዝቡ እንዲማር ቢታሰብ ኖሮ እዚያው አካባቢው በቋንቋው እንዲማር ይደረግ እንደነበር አስገንዝበዋል ።

አካለውም የኦሮም ሕዝብ ወይም የአማራ ሕዝብ አንዱ ሌላውን ጠላት የሆነበት ታሪክ እንደሌለ ፣ በመሆኑም የኦሮምና የአማራ ሕዝብ ወንድማማችና ወዳጅ በመሆኑ አንዱ እንደሆነ የአማራ ገዢ መደብ ግን የኦሮም ሕዝብና የአማራ ሕዝብ የጨቆነና የአንድን አካባቢ ባህል ፣ ቋንቋ ፣ ሥነ ልቦና በሕዝቦች ።

ላይ ለመጓጓዣ የሚታገል እንደነበረ ገልጸው ሻለቃ አድማሌ ዘለቀ የራሳቸውንና የኃይለ ሥላሴን እርምጃነት ቢቆጥሩም በእም ሳይሆን የእርምጃነት ሥነ ልቦና ያለውና በእርምጃነቱ የሚኮራ ፣ ቋንቋና ባህሉን የሚያከብር ፣ በባሕራዊ ግንኙነቱ የሚያምን እንደሆነ አመልክተዋል ።

እስከትለውም ነብዩ መሐመድ የጻፉት ፅሁፍ በአረብኛ በአሆን አረብኛ የእስልምና ሃይማኖትን በሚዝ ሊገልጽ እንደሚችል ፣ ሆኖም በዓለም ላይ ያሉት ከ500 ሚሊዮን የሚበልጡት እስላሞች ሁሉም ቦታ አረብኛ እንደማይጠቀሙ ለምሳሌም አንዳንድ ያኖሩት ፣ ፓክስታንና ሕንድ አስላም የሆኑት አረብኛን በመጠቀም አለመሆኑን ፣ በአዚየም የእስልምና ሃይማኖት መስፋፋት ከአረብኛ ቋንቋ ጋር መገናኘት እንደሌለበትና ሁሉም የፌዴራሉ ምክር ቤት በአሁኑ ጊዜ ሊሠራበት የሚችለው ቋንቋ አማርኛ መሆኑን ፣ ሆኖም በባሕራዊ ቋንቋና በመንግሥት ሥራ ቋንቋ መካከል መሠረታዊ ልዩነት ስለሌለ በአንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 1 መደንገግ ያለበት በተቀመጠበት መልክ "አማርኛ የፌዴራል መንግሥት የሥራ ቋንቋ ይሆናል ።" በሚል እንደሆነ ጠቅሰው በጉዳዩ ላይ የተደረገው ውይይት በቂ ስለሆነ ቤቱ ወደ ድምፅ መስጠት እንዲችል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም አቶ ዓለምስገድ ሽ/አምላክ ከክልል 1 ስለቋንቋ በሕገ መንግሥቱ ሲነሳ የትኛው ቋንቋ የመንግሥት የሥራ ቋንቋ ይሁን የሚለው ከመመለሱ በፊት ባሕረው ታሪክ የቋንቋዎች እኩልነት ያልተረጋገጠ ስለነበር በቅድሚያ የቋንቋዎችን እኩልነት ማረጋገጥ ስለሚያስፈልግ አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 2 ፣ ንዑስ አንቀጽ 2 ደንቡን ንዑስ አንቀጽ 1 ሆነው እንዲቀመጡ አሳስበዋል ።

እነዚህም የቋንቋዎች በመንግሥት ዕውቅና ማግኘት ማለት በመግቢያነት ፣ በትምህርትና በጳጳንነት መስኮች ለመጠቀም እንደሚችል ስለሚያመለክት የንዑስ አንቀጽ 2 መዘርዘር አስፈላጊ እንዳልሆነ ፣ በተጨማሪም የአንቀጽ ርዕስ ስለቋንቋ ስለሚልና የመንግሥት እገዛ ደግሞ የመንግሥት ተግባር በመሆኑ ለአናሳ ቋንቋዎች እገዛ እንደሚደረግ በመንግሥት ተግባር ላይ ካልተጠቀሰ በቦታው ላይ ሲደረስ ሊታይ የሚችል አንጂ ከአንቀጽ 5 ርዕስ ውጭ የሆነን ጉዳይ ማስገባት እንደማያፈልግ ጠቅሰዋል ።

አያይዘውም አንድ ሕዝብ ትምህርት ቤት የማይሄደው ትምህርት ቤት ሳይከፈትላት ወይም በረሀብ ምክንያት ወደ ትምህርት ቤት ለመሄድ ሳይችል እንደሆነና በክልል 5 ሕዝቡ ሳይማር የቀረው ትምህርት ቤት ተከፍቶለት አልማርም ብሎ በመቅረት ሳይሆን በነፍጠኞችና ትምህርተኞች ሥርዓት

ምክንያት መሆኑን ፣ ማንም ሕዝብ እንደ ሁኔታውና ባህሉ የራሱ ምግብና የአመጋገብ ሥርዓት እንደሚኖረው ፣ በመሆኑም ሥርዓቱ ሊከበርለት ይገባል እንጂ እንጂራ የማይበላ ያልሰጠን ነው ማለት እንደማይቻል ፣ የእርሞ ሕዝብ በባሌና በተለያዩ ቦታዎች በአፄ ኃይለ ሥላሴ መጨናጠፉን እንደሚያውቁና ያሕፈውን

የነፍጠኞች አስተሳሰብ ከሌለ በስተቀር ስለሕዝቦች ከሕዝቦች የበለጠ የሚያውቅ እንደማይኖር ፣ ስለሆነም በክልል 5 ወይም ለማለ ሕዝብ የትምህርት ፅድልና ትግር ከማንም በላይ ሊናገር የሚችለው የክልል 5 ወይም የሰማሌ ሕዝብ እንደሆነ ፣ በተጨማሪም እርሞ በአፄ ኃይለ ሥላሴ የተጨፈጨፈ ሆኖ ሳለ ሻለቃ አድማሌ ነበረቸው ብለው ያውም ገፈት ቀማሽ የሆነው የእርሞ ተወካይ ምስክርነት ሊሰጥ በሚችልበት ንብሌ መናገራቸው እንዲሁም ከሰማሌ ሕዝብ በላይ ሰማሌን አውቃለሁ ብለው መናገራቸው ሐቁን መካድና ማሳባት እንደሆነ አብረርተዋል ።

እንዲሁም ሻለቃ አድማሌ ዘለቀ በተደጋጋሚ ሕዝቡ አኩሪቷል ቢሉ ምናልባት ነፍጠኞችና እሁጋዎችን ለማለት እንደሆነ ፣ እርሳቸውም የሚመኙትና የሚወክሉት ሥርዓት ሊኖር እንደሚችልና ያ ሥርዓት ሊጠነመኝ ይችላል ማለት እንደሚችሉ ፣ የእስልምና ሃይማኖት አምልኮትና አምነት እንጂ አረብኛ ቋንቋን ባለመሆኑ የኢትዮጵያ እስላሞች በአረብኛ ቀርጸን እንዲያውቁ አረብኛ በቋንቋነት ቢሰፋፋ ጥሩ ነው የተባለው መነሻ ትክክል እንዳልሆነ ፣ ከዚህ እንጻር ለምሳሌ የእርሞ አስላም ቋንቋው እርምጃ ፣ የሰማሌ እስላም ደግሞ ቋንቋው ሰማሊኛ እንደሆነና እስላም በመሆናቸው አረብ ሳይሆኑ ኢትዮጵያዊ መሆናቸውን ፣ በአዚህ አረብኛ ብቻ ሳይሆን እንደ እንግሊዝኛና ፈረንሳይኛ ያሉ ሌሎች ቋንቋዎች ለመግቢያነት ቢሰፋፉ ጥሩ መሆኑንና ከሁሉም ቋንቋዎች አረብኛ ተለይቶ ይሰፋፋ ማለት ግን ተግባር እንዳልሆነ አመልክተዋል ።

ከዚያም የኅብሉው ሊቀመንበር ዶ/ር ንጋሰ ጊዳዳ ሥነ ሥርዓት ለማስጠበቅ ሲባል የተናጋሪውን ሀሳብ ማቆም እንደማይቻል እንዲሁም በአፄ ኃይለ ሥላሴ እና በደርግ ጊዜ መሳደብ ቀርቶ መቃወም እንኳን ከፍተኛ ቅጣት ያስከትል እንደነበር አስታውቀው አሁን ግን ሁሉም የኅብሉ አባል ሀሳቡን መግለጽ እንደሚችል አሳስበዋል ።

አያይዘውም በኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት በእርሞች ላይ ምንም ግፍና ስቃይ አልነበረም ማለት ፍፁም ውሸት ብቻ ሳይሆን ከራሱ ከሕዝቡ በላይ አውቃለሁ በማለት መሳደብ መሆኑን አስገንዝበዋል ።

በተጨማሪም ሻለቃ አድማሌ ዘለቀ አፄ ኃይለ ሥላሴ እርሞ መሆናቸውንና የእርምጃ ቋንቋ ያከብሩ እንደነበረ ቢገልጹም ነገሩ 1936 ዓ.ም የወጣው ድንጋጌ

ቁጥር 3 የሚያሳየው ግን ከአግርኛ ቋንቋ በስተቀር ሌሎች የኢትዮጵያ ቋንቋዎች የትምህርትና የመንግሥት የሥራ ቋንቋ እንዲያሆን የሚገልጽ መሆኑን አመልክተዋል ።

ከዚያም ቤቱ በጉዳዩ ላይ በቂ ውይይት ስላደረገበት ወደ ውሳኔ ሀሳብ እንዲሄድ የሚል ሀሳብ ለድምፅ ቀርቦ ከቤቱ 1/3ኛ በላይ በመደገቡ ቤቱ ወደ ውሳኔ ማስተላለፍ ተሸጋግሯል ።

በዚህም መሠረት አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 ቅደም ተከተላቸው እንዲዘዋወር ቤቱ የተሰማማ ሲሆን ንዑስ አንቀጽ 1 በሚሆነው " ማናቸውም የኢትዮጵያ ቋንቋዎች በእስልክነት የመንግሥት ዕውቅና ይኖራቸዋል ። " በሚለው ላይ

" መንግሥት ለቋንቋዎች ዕድገት ድጋፍና ልዩ ትኩረት ያደርጋል ። " እንዲሁም ቋንቋዎች የሥራ ፣ የትምህርት ፣ የዳኝነትና የመግቢያ መሆናቸው ያካትት ወይንስ ንዑስ አንቀጽ በተቀመጠው መልኩ በቂ ነው የሚሉ አማራጮች ለድምፅ ቀርበው ንዑስ አንቀጽ እንዳለ በተቀመጠው መልኩ እንዲሆን 471 ድጋፍ ፣ 22 ተቃውሞ ፣ 8 ድምፅ ተአቅቦ ተመዝግቦ ንዑስ አንቀጽ በተቀመጠው መልኩ እንዲሆን ተወስኗል ።

በመጨረሻም አንቀጽ 5 በአጠቃላይ እንዲፀድቅ ለድምፅ ቀርቦ 523 ድጋፍ ፣ 2 ተቃውሞ ፣ 1 ድምፅ ተአቅቦ ተመዝግቦ አንቀጽ ፀድቆ ገብአው ለሻይ ዕረፍት ተነስቷል ።

ከሻይ ዕረፍት በኋላ የጉብኤው ሊቀመንበር ዶ/ር ነጋሳ ጊዳዳ ገብአው ወይይቱን የሚቀጥለው በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 6 መሆኑን ገልጸው አንቀጹን በንባብ አስምተው በአንቀጹ ርዕስ ወይም በአንቀጹ በአጠቃላይ አስተያየት ካለ እንዲቀርብ ጠይቀዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ሁሉን መሐመድ ከክልል 5 የኢትዮጵያዊነት ዜግነት ከኢትዮጵያዊያን በመወለድ ፣ ኢትዮጵያ የዓለም ኅብረተሰብ አካል እንደመሆኗ ከውጭ ወደ ሀገራችን የሚገቡ የውጭ ዜጎች ኢትዮጵያውያን ለመሆን ከፈለጉ በስተ መሠረት የኢትዮጵያዊነት ዜግነት እንደሚያገኙ በላሚያስቀምጥ አንቀጹ ከያዛቸው 3 ንዑስ አንቀጾች ጋር እንዳለ እንዲቀመጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

በሌላ በኩል አቶ አቡኔ መንገሻ ከክልል 3 በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ የኢትዮጵያ ዜግነት በደም እንደሚገኝ ሲያስቀምጥ ንዑስ አንቀጽ 2 ደግሞ የውጭ አገር ዜጎች የኢትዮጵያን ዜግነት የሚያገኙበት ሁኔታ እንዳ እንደሚገልጽ ፣ በንዑስ

አንቀጽ 3 " ዜግነትን በሚመለከት ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል ። " የሚለው በደም የሚገኘውን የኢትዮጵያ ዜጋ የመሆን መብት እንዳይሰራፋ በንዑስ አንቀጽ 2 መጨረሻ ላይ ዝርዝሩ " በሕግ ይወሰናል" የሚለው እንዲጨመርበትና ንዑስ አንቀጽ 3 እንዲሰረዝ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዑመር አብዱሲታር ከክልል 13 ንዑስ አንቀጽ 1 ወላጆቹ/ ወላጆቹ ወይም ከወላጆቹ ሽወላጆቹ እንደኛው ኢትዮጵያዊ / ኢትዮጵያዊት የሆነ /የሆነች የኢትዮጵያ ዜጋ ነው / ናት ። ሌላ ነው /ናት የሚለው አብዱል ኢትዮጵያዊነት በፍላጎት ላይ የተመሠረተ በፈቃደኝነት የሚገኝ ይደስ በግዳጅ የሚሰጥ መብት እንደሆነ እንዲብራራላቸው ጠይቀዋል ።

አቶ አህመዴን ኢብራሂም ከክልል 4 ዜግነት በሁለት መግደቶች እንደሚገኝ ፣ የሽውም እናቱ/ቷ ወይም አባቱ/ቷ ኢትዮጵያዊ ከሆኑ ወይም ሁለቱም ኢትዮጵያዊ ከሆኑ ልጁ ወይም ልጅቷ የኢትዮጵያ ዜግነት እንደሚያገኝ/እንደምታገኝ ይህም ዜግነት በደም የተገኘ እንደሆነ ፣ በሌላ በኩል የውጭ ዜጋ በሀገሪቱ ሕግ

የተቀመጡትን መሥራርቶች ካሟላ የኢትዮጵያ ዜግነት እንደሚሰጠው ፣ መሥራርቶቹም ከወንጀል ነፃ መሆን ፣ ከተወሰነ ዓመት በላይ መኖር ፣ የሀገሪቱን ቋንቋ በሚገባ ማወቅ ሲሆኑ መሥራርቶቹ እንደ የሀገሩ እንዲያሳዩ አስረድተዋል ።

አያይዘውም ዜግነት የግዳጅ መብት እንዳለሆነ ፣ በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 33 ላይ በዝርዝር እንዳለ ፣ አሜሪካ የተወለደ ልጅ እናቱና አባቱ የውጭ ዜጋ ቢሆኑም የአሜሪካዊ ዜግነት እንደሚያገኝ ፣ በኢትዮጵያ ውስጥ ግን ይህ እንደማይሠራ ፣ እንደ አሜሪካ ከሚኖር / ከምትሮን ወይም ከሚኖሩ ኢትዮጵያዊያን የተወለደ / ች ልጅ ሁለት ዓይነት ዜግነት ሊኖረው / ሊኖራት እንደሚችል ፣ አማራጩ ግን ከፍት እንደሆነ አብራርተዋል ።

ቀጥሎም ፕሮፌሰር ጀማል አብዱልቃድር ከክልል 4 በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 መጀመሪያ ላይ " በዚሁ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 3 የተጠቀሰው እንደተጠበቀ ሆኖ " የሚል እንዲጨመርበት ሀሳብ አቅርበው የጣምራ ዜግነት ጉዳይ የሕግ ባለሙያዎች ሰባቱት እንዲያብራሩት ጠይቀዋል ።

ከዚያም አቶ አብዱራቂቅ መሐመድ ከክልል 14 የአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 አካላለጽ ሁለቱንም ያታወች ጎን ለጎን ማስቀመጡ ተገቢ እንደሆነና ከዚህ በፊት በሌቶች ላይ ይደርስ የነበረውን የዜግነት ችግር የሚፈታ መሆኑን ፣ የድርብ ዜግነት ጉዳይ አስፈላጊነቱ ስላልታየ በደምና በሕግ ዜግነት ማግኘት ላይ ብቻ እንደተወሰነ አብራርተዋል ።

ቀጥሎም ዶ/ር ተክተል ፎርሲዶ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተቀመጠው የዜግነት መብት መሆኑን በብሉጂ መብታችንን የሚያስጠብቅ እንጂ የግዳጅ ሁኔታ ያለበት አላመሆኑን አስረድተዋል ።

በሌላ በኩል አቶ መኮሪያ ታፈሰ ከክልል 14 የጣምራና ዜግነት ጉዳይ በግልጽ ባለመቀመጡ ከሌሎች አገሮች እነሆ በግልጽ እንዲቀመጥ ፣ በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ ለተቀመጠው የዜግነት መብት ምን ዓይነት ማረጋገጫ እንዳለና ፓስፖርት ለማውጣት ቢጠይቅ ዜግነቱ በምን እንደሚረጋገጥ ፣ በላይኛነት የሚወጣው ዝርዝር ሕግ ዜግነትን የሚያብራራ እንጂ መለወጥ በሚችልበት መልኩ የሚቀረጽ ለመሆኑ ምን ማረጋገጫ እንዳለ እንዲብራራ ጠይቀዋል።

አቶ አህመዲህ ኢብራሂም ከክልል 4 ጣምራ ዜግነትን አንቀጽ 6 ራሱ እንደሚፈቅድና ውጭ ያለ/ች ኢትዮጵያዊ/ት ከውጭ ዜጋ ቢወልድ/ባትወልድ የሕፃን/ፈ ኢትዮጵያነት የተረጋገጠ መሆኑ በጣምራ ዜግነት ሊያገኝ ወይም ሊታገኝ እንደሚችል ወይም እንደምትችል ፣ ካልፈለገ/ካልፈለገች ግን እንዲገ ይዞ ወይም ይዞ ሊቆይ ወይም ልትቆይ እንደሚችል ፣ የፌዴሬሽኑ አባላት ጉዳይ በተመለከተም ፌዴሬላ ስቲትስ የዜግነት መብት መስጠት እንደማይችሉና የፓስፖርት ጉዳይን በተመለከተ ደግሞ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ማግኘት እንደሚችልና ተከላክሎ የሚላ ግለሰብ በሕግ አስፈጻሚዎች በኩል መብቱን ሊያስፈጽም እንደሚችል አብራርተዋል ።

በማስተላለፉም የጥበኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ ፓስፖርት እንዴትና ከየትኛው ቢሮ ይሰጣል የሚለውን በሰ ክልልና ፌዴሬላ መንግሥታት የሥልጣን ክፍል ሲነሳ ጉባኤው ሲነጋገርበት እንደሚችል ፣ ከዚህ አንቀጽ ጋር ግን እንደሚያገናኝ ፣ አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ የሚመለከተው ከወላጆች ሁለቱ ወይም አንዱ ኢትዮጵያዊ/ት ከሆነ/ች ልጁ/ልጅቷ የኢትዮጵያዊነት ዜግነት እንደሚኖረው/ እንደሚኖራት ፣ በውጭ አገር ዜጎች ደግሞ በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 2 እንደዚህ ግልጽው የጣምራ ዜግነት ጉዳይ ግን በግልጽ ባለመቀመጡ ቤቱ እንዲወያይበት ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም ወ/ሮ አረጋሽ አዳነ ከክልል 1 አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ ውጭ ያሉ ኢትዮጵያዊያን ልጆቻው ከኢትዮጵያውያን ከተወለዱ/ች ኢትዮጵያዊ ዜግነት ሊያገኝ/ልታገኝ እንደሚችል ወይም እንደምትችል ይህ ማለት ግን በውጭ በለተወለዱ/ች የውጭ ዜግነት ያገኘ ወይም ታግኝ ከሆነ ይህንን ያሳጣል ግለሰብ እንዳልሆነ ግልጽ መሆን እንዳለበትና አንቀጽም ጣምራ ዜግነትን እንደሚፈቅድ አስረድተዋል ።

ቀጥሎም ፕሮፌሰር ጀግል አብዱልቃድር ከክልል 14 አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 መጀመሪያ ላይ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 3 እንደተጠበቀ ሆኖ የሚል እንዲገባ አሳስበው ጣምራ ዜግነት ያላገደብ የሚሰጥ ባለመሆኑ በዝርዝር ሕግ እንደሚወሰን በአንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይም እንዲቀመጥ ነው ብሎ አመልካቅዋል ።

ከዚያም አቶ አባይ ፀሐይ ከክልል 1 አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 ጣምራ ዜግነትን እንደሚፈቅድና ይህም በእኛ ሕግ ቢያንስ ከወላጆቹ አንዱ ኢትዮጵያዊ /ት ከሆነ/ች የኢትዮጵያዊነት ዜግነት ሊያገኝ/ ሊታገኝ እንደሚችል ፣ ይህም በመሆኑ ንዑስ አንቀጽ 3 እንዳለ እንዲቀመጥና ኢትዮጵያዊ መሆን መብት መታገድ እንደሌለበት አስገንዝበዋል ።

ቀጥሎም ወ/ሮ እንወይ ሻመድሆን ከክልል 3 ደግሞ አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 በ1923 ፣ በ1948 እና በ1980 የወጡት ሕገ መንግሥቶች በሌላችን ሊያደርጉት የነበረውን ውርደትና የሌላችን የዜግነት መብት ያስጠበቅ መሆኑን ፣ የጣምራ ዜግነት ጉዳይ ከዚህ ቀደም ያልነበረ ስለሆነ ለወደፊት መኖሩ ለሌላችን የሚጠቅም ስለሆነ በአንድ ንዑስ አንቀጽ ተቀርጾ እንዲቀመጥ ትኩረት እንዲሰጠው አሳስበዋል ።

አስከትለውም የጉባኤው ዋና ፀሐፊ የጣምራ ዜግነት ጉዳይ በንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 በደምና በሕግ የተቀመጠ መሆኑንና ለአፈጻጸም ደግሞ በዝርዝር ሕግ እንዲወሰን በንዑስ አንቀጽ 3 መኖሩን ገልጸው አንቀጹ እንዳለ ቢቀመጥ እንደሚሻል አመልካቅዋል የተነሱትን ማሻሻያዎችን ለጉባኤው አቅርበዋል ።

አቶ አቡኔ መንገሻ ከክልል 3 አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 3 ወደ ንዑስ አንቀጽ ውስጥ እንዲገባ ያነሱትን ሀሳብ የሳቡ ሲሆን ፕሮፌሰር ጀግል አብዱልቃድር ከክልል 4 ደግሞ ንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 ከንዑስ አንቀጽ 3 ጋር ሆነው ቢታዩ የማንም መብት እንደማይነካ ገልጸው አንቀጹ ባለበት መልኩ ቢቀመጥ እንደሚፈቃወሙ አመልካቅዋል ። እንዲሁም አቶ መኮሪያ ታፈሰ ከክልል 14 ጣምራ ዜግነትን በተመለከተ መወሰን ያለበት ጉባኤው መሆኑን ጠቁመው ይህንን ሥልጣኑን ለሕግ አውጪው አካል መተው እንደሌለበት ገልጸዋል ።

የጉባኤው ዋና ፀሐፊ የመርህ ጥያቄ በመሆኑ ጉባኤው በዝርዝር ሕግ ይወሰናል ብሎ ሲያስቀምጥ ፣ ወደፊት በሕዝብ ለሚወክል አካል እያስተላለፈ መሆኑን ፣ ዜግነትን በተመለከተ ዝርዝር በሕግ ይወሰናል የተባለው ለንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 የሚያስገልግል መሆኑን አብራርተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዓለምስገድ ገ/አምላክ ከክልል 1 አንቀጽ ዜ.ጋ ማን ነው ፣ ለሚለው ሁለት መርሆዎችን እንዳስቀመጠና እነዚህም በገፅ 1 አንቀጽ 1 እና 2 እንደተጠቀሱና ከሁለቱ መርሆዎች በመነሳት ዝርዝር ሕግ እንደሚወጣ እስረድተዋል ።

በማስተልም የጉሊባው ሊቀመንበር ገብኤው በጉዳዩ ላይ በበቂ ተወያይቶበታለ የሚለው ሀሳብ አቅርበው በገብኤው 1/3ኛ ድምፅ በላይ በመደገፉ ገብኤው ወደ ድምፅ መስጠቱ ተሸጋግሮ አንቀጽ 6 ንብሳ አንቀጽ 1 እንዳለ ይቀመጥ የሚለውን ድጋፍ 517 ፣ ተቃውሞ 1 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 6 ተመዝግቦ አንቀጽ 6 ንብሳ አንቀጽ 1 ባለበት መልኩ እንዲቀመጥ ተወስኗል ። ከዚያም በአንቀጽ 6 ንብሳ አንቀጽ 2 እና 3 ላይ የማሻሻያ ሀሳብ ስለልተረበባቸው ገብኤው በአንቀጽ 6 በአጠቃላይ ድምፅ እንዲሰጥ ተጠይቆ ድጋፍ 516 ፣ ተቃውሞ 1 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 5 ተመዝግቦ አንቀጽ 6 እንዳለ ፀድቋል ።

ከዚያም ገብኤው ወይደቱን በአንቀጽ 7 ላይ የተጠበ ሲሆን አቶ ሙሉጌታ ከክልል 4 በአንቀጽ 6 ንብሳ አንቀጽ 1 ላይ ሁለቱም ፆታዎች አንባላቸው በግልፅ እንደተቀመጠ ጠቅሰው በአንቀጽ 7 በድጋሚ ለመገዳ የተገለጸው ለሕጉም እንደሚሆን ስለቀረበ ከሁለቱ አንዱ እንዲቀርብ አሳስበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ታደሰ ግርሚሳ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ፣ አቶ ኒሐልጋች ዲንግ ከክልል 12 ፣ አቶ ግርማ ብሩ ከክልል 4 ፣ ወ/ሮ አንወይ ዝመድህን ከክልል 3 ፣ አቶ ታሪኩ ፅጌ ከክልል 14 አንቀጽ 6 ንብሳ አንቀጽ 1 የተቀመጠው የሴቶችን የዜግነት መብት በእኩልነት ማስረገጥ በማሰራሰቡ እንደሆነ ገልጸው አንቀጽ 7 በቀረበው መልኩ እንዲቀመጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

አቶ ተለፋዬ ፊቻላ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ባቀረቡት ሀሳብ መሠረት ገብኤው የሕገ መንግሥት ቅርጽ ኮሚቴ ያቋቋመ በመሆኑ የቅርጹን ሠኒታ ሊያስተካክለው እንደሚችል የገብኤው ዋና ፅሕፈ ገልጸው አንቀጽ የገባው በሁለቱም ፆታዎች አንባላቸው ለማስቀመጥ ሲፈለግ የሚያስከትሉውን መንዛዛትና ድግግሞሽ ለማስገድ እንደሆነ አመልክተዋል ።

በመጨረሻም አንቀጽ 7 እንዳለ ይፀድቅ የሚለው ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 520 ፣ ተቃውሞ 1 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 1 ተመዝግቦ ገብኤው አንቀጽ 7 እንዳለ ተቀብሎት የሰላቱ ስብሰባ ከተኑ 700 ሰዓት ላይ ተጠናቋል ።

ገዳር 2 ቀን 1987 ዓ.ም ከሚያዝያ 3:00 ሰዓት የተጀመረውና በሕገ መንግሥት በገብኤ አዲሹ የተካሄደው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ገብኤ የተመራው በገብኤው ሊቀመንበር በዶ/ር ነጋሳ ገላጭ ሲሆን በቅድሚያ የገብኤው ዋና ፅሕፈ አቶ አዲሱ ለገሠ በሰላቱ የተገኙ የገብኤ አባላት ብዛት 525 ስለሆነ ገብኤው ወይደቱን መጀመር እንደሚችል ባስታወቁት መሠረት ወይደቱ ተጀምሯል ።

በመጀመሪያ የገብኤው አጀንዳ በሕገ መንግሥቱ ረቂቅ ላይ የተጀመረውን ወይደቱ መቀጠል የሚል እንደሆነ ሊቀመንበር ገልጸው በምዕራፍ 2 የሕገ መንግሥት መሠረታዊ መርሆዎች በሚለው ርዕስ ሥር በአንቀጽ 8 የሕዝብ ሉዓላዊነት በሚለው ንብሳ አንቀጽ ሥር ያሉትን ሦስት አንቀጾች በገብሳ ከሰሙ በኋላ በአንቀጽ ላይ ለሰተያየቶች እንዲቀርቡ ጠይቀዋል ።

ከዚያም ሐጂ አብዱራህማን አብዱልቃድር ከክልል 13 ወደ ርዕስ ጉዳዩ ከመግባቱ በፊት ቤቱ እስከ ስህን ባያቸው 7 አንቀጾች ዲሞክራሲያዊ እካሄድ መከተሉን ገልጸው ሆኖም አናሳ ብሔረሰቦች ባለቀት ሥርዓቶች የደረሰባቸው ጭቆና መግለጽ ይችሉ ዘንድ ሰፊ ዕድል ሊሰጣቸው እንደሚገባ ፣ ከዚህ አንፃር እነሳቸው እስከ ስህን ባይቀዱት አንቀጾች ሀሳብ ለመስጠት እጅ ቢያመጡም ዕድል ሊያገኙ እንዳልቻሉና ይህም ሠኒታ መቀጠል ስለሌለበት እንዲሻሻል አሳስበዋል ።

የገብኤው ሊመንበር ይህንን ጉዳይ በተመለከተም በሰላቱ መልስ ለመገደር ዕድል የሚሰጡት ብቻቸውን ላይሆን ከገብኤው ፅሕፈና ምክትል ፅሕፈ ጋር በመረዳዳት መሆኑን ፣ በተቻለ መጠን አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ለአናሳ ብሔረሰቦች ፣ ለሌሎች እንዲሁም ለግለሰቦች ዕድል ለመስጠት ጥረት እንደሚደረግ ፣ የሁሉም ሀሳብ ይለማ ከተዛለ ግን ወይደቱ ከሚገባው በላይ እንደሚረዝም ገልጸው ጎዳር 1 ቀን 1987 ዓ.ም በተካሄደው ወይደቱ ላይ አገኝን ለክልል 13 ተወካዮች ከ2 ጊዜ በላይ ዕድል መስጠቱን አስታውቀው ከዚህ አንፃር የአንድ ግለሰብ ዕድል አለማግኘት ማለት የአናሳ ብሔረሰቦች ዕድል አለማግኘት ማለት እንዳልሆነ አሳስበዋል ።

ከዚያም አቶ መሃሙድ ድሬር ከክልል 5 አንቀጽ 8 በኢትዮጵያ ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ ሕዝቦች የሉዓላዊ ሥልጣን ባለቤት መሆናቸውን የሚደገፉን እንደሆነ ፣ በመርሀ ደረጃ የሥልጣን ምንጭ ሕዝቦች መሆናቸውን ፣ ይህም በሕዝቦች ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ አማካይነት የሚያረጋግጥና ተወካዮቻቸውንም በቀጥታ መምረጥ እንዳለባቸው መቀመጡ እንደሚደግፉ ገልጸው የአንቀጽ ቅርጹን

በተመለከተ ግን ንዕሳ እንቀጽ ፤ የሚረው ንዕሳ እንቀጽ 2 እንደሆነ ንዕሳ እንቀጽ 2 የሚረው ደግሞ ንዕሳ እንቀጽ ፤ ቢሆን የሚል ግንኙነት ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ታደሰ አሰማዬ ከደብብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል እንቀጽ 8 በተመለከተ በስጦት አስተያየት በኢትዮጵያ ታሪክ ሉዓላዊ የነበሩ መንግሥታት እንጂ ሕዝቦች እንዳልነበሩ ፤ በዚህም ሕዝቦች መሳታታቸውን ፤ ወደፊት በሚገኘው ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግን ሕዝቦች ሉዓላዊ ሥልጣን ያላቸው መሆኑን በመገልጽ መቀመጡን ጠቁመው የአዲሱ ሕገ መንግሥት ተልዕኮ እንረቱን ከግለሰቦችና ከግለሰብ ኃይል አምባገነንነት መከላከልና ሕዝቡን ወደ ሕዝባዊ ሥልጣን ማግኘት በመሆኑ ሕዝቡ መሪዎችን ዲሞክራሲያዊ በመሆን መንገድ የመሻር ወይም የመሸም ምላሽ ሥልጣን እንዳለው መቀመጡ አግባብ መሆኑን ፤ በዘመናት ትግል የተካሄደውም በእንቅጽ የቀረመውን ንዳቶች ዕውን ለማድረግ መሆኑን አስረድተው አቀማመጡን በተመለከተም በረቂቅ ባለው መልኩ ቢሆን እንደሚሻል ገልጸዋል ።

እነሱም ወይ መሠረት ተሾመ ከክልል 14 ሉዓላዊነትን የማይገድብ ፤ የማይጠየቅ የመንግሥት የመጨረሻው ሥልጣን ማለት እንደሆነ በስጦት አስተያየት ሉዓላዊነት በቅድመ ደረጃ በነገሥታት ለጅ የነበረውን ነገሥታትም ፈላጭ ቆራጭ በመሆን ከሕዝቡ ይልቅ የእነርሱ ድምፅ ተሳጢ እንደነበረና ሕግ የማውጣት ሆኖ የመጨረሻው ፍርድ የመስጠት ሥልጣን እንደነበራቸው አስታውሰው ደርግም ይህንኑ ያልተገደበ ሥልጣን ለፍሽሽታዊ ድርጊት ቢጠቀምበት መቆየትን አመልክተዋል ።

ኢይደውም አንቀጽ ሕዝቦች ለዘመናት ያጡትን የሥልጣን ባለቤትነት የሚያገናኙና ፤ ማንኛውም ሥልጣን ከሕዝቦች በታች እንጂ በዚህ አስመሆኑን የሚገልጽና የሥልጣን ምንጭ ሕዝብ መሆኑን የሚያረጋግጥ ስለሆነ ባለው መልኩ ቢቀመጥ ትክክለኛ መሰሉ እንደሚታያቸው ገልጸዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ዳንኤል በሳይነስ ከክልል 14 በስጦት አስተያየት የሕዝቦች ሉዓላዊነት የሚረጋገጠው በብሉዊ መብታቸው በተገባር ቢተረጎም መሆኑን ፤ በሌላ መንግሥት ደረጃ ባለፉት ሥርዓቶች መቀመጡን ግን በተግባር አስመለከትን በሌላው በሽግግር ወቅት ቻርተርም የመስጠብ ፤ በሰማዊ ሰልፍ የሚደረግ መብትና የፖለቲካ ድርጅቶች ሀሳቦችውን በነፃ የማንከባባራት መብት እንዳላቸው ፤ በአጠቃላይ የሕዝቦች ሉዓላዊነት በግልጽ መሰረትና ፤ ተግባራዊነቱ ቢታይ ግን የፖለቲካ ድርጅቶች አላማቸውንና ፕሮግራሞቻቸውን ማስተዋወቅ አልመቻላቸውን ጠቅሰዋል ።

እነሱም በሽግግሩ ወቅት የሕዝብ ሉዓላዊነት አስመጠበቁን ከሚያመለክቱት ክንውኖች መካከል ከሰማሊያ ጋር በተደረገው ጦርነት አገርን በመከላከል ረገድ ባለውሳታ የሆኑት የኢትዮጵያ የጦር ሠራዊቶች አባላት ተባታችው ለልመና

መደራጋቸውን ፤ በመቶ ሺህ የሚቆጠሩ ሠራተኞች የመሥራት ዕድል ተናፍታቸው መሥራት ቢችሉ እባሉ እንዲውሉ መደራጋቸውና በምትሳቸው የውጭ ዜጎች እንዲተኩ መደረጉ እንደሚገኝባት ጠቁመው በሰላምና በአርባ ገዳ የደረሰው የሰዎች አልቂትም ለአንድ ሳምንትና ለሌላው አምስት ቀናት የውይይት ርዕሰ ብቻ መሆኑም ተጨማሪ የሕዝብ ሉዓላዊነት አስመክሮና እንደሚያሳይ ጠቅሰዋል ።

ኢይደውም በሕገ መንግሥት ኅላሌው 85% አባላት ያለውና የሚፀድቀው ሕገ መንግሥትም የእርሱን ፍላጎት መሉ ለመሉ እንደሚሟላ የሚገመቀው ድርጅት መንግሥትም የእርሱን ፍላጎት መሉ ለመሉ እንደሚሟላ የሚገመቀው ድርጅት የሽግግሩን ወቅት ቻርተር ከፈረመት ድርጅቶች አንዱ መሆኑን አመልክተዋል ።

እነሱም የሚቀረፀው ሕገ መንግሥት የዜጎችን የመሥራት መብት የሚያረጋግጥ መሆኑን እንዳልበት ፤ የውጭ ዜጎች የያዘቸው የሥራ መደቦች ለቀው በአሁኑ በዓት ለሥራ ለጥነት የተዳረጉት ዜጎች ችሎታ እየተሳመተ የሥራ መደቦች ሊሰጧቸው እንደሚጣ አወስተው በእንቅጽ 8ም ሕዝባዊና መንግሥትን የሚያገኝ ነፃ ፍርድ ቤት እንደሚቋቋም የሚገልጽ ዕርፍተ ነገር እንዲቀመጥ ጠይቀዋል ።

ከዚያም አቶ መሐሊታ ህክይወት ከክልል 1 በስጦት ማህበሪያ ከተጀመረ ጀምሮ በተሰሉ ተሾች ሆነ ለጭቁኑ ሕዝብ ሳይሆን ኅዳዩ በቀጥታ ለሚመለከታቸው ወገኖች እንዲደርሱ ተብለው በሚደረጉ ንግግሮች ለሚነሱ እንዳንድ ጉዳዮች መልስ በመስጠት ኅላሌው ሂደ እንዳይጠፋና እንዳንድ ማህበራዊ ለሚያስፈልጋቸው ጉዳዮች ብቻ ማህበራዊ እየተሰጠ ቢታሰብ እንደሚሻል ገልጸዋል ።

የኅላሌው ሊቀመንበር ይህንን ኅዳይ በተመለከተ በስጦት መልስ አንድ ግለሰብ በውስጡ ደንቡ የተቀመጡትን ሥነ ሥርዓቶች ሳይጓድል የሚደርስበትን መደምደሚያ ለማዳበር ይደረግል ብሎ ካመነ የፈለገውን ሀሳብና ክርክር ማቅረብ እንደሚችል ገልጸው የተሰጠውን ማህበሪያ መልስ የሚሰጡ ግለሰቦች ሊጠቀሙበት እንደሚችሉ አመልክተዋል ።

አቶ መኪሪያ ታፈሰ ከክልል 14 ያሉት ሕገ መንግሥታት ተግባራዊ ሊሆኑ ያልቻሉት የሉዓላዊ ሥልጣን ባለቤትና ምንጭ በትክክል ባለማስቀመጣቸው መሆኑን በማስመልከት በስጦት አስተያየት አንቀጽ አሳሳት ሕገ መንግሥት ካለፉት ሕገ መንግሥታት በሚገባ ከሚለዩት አንቀጽ አንዱ እንደሆነ ጠቅሰዋል ።

ኢይደውም የሚመሠረተው መንግሥት የዜጎችን መብት የሚያስከብር መሆኑን ለማመልከት በመጀመሪያው ንዕሳ እንቀጽ " ... ለሕግ ተገባር የሆነ ፤ የብሔር / ብሔረሰቦችን ፤ የዜጎችንና የግለሰቦችን መብት አስብሮ ፈጽሎ ሊደርሰው መንግሥት በዚህ ሕገ መንግሥት መሠረት ይቋቋማል ። " የሚል እንዲታከልበት

የማሻሻያ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዘለሌ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 በስጡት አስተያየት ከታሪክ መረዳት እንደሚቻለው ሕዝቦች ራሳቸውን ሲያስተዳድሩ የሥልጣን ባለቤትነታቸው ወይም ሉዓላዊነታቸው ቢኃይል ሊገጠቅ ስለሚችል ይህን ለመከላከል በመጀመሪያው ንባስ አንቀጽ 4ይ " ... ሕዝባዊ ልዕልና ወይም የሕዝብ ሥልጣን ቢኃይል ወይም በአብዛኛ መንገድ ሊገጠቅ አይችልም :: " የሚል ቢጨመርበት የተሻለ ይሆናል የሚል ህሳብ አቅርቦታል ::

ከዚያም ዶ/ር አበዱልመጄድ ሁሴን ከክልል 5 ቀደም ሲል የተነሱት አንዳንድ ነጥቦችን በተመለከተ በሰጡት አስተያየት የኢትዮጵያ ጦር ከሰማሊያ ጋር ተዋግቷል ሲባል ሰማሊያው በኢትዮጵያ የሚገኙ መሆናቸውና የተቀረውን ሕዝብ ለመግዛት ጦርነት ያሳነሱ በመሆናቸው አነጋገሩ ሲታረም እንደሚገባ አባባለው ተመሳሳይ አስተሳሰብ ባላቸው ጥቂት ክፍሎች በሰማሊያው ላይ በአንዳንድ መሥሪያ ቤቶች ላይቀር ልዩነቶች እንደሚደረግባቸውና በዚህ ረገድም ጥቆማዎች ለድርጅታቸው እንደሚደርሱ ገልጸው በአንዳንድ ቦታዎችም አገራችሁን አጥፍታችሁ የኛንም ልታጠቁ መጣችሁ የሚሉ እንደገልጠቱ ፣ ኢትዮጵያውያን ሰማሊያው የፈለጉትን ለማድረግ ከመቼውም ጊዜ ይበልጥ ነፃነት ያላቸው በመሆኑ እንደ ባዕድ በመቆጠር መገፋፋት አይበጅም ሲሉ አስጠንቅቀዋል ::

አክላውም ሰማሊያው የመረጡትና የመጡት ክልሎች ዲሞክራቲ ወንድሞቻቸውና አህዳኞቻቸው ጋር በመሆን አዲሲቷን ኢትዮጵያን ለመገንባት እንደሆነና የድሮውን ሥርዓት ለመመለስ የሚያልሙ ካሉም ሕልማቸው ዕውን እንዳይሆን እንደሚታገሏቸው ጨምረው አስገንዝበዋል ::

አያይዘውም የቀድሞ ጦር አባላትን በተመለከተ ለተነሳው ጉዳይም የሽግግር መንግሥት የቀድሞ መንግሥት ወታደሮችን ለማቆምና አዲስ ሕይወት እንዲጀምሩ ለማድረግ የትኛውም መንግሥት ሊያደርገው ከሚችለው በላይ ጥረት ማድረጉንና በዕርዳታም ሆነ በብድር የተገኘ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር ገንዘብ በዚሁ ተግባር መዋሉን ፣ ከዚህ አንፃር የሽግግር መንግሥቱ ከአንዳንድ የፖለቲካ ቤድኖች ይበልጥ አስተዋፅኦ መድረጉን ገልጸው የአንድ ሰው የቃላት አጠቃቀም የራሱ የገለበጡን አስተሳሰብ እንደሚያንፀባርቅ የጦር ሠራዊት ሲባል ቃሉ ራሱ ለጥቂትን እንደሚያመለክት ፣ በአሁኑ ጊዜ አገሪቱ ለጦርነት እንደሚታዘጋጅና ለያሜሪካም እንደሚቀጠቀሙት ፣ ነፃነትን የሚገዱ ኃይል ከመጣም በመከላከያ ኃይል መታገል እንደሚገባ አስታውቀዋል ::

ቀጥሎም በቻርተሩ የተሰጠው መብት የፖለቲካ ድርጅቶች እንዳይጠቀሙ ተደርጓል የተባለውን በተመለከተም ይህ ቢሆን ኖሮ እንደ ዘመን ደርግ ይህ የግብአ አዳራሽ በአንድ የፖለቲካ ፓርቲ አባላት ብቻ በተሞላ ነበር ብለዋል ::

በተጨማሪም በዚያናና በአርባ ጉጉ የተፈጸመው ጥፋት ሁሉንም ያሳዘና እንደነበር አስታውሰው የጥቃቱ ስለባዎች ከአግራ ፣ ከአርም ፣ ከጉራጌና ከሰማሊ ብሔረሰቦች ሆኖ ሳስ በአንድ ብሔረሰብ ላይ ብቻ እንደተፈጸመ አድርጎ ማቅረቡ ተገቢ እንደሆነ ጠቅመው ድርጊቱም መታየት ያለበት አሳብአዊ ድርጊቶች በማንም ግለሰብ ፣ ብሔረሰብና ድርጅት መፈጸማቸው ተቀባይነት እንደማይኖረው እንጂ እነሱ ከመጫር አንፃር መሆን እንደሌለበት ፣ ዲሞክራሲም ስኬት ሊኖረው እንደሚገባ አስገንዝበዋል ::

በመጨረሻም ዶ/ር አበዱልመጄድ ሁሴን ቀደም ሲል በአንቀጽ 8 ንባሱ አንቀጽ 1 ፣ ንባሱ አንቀጽ 2 ፣ ንባሱ አንቀጽ 2 ድጋም ንባሱ አንቀጽ 1 እንዳይሆን የቀረበው ሀሳብ ተገቢ አለመሆኑንና ባለበት መልክ ቢቀመጥ የተሻለ መሆኑን ገልጸዋል ::

ቀጥሎም አቶ ኃይለ ገመዳ ከክልል 4 አንቀጽ ሕዝብ የሥልጣን ምንጭ መሆኑን በማያሻማ መልኩ የሚገልጽ በመሆኑ እንዲሁ እንዲቀመጥ አመልክተው በየወቅቱ በአገሪቱ ላይ የሚከሰቱትን ወረራዎችን ለመመከት በራሳቸው ስንትና ትጥቅ አካሉ መስዋዕትነትን የብሉሉ ጀግኖችን በአካባቢዎችና በአድናቆት እንደሚመለከቷቸው ፣ በአንፃሩ ግን በወሰን ጉጭቶችን ለመሳፍንቶች የግዛት ማስፋፊያ መሣሪያ ሆነው የባዙ ብሔር / ብሔረሰቦችን ሕልውና የተቆፋፋትን እንደ ጀግና እንደሚያደናቁቸው እና ተግባራቸውም መጥፎ መሆኑን አስገንዝበዋል ::

አያይዘውም አንዳንድ የግብአ አባላት ያሉት ሥርዓቶች ፀረ- ዲሞክራሲ እንደነበሩ ከተናገሩ አገሪቱ ስትከተለው የገቢረው የጦርነት መርህ ስለተለወጠ የአፈና መዋቅራቱን መፍረስም መቆበል እንደነበረባቸው አስረድተው ፣ በተጨማሪም እነዚህ ለአፈና ተቋማቱ መፍረስ የሚቆረቁሩ ኃይሎች ለአብዛብ የሚያበሉ ከሆነ ለምን ሕዝባዊ የመከላከያ ኃይል እንገንባ አሳሉም ሲሉ ጠይቀዋል ::

አክላውም በበደናናና በአርባጉ የተገደሉት ሰዎች ለተሠበኑ ጊዜ ብቻ የመሆኔያ ርዕስ ሆነው ቆይተዋል የተባለውን በተመለከተም እነዚህንም ሆነ በዚሁው የሚያልቁት ሰማሊያት እንዘነበር ካልን ዓመቱን በሙሉ ብሔራዊ የበሃላት ቀን ሆኖ ሊያልቅ ስለሚችል ሁሉንም ማክበር አዲሱን እንደሆነ ፣ ይህ ግለት ግን ያንን ፋሽስታዊና እርመኔዊ ድርጊት መደገፍ ወይም አሳንሶ መመልከት እንዳልሆነና ይልቁንም ድርጊቱ በዚህን እያስታወቁ ደግሞ ዳግመኛ እንዳይፈጸም በአጠቃላይ የሕዝቦች ሉዓላዊነት እንዲከበር የበኩላችንን አስተዋፅኦ እናድርግ ሲሉ አሳስበዋል ::

ከዚያም አቶ ዓለምስነድ ገ/አምላክ ከክልል ፤ በበኩላቸው የቀረቡትን የማሻሻያ ሀሳቦችና የተነሱትን አንዳንድ ነጥቦችን በተመለከተ በስጡት አስተያየት የአንቀጽ 8 ንብሉ አንቀጽት በረድቁ ላይ በተቀመጠው መልኩ ቢሆን እንደሚሻል አመልካቱን አቶ መኮሪያ ታረሰና አቶ ዘላለ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 ያቀረቧቸው የማሻሻያ ሀሳቦችም በአንቀጽ 9 ንብሉ አንቀጽ 2 እና 3 ላይ የተመለሱ በመሆናቸው አጠቃላይ አንቀጽ መመሰስ ያለበትን የሉዓላዊነት ሥልጣን ባለቤት ማን ነው ? በምን ይገለጻል ? እንዴት ይገለጻል ? የሚሉትን መሠረታዊ ጥያቄዎችን የመለስ በመሆኑ ማሻሻያ እንደሚያስፈልገው አስረድተዋል ።

እነሆነውም ለመደረጉ የሕዝብ ሉዓላዊነትን ለማረጋገጥ ያስፈውን በደልን መርምሮ መንግሥትና ሕዝብን የሚያገኝ ነፃ ፍድር ቤት ይቋቋማል የሚለውን የማሻሻያ ሀሳብን በተመለከተ መነሻው ትክክል እንዳልሆነና አስፈላጊነቱም አንደሚታያቸው ገልጸው መነሻው የአገር ነፃነትን ቢያስከብር የቆየው ሠራዊት ተባብሯል የሚል ሲሆን ሠራዊቱ ግን በኢትዮጵያውያን ዘንድ የሚታወቀው ከተጣ ቀበሌ ሚና ይልቅ በመብት አፋኝነቱ በተለይም ለገዢ መደባት የአፈና መሣሪያ መሆኑን ሌሎች ብሔር ብሔረሰቦች ብቻ ሳይሆን የአማራ ጭቁን ሕዝቦችም እንደሚያውቁት አመልክተዋል ።

ሠራዊቱ በጎጃም ፤ በሰሜን ሸዋ ፤ በትግራይ ፤ በኢትዮጵያ ሶማሌና በአርባምዶች ላይ ታሪክ የሚያረጋው ግፍ በመፈጸሙ ምክንያት በጭቁኖች ትግል ሲደመስስ ያዘነጉትና ዛሬም የሚሮኩት የኢትዮጵያ ጭቁን ሕዝቦች ሳይሆኑ የገቢረው ሥርዓት ተጠቃሚዎች ፤ ነፍሰኞችና ትምክህተኞች መሆናቸውን አስረድተዋል ።

በተጨማሪም ቀድሞውኑ ለሰላት ገርሳቸው ቢሉ የሠራዊቱ አባል የነበሩ መገኛች መዋቅር ሲፈርስ እንዳልተባታተኑና እንዳልተጣሉ ገልጸው ለዚህ ተግባር በኬታማነት የሽግግር መንግሥቱ በመጀመሪያ አዋጅ ማውጣትንና አዋጁን ተግባራዊ ማድረጉን ፤ አብዛኛዎቹም ወደ የቀያቸው ተመልሰው የቀድሞ ሥራቸውን በመሥራት አዲስ ሕይወት መጀመራቸውን ጠቅሰው ከሞረር ይልቅ ቃታ መሳብን ሠርቶ ከማደር ይልቅ ሌብነትን የመረጡ እንዲሁም ለአንዳንድ ኃይሎች ቢንዚን ማርክቲክሊያ ልንሆን እንችላለን በሚል የኢትዮጵያ ሕዝብና የሽግግር መንግሥቱ በመውለድ ላይ ያለውን እርምጃ እንዲፈጸም የሚፈልጉ ከቁጥር የማይገቡ መናፈቸውም ሊታወቅ እንደሚገባ አስገንዝበዋል ።

እስከትላውም በቢደኖና በአርባት ተፈጻሚ የተባለውን ግፍ በተመለከተም በቢደኖ ግፍ መፈጸሙን ፤ በአርባትን ድብቅ አላማ ባላቸው ሰዎች አማካይነት

ነፃረውን የገጽ ጥፋት መድረሱን ያም ሆኖ ሕዝቡ እርስ በርስ ሊጨፋጨፍ ለሰመፈለጉን እንዳስመስከረና በሁለቱም አካላቸው ለተፈጸሙት ድርጊቶች ሕዝቡ በጊዜው ፍርድ መስጠቱን ገልጸዋል ።

እነሆነውም በዚህ ገጽ አንድ ድርጅት 85 % ወንበር በሰመያዙና እንደንድ ድርጅቶች በጃርተና የተቀመጠውን መብት ተነፍሻቸው መንቀሳቀስ አልቻሉም የተባለውን በተመለከተም ድርጅቱ የተጠቀሰውን ያህል ወንበር የያዘው በመስኮት ገብቶ ሳይሆን መዋቅሩን እስከ ገጠር ዘርግቶ የሚንቀሳቀስ በመሆኑና በአጠቃላይ ከገጠር ከተማ ፤ ከከተማም አዲስ አበባን ፤ ከአዲስ አበባም ሐልተን ሆቴልንና አምባሲዎችን ብቻ ባለመምረጡ እንዲሁም ትናንት ከሕዝቦች ጋር በመሆን ታሪክ የማይረገጠው መስዋዕትነት በመክፈቱ በሕዝብ ተመርጦ እንደሆነ ፤ በገባሌው ተነፋይ የሆኑ የቤንሻንጉል ፤ የሶማሊና የአፋር ጫቶ... ድርጅቶችም በአንድ ሆቴል ብቻ የሚንቀሳቀሱ ሳይሆኑ ከሕዝቦቻቸው ጋር የሚኖሩና የሚንቀሳቀሱ መሆናቸውን ገልጸው በአጠቃላይ ከሕዝብ ጋር መኖር የሚችል የሕዝብን ድጋፍ ያገኛል የሚለው ሐቅ መታወቅ እንዳለበት አብረርተዋል ።

በመጨረሻም የሕዝብ ውክልናን ለማግኘት ሕዝብ መሆንና በሕዝብ ድጋፍ ማግኘት የሚያስችል አላማና ታሪክ መያዝን እንደሚጠይቅ አላም ቢመኝትም እንደሚያይኝ ሊታወቅ እንደሚገባ አስገንዝበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዳንኤል በላይነህ ከክልል 14 ቀደም ሲል በንግግራቸው ሶማሌ ብለው የተናገሩት የሶማሊያ መንግሥትን ለማመልከት እንደነበር ፤ እዚህ የተሰበሰበው ሁሉ ኢትዮጵያዊ ነው በሚል አምነት እንደሆነ ጠቅሰው ዶ/ር አብዱልመጅድ ሁሴን ከክልል 5 ግን በንግግራቸው የቃሉን ትርጉም አዛብተው በመጥቀሳቸው ቅሬታ እንደተሰማቸው ገልጸዋል ። ሶማሌ ሲባል ኢትዮጵያዊ ሲሆን ስለሚችል ለይቶ መናገር እንደሚያስፈልግ የገባሉው ሊቀመንበር አሳስበዋል ።

ከዚያም አቶ ዩሱፍ መሐመድ ከክልል 2 አንቀጽ በረድቁ ባለው መልኩ መቀመጡን ደግፈው ሌሎች የተነሱትን ነጥቦች በተመለከተ በስጡት አስተያየት ባለፉት ሥርዓቶች የሕዝብ ተወካይ ለመሆን ሀብትና ንብረት ይጠየቅ እንደነበረ ፤ ዛሬ ግን ሕዝቡ ያመነሳቸውን የብሔር ፤ ብሔሰቦች ተወካዮች ባህላዊ ልብሰቻቸውን ለብሰው በገባሉው ላይ መሳተፋቸው በራሱ የሕዝቦችን ሉዓላዊነት የተከበረ መሆኑን እንደሚያመለክት ገልጸዋል ።

አያይዘውም በክልሎች ደረጃም የብሔር ፤ ብሔረሰቦች መብት እየተከበረ መሆኑን ፤ ለምሳሌ በአፋር ክልል ቀደም ሲል ተምሮ እንዳልተማረ ተቆጥሮ የሥራ ዕድል ተነፋገት የነበረው አሁን በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች ተቀጥሮ ከልሉን

በግንባራ ላይ እንደሚገኝ ጠቁመው ዘቢኖ በነበረበት መሥሪያ ቤት የመምሪያ ኃላፊ ሆኖ የሚሠራ እንደሌለም ገልጸው አጠቃላይ የሰው ሂደትን በተመለከተ አቅጥጥ ማለት አዲስ አበባ ብቻ ባለመሆኑ ወጣ ብሎ መመልከቱ ለግንዛቤ እንደሚጠቅም አስረድተዋል ::

እነሆውም አንዳንድ የጉባኤው አባላት ያለፉትን መጥፎ ድርጊቶች ጥሩ እያስመሰሉ ማቅረባቸው ትክክል ያለመሆኑንና መጥፎ ድርጊቶች የሚሄሉት ለበቃ ላይሆን ወደፊት እንዳይደገሙ ትምህርት ለመስጠት እንደሆነ ፣ ይህ ባይሆን ኖሮ በትንሹ ላይ የበግና ሃዳ ያወረደው ለገሠ አስፋው ዛሬ በሕይወት ባልኖረ ነበር ቢሉ አመልክተዋል ::

ቀጥሎም የጉባኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ በተሰጡት አንዳንድ ነጥቦች ላይ በስጡት አስተያየት ስለየቀድሞ ጦር ጀግንነት የተነሳውን በተመለከተ ያልነበረ ብዙ ሊያወራ ቢችልም በታው የሰሩ ሰዎች የስጡት መልስ በቂ መሆኑን ገልጸዋል ::

አያይዘውም አንዳንድ ነበሩው ሥርዓት ማፅደ ወይም ከትርፍራፊው የተቋደሱ የጉባኤው አባላት የበላባት ወጪት እንዳይበር ለእሠጋ ባለሥልጣናችና ለወታደሩ ሊቀረቁር በቀደበት አንደበታቸው ዛሬ ደግሞ ለሠራተኛው ተቆርቋሪ መስላው መቅረባቸው የሚያስገርም መሆኑን ጠቁመው ጉባኤው ግን እንዲህ የሚሰሰሉትን ወጪት እንደሚሰብር ፣ በተለይ አንድ አባል "እኔ አሻግረላለሁ አይደለሁም ::" በማለት ሌሎች የሕዝብ ተወካዮች እንደ አሻግረላለሁ መቁጠራቸው ለሕዝቦች ሉዓላዊነት ያላቸውን ዝቅተኛ ግምት እንደሚያሳይ እንዲሁም የጉባኤው 85% ወንበር በአንድ ድርጅት መያዙን በተደጋጋሚ ሲናገሩ ድርጅቱ በምን ያህል ሕዝብ ተመርጦ እንደመጣ ለተናጋሪዎቹ ጠፍቷቸው ላይሆን ጉዳዩ ሕዝብን ከመናቅ የመነጨ እንደሆነና ሉዓላዊነትን መናቅ በጉባኤው ውስጥ በአንዳንድ ተናጋሪዎች አስተሳሰብ እየተገለጸ መሆኑን አመልክተዋል ::

በተጨማሪም እነዚህ ወገኖች የሚፈልጓት የሕዝብን ሉዓላዊነት ማስጠበቅ ላይሆን የእሠጋዎች የበላይነትና የቀድሞ ወታደሮች በሕዝብ ላይ የሚያደርሱትን ጭፍጨፋ መቀጠል እንደሆነ ፣ የእነዚህ ወገኖች አካሄድ የወከላቸውን ሕዝብ መብት የማያስጠብቅ እና የመረጣቸው ሕዝብ ላይቀር የሚታዘባቸው መሆኑ ራጋ ብለው እንዲያስቡበት አሳስበዋል ::

ከዚያም ለአንቀጹ ቀርበው ከነበሩት ማሻሻያዎች ሁለቱን ሀሳብ አቅራቢዎች በማንሳታቸው በተቀሩት ሁለት ሀሳቦች ላይ በየተራ ድምፅ ተሰጥቷል ::

በዚህም መሠረት በአቶ መከሪያ ታሪስ ከክልል 14 የቀረበውና በአንቀጽ 8 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ "... ለሕግ ተገዢ የሆነ ፣ የብሔር / ብሔረሰቦችን ፣ የቤትንና የግለሰቦችን መብትና ነጥት እካባሪ ፈዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ መንግሥት በዚህ ሕገ መንግሥት መሠረት ይቆጽግዋል ::" የሚል እንደታሰቡበት የቀረበው ማሻሻያ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 2 ፣ ተቃውሞ 518 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 4 በመመዝገቡ መሻሻያው ውድቅ ሆኗል ::

በአቶ ዘለለ ፀጋሥሳቤ ከክልል 14 በአንቀጽ 8 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ "... ሕዝባዊ ልዕልና ወይም የሕዝብ ሥልጣን በኃይል ወይም በሕገ ወጥ መንገድ ሊነጠቅ አይችልም ::" የሚል ዕረፍተ ነገር እንዲጨመርበት ያቀረቡትን ማሻሻያ ሀሳብ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 3 ፣ ተቃውሞ 518 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 4 በመመዝገቡ ማሻሻያው ተቀባይነት ሳያገኝ ቀርቷል ::

በመጨረሻም አንቀጽ 8 ቢረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ላይ ባለው መልኩ ያለ ምንም ማሻሻያ ለድምፅ ቀርቦ ከ5 ድምፅ ተአቅቦ በስተቀር በተቀሩት የጉባኤው አባላት ተደጋግሮ ፀድቋል ::

ከዚያም ውይይቱ በአንቀጽ 9 ላይ ቀጥሎ ሻለቃ አድማሴ ዘለቀ ከክልል 14 በስጡት አስተያየት አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 ኢትዮጵያ ያፀደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች የሀገሪቱ የሕግ እካል መሆናቸውን እንደሚገልጽ ጠቅሰው ኢትዮጵያ ካፀደቀቻቸው ሕጎች አንዱ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የ1948 /አ.አ.ሪ/ የሰብአዊ መብት ድንጋጌ እንደሚገኝበት ሆኖም ድንጋጌዎቹ 75 % በእራቱ በሥራ ላይ እንዳልዋሉ ገልጸው በዚህም ምሳሌ ሲጠቅሱ ከድንጋጌዎቹ አንዱ ማንም ሰው ራሱ በሊደመው ጥፋት ዳኛ ፊት ቀርቦ ካልተፈረደበት በስተቀር ጥፋተኛ ወይም ወንጀልኛ አለመሆኑን እንደሚደነግግና በዚህ አንቀጽም ማንም ሰው የዚህ ድርጅት አባል ነበርከ ወይም የዚህ ድርጅት አባል አትሁን ተብሎ ሊወቀስ ወይም ሊወንጀል እንደማይችል የሚገልጽ መሆኑን አመልክተው እሠጋ በአንድ ወቅት የነበረ የፖለቲካ ድርጅት ሆኖ ሳለ ቀይ ሽብርን የተቃወመና ለሰብአዊ መብት የታገሉ የድርጅቱ አባላት ጭምር እየተሰቃዩ መሆናቸውን ገልጸዋል ::

እነሆውም ቀደም ሲል የተነሳውን የጦር ኃይል ጉዳይን በተመለከተም ጦር ኃይል ማለት በእንግሊዝኛው "Armed Forces" እንደሆነና ይህም አጥቃ ቢሉት የሚያጠቃ ተካላቸው ሲሉት የሚከላከል ኃይል መሆኑን ስያሜውም በመላው ዓለም እየተሰራበት ያለ እንደሆነ አመልክተዋል ::

ይህም አብዱልመጂድ ሁሉን ከክልል 5 ሻለቃ አድማሴ ዘለቀ ቢቱን ወስኖ ወደሰፊው ጉዳይ እየመለሱት በመሆኑ በርዕስ ጉዳዩ ላይ እንዲያተኩሩ ይደረግ

የተገኘው

የሚል የሥነ ሥርዓት ጥያቄ ቀርቦ ሊቀመንበት ማንም የግብአው አባል በተያዘው አጀንዳ ላይ ሀሳቡን መስጠት እንደሚችል ገልጸው በዚሁ መሠረት ሻለቃ አድማሲ ዘለቀ ወደ ርሰሰ ጉዳዩ ተመልሰው በአንቀጽ 9 ላይ የሚጨመር ወይም የሚቀነስ ዘለቀ አባል የሚሉ ከሆነ ይህንኑ እንዲያቀርቡ አስበዋል ።

ሻለቃ አድማሲ ዘለቀ በበኩላቸው አንባባቸው ኢትዮጵያ የፈረመቻቸው ዓለምአቀፍ ስምምነቶች የአገሪቱ የሕግ አካል ይሆናሉ ተብሎ በመቀመጡ እና ከስምምነቶቹ አንዱ ደግሞ ለብሉጃ መብትን መጠበቅ ሆኖ ባለ በሽግግር መንግሥቱ መጣሱንና ወደረትም ይህ ሁኔታ የሚታረምበት መንገድ እንዲፈለግ ለመግለጽ እንደነበር ጠቅሰው በየቀኑ አቶ ዓለምበገድ ገ/አምባህ አራት ጊዜ የመኖገር ዕድል ሲያገኙ አባቸው ግን ገና አንድ ዕድል ብቻ ማግኘታቸውን አስታውቀዋል ።

ቀጥሎም የግብአው ሊቀመንበር ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ሻለቃ አድማሲ ዘለቀ ላቀረቡት አስተያየት በስጡት ምላሽ በሳምንቱ ውስጥ ከአቶ ዓለምበገድ ገ/አምባህ ይበልጥ የመኖገር ዕድል ለሻለቃ አድማሲ ዘለቀ ተሰጥቷቸው እንደነበር አስታውቀው ለሁኔታ በዚህ ዓይነት የሚሄዱ ከሆነ ዕድሉ ሊነፈታቸው እንደሚችል ፣ በአንቀጽ ውስጥ ይካተት ወይም ከአንቀጽ ይውጣ የሚለት ነገር ካለ ሊያቀርቡ እንደሚችሉ ቢገልጽም ሻለቃ አድማሲ ዘለቀ ግን በትንንሳቸው ዕለት የግብአው ውድድቅም ሊቀመንበት ሲጨቀድቸው መዋላቸውን ግብአው ግን ከእርሳቸው ጋር እንደሆነና የግብአውን ፍርድ ስምተው ቤቱን እንደሚለቁ ገልጸው ግብአውን ጥላው መውጣታቸውን አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ አብይ ፀሐዬ ከክልል ፤ አንድ ሰው ገብአውን ጥሎ ከመውጣቱ በፊት ምክንያቱን ለግብአውና ለሕዝቡ ግልጽ አድርጎ ግብአውም አስተያየት ሊገባቸውና ሊወሰን እንደሚገባው ገልጸው በማናቸውም መንገድ ቢጣራ እንደ እሳቸው የመስለውን ሀሳብ በስፋትና በተደጋጋሚ ለማራመድ ወይም ለመግለጽ ዕድል ያገኘ ባለመኖሩ እንዲወጡ ያደረጋቸው ምክንያት የዲሞክራሲያዊ መብታቸው ታፋዊ አለመሆኑን ግልጽ መደረግ እንዳለባት አስገንዝበው የግብአውን ውስጠ ደንብ ሲገቡ ለምን ሥነ ሥርዓት ተባልኩ ማለት ለበብ ፍላጋ እንደሚመስላቸው

ገልጸዋል ።
ወ/ሮ አለማሽ ገርማይ ከክልል ፤ የቀረበውን ሀሳብና አመራሩ የመሰደውን እርምጃ ትክክለኛነት በመደገፍ በስጡት አስተያየት ሻለቃ አድማሲ ዘለቀ ቤቱን ጥላው የወጡበት ምክንያት ለግብአውና ለሕዝቡ ያላቸውን ንቀት የሚያመለክት እንደሆነና ይህም ከኮሚቴዎች ምርጫ ጊዜ ጀምሮ የአርሶ አደሩ ተወካዮች በኮሚቴዎች እንዳይገቡ ካደረጓቸው ተደጋጋሚ ንግግሮች በግልጽ ይታይ እንደነበረ አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ መሐመድ ሼክ አሳመድ ክደብላ ኢትዮጵያ ክልል ግለሰብ በስምን ንግግራቸው ሕዝቦችን ለመከራፈል መኖሪያቸውን አውስተው ቤቱ በጉዳዩ ላይ ውሳኔ እንዲሰጥበት ጠይቀዋል ።

ከዚያም የግብአው ሊቀመንበር የሻለቃ አድማሲ ዘለቀን ተመልሶ ወደ ግብአ አዳራሹ መግባት ለቤቱ ገልጸው ግንኙነትም አባል በግብአው የመከራፈል ሆነ ያለመከራ መብት እንዳለው ፣ ያለመከራፈል የፈለገ ግን ግብአውን አካብሮ ምክንያቱን ገልጽ አድርጎ መውጣት እንጂ እንደፈለገው ወጥቶ መግባት እንደሚገባለት አሳስበው ሻለቃ አድማሲ ዘለቀ የወጡበት ምክንያት ለቤቱ እንደገልጹ ጠይቀዋል ።

ሻለቃ አድማሲ ዘለቀም በበኩላቸው ውጥተው የተመለሱበት ግብአው ምክንያትህን እንደታሰረዳ ጠርቶህል ስለተባሉ እንደሆነ ጠቁመው እርሳቸው ለቤቱ ከፍተኛ ፍቅርና አካብሮት እንዳላቸው ፣ የግል ጋዜጦችና ሕዝቡ 85% በአንድ ድርጅት በተያዘ ቤት ውስጥ ምን ታደርጋለህ በማለት እንዲወጡ እንደጎሳጎቻቸው እርሳቸው ግን እስከተቻለና ተናግሮ መታሰር እስከ ሌላ ድረስ አልወጣም ብለው እየታገሉ መሆናቸውን ገልጸዋል ።

አያይዘውም የግብአው ሊቀመንበር አመራር ግን የሚያስወግቸው ሆኖ እንዳገኙትና ተፈጻሚባቸው ካሏቸው በደራሾች መካከልም ሊጠኑሉ ከዚህ ቀደም 3 ገጽ ዕሉፍ አቅርበው አንድ በአንድ ካልሆነ በተር አያቻልም ብለው ከመሰለባቸው በኋላ አቀርበለሁ ደሳለኝ ሆኖም አያቀርቡም ብለው መናገራቸው ፣ ከዚህም በተጨማሪ ሌሎች ድምፅ ተአቅቦ ያደረገባትን ምክንያት የመግለጽ ዕድል ሲሰጣቸው ስለርሳቸው ግን ቢቃል እንዳያቀርቡ ተከልከለው በጽሑፍ እንዲያመጡ መታዘዛቸውንና በጽሑፍ ቢያቀርቡም ለቤቱ መንበሳብ ሲገባው መደባቀን ፣ በሌላ ቀንም በማይውቁት ጉዳይ ላይ ድምፅ ባለመስጠት የማሳራራፍ ጥያቄ ለመጠየቅ እጅ ቢያወጡም ዕድል እንደተነፈጋቸው ገልጸዋል ።

አክለውም አንድንድ ግለሰቦች " እንደሰላቸው የመኖገር ዕድል ያገኘ የለም ፣ ዲሞክራሲ አለ ለምን የለም ይላሉ ። " ብለው ቤተቸ መስማታቸውን ጠቁመው እነዚህ ሰዎች ቤት የተመለሰላቸው ፣ መሬት ተቆርቶ የተሰጣቸው በአጠቃላይ ሁሉ ነገር መንግሥተ ሰማይት የሆነላቸው ናቸው ብለው ዲሞክራሲ የለም የሚለው ሌላው ወገን እንደሆነና ከግብአው ተካፋዮች እንኳን ብዙ በሆዱ የሚያስለትስ እንዳለ ጠቅለዋል ።

አስከትለውም እርሳቸው የሚሟጉት ዘጠኝ ዓመት ሳብራቸውና ወንድማቸውን ለንደላቸውና ቤት ገብረታቸውን ለወረሰላቸው ለኢሠጋ በመሆኑ የበለጡትን

ወዚች ለመጠበቅ አለመሆኑን ፣ ለኢ.ስ.አ.ዲ.ግም ከፕሊዜዳንት መለስ ዜናዊ እና ከአቶ ተፈራ ዋልዋ ቀጥሎ 3ኛ ሰው መሆናቸውን ጠቅሰው በመጨረሻም የሽግግር መንግሥቱን ቢቃወሙ ራሳቸውን መያዝ እንደሌለባቸው በጉባኤውም የመቀጠል ተስፋ እንዳላቸው አመልክተዋል ።

የጉባኤው ሊቀመንበር በበኩላቸው ማንም የጉባኤው አባል በእሳቸው ምክንያት ጉባኤውን ለቆ እንዲወጣ እንደማይፈልግና ትክክልም እንዳልሆነ ጠቁመው ሊቀመንበሩ በጉባኤው እስከ ተመረጠ ድረስ የአመራር ስህተት ወይም ችግር ቢፈጠር እንኳን አጃጓዳ አስይዞ መወያየት እንደሚቻል ፣ በሌላውም ጉባኤውንና ሕዝቡን አካባቢው ወደ ርዕሰ ጉዳዩ እንዲገቡና ለጊዜ ቆጠባ ንግግራቸውን እንዲያሳጥኑ መጠየቃቸው አግባብ እንደነበረ ገልጸዋል ።

ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ላቀረቧቸው ክስች በስጡት መልስም የድምፁ ተአቅቦ ምክንያታቸውን በፅሁፍ ማረጋገጣቸውንና ይህም የጉባኤው ሪከርድ ሆኖ እንዲቆይ ገልጸው ከዚያ ሌላ አንዳችም ዓይነት ፅሁፍ ለአመራር አካሉ አለማቅረባቸውን አስታውቀው ፣ በተጨማሪም አንድ ጉዳይ ለድምፁ እንዲቀርብ ከተወሰነ በጂሳ ሥነ ሥርዓት በመሆኑ የጥያቄም ሆነ የሌላ ዕድል እንደማይሰጥ ፣ ይህም ለሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ብቻ ሳይሆን ለሌሎች አባላትም እየተሠራበት ያለ ሕግ መሆኑን ገልጸው የመናገር ዕድል ስለተነፈሯቸውም ሆነ አመራሩ ያደረሰባቸውን በደል እና የተፈጠረውን ሁኔታ በተመለከተ ቤቱ እንዲወያይበት አሳስበዋል ።

በዚህ መሠረት አቶ ኩማ ደመቅሳ ከክልል 4 ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ በጉባኤው ያገኙት ዕድል የመናገር ብቻ ሳይሆን የመሳደብና ሕዝብን የማንዳሽሽ ጭምር እንደሆነ ፣ ማንም ሰው የመናገር ዲሞክራሲያዊ መብት አለው ስለተባለ ብቻ ከሥነ ሥርዓት ውጭ መናገር እንደሌለበት ፣ ከዚህ አንፃር አመራሩ ለግለሰቡ የሰጠው መብት ከተገቢው በላይ መሆኑን አስታውቀዋል ።

አያይዘውም ከመንሻው ጀምሮ በቤቱ ውስጥ ሁለት ዓይነት አስተሳሰቦች እንደነበሩ ፣ ከእነዚህም አንዱ ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀና ከቤቱ ውጭም እርሳቸው ጉባኤውን ለቀው እንዲወጡ የሚጎተጉቷቸው የግል ጋዜጠኛና ሌሎች ሰዎች የወከሉት የዳሮውን ሥርዓት የሚያወድሱ ፣ ያለፈውን ቀበል የሚነካ እንዲሁም የሕዝብን ክብርና የበላይነት የሚያገድሽ እንደሆነ ገልጸው በሌላ ክጉባኤው የወጡትም አሳቸው እንዳሉት የመናገር ዕድል ተነፋቸው ወይም ሌላ ጭቆና ተደርገባቸው ሳይሆን ወከለውት የቀረቡት አስተሳሰብ ከመጀመሪያ ጀምሮ አንቀጽ በአንቀጽ እየተሸነፈ በመምጣቱ እንደሆነ ጠቅሰው በቤቱ ውስጥ የሕዝብን አስተሳሰብ ወከሎ የተገኘው ኃይል እያሸነፈ የመጣው የሌላውን መብት በመንካት ወይም በመሳደብ ሳይሆን ትክክለኛውን የሕዝቦች በደል በመማለጽ እንደሆነ አስረድተዋል ።

የጉባኤው ዋና ፅሕፈ በበኩላቸው መድረኩ የሚመራው በጉባኤው ሊቀመንበር ብቻ ሳይሆን በጋራ መሆኑንና አመራሩ የጉባኤውን ውስጠ ደንብ የማስከበር ኃላፊነት እንዳለበት ፣ በ3ዕለር ከታየ የመብት ጥያቄ ማሳት ያለበት በጉባኤው 85% ወንበር ይህል የተባለው ኃይል እንደነበር አስረድተዋል ።

አያይዘውም ሻሊቃ አድማሴ ያቀረቡት ባለ ሰባት መሥመር የተአቅቦ ምክንያት አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ ለጉባኤው ሊነበብ እንደሚችል ጠቁመው ጉዳዩን ግን ከዚህ ቀደም በቃል ተነስቶ መልስ የተሰጠበት እንደሆነ ፣ በጋዜጣ ወጣ የተባለውን ጉዳይ በተመለከተም በጋዜጦች የሚነበውና ከዚህ ቤት በአንዳንድ ሰዎች የሚነገረው ልዩነት የላውም ሌላ ተናግረዋል ።

በመጨረሻም በሚቀጥለው ቀን በጉዳዩ ላይ ጉባኤው ተጨማሪ ወደይት ለማካሄድ ተስማምቶ የሌላው ስብሰባ ከቀኑ በ5 50 ሰዓት ተጠናቋል ።

ገደር 3 ቀን 1987 ዓ.ም ከሳኑ 3:00 ሰዓት ጀምሮ በሕገ መንግሥት ጉባኤ አዳራሽ የቀጠለው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉባኤ የተመራው በጉባኤው ሊቀመንበር በዶ/ር ነጋሳ ጊዳዳ ሲሆን በቅድሚያ የጉባኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ በበለቱ የተገኙት የጉባኤ አባላት ብዛት 520 በመሆኑ ጉባኤውን መጀመር እንደሚቻል ገልጸዋል ::

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር ዶ/ር ነጋሳ ጊዳዳ ጉባኤው የሚነጋገርበት አጀንዳ

1. ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ጉባኤውን ረገጠው ስለመውጣት ተጀምሮ
 2. የጉባኤውን ወይይት መቀጠል
 3. በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ መወያየትን መቀጠል
- የሚሉ እንደሆነ ገልጸው በመጀመሪያው አጀንዳ ላይ የጉባኤው ምክትል ፀሐፊ ማሳራሪያ እንዲሰጡ ጋብዘዋል ::

በዚህም መሠረት የጉባኤው ምክትል ፀሐፊ አቶ አባተ ኪሾ ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ጉባኤውን ረገጠው ከወጡ በኋላ ያለ ጉባኤው ጥሪ በራሳቸው ፈቃድ እንደገና ተመልሰው የጉባኤውን አመራር በተለይም ሊቀመንበሩ የመናገር መብትን ስለከሰከሉኝ ነው የወጣሁት የሚል አቤቱታ በማቅረባቸው ቤቱ በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ላይ ሲያደርግ የነበረውን ወይይቱን አቋርጦ በዚሁ ጉዳይ ላይ ባለፈው ቀን ሲወያይ እንደነበርና በውይይቱ ወቅትም አቤቱታ አቅራቢው ጉባኤውን ረገጠው ከመውጣታቸው ቤቱን በደላቸውን ለጉባኤው ማስረዳት እንደነበረባቸው ፤ ይህም ባለማድረጋቸው ሥነ ሥርዓት ስለጣሉ ጉባኤው ጉዳዩን መርምሮ እና ያቀረቡትን አቤቱታ ተገቢ መሆኑን አላመሆኑን አይቶ ውሳኔ እንዲሰጥባት አሳስበዋል ::

በዚህም መሠረት አቶ ካሚል አህመድ ከደብብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ከጉባኤው አባላት እንደ ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ የመናገር ዕድል ያገኘ አባል እንደሌለ ስለደርግ አሠጋና የቀድሞ ሠራዊት መብት በተደጋጋሚ ሲከራከሩ እንኳን በጉባኤው መድረክ እንደተሳተፍንዱ ፤ ተጠቃሹ ጉባኤውን ረገጠው የወጡት አሳቸው እንደሚሉት በጉባኤው አመራር አሳሳት የመናገር መብታቸው ስለታፈነ ሳይሆን አቋማቸው በእርሳቸው በኩል በግል ጋዜጦች እንዲፀረፉላቸው በሚፈልጉ ቡድኖች ጉትጉታ እንደሆነ ፤ "ይህንንም ብዙ ሰዎች ከጉባኤው ውጣ ቢሉኝ አልወጣም ብዬ ነው ያለሁት :: " ብለው ራሳቸው ከተናጋገሩት ቃል ለመረዳት እንደሚቻል ፤ እንዲሁም አሳቸው እያንዳንዱ አርሶ አደር ከመከላቸው ጉባኤ ተኞሩ

እኩል መብትና ሥልጣን ስላላቸው በጉባኤው ውስጥ ደንብ መዝገብ እንዳለባቸውና ከሌሎች አባላት ተለይተው እንደ ዕንቁ ሊታዩ እንደሚገባቸው አብራርተዋል ::

ቀጥሎም አቶ አበበ ነበና ከክልል 6 በስጡት አስተያየት ባለፈው ጊዜ ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ የቀድሞ ሠራዊት የሚመለከቱ ጉዳዮች ባሉ ጊዜ ጉዳዮቹ ከሌለቱ አጀንዳ ጋር የማይገናኙ በመሆናቸው የጉባኤው ሊቀመንበር እንዳደረግላቸው ፤ ይህም የሊቀመንበሩ የሥራ ድርሻ እንደሆነ ፤ በሰብሰበዋ ወቅት በተለይ በፓርላማ ሰብሰባ ሰብሰባውን ረገጦ መውጣት ቀርቶ ሚግ አሙልቆ እስከ መደባደብ የተደረሰበት አጋዛዚ ስላለ ተጠቃሹ ጉባኤውን ረገጠው በመውጣታቸው ጥፋትኝ ቢሆኑም ይቅርታ ተደርገላቸው ቢታላቱ እንደሚሻል አመልክተዋል ::

ከዚያም አቶ አብዱላሂ ኢብራሂም ከክልል 5 ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ በትምህርት ሆነ በፓርላማ በመሳተፍ ልምድ ያከብሩና የተከበሩ ግለሰብ እንደመሆናቸው መጠን ጉባኤውን እንዳላከበሩ ፤ ጉባኤው በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ወይይት ሲጀምርም የረቂቅ ሕገ መንግሥቱ አረቃቀቅ ኢ-ዲሞክራሲያዊ በመሆኑ አልቀበለውም ማለታቸውን ፤ ብዙን ጊዜ የጉባኤው አባላት ይደግፋኛል ቢሉም አሳቸው ጉባኤውን ረገጠው ሲወጡ አንድ አባል እንኳን አሳቸውን አለመከተሉ ቢታይ የሚደግፋቸው አለመኖሩን እንደሚያስገነዝብ ፤ የሳቸውን ያህል ሀሳቦች የመግለጽ ዕድል ያገኘ አባል እንደሌለ ገልጸው ይሁንና የዕድሜያቸውን መግፋት በመገዝዘብ ከአባላቱና ከጉባኤው ሂደት ጋር ሊስማሙ እንደሚገባ አስረድተዋል ::

በሌላም በኩል ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ለክልል 14 አቤቱታቸውን ያቀረቡት በጉባኤው አመራር ላይ ሆኖ ባለ አመራሩ ራሱ የሚሰጣቸው የዳኝነት ብይን ተገቢነቱ እንደሚይታቸው ላቀረቡት ተቃውሞ የጉባኤው ዋና ፀሐፊ በስጡት ምላሽ ጉባኤው ፍርድ ቤት እንዳልሆነ ፤ አመራር አሳሳቱም ዳኞች ሳይሆኑ በውስጡ ደንቡ መሠረት የጉባኤውን መድረክ የሚመሩ መሆናቸውን ጠቁመው ተጠቃሹ ግን የጉባኤው ሂደት እንቅፋት እንዲገጥመው በማድረግ የጉባኤውን ክብር አያነኩ በመሆናቸው በሳቸው ምክንያት የጉባኤው ሂደት መጓተት እንደሌለበት ገልጸዋል ::

ቀጥሎም አቶ ዓለምበገድ ገ/አምባክ ከክልል 1 ጉባኤው ሥራውን ከጀመረ እስከ አሁን ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ የሚያረምዱት እየሞተ ያለውን የነፍጠኛ ሥርዓት አመለካከት በመሆኑና አመለካከቱም ሲሞት ማጣጣሩና መንፈራገጡ ስለማይቀር ጉባኤው ለሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ከሚገባው በላይ ግምት ሳይሉ ጉዳዩ ቢደምፅ እንዲወሰን ሀሳብ አቅርበዋል ::

በሌላ በኩል አቶ ኢብራሂም ሱሉማን ከክልል 4 ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ከማንም የጉባኤ አባል የበለጠ የመኖር ዕድል ለማግኘታቸው በዚህ ግብራጫዎች የሚተሳሰረውን የጉባኤውን ሂደት የሚከታተለው የኢትዮጵያ ሕዝብ ምስክር እንደሆነ ፤ እያንዳንዱ የጉባኤ አባል እንደ ሕዝብ ተወካይነት እኩል መብት በላለው እንደ ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ያሉ እንዳንድ የክልል 14 ተወካዮች የራሳቸውን ብቻ ስላን መንግሥቱ ይሰፈር የሚሉ ከሆነ የማይቻል በሰህንና የጉባኤው አላማም ሌትዮቱያን ለዲሞክራሲያዊ ሕገ መንግሥት ባለቤትነት ለማብቃት በመሆኑ ሕገ መንግሥቱን ሊያጸላብሩ የሚችሉ ሀሳቦችን እንዲያተርጡ አደራ ካሉ በኋላ ሻለቃ አድማሌ ዘላቀም የቃል ማስጠንቀቂያ ተስጥቷቸው እንዲታላቀ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ተመስገን ማሞ ከክልል 14 የክልል 14 ተወካዮችን በተመለከተ ከባይ የተሳነዘረው አስተያየት ከክልል 14 ተወካዮች መካከል በ15000 ያህል ሕዝብ የተመረጡ እንዳሉ ፤ ሻለቃ አድማሌ ዘላቀና አቶ ዳንኤል በሳይኒህ ሲመረጡ ያገኙት ድምፅ ቢደመር ግን 15000 ሊደርስ እንደማይችል ገልጸው ዲሞክራሲያዊ ሂደት በጉባኤው የሚያራምዱት የክልሉ ተወካዮች በርካታ መሆናቸው እንዲታወቅ አሳስበዋል ።

ከዚያም አቶ መኮሪያ ታራሰ ከክልል 14 የሻለቃ አድማሌ ዘላቀ በጉባኤው ሊቀመንበር ታፋኝነቱን የሚል አባሪቱታ በማቅረባቸው ሊቀመንበር የጉባኤውን ውስጠ ደንብ መሠረት በማድረግ አመራራቸው እንዲታይላቸው ያቀረቡት ጉዳይ በመሆኑ በመጀመሪያ ሊቀመንበር እባሪቱ አቅራቢውን እንዳይናድ ማረን አለማፈናቸውን ጉባኤው ማረጋገጥ እንዳለበት ከዚያም አባሪቱ አቅራቢው ከጉባኤው መወጣታቸው ጉባኤውን መርገጥ መሆኑን አለመሆኑን ሊወሰን እንደሚገባ አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ አባይ ፀሐዬ ከክልል 1 ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ምክንያታቸውን በቅድሚያ ባይገልጹ የራሳቸውን አቋም በመያዝ ጉባኤውን ረግጠው መውጣታቸው የዲሲፕሊን ስህተት መሆኑ አሳመሆኑ መታየት እንዳለበት ፤ ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር ተጠቃሹን ያፈኗቸው መሆኑን አሳመሆኑ ጉባኤው ሊወሰን እንደሚገባው ገልጸው ተጠቃሹ ታፋኝነቱን የሚለው የአባሪቱታቸውን ለጉባኤው ላይተርሱ ጉባኤውን ረግጠው መውጣታቸው የዲሲፕሊን ሥነ ሥርዓት መጣስ በሰህን ማስጠንቀቂያ ተስጥቷቸው እንዲታላቀ የውሳኔ ሀሳብ አቅርበዋል ።

አቶ ዘለለ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 ተጠቃሹ ግለሰብ ጉባኤውን ረግጠው በመውጣታቸው የቅጣት ውሳኔ የማግለፍ ሥልጣን የዲሲፕሊን ኮሚቴ እንጂ ጉባኤው ሥልጣን እንደሌለው ላቀረቡት የተቃውሞ ሀሳብ የጉባኤው ሊቀመንበር እንደ

ደጋፊና እንድ ተቃዋሚ እንደናገሩ ዕድል ስለሚሰጣቸው ተቃዋሚ ያኔ ሊቃውን አንደሚችል ምላሽ ሰጥተዋል ።

ከዚያም የውሳኔ ሀሳብ አቅራቢው አቶ አባይ ፀሐዬ ከክልል 1 የጉባኤው ሊቀመንበር በጠየቁቸው መሠረት ውሳኔ ሀሳቡ በጉባኤው ውስጥ አንድ አባል መብቱን ተገፍፈዋል ፤ ተባይዋል በሚልበት ጊዜ ለጉባኤው አቅርቦ እንዲያይሉት የማድረግ መብቱ በተጠበቀበት ፤ ሥርዓትም ተግኝሏል ከተባለ እንደዚሁ በጉባኤ ውስጥ መብቱን ማስከበር የሚችልበት ሁኔታ ባለበት ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ግን ይህን ሳያደርጉ አባሪታቸውን እንዲገልጹ እየተጠየቁ ጉባኤውን ረግጠው መውጣታቸው አግባብነት የሌለውና የዲሲፕሊን መጣስ በመሆኑ ማስጠንቀቂያ ይሰጣቸው ። " የሚል እንደሆነ ገልጸዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ መኮሪያ ታራሰ ከክልል 14 የውሳኔ ሀሳቡን በመቃወም እንድ የጉባኤ አባል እንደ ሉዓላዊ ሕዝብ ተወካይነት የማይደፈር የሕዝብ መብት የተዘነገመ በመሆኑ በጉባኤው ደስ የማይለው ሁኔታ ከነበረው የጉባኤውን ሥነ ሥርዓት ደረጃዎችን ሳያልፍ ጉባኤውን ረግጦ ሊወጣ እንደሚችል ፤ እንድ የሀገር መሪም ስብሰባ ረግጦ ከወጣ እንደማይከሰስ ፤ ከዚህም አኳያ ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ የጉባኤውን ሥነ ሥርዓት እንዳይጣሉ አመልክተዋል ።

በሌላ በኩል የቀረበውን ውሳኔ ሀሳብን በመደንገፍ አቶ ታደሰ አለማየሁ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ሕገ መንግሥቱን የማርቀቅና ማፅደቅ ሂደት የሀገር ጉዳይ በመሆኑ አባላት በሂደት ወቅት በውስጡ ደንቡ ሊተጻፍሩ እንደሚገባ ፤ ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ደንቡን በማፅደቁ በኩል ከፍተኛ ሚና የተጫወቱ ቢሆንም መልሰው በመጣላቸው የቀረበውን የውሳኔ ሀሳብ ተገቢ እንደሆነ ገልጸው የሀገር መሪዎች ስብሰባ ረግጠው ሊወጡ አይከብሩም በሚል ከባይ የተሳነዘረውን ሀሳብ ግን በምተው እንደሚያውቁ ጠቁመዋል ።

በመጨረሻም "እንድ አባል በጉባኤው ውስጥ አንድ አባል መብቱን ተገፍፈዋል ፤ ተባይዋል " በሚልበት ጊዜ ለጉባኤው አቅርቦ እንዲያይሉት የማድረግ መብቱ በተጠበቀበት ፤ ሥርዓትም ተግኝሏል ከተባለ እንደዚሁ በጉባኤ ውስጥ መብቱን ማስከበር የሚችልበት ሁኔታ ባለበት ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ግን ይህን ሳያደርጉ አባሪታቸውን እንዲገልጹ እየተጠየቁ ጉባኤውን ረግጠው መውጣታቸው አግባብነት የሌለውና የዲሲፕሊን መጣስ በመሆኑ ማስጠንቀቂያ ይሰጣቸው ። " የሚለው የውሳኔ ሀሳብ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 512 ፤ ተቃውሞ 5 ድምፅ ተአቅቦ 5 ድምፅ በመመዝገቡ ሻለቃ አድማሌ ዘላቀ ማስጠንቀቂያ እንዲሰጣቸው ተወስኗል ።

ቀጥሎም ቤቱ ወይይቱን የቀጠለው ሽለቃ አድማሴ ዘለቀ የገቢው ሊቀመንበር
የመናገር መብቱን አፍኘውብኛል ብለው ባቀረቡት አቤቱታ ትክክል መሆኑን
አላመሆኑን ላይ ቢሆን አቤቱታ አቅረቧል አቤቱታቸውን በደጋግ እንዲያቀርቡ
ተጋብዘዋል ።

በዚህም መሠረት አቤቱታ አቅረቧል በገቢው የሚከራከሩባቸው ጉዳዮች ብዙ
ከመሆናቸው የተነሳ ሀሳባቸውን በይሑፍ ለማቅረብ ጥያቄ አቅርበው ካደረጉት ደረጃ
አንድተረፈ ፤ ቤቱ በሰብአዊ መብቶች አንቀጽን በተወያየበት ወቅት ሌሎች የገቢ
አሳሳት ለሰት ያህል ጊዜ ዕድል ቢሰጣቸው አሳቸው አንድ ዕድል አንኳን
መከላከላቸውን ፤ እንዲሁም በቀረበው የውሳኔ ሀሳብ ቤቱ ድምፅ ከመስጠቱ በፊት
ጥያቄ እንዳላቸው ጠይቀው አንዳልተፈቀደላቸው ፤ ድምፅ ተከትሎ ያደረጉትን
ምክንያት ለመግለጽ ጠይቀውም ተከትሎባቸውን በይሑፍ እንዲያቀርቡ በሰብአዊ
ባታዘዙት መሠረት ያቀረቡትም ለገቢው አሳሳት ሊቀርብ ቢገባው ካይቀርባ
መቅረቱን ገልፀዋል ።

አያይዘውም ገቢው ረገጠው ስለመወጣታቸው ቢገልጹም አንድ የፓርላማ
አባል በድል ቢፈጸምበትና ቢከፋው ከሰብአዊ ሊወግ እንደሚችል ፤ ከዚህም ሕጂያ
የገቢው ሊቀመንበር ለሌሎች አሳሳት ዕድል ቢሰጡ ለአርባቸው ግን ዕድል
በመከላከል ስላልገኛቸው ከገቢው መውጣታቸውን ፤ ቢወጡም በመሬት ላይ
አንጂ በሰው ላይ እንዳልተረመዱ ፤ ከወጡ በኋላ ወደ ገቢው የተመለሱትም
ገቢው ቅሬታቸውን ሊያዳምጥ እንደጠራቸው ተገልጸላቸው እንደሆነ ፤ ይህንንም
ጋዜጠኞች ሊመለከቱላቸው እንደሚችሉ አመክልተዋል ።

አክላውም ከገቢው አሳሳት ብዙዎች ደጋፊዎቻቸው መሆናቸውን ስለሚያውቁ
ለገቢው ከፍተኛ አክብሮት እንዳላቸው ገልጸው የገቢው ሊቀመንበር ሆኑት
በተቃዋሚዎቻቸው አያስተቿቸው የተሳጠው የግለሰቦች ቅደም ተከተል ግን የሕግ
ሚዛኔነት እንደሌለው ፤ የአሳቸው ጉዳይ ላይ ወይይት መካሄድ የሚፈለግ ሌላ
ገለልተኛ ሰው ገቢውን መምራት እንደሚፈለግ ጠቁመዋል ።

ከዚያም አቶ ዳንኤል በላይነህ ከክልል 14 ሽለቃ አድማሴ ዘለቀ ገቢውን
ረገጠው መውጣታቸው የሥነ ሥርዓት መሣብ ከሆነ የገቢው የዲሲፕሊን ኮሚቴ
ሰላላ አሉ ጉዳያቸውን እንዲያይኑ እንዲወስን ፤ ከዚህ ውጭ ግን ለተጠቃሹ ደጋፊ
በሌለበት ገቢው በተቃዋሚዎቻቸው እንዲተኛ ማድረግ አግባብ እንዳልሆነ
ገልጸዋል ።

በሌላ በኩል አቶ መሀመድ ድረር ከክልል 5 አንድ የገቢ አባል መሞላት
ቴዎድ ስለሌለው ብዙዎች የገቢው አሳሳት ሽለቃ አድማሴ ዘለቀን እንደሚወዱ ፤
በመሆኑም የገቢው አሳሳት ተጠቃሹ ቢሰሳቱ መሳሰላቸውን ቢገልጹ እንደሚችሉ

ሆኖም ግን ገለበዙ የሚገባላቸው ካላገመቱ ካያሆን ሆን ብለው በመሆኑ የሥነ
ሥርዓት እርምጃ ሊወስድላቸው እንደሚገባ ገልጸው ከገቢው አሳሳት መከላከል
የሽለቃ አድማሴ ዘለቀን ያህል የመናገር ዕድል ያሻ አሳመኑሩን ፤ ይህም በዚህ
ግለሰቦች ከሚተላለፈው ፕሮግራም መረዳት እንደሚቻል አስረድተዋል ።

ቀጥሎም የገቢው ዋና ፀሐፊ ሽለቃ አድማሴ ዘለቀ ለገቢው ሆን ለገቢው
አመራር አካላት ቢሮ የሚያቀርቡት ጽሑፍ ተቀባይነት እንዳላጣ ፤ የተከትላቸውን
ምክንያት በመግለጽ ያቀረቡት ጽሑፍ በህንድነት ተይዞላቸው በገቢው ጽሕፈት
ቤት ከመቀመጥ ውጭ ለገቢው እንደገና ቀርቦ ወይይት ሊደረግበት እንደሚገባ
ይህም የተለመደ አሠራር እንደሆነ ፤ ተጠቃሹ እንዳይናጉ በገቢው አመራር
አካላት እንድም ጊዜ እንዳልታፈሩ ፤ ገቢውን ረገጠው ከወጡ በኋላ ለአመራር
አካላት ባቀረቡት ጥያቄ መሠረት ተፈቅዶላቸው እንጂ በአመራር አካላት ልመን
እንዳልሆነ አብረርተዋል ።

በመጨረሻም ሽለቃ አድማሴ ዘለቀ ያቀረቡት ስምታ ትክክል ነው መድረኩ
አፍኗቸዋል የሚልና መድረኩ ብዙ ዕድል ስለሰጣቸው ያቀረቡት ስምታ ትክክል
አይደለም የሚል የውሳኔ ሀሳቦች ለድምፅ ተርጎሙ ፤ ሽለቃ አድማሴ ዘለቀ
ያቀረቡት ስምታ ትክክል ነው መድረኩ አፍኗቸዋል የሚለው ፤ ድጋፍ 3 ፤
ተቃውሞ 510 ፤ ድምፅ ተከትሎ 4 በመመዝገቡ መድረኩ ብዙ ዕድል ስለሰጣቸው
ያቀረቡት ስምታ ትክክል አይደለም የሚለው ተወስኗል ።

ቀጥሎም ገቢው የገቢውን ቃለገብል ቁጥር 5 እና 6 መርምሮ ለግዕድታ
ወይይቱን የተጠለ ቢሆን በቅድሚያ ቃለገብል ቁጥር 5 ተመልክቶ ፤

ገጽ 1 ፤ 12ኛ መስመር "አቶ መሠረት" የሚለው "ወር መሠረት"

ገጽ 1 ፤ 17 መስመር "ግስኩት" የሚለው "ግስኩት"

ገጽ 2 ፤ 2ኛ መስመር "መሐመድ ቢን" የሚለው "መሐመድ ቢን"

ገጽ 2 ፤ 9ኛ መስመር "ቀፋ ደይቻ" የሚለው "ቀፋ ደይቻ"

በሚል እንዳልተካከሉ ከተደረገ በኋላ ቃለገብልው ከማሻሻያው ፀድቋል ።

የገቢው ቃለገብል ቁጥር 6ትም

ገጽ 1 ፤ 9 የአንቀጽ 4 ርዕስ "አቶጣት የሚያበዙ ምክንያቶች" የሚለው

"አቶጣት የሚያበቁ ምክንያቶች" ፤

ገጽ 1 ፤ 13 ፤ 6ኛ መስመር "አቶ አህመድ" የሚለው "አቶ አህመድ"

ገጽ 16 ፤ 18ኛ መስመር "አቶ ደስታ አጥናት" የተባለው "አቶ ደስታ ቁናሳ"

ገጽ 17 ፤ 2ኛ ፓራግራፍ ፤ 3ኛ መስመር "አሁን" የሚለው "አሁን"

በሚል እንዲስተካከሉ ገብአው ከወሰነ በኋላ ቃለገብአ ቁጥር 6 ከነማሻሻያው ገብአው አስድቋል ።

ከዚያም ገብአው በረቂቅ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 9 ላይ ውይይቱን የቀጠለ ሲሆን የገብአው ሊቀመንበር በቅድሚያ በአንቀጹ የሚጨመር ወይም የሚቀነስ ወይም መሻሻል የሚገባው ነጥቦች ካሉ ሊቀርቡ እንደሚችሉ ገልጿል ።

በዚህም መሠረት አቶ ዮሐንስ አበፋ ከክልል 14 የኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥት ወደፊት የሚመረጠው ቋሚ መንግሥት ማድረግ የሚገባውን የኢርትራ መገንጠልና የአባይ ወንዝ ውሎችንና የመሳሰሉትን መዋወሉ ተገቢ ባለመሆኑ አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 ኢትዮጵያ ወደፊት የምታፀድቃቸውን ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ብቻ ሊያጠቃልል በሚችል መልኩ እንዲሻሻል ሀሳብ አቅርቧል ።

በዚህም የገብአው ሊቀመንበር ሲመልሱ የዚህ ገብአ አላማ የሽግግር መንግሥት ያከናወናቸውን ክንውኖች ለመተቸት ሳይሆን ሕገ መንግሥቱን ማፀደቅ በመሆኑ በዚህ ላይ ማትኮር እንደሚገባ አሳስበዋል ።

በሌላ በኩል ሻለቃ አድማሌ ዘለቀ ከክልል 14 በኢትዮጵያ በደርግ ጊዜ የተወረሱ ቤቶች ባለመመለሳቸው የመሬት ኪሪይ / ሊዝ / አዋጅ በመታወጃና ፍርድ ቤቶችም ነፃነታቸውን አጥተው በጠቅላይ ሚኒስትሩ ትዕዛዝ እንደሚቀላቀሉ ስለሚነገር ሀገሪቱ የተቀበለቻቸው በርካታ የዓለም አቀፍ ስምምነቶች ስለማይተገበሩና ስለሚጣሉ ይህንን ለመብላከል አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 "ኢትዮጵያ ካፀደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ውጭ የወጡ አዋጆችና ድንጋጌዎች ሁሉ ውድቅ ይሆናሉ ።" በሚል እንዲተካ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ታሪኩ ፅጌ ከክልል 14 አቶ ዮሐንስ አበፋ ከሰነዩት ሀሳብ በመነሳት የአባይ ወንዝ ውል ወደፊት የሚመረጠው ቋሚ መንግሥት መዋወል ሲገባው የሽግግር መንግሥቱ መዋወሉ ተገቢ እንዳልሆነ ነገር የኢርትራ ከኢትዮጵያ መገንጠል ቅር ሊል ቢችልም ጊዜውን ጠብቆ የተፈጸመ በመሆኑ በገብአው ሊነሳ እንደሚገባ ነገር ከተነሳም አንሺውን ሊያስጠይቅ እንደሚችል ጠቁመው የኢትዮጵያና የኢርትራ ሕዝቦች ወደፊት በአግዚአብሔር ፈቃድ ሊዋዱ የሚችሉበት አጋጣሚ ሊፈጠር ስለሚችል በወንድማማችነት ሊታያዩ እንደሚገባ አስገንዝበዋል ።

ከዚያም አቶ ዘለሌ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 ሕዝብ የሉዓላዊ ሥልጣን ባለቤትና የመንግሥት ሥልጣን ምንጭ መሆኑ በቀደሙት አንቀጾች ተረጋግጦ እንደታሰረና ሕዝብ ለመንግሥት የሚሰጠው ሥልጣን "ተቀመጥ በወንበሬ ተናገር በከንፈሬ" ዓይነት የሆኑ ሥልጣን እንደሆኑ ነገር መንግሥት በተሰጠው ሥልጣን መሠረት የሕዝብን ስብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች እንዲከበሩ አድርጎ ካሳስተዳደረ

ሥልጣኑን ሕዝብ መልሶ እንደሚነጥቀውና በሌላ እንደሚተካው የታወቀ ስለሆነ በዚህ ሕገ መንግሥት ከተደነገገው ውጭ የመንግሥት ሥልጣን መያዝ እንደማይቻል የሚደነገገው አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 3 አሳስሏል መሆኑን ገልጾልኝ ።

አያይዘውም በአለፉት የአገሪቶች መንግሥታት የወጡት ሕገ መንግሥቶች ከቤተ መዝከር ንጥነት አልፈው ለሕዝቡ ተግባራዊ ጠቀሜታ አለመስጠታቸውን አውስተው የአሁኑ መንግሥት ግን በአፈጻጸሙ ተግባራዊ ሊሆን የሚችልና ሕዝቡም የአኔ ነው ብሎ ሊቀበለው የሚገባ መሆን እንዳለበት ነገር ሲነገሩም የመንግሥትን ሥልጣን መያዝ የሚችለው በሕገ መንግሥቱ በተደነገገው መሠረት ብቻ ነው ማለት በሌሎች መንገዶችም ሕዝብ ሥልጣን ሊሰጥ የሚችልበትን ስለሚዘጋ እንደማይቻል አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ መሐመድ አህመድ ከክልል 3 በበኩላቸው ሕገ መንግሥቱ በኢትዮጵያ ብሔር / ብሔረሰቦች ተወካዮች የሚፀድቁ ሕጎች ሁሉ የበላይና ምንጭ በመሆኑ እያንዳንዱ ዜጋ ባለሥልጣን እንዲሁም በሀገሪቱ የሚንቀሳቀሱ የፖለቲካ ድርጅቶች በግዴታ ሊያከብሩት ስለሚገባ በአንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ "ኃላፊነት አለባቸው" የሚለው ሐረግ "ግዴታ አለባቸው" በሚል እንዲተካ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም አቶ አብዱልቃድር ሙላልም ከክልል 5 ነገር አቶ ደሴድ አኩዋር ከክልል 12 አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 በተመለከተ በሰጡት አስተያየት ሕዝብን ለመፈጅትና ለማጥቃት ብሎም ለመርገጥ በሌፉት ሥርዓቶች የተደረጉ የጦር መሣሪያ ግዢ ወሎችና ለግዢው የተፈረሙ የብድር ስምምነቶች የሀገሪቱ የሕግ አካል ሊሆኑ እንደሚገባ ሀሳብ ያቀረቡ ሲሆን ከዚህም በመነሳት የገብአው ምክትል ፀሐፊ የጦር መሣሪያ ግዢና ለግዢው የተደረጉ የብድር ስምምነቶች አንድ ሀገር ከሌላው ሀገር ጋር የሚያደርጋቸው ስምምነቶች በመሆናቸው ከዓለም አቀፍ ስምምነቶች ጋር ሊዛመዱ እንደሚችሉ አስረድተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዳንኤል በላይህ ከክልል 14 አቶ መሐመድ አህመድ ከክልል 3 በአንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ "ኃላፊነት አለባቸው" የሚለው ሐረግ "ግዴታ አለባቸው" በሚል እንዲተካ ያቀረቡት ሀሳብን በመቃወም የወከላቸው 100,000 ያህል ሕዝብ ፍላጎት በሕገ መንግሥቱ እንዲካተት ጠይቀው ተቀባይነት እንዳላገኘና ይህ አስባልሆነ ድረስ የወከላቸው ሕዝብ ፍላጎቱ ያልተካተተበትን ሕገ መንግሥት እንዲያከብር እንዴት ሊገድድ እንደሚችል ገልጾ እንዳልሆነላቸው አመልክተዋል ።

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር ከተለያዩ አባላት በቀረቡ የማሻሻያ ሀሳቦች ላይ አስተያየቶች መስጠት እንደሚቻል በገለጹት መሠረት አቶ አመገባ ገብሩ ከክልል 3 አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 ወደፊት ቋሚው መንግሥት የሚፈርማቸው ዓለም አቀፍ ውሎች በሚያጠቃልል መልኩ እንዲሻሻል የቀረበው ሀሳብ የሽግግር መንግሥቱ ያከናወናቸውን ተግባራት ለመቃወም ካልሆነ በቀር ተገቢ እንዳልሆነ ፣ በቀድሞ ሥርዓቶች የተፈረሙ የጦር መሣሪያ ግዢዎችና ለግዢው የተደረጉ የብድር ስምምነቶች ይኸው አንቀጽ እንዲሻሻል የቀረበው ሀሳብም ስምምነቶቹ በሁሉም አገሮች መካከል የተደረጉ እንደመሆናቸው መጠን በዓለም አቀፍ ስምምነቶች ሊጠቃለሉ እንደማይችሉ ገልጸዋል ።

አከለውም አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 3 ለሕዝብ ተወካዮች የተሰጠውን ሥልጣን ከሕዝቡ በስተቀር ማንም ከተወካዩ ሊነጥቅ እንደማይችል እንደሚያመለክት ፣ ከዚህም አኳያ የሕብን ሉዓላዊነት የበለጠ የሚያረጋግጥ በመሆኑ እንዲወጣ ከአቶ ዘበሌ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 የቀረበው የማሻሻያ ሀሳብ ተገቢ እንዳልሆነ ገልጾ ለሕገ መንግሥቱ ተገዢ የመሆንና የማስከበር ኃላፊነቱን ያልተወጣ ኢትዮጵያዊ ዜጋ በሕግ መጠየቅ ስለማያጠራጥር በአንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ ኃላፊነት የሚለው ቃል ግዴታ በሚል መተካት እንደሌለበት አመልክተዋል ።

ከዚያም አቶ ተስፋይ ሐሕስ ከክልል 1 አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 1 ሕገ መንግሥቱ ከሌሎች ሕጎች ሁሉ የበላይ መሆኑን የሚደነግግ በመሆኑ እንዳለ እንዲቀመጥ ፣ ኢትዮጵያ የፈረመቻቸው ወይም ለወደፊቱ የምትፈርማቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች የሀገሪቱ ሕጎች አካል መሆናቸውም ሀገሪቱ ለዓለም አቀፍ ሕጎች ተገዢ መሆንዋን እንደሚያመለክት ፣ ተገዢ የመሆንም ግዴታ እንዳለባት እንዲሁም የጦር መሣሪያ ግዢና ለግዢው የተደረጉ የብድር ስምምነቶች በዓለም አቀፍ ስምምነቶች ሊጠቃለሉ እንደማይችሉ ገልጸዋል ።

አያይዘውም እስከ አሁን የተደረገው የሰብዓዊ ወገን ውል በአፄ ሚንሊክ ዘመነ መንግሥት ከግብፅ ጋር የተደረገው ውል ብቻ እንደሆነ ፣ የሽግግር መንግሥት ያደረገው ነገር ቢኖር የወንዙን አጠቃቀም በተመለከተ በውሉ ለግብፅ የተሰጠውን የበላይነት የሚቀንስ የመግቢያ ሀሳብ /Memorandum of Understanding / እንደሆነ ጠቁመው የኢትዮጵያ የግዛት ወበን የፌዴራል አባሎች ወበን እንደሚያጠቃልል ቢቱ ያፀደቀ ስለሆነ የኤርትራ ጉዳይ በጉባኤው መሳሳት እንደሌለበት አውስተዋል ።

ከዚያን አቶ አህመዲን ኢብራሂም ከክልል 4 በጠባባቸው በአንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ "ኃላፊነት አለባቸው" የሚለው ሐረግ "ግዴታ አለባቸው" በሚል እንዲተካ የሚለው ሀሳብ "ኃላፊነት" የሚለው ቃል "ግዴታ" በሚለው ቃል ቢተካ

በሁለቱ ቃላት መካከል ሰፊ ልዩነት እንደሚታይ ፣ እንዲሁም አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 3 የሕዝብን ሥልጣን ከተወካዩ ቢኃይል መንጠቅ የሚከለከልና የሕዝብን ሉዓላዊነት የሚያረጋግጥ በመሆኑ ሁለቱ ንዑሶን አንቀጾች እንዳሉ ቢቀመጡ እንደሚሻል ገልጸዋል ።

አከስተለውም ኢትዮጵያ ያፀደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ብሔራዊ ጥቅሟን የሚያስጠብቁ ቢሆንም ሌላ ተጨማሪ ግዴታ ሊያስከትሉ እንደሚችሉ ፣ ግዴታውንም መቀበል እንዳለባት ፣ ስምምነቶቹን ከስተቀበለች አሉታዊ ውጤት ሊያስከትሉ እንደሚችሉ መንገዝብ እንደሚያስፈልገው ፣ ስምምነቶቹ አገሪቱ በሚያደርገው ዓለም አቀፋዊ ግንኙነት አማካይነት ሊሰራዙ ወይም ሊሻሻሉ እንደሚችሉ ጠቁመው አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 ወደፊት አገሪቱ የምታፀድቃቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች እንዲያጠቃልል ያፀደቀቻቸው ከሚለው ቀጥሎ እና የምታፀድቃቸው የሚል ሐረግ እንዲጨመርበትና ተቀባይነት ሊያገኝ እንደሚገባ አሳስበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዘበሌ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 3 እንዲወጣ ያቀረቡት ሀሳብ ከዚህ በፊት ጉባኤው ስለሕዝብ ሉዓላዊነት ሲወያይ ያለ ሕዝብ ፍላጎት ሥልጣን ቢኃይል መያዝ እንደሚቻል መገለጽ አለበት በሚል ያቀረቡትን ሀሳብ እንደሚታረን ፣ ለማንኛውም ግን አንቀጽ በሕዝብ ፈቃድ ካልሆነ በቀር በሌላ በማንኛውም መንገድ ሥልጣን መያዝ እንደማይቻል ስለሚደነግግ አስፈላጊ እንደሆነ ገልጸዋል ።

አከለውም ሕገ መንግሥቱን የሚቃረኑ ስምምነቶች እንደማይፈጸሙና ሕጎችም እንደማይወጡ ጠቁመው "ኢትዮጵያ ያፀደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ውጭ የወሰኑ ድንጋጌዎችና አዋጆች ሁሉ ውድቅ ይሆናሉ ።" በሚል ሻልቃ አድማሴ ዘለቀ ካቀረቡት ማሻሻያ ይልቅ በአንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 4 ላይ የተቀመጠው አገልገሎት የተሻለ እንደሆነ አብራርተዋል ።

አቶ ዘበሌ ፀጋሥላሴ አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 3ን በሚመለከት ያቀረቡት ሀሳብ ቀደም ሲል ሕዝብ ሉዓላዊነት እንዳለው ካቀረቡት ሃሳብ አቶ ታደሰ ካባ ያቀረቡትን ሀሳብ በመቃወም አቶ ዘበሌ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 ቤቱ በሕዝብ ሉዓላዊነት ላይ ሲወያይ ያቀረቡት ሀሳብ ሕዝቡ የሥልጣን ባለቤትነቱን አሳልፎ የሰጠው ሥልጣን እንደ ባለሥልጣን ያለ ሕዝብ ፈቃድ ሥልጣኑን ሊገኝቅ አይችልም የሚል እንደሆነ አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ 3 ላይ ያቀረቡት ሀሳብ ግን ባለሥልጣኑ ሥልጣኑን

ሆኖም የሰብአዊ መብቶች አከባቢ ጉዳዩ እንደት ሊፈጸም እንደሚችል በመሠረታዊ መርሆዎች ሥር እንደሚታዩትም የሰብአው ሊቀመንበር ጠቅላይ ሥራ ሲሰራ የግድ መጨመር አለበት ከተባለ ግን እንደሚቻል ገልጸዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ አዳሙ ደገፉ " በዚህ መሠረት በመንግሥት ሆኖ ቢገርጉ ወይም በመንግሥታዊ አካል ከዚህ ሕገ መንግሥታዊ ዋስትና ውጭ መፈጸም አይችልም ። " የሚል ንባድ አንቀጽ 3 ሆኖ ቢገባ ለጉዳዩ ክብደት እንደሚሰጠው አመልክተዋል ።

ከዚያም የሰብአው ሊቀመንበር አንቀጽ እንዲሻሻል ወይም እንዲለወጥ ተጨማሪ አስተያየት እንዲቀርብ ጠይቀው ባለመኖሩ አንቀጹን በመደገፍ ወይም የቀረበውን ተጨማሪ አንቀጽ በመመርኮዝ አስተያየት እንዲሰጥ አሳስበዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ኩማ ደመቅሳ ከክልል 4 ሰብአዊ መብቶች በመንግሥት ወይም ቢገርጉ ይነጠቃሉ የሚለው ሥጋት ሊመጣ የሚችለው የሚቋቋመው መንግሥት አምባገነንና መብት ረጋጋዊ ሲሆንና ሕዝቡም መብቱን የረገጠውን መንግሥት አውሮጳ በሌላ መተካት የማይችል ሲሆን እንደሆነ ፤ በሚፀድቀው ሕገ መንግሥት ግን የሉዓላዊ ሥልጣን ባለቤት ሕዝብ እንደሚሆንና ግንም ፓርቲ ወይም የመንግሥት አካል ሰብአዊ መብትን ሊረገጥ ቢሞክር ሕዝቡ ከሥልጣኑ አውሮጳ ፍርድ ሊሰጠው የሚችል መሆኑ በግልጽ እንደተቀመጠና ከዚህ ውጭ ሌላ የሰብአዊ መብቶች ዋስትና ሊኖር እንደማይችል ፤ በመሆኑም በአንቀጽ 10 ይጨመር የተባለው ንባድ አንቀጽ 3 እንደሚያስፈልግ በረቂቁ የተቀመጠው እንዳለ ቢያልፍ እንደሚመራጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

በመጨረሻም አንቀጽ 10 እንዳለ እንዲፀድቅ ለድምፅ ቀርቦ ፣ ድጋፍ 490 ፣ 1 ተቃውሞና ያለምንም ድምፅ ተአቅቦ ፀድቋል ።

ቀጥሎም ጉባኤው የመንግሥትና የሃይማኖት መላያዎች በሚለው አንቀጽ 11 ላይ ውይይቱን የቀጠለ ሲሆን ሻለቃ አድማሴ ዘለቀ ከክልል 14 "መንግሥት በሃይማኖት ጉዳይ ላይ ጣልቃ አይገባም ። ሃይማኖትም በመንግሥት ጉዳይ ላይ ጣልቃ አይገባም ። " የሚለው አንቀጽ 11 ንባድ አንቀጽ 3 በተመለከተ መንግሥት የሚገዛው በሕገ መንግሥት ሲሆን ሃይማኖት ደግሞ በሕገ እግዚአብሔር ከመሆናቸው አኳያ መንግሥት በሃይማኖት ጣልቃ አለመግባቱ ተገቢ ቢሆንም ሃይማኖት ግን ሕገ እግዚአብሔር ሲጣበ ፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ወይም በቁርኖን የተቀመጠውን የሃይማኖት ሕግ በሚቃረን መልኩ ሕገ መንግሥት ሲወጣ ዝም ብላ መመልከት ሳይሆን እምቢ በማለት ልሕገ እግዚአብሔር መስዋዕት መሆን እንደ

ሚጠበቅበት አሳስበው ለምሳሌ በመጽሐፍ ቅዱስ "የወንድምህን ቤቱን ፣ ንብረቱን አህያውን አትመኝ" የሚለው ቃል የምታስተምረው ቢተካህት ደርገዋል ባወጣው አዋጅ ግልበዮች በመሆናቸው የሠሩትን ቤታቸውን ሲጎበዙ ዝም ብላ እንደተመለከተች ፤ እንደዚህ ዓይነቱ ሕገ እግዚአብሔር ሲጣበ ዝም የማለት ሁኔታ ግን ከማንኛውም ሃይማኖትና ሃይማኖት ተከታይ እንደማይጠበቅ ፤ ወደፊትም ቢሆን ሃይማኖት በመንግሥት ጉዳይ ጣልቃ አይገባም በሚል መንግሥት ሕገ እግዚአብሔርን የሚሄረር ሰይጣናዊ ሕግ ሲያመጣ ቤተክርስቲያን ሆነ መስጊድ በገምታ ግላዩ እንደሌለበት አሳስበዋል ።

ከዚያም አቶ ሸምሰዲን አህመድ ከክልል 5 ከዚህ ቀደም መንግሥትና ሃይማኖት ተባብረው በልዩ ልዩ ሃይማኖት ተከታዮች ላይ ከፍተኛ በደል ቢፈጽሙባት በነበረችው ኢትዮጵያ ፤ የአንድ ሃይማኖት ተከታዮች ብቻ እንደ ዜጋ ሌሎች በተለይም እስላሞች ከውጭ ሀገር መጥተው በአንግድነት እንደተቀመጡ በመቁጠር ከፍተኛ የአያምት ዲሞክራሲ መብት ረገጣ ይኸደባት በነበረችው አገራችን መንግሥትና ሃይማኖት እሌላዊ ግንኙነት እንደሌላቸው የሚደነግገው አንቀጽ 11 ለሀገሪቱ መሠረታዊ ሰውዋ የሚያመጣ የእምነት ነፃነትን የሚያካትፅና በሃይማኖታቸው ምክንያትም ቢረገጡ ለኖሩ ሕዝቦች ትልቅ እፎይታ ስለሆነ እንዳለ መፅደቅ እንደሚገባው አመልክተዋል ።

አያይዘውም በአንቀጽ 11 ንባድ አንቀጽ 1 "መንግሥትና ሃይማኖት የተለያዩ ናቸው" ሲባል ማንኛውም ሃይማኖት በራሱ ነፃነት እንደሚቀላቀስና መንግሥትም የራሱን ተግባር ብቻ እንደሚያከናውን ፤ በደርግ ጊዜ እንደተደረገው የሃይማኖት መሪዎች ሳይቀሩ በመንግሥት የሚሾሙበት ሁኔታ እንደማይኖር ማመልከቱ እንደሆነ ፤ በተጨማሪም በሀገሪቱ ውስጥ ክሉት ሃይማኖቶች መካከል አንዱ ተመርጦ መንግሥታዊ በመሆን ማንኛውም መብት የሚጎናጸፍበት ሌሎች ሃይማኖቶችና ተከታዮቻቸው በእምነታቸው ምክንያት የሚረገጡበት ሁኔታ እንደይኖር ማስረገፍ መሆኑን አስረድተው በአንቀጽ ለማስቀመጥ የተፈለገው ዋናው ጉዳይ መንግሥት አለማዊ / Secular ፤ መሆኑን ማየት እንደሆነና የፈለጉትን ሃይማኖት የመከተሉ ዲሞክራሲያዊ መብት ሕገ መንግሥታዊ ዋስትና የሚያገኝበትን ግን በሌላ አንቀጽ ስለተቀመጠ ጉዳዩ ሲደረግበት መወያየት እንደሚቻል አስገንዝበዋል ።

ተጉሉም አቶ አሊ አብይ ከክልል 14 ባለፈው የአፄ ኃይለ ሥላሴ መንግሥት ሕትዮአያ የክርስትያን ዴሌት ናት" በሚል ፈላጊ የክርስትና ሃይማኖት የመንግሥት አካል በመሆን የመንግሥት ድንጋጌዎች አስፈጻሚ እንዲሆኑ የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በገዛ አገራቸው እንደ ውጭ ዜጋ የሚቆጠሩበት ሃይማኖታቸውን ለመለወጥ የተገደዱበትና ከፍተኛ የሃይማኖት ጭቆና የተካሄዱበት በደርግ ጊዜም አምልኮ ጭቆና የተከሰቱበት ሁኔታ እንደነበር ገልጸው የእምነት ነፃነት ከግለሰብ ለብሐዊ መብቶች አንዱና በተፈጥሮ ሰው በመሆን የሚገኝ ከሌላ አካል በቸሮታ የሚሰጥ ባለመሆኑ በአገራችን የተፈጸመው ሃይማኖትን የማበላበሱ ድርጊት ይህንን መብት የሚገዳ እንደነበር አመልክተዋል ።

እነሆውም ሃይማኖት ሰማያዊ በመሆኑ ከአለማዊ ሁኔታዎች / መንግሥት ብሔር / ብሔረሰብ ፣ ቋንቋ / ጋር ተያይዞ መታየት እንደሌለበት ጠቅመው እንደ ሊቸዩቱ ባለ የተለያዩ ሃይማኖት ተከታዮች ባለብቸው አገሮች ካሉት ሃይማኖቶች መካከል አንዱን መርጦ የመንግሥት ማድረግ አስቸጋሪና አድላዊነትን መፍጠር ስለሚሆን የመንግሥትና የሃይማኖት መለያዎችና መንግሥታዊ ሃይማኖት አለመጣር የግዴታ መደረግ ያለባቸው አስፈላጊ ሁኔታዎች እንደሆኑ አስገንገዘዋል ።

"መንግሥት በሃይማኖት ጉዳይ ጣልቃ አይገባም" ሲባል በመንግሥትነቱ የሃይማኖት ሥራ እንደማይሠራ ፣ የመንግሥት ሠራተኞችም የግል እምነታቸውን ሊያራምዱ የሚችሉት ከመንግሥታዊ ሥራ ውጭ እንደሆነ እንደሚመለከትና "ሃይማኖት በመንግሥት ጉዳይ ጣልቃ አይገባም" ሲባልም የአንድ ሃይማኖት ክፍል ተነሳሳይ የራሱን ሃይማኖት ብቻ ሌሎች በጫና እንዲቀበሉት ለማድረግ መንግሥትን በመገዛት ውይም በሌላ መንገድ ተፅዕኖ ለማድረግ እንደይጠቅር ማስረገጥ መሆኑን ፣ መንግሥትና ሃይማኖት ራሳቸውን ችለው በየራሳቸው መንገድ ለመጓገብና ብሎም የግለሰቦች የእምነት ነፃነት ሊከበር የሚችለው ጓደኛም ንዑሳን አንቀጽ እንዲሁ ይቀው በማለፍ ተግባራዊ ሲሆኑ እንደሆነ አብራርተዋል ።

በማስተላለፍም አቶ ክህሳይ አሳሙ ከክልል 1 ቢኃይለ ሥላሴ መንግሥት የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በሃይማኖታቸው ምክንያት መጨቆናቸውን በደርግ ጊዜ ሁለቱንም ማለትም አስልምናና ክርስትና ሃይማኖቶች እንዲጠፉ ተደርጎ እንደነበር ፣ ባለፉት ሥርዓቶች የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮችና ብሔር/ ብሔረሰቦች የሕግ መንግሥት ገላቤ በመስጠት ታላቅ መድረክ መሳተፍ ይቅርና ይከመው ያፈሩትን እንደራ ለመብላት እንኳን የሕግ ያህል መሸማቀቅ ይደርስባቸው እንደነበረ አስታውሰው በሌላው በፃት ግን ሁኔታው ተለውጦና የሃይማኖት እኩልነት ተከብሮ የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮች ከጭቆና ብሔር/ብሔረሰቦችና ሕዝቦች

ወንድሞቻቸውና አህቶቻቸው ጋር የሚገናኙበት ሁኔታ ተፈጥሮ ለማየት ያበቃውን የጭቆና ሕዝቦችን ትግል አመስግነዋል ።

አያይዘውም ቤፊት ሃይማኖትን በመለያየት ይጠቀሙ የነበሩ ክፍሎች ይህን ድል ባለመፈሰግ በሃይማኖት በበባ ለማደናቀፍ መጥከራቸው ስለማይቀር መታገልና ባለው ሕግም መፋረድ እንደሚገባ ገልጸው አንቀጽ 11 በረቂቅ በተቀመጠው መልኩ እንዲጸድቅ አሳስበዋል ።

አቶ ወይናቱ አበራ ከክልል 12 በበኩላቸው የአንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጾች አተራረዩ ተገቢ እንደሆነ ገልጸው በተጨማሪ ግን በሃይማኖቶች ተከታዮች መካከል ጉጭት ሲፈጠር መገላገል እንዲችል ፣ "በሁለት ሃይማኖቶች መካከል ችግር ሲፈጠር መንግሥት ጉዳዩን ማየት ይችላል ።" የሚል ቢገባ ለሃይማኖት ነፃነት አመቺ ሁኔታ ስለተፈጠረ አዳዲስ ሃይማኖቶችም መከታተላቸው ስለማይቀር የመንግሥት ገላጋይነት እንደሚፈጸም አመልክተዋል ።

ከዚያም ሐጂ አህመድ መንህሮ ሐጂ ከክልል 4 ቢኃይለ ሥላሴ መንግሥት ሁለት ሃይማኖቶች ማለትም አስልምናና ክርስትና ብቻ እንደሚታወቁ ፣ ከእነዚህም መካከል ክርስትናን ወደ ራሱ ማስጠጋትና አስልምና ዝቅ በማድረግ የሁለቱ ሃይማኖቶች ተከታዮች ወንድማማች ብሔር/ ብሔረሰቦች አንዱ የሰላይ ሌላው የባታች በመሆን ስሜት እንዲተያይ እርስ በርሳቸው እንዲጋጩና እንዲለያዩ ያደርግ እንደነበር ፣ ሆኖም ሃይማኖት በእግዚአብሔር ፊት እኩል መሆኑንና መስማማትን እንዲሁም ማመልከትን እንጂ መጣላትን ስለማይፈቅድ የተፈጸመው ድርጊት ተገቢ እንደሌለ ገልጸዋል ።

እነሆውም በደርግ መንግሥት ጊዜም ደግሞ ከቤፊት በበሰ ሁኔታ ሁለቱም ሃይማኖቶች እንዲጠፉ እንደተጠበቀ ፣ ስለሃይማኖት የተናገሩ ሰዎች ካታች እየተባሉ ለእስራት እንደተደረጉ ፣ አሁን ግን በአንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጽ 3 እንደተቀመጠው መንግሥት በሃይማኖት ፣ ሃይማኖት በመንግሥት ጉዳይ ጣልቃ እንደማይገቡ መረጋገጡ በተለይ ለአስልምና ሃይማኖት እንደነና እንደመፈጠር ፣ ለተከታዮቹም ዳግም እንደመጠለፍ እንደሚቆጠር ፣ የክርስትናም ሆነ የሌሎች ሃይማኖቶች ተከታዮችም ከመንግሥት ማስፈራራትና ተፅዕኖ ነፃ ውጥተው በእምነታቸው የመከራት ዕድል እንደተከፈተላቸው አመልክተው መንግሥት በሃይማኖት ጉዳይ ገብቶ አንዱን ከፍ ሌላውን ገብቶ ማድረጉን ትቶ ሃይማኖትን ለበለሃይማኖቱ እንዲተው መደረጉን ይህ ዲሞክራሲያዊ መብትም በሕግ መንግሥት እንዲረጋገጥ ራሱ ሕዝቡ ባንድ ላይ ተሰብስቦ ማዕደቅ መቻሉ ታላቅ እንደሆነ

አስረድተው ከዚህ አንፃር አንቀጽ 11 ባለበት መልኩ እንዲፀድቅ ሀሳብ

አቅርቦታል ::

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር አንቀጽ 11 ባረፉት በተቀመጠው መልኩ እንዲፀድቅ አስተያየቶች መቅረባቸውን ገልጾው የተቃውሞ ሀሳብ ከሌለ በሃይማኖት መካከል ግጭት ሲፈጠር ምን መድረግ እንደሚቻል የሕግ አስተያየት ከተሰጠበት በኋላ አንቀጽ በድምፅ እንዲፀድቅ ሀሳብ አቅርቦታል ::

በዚህም መሠረት አቶ አህመዴን ኢብራሂም ከክልል 4 መንግሥት በሃይማኖት ጉዳይ ጣልቃ አይገባም ቢባል በሃይማኖት የቀን ተቀን ተግባር አመራረጡ ይህ ወይም ያ መሆን አለበት ፣ አትፀልዩ ወዘተ... አይልም ማለት መሆኑን ገልጾው በሁለት ወይም ከዚያ በላይ ሃይማኖቶች መካከል ግጭት ከተነሳ ግን በፖሊስ ኃይልና በመከላከያ ሠራዊት አማካይነት ሰላም እንዲከበር ከማድረግ ይቆጠባል ማለት እንዳልሆነ ፣ ሰላም ማስከበርም ሆነ ሕገ መንግሥቱን መጠበቅ በራሱ በሕገ መንግሥቱ ለመንግሥት የተሰጠው ኃላፊነት እንደሆነ አስረድተዋል ::

በሌላ በኩል ደግሞ “ሃይማኖት በመንግሥት ጉዳይ ጣልቃ አይገባም” ማለት በፖሊሲና በመንግሥት የፖለቲካ ሥራ እንደሚፈጸም እንደ ተደረገበት እንጂ ሃይማኖታዊ ትምህርት የማስተማር ወዘተ... መብቱን ተከላክሎ ማለት እንዳልሆነ አመልክተው ሦስቱ ንዑሳን አንቀጾች አቀራረጾቸው ተግባራዊ ስለሆነ እንዳለ ቢፀድቅ እንደሚጠበቅ ገልጸዋል ::

ከዚያም አንቀጽ 11 ለውሳኔ ቀርቦ ሦስቱ ንዑስ አንቀጾች ያለምንም ማሻሻያ ይፀድቁ የሚለው ድጋፍ 487 ፣ ማሻሻያ ያስፈልገዋል የሚል 2 ፣ ያለምንም ድምፅ ተአቅቦ አንቀጹ እንዳለ ፀድቋል ::

ቀጥሎም የጉባኤው ሊቀመንበር “የመንግሥት አሠራርና ተጠያቂነት :: የሚለው አንቀጽ 12 ለቤቱ በንባብ አስምተው በሦስቱ ንዑስ አንቀጾች አስተያየት ካለ እንዲቀርብ ጋብዘዋል ::

በዚህም መሠረት አቶ ሸምሴዲን አህመድ ከክልል 5 “የመንግሥት አሠራር ለሕዝብ ግልጽ በሆነ መንገድ መከናወን አለበት ::” ከሚለው አንቀጽ 12 ንዑሱ አንቀጽ 1 ውስጥ “ግልጽ በሆነ መንገድ” የሚለው ከሦስቱ የመንግሥት አካላት እንዳይሆን ማለት እንደሆነና “ሕዝቡ በመረጠው ተወካይ እምነት ባጣ ጊዜ ከበቃ ለማካተት ይችላል ::” ዝርዝሩ በሕግ ይመሰናል :: “ከሚለው ንዑስ አንቀጽ 2 ውስጥ “እምነት ባጣ ጊዜ” የሚለው ሐረግ ምን ማለት እንደሆነ እንዲብራራላቸው ጠይቀዋል ::

ለእነዚህም ጥያቄዎች አቶ አህመዴን ኢብራሂም ከክልል 4 በሰውነት ምላሽ በሕገ መንግሥቱ እንደተቀመጠው መንግሥት ተጠራጎሞ ለሕዝብ ስለሆነና በርጉጥም በትክክል የሚያገለግል መሆኑ እንዲታወቅ አሠራሩ ሁሉ ግልጽ መሆን አለበት ማለት እንደሆነ ገልጾው ይህ ቢባል የመንግሥት አካላት ስለአሠራራቸው በየጊዜው ሪፖርት ያቀርባሉ ማለት ባይሆን ሕዝብ እንዲገልጽለት በፈለገ ጊዜ ይፋ ጋዜጣዊ መግለጫ እንደሚጠብቅ ያሳደው ድብት አሠራር እንዲቀር የሚያመለክት የሕዝብ መብት ማረጋገጫ መሆኑን አብራርተዋል ::

አያይዘውም ሕዝብ በመረጠው ተወካይ ባይ እምነት ባጣ ጊዜ እንደሚያነሳው የሚገልጽውም በተጠራጠረ ጊዜ ሁሉ ይነሳል ማለት ባይሆን ተወካዩ ከተመረጠበት ውጭ ሲሠራ ፣ ሥነ ምግባር የጎደለው ድርጊት ሲፈጽም ሕዝብ እምነት እንደሚያጣና ይህ ከሆነም እንደመረጠው ሁሉ ያሠርደዋል ማለት መሆኑን አመልክተዋል ::

ከዚያም ሻለቃ አድማሌ ዘለቀ ከክልል 14 በኃይለ ሥላሴ ዘመን በሕገ መንግሥቱ “ዝርዝሩ በሕግ ይመሰናል ::” የሚል ከተቀመጠ በኋላ ሕጋዊ ያልሆኑ ሕጎች በማውጣት ሕዝቡን እንዳስቃዩት ፣ እንዳንደቸው ጭራሽ እንደቀሩ ፣ ለምሳሌ የሰነድ ውስጥ ዝቢ መሥሪያ ቤት ባወጣው ደንብ መሠረት እንድ ነጋዴ ግብር በዛብኝ ብሎ ይገባኝ ለመጠየቅ ቢፈልግ መጀመሪያ ጋንኛውን ከፍሎ መሆን እንዳለበትና ተከራክሮ ቢረታ እንኳን ነገዘቡ ወደፊት ይታሰባል እንደሚባል እንጂ እንደማይመለስለት ፣ ይህም እንደማንኛውም የፍትሐ ብሔር ጉዳይ የዳኝነቱንና የማስገልበጃውን ከፍሎ ይገባኝ ማለት ያለበትን ሕግ የጣሰ መጨቆኛ መሣሪያ እንደነበር ፣ በሌላ በኩል ደግሞ አንድ የከተማ ከንቲባ የሚሾመው በወጣው ሕግ መሠረት ሦስት ሰዎች ተመርጠው በማቅረብ ለንጉሡ በማስፀደቅ እንደሚሆን በሕገ መንግሥቱ ተቀምጦ የነበረ ቢሆንም ይህ በሕገ መንግሥቱ የተቀመጠው ድንጋጌ በዝርዝር ሕግ ባይወጣ ንጉሡ እስከ ፅላቱ ድረስ ራሳቸው ከንቲባ እየሾሙ እንደቀጠሉ ፣ በሁሉ ያለውን ሁኔታ መዘርዘር ባያስፈልገም በርካታ ተመሳሳይ ሁኔታ እንዳለ ገልጸዋል ::

አያይዘውም መንግሥት እምነት ሊጣልበት የማይችል መሆኑን ከረጅም የሕይወት ልምዳቸው እንደተገነዘቡት ፣ በዚህ ሕገ መንግሥት “ዝርዝሩ በሕግ ይመሰናል ::” ተብሎ ሊቀመጥ እንኳን ሕጉ መውጣቱና የሚወጣው ሕግም ለሕዝቡ የሚሰማማ መሆኑ ስለሚያስተማምን “ዝርዝሩ በሕግ ይመሰናል ::” የሚለው ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረዝ እንደሚገባው አሳስበዋል ::

ቀጥሎም አቶ አዳሙ ደገቱ እና አቶ ጀምባሪ ገ/መድህን ከክልል 14 የሻለቃ አድማሲ ዘለቀን ሀሳብ በመደገፍ "ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል ።" የሚለው የሕዝቡን ሉዓላዊነት ለመግንጋጥት አሳልፎ የሚሰጥ ፣ ሆኖ ተብሎ ሕዝብን ለመባደል የተቀመጠ ስልሆን መሰረዝ እንዳለበት አመልክተዋል ።

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር ከቀረቡት ሀሳቦች የተለየ ሀሳብ ካለ እንዲቀርብ በገለጽት መሠረት አቶ አባይ ፀሐይ ከክልል 1 "የመንግሥት አሠራር ግልጽ መሆን አለበት ።" ሲባል በሕዝብ የተመረጠው መንግሥት አሠራር ከሕዝብ ድብቅ መሆን እንደሌለበት የሚያመለክት እንደሆነ ፣ ሕዝብም ስለመንግሥት አሠራር ፣ ውሳኔ ለማወቅ መረጃና ማብራሪያ ቢፈልግ ጠይቆ የመረዳት መብቱ የተጠበቀ መሆኑን ማመልከት እንደሆነ ገልጸዋል ።

አክላውም ሕዝብ በመረጠው ተወካይ ላይ እምነት ባጣ ጊዜ ከቦታው እንደሚያስከሳውና ዝርዝሩም በሕግ እንደሚወሰን ሲገልጽ ደግሞ ሕዝብ በመረጠው ተወካይ ላይ እምነት ሲያጣ ማለትም ተወካዩ መረጠው ሕዝብ እንደፈለገው ሳይሠራ ሲቀር አልፈልገንም ብሎ ሊወርድውና በሌላ ሊተካው መብት ለሕዝብ የሚያነናጽፍ እንደሆነና ይህ መብትም በዲሞክራሲ በበለጸጉ የምዕራብ አገሮች እንኳን ያልተሰጠ ከፍተኛ መብት መሆኑን አመልክተው ፣ በምዕራብ አገሮች እንድት በሕዝብ የተመረጠ ተወካይ እንዲያገለግል የተመረጠበት 4 ወይም 5 ዓመት የጊዜ ገደብ ካልሞላ ሕዝቡ ቢፈልጉም እንኳን ሊያወርድው እንደማይችሉ ፣ ይህ ሕግ መንግሥት የሚያረጋግጠው ግን ሕዝቡ የተወካዩን የአገልግሎት ጊዜ ሳይጠብቅ እምነት ያጣበት ብቻ በአንድ ሳምንትም ፣ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ሊያወርድው የሚችል መሆኑን እንደሚያመለክት በመሆኑም ይህ ከፍተኛ የሆነ ዲሞክራሲያዊ መብት ግን በአንዳንድ የጉባኤ አባላት የተሳሳተ ትርጓሜ እንደተሰጠው ገልጸዋል ።

ኢያይዛውም ባለፉት በአፄዎችም ሆነ በደርግ ሥርዓት አንድ መብት በሕገ መንግሥት ለይስሙላ አውጥተው ነገር ግን ያንን የሚገድ ሕግ ያወጡ ስለነበር በዚህ ሕግ ይወሰናል ። " የሚለው እንዲሰረዝ ሀሳብ መቅረቡን አውስተው ሕዝቡ ሉዓላዊ ባለሥልጣን እንደሆነ ፣ በሕገ መንግሥቱ መሠረት የሚቋቋመው መንግሥትም ለሕዝብ ግልጽ እንደሚሆንና መንግሥት የማይታመን ነገር ሲፈጽም ሊጠይቀውና ሊያወርድው እንደሚችል ቢረሱ በሕገ መንግሥቱ ተቀምጦ እያለ ገና የድሮ መንግሥታት አልታመኑምና የወደፊት መንግሥትም አይታመንም የሚለው ከመንሻው በህጉት እንደሆነ አብራርተዋል ።

አቶ አባይ ፀሐይ ማብራሪያቸውን በመቀጠል ሕዝብ በመረጠው ተወካይ ላይ እምነት ባጣ ጊዜ ከቦታው ማንሳት የመቻሉ ዲሞክራሲያዊ መብት በገፅሶ አንቀጽ 2 ከተቀመጠ በኋላ ዝርዝር አፈጻጸሙ በሕግ እንደሚጠበቅ መግለጽ ያስፈለገበት የሚተካበትን አግባብ ሁሉ ለምሳሌ ከቦታው የማንሳቱ ጥያቄ ለማን እንደሚቀርብ ፣ ከሕዝቡ ሰንት መቶኛው ቢጠይቅ ተግባራዊ እንደሚሆን ፣ ውሳኔውን ማን እንደሚወስን ፣ ለመተካት ምርጫ እንዴት እንደሚካሄድ ፣ ወዘተ... አጠቃላይ መርሆዎች በሚቀመጡበት ሕገ መንግሥት ዝርዝር ማስቀመጥ የማይቻል በመሆኑ እንደሆነ ገልጸው "ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል" የሚለውን ተነተርሶ ወይም የተለየ አላማ ይዞ ጠቅላላ ሕዝብን የሚጎዳ ሕገ መንግሥቱን የሚቃረን ሕግ ከወጣ ተግባራዊ ሊሆን እንደማይችል ቢረሱ በሕገ መንግሥቱ ተቀምጦ እያለ የአንቀጽ 3ሱን አንቀጽ 2 አቀራረጽ ለይስሙላ መብት በሕግ አስተምጠው መልሰው ከሚገዱት የጋይላ ሥላሴና የደርግ መንግሥታት ጋር እንዴት ሊነፃፀርግ ሥጋት ሊፈጥር እንደቻለ ግልጽ እንዳልሆነላቸው አመልክተዋል ።

ከዚያም ሻሊቃ አድማሲ ዘለቀ ከክልል 14 እንደሚሆን ለመሰጠት ጠይቀው ስለተፈቀደላቸው ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ለክልል 14 ምክር ቤት ሀሳብ አቅርበው እንደነበረና አንድ ደንብ ሲወጣ በቅድሚያ አስፈጻሚው አካል አይቶት ትክክል ነው ካለ በስተቀር አቶ ተፈራ ዋልዋ እንደማይፈርመውና ሕግም እንደማይሆን ገልጸዋል ።

ቀጥሎም የጉባኤው ሊቀመንበር የቀረበው እንደሚሆን ቤቱ ከጉዳዩ ጋር ይያያዛል ካለ ሊቀበለው እንደሚችል ገልጸው በአንቀጽ 12 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ "ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል ።" የሚለው እንዲሰረዝ የቀረበው ሀሳብ ውሳኔ እንዲሰጥበት ለድምፅ አቅርበውት ድጋፍ 4 ፣ ታውሞ 486 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 1 በመመዝገቡ ሀሳቡ ውድቅ ሆኗል ።

ከዚያም አንቀጽ 12 በረቂቅ ባለበት መልኩ እንዲፀድቅ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 486 ፣ ተቃውሞ 1 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 3 በመመዝገቡ አንቀጽ 12 እንዳለ በረቂቅ በተቀመጠው መልኩ ፀድቆ ምዕራፍ 2 በአብላጭ ድምፅ መፅደቁን የጉባኤው ሊቀመንበር አመልክተው ለሰላሳ በሕገ መንግሥቱ ረቂቅ ላይ የሚደረገው ውይይት ማብቃቱን ገልጸው ሌላ አስተያየት ካለ ማቅረብ እንደሚቻል አስታውቀዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ አሊ አብይ ከክልል 14 በክልል 14 የሕገ መንግሥት ጉባኤ አባላት ብዙት 23 መሆኑንና ከአካላቸው መካከል 13 አሕአዴግን ወክለው የተወደዱና ያሉ መሆናቸውን የቀሩት ደግሞ የግል ተወካዮች እንደሆኑ ገልጸው

በግል የመጡትም በዲሞክራሲያዊ መንገድ ሀሳባቸው በነፃ በመገለጻና በማራመድ ላይ እንደሆኑ ጠቁመው በጥቂት ሰዎች ምክንያት ስለከለል 14 / አዲስ አበባ / በጅምላ የሚባለውና በተለይም ሻለቃ አድማሌ ስለቀ ከከለል 14 ምክር ቤትን እንደ አንፎርመሽን መንሻነት የሚጠቀሙበትን የክልሉን ፕሬዚዳንት ስም ደጋግመዋል። የሚያነሱት በፍፁም ከከለል ምክር ቤቱ ዕውቀት ውጭ መሆኑን ቤተ

በሌላ በኩል አቶ ጀነራል ዝ/መድህን ክክል 14 በክልል 14 ከሁለት የፖለቲካ ድርጅቶችና ከግል ተወዳዳሪዎች ለጉባኤው አባልነት እንደተወከሉና የፖለቲካ ድርጅቶችም ኢሕአዴግና ሶሳቸው የሚወክሉት የጋሞ ዲሞክራሲያዊ ሕብረት /ጋዲሕ / እንደሆነና ከአንድ የፖለቲካ ድርጅት ብቻ ተብሎ የተሰጠው እንደርሚሸን እንደሰተካከል አስባለዋል ።

በመጨረሻም የጉባኤው ዋና ፀሐፊ ሉቃ ኦዲሱ ለገሠ የጉባኤተኞች ስም በተባለ መገናኛ እየተጻፈ በየጊዜው ማረምን በመጠየቁ ያለውን ጉባኤተኛ በየጊዜው መኖሩን በትክክል ለማወቅ ስላልተቻለ ይህ እንዳይሆን የክልሉ ሠኪሎች የየክልሉን የጉባኤ አሳላች ስም ዝርዝር እነሱ እንሰይሙት ድረስ በትክክል በመጻፍ ከተቻለም ብሔረሰባቸውን በመጨመር ለጉባኤ አስተናጋጆች ይሰጡ ዘንድ አባስበው የዕለቱ የጉባኤው ውይይት ከተኑ 10:50 ሰዓት ተጠናቋል፡፡

ገዳር 5 ቀን 1987 ዓ.ም ኮሚቴ 3:00 ሰዓት ሰአን መገንጋሥት ገብኤ ጳጳራሽ የተጀመረው የሕገ መንግሥት ጉባኤ ስብሰባ የተመራው በጉባኤው ሊቀመንበር ባዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ሲሆን በቅድሚያ የጉባኤው ዋና ፀሐፊ ጳጳ አዲኩ ሰገሠ በዕለቱ የተሳገኙ የጉባኤ ስላሳት ብዛት 520 ስለሆነ ምልዓተ ጉባኤው መጀላቱን ባስታወቁት መሠረት ውይይቱ ተጀምሯል ።

የገለጸው ሊቀመንበር የዕለቱ አጅጋጃ ከሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ የቀረበውን ማሳራሪያና የውሳኔ ህላብ መሠረት በማድረግ የረቷት ስገ መንግሥቱን ምዕራፍ 3 አንቀጾች ተወያይቶ ማዕደቅ የሚል መሆኑን ገልጸው በቅድሚያ የኮሚቴው ስብሰባ ማሳራሪያ አንዲቀርቡ ጠይቀዋል ።

በዚህም መሠረት የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ከሚቴ በተለይ በፍጥነት እንዲገነባ ያዊ መብት ከሚቴ የማይታዩ ሕጻናት መብት ፣ የግልና የቤተሰብ መብት ፣ የሌሎች መብት ፣ የሕፃናት መብት ፣ የብሔር/ባሕረሰቦችና የሕዝብ መብት ፣ የግብር መብት ፣ የኢኮኖሚ ፣ የማህበራዊና የባህል መብት ፣ የልማት መብት ፣ የሰነድ ደህንነት መብት በሚል ቀጥቶ መጡን እንደሆነ ገልጾልኝ።

እያደገውም ከሚቴው በተቋቋመበት ሥር ያሉትን አንቀጾች ለማየት ባለፈው በመስንው መሠረት በተወካዮች ምክር ቤት የወደቀውን ረቂቅ ሕገ መንግሥት አንደሚመገን እንዲወስድና ደብዳቤ አንደሚሰጥ በአንቀጽዬ አካባቢ ሊኒሱ ይችላሉ ተብለው የሚገመቱትን ጥያቄዎችና የተለያዩ ሀሳቦች ፤ አላስፈላጊ የሆኑትንና መስተካከል የሚያስፈልጋቸውን አንቀጾችን ለማየት እንደሞከረ እንዲሁም በአንቀጽዬ ያልተካተቱ ሀሳቦች ካሉ እንዲካተቱ ጥረት ማድረግን አስታውቋል ።

የሰብሳቢው አክላውም የረቂቅ ሕገ መንግሥት አካዋር ማብራሪያ ፣ የተመካከሩ ምክር ቤት በሕገ መንግሥት ላይ በአደረገው ውይይት የተጠናቀረውን ቃለጉባኤ በብሉይና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን የሚመለከቱ ግለሰብ አቀና ሽርተኞችን እና ጽሑፎችን ከሚቴው በመገኘት እንደወሰደ እንዲሁም የሕግ አማካሪዎች እንደወያዩ ገልጾልኋል ።

በብሉይ ዲሞክራሲያዊ መብት ሲባል ሁለት መሠረታዊ መብቶች እንደሆኑና ለብሉዊ መብት ግልት ለሁሉ ሆኖ እስካል ድረስ ከሰውነቱ ተለይተው እንደማይታዩ መብቱም በግንኙነት ጊዜ ሊጣስ እና ሊገፋፍ እንደማይችል፤

መብቱን ሊገኝልዋል። ለመተግበር ቅድመ ሁኔታው ሰው መሆን እንደሆነ፤ ዲሞክራሲያዊ መብት ከሰብአዊ መብት የተለየ ሲሆን የሽህድር አንድ ሰው ዜጋ በመሆኑ የሚለበው መብት መሆኑን ፣ ይህ ብቻም ሳይሆን መብቱን ለመተግበር ከዚህ በተጨማሪ ሥርዓቱም ዲሞክራሲያዊ መሆን እንዳለበት እና መብቱን ሰው ሁሉ ሊያገኝው እንደሚችል ፣ ለምሳሌ የመምረጥና የመመረጥ መብት ሊያገኝ የሚችለው የሀገሪቱ ዜጋ ብቻ እንደሆነና በአጠቃላይ ሁለቱ መሠረታዊ መብቶች የራሳቸው መነሻ ባህሪ እና ይዘት ያላቸው መሆኑን አብራራተዋል።

ከዚያም የኮሚቴው ስብሰባ በምዕራቡ የተካተቱት አንቀጾች በተመለከተ በመጀመሪያ አንቀጽ 13ን በግንባር አስምተው በገጠብ አንቀጽ 1 ላይ የተቀመጠው ፍሬ ሀሳብ የመንግሥት አካላት ለሕገ መንግሥቱ ተገዢ መሆናቸውን፣ የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች የማይጣሉ እና የማይደረፉ መብቶች እንደሆኑና የመንግሥት ሥልጣን ከሕዝቦች መብቶች ጋር በተጣጣመ መንገድ እንዲተገበር የሚገልጽ ፣ መንግሥትም እነዚህን መብቶች የማከበር ብቻ ሳይሆን የማስከበር ግዴታም እንዳለበትና ማንም ሰው አለቃዩ አዘዘኝ ነው በሚል ስብሰባ እነዚህን መብቶች ሊጥስ እንደማይችል እንዲሁም ክልሎች እነዚህን የሚጻፉ ሕጎች ማውጣት እንደሌለባቸው ፣ የዳኝነት አካላት ድንጋጌውን የመተርጎምና በሥራ ላይ የማይዋል ኃላፊነት እንዳለባቸው የሚያስቀምጥ መሆኑን ፣ ገጠብ አንቀጽ 2 ደግሞ አተረጓጎሙን በተመለከተ ኢትዮጵያ የዓለም አቀፍ ማህበረሰብ አባል በመሆኗ መብቶቹ ከዓለም አቀፍ ስምምነቶች ጋር ተጣጥመው መተርጎም እንዳለባቸው የሚያመለክት መሆኑን ጠቁመው በገጠብ አንቀጽ 1 "ተገዢ መሆን" ከሚለው ቃል ቀጥሎ "የማከበርና የማስከበር ኃላፊነት አላቸው" ። " የሚል ሐረግ እንዲገባ ማሻሻያ አቅርበዋል።

ከዚያም አቶ ዓለምሰገድ ሀ/አምላክ ከክልል 1 የኮሚቴዎች አካሄድ መጀመሪያ ላይ አስራላጊ የሆኑትን መንደርደሪያዎችን አጠር አድርገው ካስቀመጡ በኋላ ማሻሻያ ካለ እንዲያቀርቡና ገብአው አንቀጽ በአንቀጽ መወያየቱን እንዲቀጥል ያቀረቡት ሀሳብ ተቀባይነት አግኝቷል።

በዚህም የገብአው ሊቀመንበር አስከ አንቀጽ 24 ድረስ ባሉት አንቀጾች የተደረጉ ማሻሻያዎች እንዲቀርቡ ባለባቡት መሠረት የኮሚቴው ስብሰባ ማሻሻያዎቹን እንደሚከተለው አቅርበዋል፤

• የአንቀጽ 23 ርዕስ በአንድ ወንጀል ድጋሚ ከስና ቅጣት ስለመከላከል ተብሎ

እንዲሻሻል ፤

• አንቀጽ 24 ገጠብ አንቀጽ 2 ...ከሌሎች ዜጎች መብቶች ... የሚለው ተሰርዞ

... ከሌሎች ሰዎች መብቶች ... ተብሎ እንዲሻሻል ፤
• የአንቀጽ 15 ርዕስ "በሕይወት የመኖር መብት" በሚል እንዲሻሻል አሳስበው በተለይ የአንቀጽ 15 ርዕስ ይሻሻልና መሻሻል የለበትም የሚለው ሀሳብ በኮሚቴው እንዳለ ይቀመጥ ወይንስ ይሰተካል የሚለው ልዩነት ፈጥሮ ስለነበር ገብአው እንዲወስን አሳስበዋል።

ቀጥሎም የገብአው ሊቀመንበር በማብራሪያውና ከቀረበው መንደርደሪያ በመነሳት የተለየ ሀሳብ አለኝ የሚል ካለ እንዲያቀርብ ባለባቡት መሠረት አቶ ሐሰን አብራሂም ከክልል 5 አንቀጽ 13 የሚያስተምጠው በምዕራቡ ሥር ያሉትን አንቀጾች አላጸጸምን በተመለከተ ስለሆነ ገብአው አንቀጽ 13 ሌሎች አንቀጾችን ካየ በኋላ እንዲመለከተው ሀሳብ አቅርበዋል።

ከዚያም አቶ መኮሪያ ታረብ ከክልል 14 ለገብአው የሥራ ቅልጥፍና አካሄድ ወላጅ መሆኑን እንደሚያምኑና በሌላቸው አስተሳሰብ ኮሚቴዎች የተቋቋሙት ገብአው ያለው ችግር ፣ ሥጋትና ጥያቄዎች መርምረው የመፍትሔ ሀሳብ እንዲያቀርቡና ገብአውም በእነዚያ ላይ ተወያይቶ ወደ ድምፅ አሳጣጥ ቢሄድ የተሻለ እንደሆነ ይህም ባለመሆኑ ገብአው የሕገ መንግሥቱን መሠረታዊ መርሆዎችን በምዕራፍ 10 ሥር ያሉትን የብሔራዊ ፖሊስ መርሆዎች መጣጣማቸውን ሳያይ እንደወሰነና ገብአው ሊያውቀው የሚፈልገውን ጉዳይ ለምሳሌ የሞት ፍርድ የመሳሰሉት ባኖሩ ይሻሻል ወይስ ባይኖር የሚለውን ኮሚቴው አጥንቶ ጉዳዩ በአንቀጽ እንዲቀመጥ ወይም እንዲያቀመጥ የተደረገበትን ምክንያት ቢያስረዳና ወደ ድምፅ አሳጣጥ ቢሄድ ተገቢ እንደሚመስላቸው አመልክተዋል።

የገብአው ሊቀመንበር የቀረበውን አስተያየት በተመለከተ በከፍተኛ ምላሽ ገብአው በመወያየት ላይ እንጂ ወደ ድምፅ መስጠት እንዳልተሸጋገረ እንዲሁም ገብአው ስብሰባውን ግማሽ ግማሽ ቀን ሲያደርግ የገብአው ለኮሚቴዎች ጥናትና ሥራ ጊዜ እንዲኖራቸውና የገብአ አሳሳት ጥያቄዎቻቸውን ለየኮሚቴዎቹ እንዲሰጡ ታስቦ እንደሆነና አሁንም ሌሎች ኮሚቴዎች ሪፖርታቸውን እስኪያቀርቡ ድረስ ጊዜ ስለላ ሀሳብ ወይም ጥያቄ ያላቸው የገብአ አሳሳት በጉዳያቸው መሠረት ለሚመለከታቸው ኮሚቴዎች ማቅረብ እንደሚችሉ አስታውቀዋል።

ቀጥሎም አቶ መሀመድ ድረረ ከክልል 5 የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ሰብሰው ማብራሪያ ላይ የሰብአዊ መብት ሰው የሰው ልጅ በመሆኑ የሚያገኘው መብት እንደሆነና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ደግሞ ለሰው ልጅ ሁሉ የሚሰጡ መብቶች እንዳልሆኑ የተብራሩ መሆኑን ጠቁመው መብት ስጪው ማን እንደሆነ ጠይቀው በኢትዮጵያ በሕላው ሥርዓት ዲሞክራሲያዊ መብቶች በትግል

የተገኙ እንደሆነና መብት ስጪና መብት ተቀባይ ሊኖር እንደማይገባ

አመልክተዋል ።

የቀረበው ሀሳብ ላይም የማብራሪያው መገፈስ የኮሚቴው ሰብሳቢ ሲያስረዱያ ዲሞክራሲያዊ መብት ለዜጎች የሚሰጥ መብት ነው ሲባል መብቱን የሚሰጥ እኩል አለ ማለት ላይሆን ሊኖር የማይችልበት ጊዜ ሊከሰት እንደሚችልና መብቱ የሚከበረውም ሥርዓቱ ዲሞክራሲያዊ ባይሆን እንደሆነ ፣ ይህም በሕዝብ ትግል ሊረጋገጥ እንደሚችል ለመግለጽ መሆኑን አስረድተዋል ።

ከዚያም ሻለቃ አድማሴ ዘለቀ ከክልል 14 በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ አታዮሱያ ከገባችባቸው ዓለም አቀፍ ግዴታዎች ጋር ይህ አንቀጽ እንደሚታይ በመስፈሩ ማወቅና ማስተያየት እንዲቻል ሕጎቹ ምን ምን እንደሆኑ በአጥፋ እንዲዘረዘሩ ስለጠየቁ ዶክሚንቶቹን ከተወካዮች ምክር ቤት ሆነ ከሌሎች የመንግሥት አካላት ማግኘት እንደሚቻል የጉባኤው ሰብሳቢ ገልጸው በምዕራፍ 3 ውስጥ የሰብአዊ መብቶችን በተመለከተ ያሉት አንቀጾች የዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብቶች ኮንቬንሽንና የሚመለከቱ መሆናቸውን ጠቁመዋል ።

ቀጥሎም አቶ መኮሪያ ታፈሰ ከክልል 14 በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ "አታዮሱያ ከተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ ሰነዶችና መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መልኩ ይተረጎማል ።" ሲባል በዓለም አቀፍ ሰነዶች ውስጥ ያሉ አንቀጾች እዚህ ካሉት አንቀጾች ጋር በትርጉም ባይጣጣሙ ፍርድ ቤቶች የትኛውን የበላይ ሕግ አድርገው እንደሚወስዱት እንዲብራራላቸው ጠይቀዋል ።

የኮሚቴው ሰብሳቢ አታዮሱያ የፀደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች እዚህ ካሉት አንቀጾች ጋር የተሳሰረ ባህሪያና የተጣጣመ ይዘት ያላቸው እንጂ የተሰያዩ አለመሆናቸውን ፣ የአንቀጹ መገፈስም በተግባር ተጣጥመው እንዲተረጎሙ የሚያስቀምጥ እንደሆነና አታዮሱያም ስምምነቶቹን የተቀበለችው ካላትና ከሚኖሯት ሕጎች ጋር ያለመጣጣም ችግር እንደማይከሰት እምነት በላለ ለተቀመጡት አንቀጾች ተገዢ መሆን እንዳለባቸው አብራርተዋል ።

በሌላ በኩል አቶ መሉኒታ ገ/ሕይወት ከክልል 1 አንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 1 በማንኛውም ደረጃ የሚገኝ የፌዴራል መንግሥትና የክልል ሕግ አውጪ ሕግ አስፈጻሚና የጻፏት አካላት መሠረታዊ መብቶችንና ነፃነቶችን የማከበርና የማስከበር ግዴታ እንዳለባቸው የሚገልጽ እንደሆነ ጠቁመው በተለይ ባለፉት ሥርዓቶች የሀገር መከላከያ ፣ የፖሊስና የደህንነት ተቋማት ባላቸው የጠበቀ የእገ

በግለሰብ በአለቃ ታገዘ፤ ነው በግለሰብ ከሕግ በላይ በመሆናቸው የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ይጥሉ እንደነበር አመልክተዋል ።

እኩልነትም እነዚህ ሁኔታዎች እንዳይቀጥሉ በተለየ ሁኔታ በሕገ መንግሥቱ ማስገባት እንደሚያስፈልግ ጠቁመው አንቀጽ 13 1 ... የፌዴራል መንግሥትና የክልል ሕግ አውጪ ከሚለው ቀጥሎ «የሀገር መከላከያ ፣ የፖሊስ እና የደህንነት ተቋማት» የሚል ሐረግ እንዲታከልበት ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም አቶ ሀሴን መሐመድ ከክልል 4 ከተፈጻሚነት አተረጓጎም ስለሚቀድም በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ የተቀመጠው የአተረጓጎም ጉዳይ ስለሆነ ንዑስ አንቀጽ 1 እንደሆነና በንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተቀመጠው ደገም የአፈጻጸም ጉዳይ ስለሆነ ንዑስ አንቀጽ 2 ሆኖ እንዲቀመጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዚያድ ዳውድ ከክልል 5 በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተቀመጠው ለሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ዋስትና የሚሰጥ ባለመሆኑ ዋስትና የሚሰጥ መልኩ ንዑስ አንቀጹ እንዲቀመጥ ጠቁመው በንዑስ አንቀጽ 2 ላይ ያለውም ግልጽ ስላልሆነ በዝርዝር በግልጽ እንዲቀመጥ አስበዋል ።

አስከትለውም አቶ አብዱራዛቅ መሐመድ ከክልል 14 በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 2 ውስጥ የተካተቱት ዓለም አቀፍ ስምምነቶች እ.አ.አ. በዲሴምበር 10/1948 ዓ.ም የፀደቀው የተባበሩት መንግሥታት የሰብአዊ መብቶች ቻርተር ፣ በ1952 የፀደቀው የዓለም የሠራተኛ ማኅበር ስምምነቶች ፣ በ1966 የፀደቀው የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት በመሆናቸው አንቀጹ በአጠቃላይ ኮሚቴው ካቀረበው ማሻሻያ ጋር እንደሚቀሰሉት አስታውቀዋል ።

በሌላ በኩል አንቀጽ 13 ግዴታዎችንም ጭምር ያካተተ እንደሆነ አቶ ተመስገን ማሞ ከክልል 14 ገልጸው ርዕሱ መሠረታዊ መብቶች ፣ ነፃነቶችና ግዴታዎች በሚል እንዲሻሻል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም የጥላኤው ዋና ፅሕፈ የቀረቡትን የማሻሻያ ሀሳቦች አጠቃልለው ካቀረቡ በኋላ ከደቡብ አታዮሱያ ሕዝቦች ክልል አቶ አህመድ ሀበን ጉባኤው ከክልል 5 አቶ ሀበን ኢብራሂም በአንቀጽ 13 የተቀመጠው ምዕራፍ 3 አጠቃልሎ የያዘ ስለሆነ በመጨረሻ እንደሆነ በማለት ያነሱትን ጥያቄ አስፈላጊ መሆኑን አምነውበት አንድተዉት ፣ በአቶ መሉኒታ ገ/ሕይወት ከክልል 1 በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የፖሊስ ፣ የመከላከያና የደህንነት ተቋማት ይታከል በማለት ያቀረቡትን ሀሳብ በሕገ መንግሥቱ በዝርዝር ሊቀረጽ እንደማይችል ፣ ሆኖም ሕግ አስፈጻሚ ተብሎ ስለተቀመጠ አፋኝ ተቋማትንና ቢሮክራሲውን ማለት መሆኑ ግልጽ እንደሆነ ፣

በገደብ አንቀጽ 2 ላይ በዝርዝር ማስቀመጥ እንደሚቻለው ምክንያቱም ሀገራችን ብዙ ያልፈረመችው ስምምነቶች እንደሰሩ ወደፊት እንደምትፈርም ፣ ለምሳሌ በቅርብ ጊዜ የጦር ምርኮዞች ስብአዊ አያያዝ ስምምነት መፈረግን ፣ ያህ ክመፈረመው በፊት በትግሉ ጊዜ ተግባራዊ ሊሆን እንደነበር ፣ የሰዓፍት መብት ከገደብን ተግባራዊ ለማድረግ የአካላዊ አቅሙ ባይኖረንም እንደተፈረመ ገልጾው በአጠቃላይ አንቀጹን ኮሚቴው ካቀረበው ማሻሻያ ጋር ጉባኤው እንዲቀበለው አሳስበዋል ።

ከዚያም የኮሚቴው ስብሰባ ወ/ሮ አረጋሽ አዳነ አንቀጽ 13ን በኋላ እንደሚመለከት በመሠረታዊ ሁኔታው ልዩነት እስከሌለ ድረስ ችግር እንደማያመጣ ፣ የአንቀጽ 13 ንዑሳን አንቀጾች ቦታ መቀያየር የሚያመጣው መሠረታዊ ለውጥ እንደሌለ ፣ ኢትዮጵያ ያፀደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ዝርዝር ስንት እንደግልጽ ከአገሪታችን ከአብራሩ በኋላ ጉባኤው በቂ ውይይት ስላደረገበት ወደ ውሳኔ እንሂድ የሚለው ለድምፅ ቀርቦ በአብላጫ ድምፅ ተደግፏል ።

በዚያም መሠረት በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 1 «በማንኛው ደረጃ የሚገኙ የፈጽራል መንግሥትና የክልል ስጋ አውጪ ፣ ስጋ እስፈጽሚያ የዳኝነት አካላት በዚህ ምዕራፍ የተካተቱትን ድንጋጌዎች የማክበርና የማስከበር ኃላፊነትና ግዴታ አላባቸው ። » በሚል ተሻሽሎ እንዲቀመጥ ኮሚቴው ያቀረበውን የውሳኔ ሀሳብ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 514 ፣ ተቃውሞ 4 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 3 በመመዝገቡ ንዑስ አንቀጹ በተሻሻለው መልኩ ተቀባይነት አግኝቶ አንቀጽ 13 በአጠቃላይ ኮሚቴው ካቀረበው ማሻሻያ ጋር በቀረበው መልኩ እንዲቀመጥ ተወስኗል ።

ጉባኤው ከሻይ ዕረፍት በኋላ ውይይቱ በአንቀጽ 14 ላይ የቀጠለ ሲሆን በመጀመሪያ ስብሰባ አንቀጹን በገንባብ አስምተው በይዘቱ ፣ በቃላቱ ወይም በአቀማመጡ ላይ ሀሳብ እንዲሰጥበት ጠይቀዋል ።

ከዚያም አቶ አህመዴን ኢብራሂም ከክልል 4 አንቀጽ 14 በግልጽና በማያሻሻ መልኩ የተቀመጠ እንደሆነ ጠቁመው ጉባኤው እንደሌለ እንዲቀበለው የውሳኔ ሀሳብ አቅርበዋል ። ውሳኔ ሀሳቡም በጉባኤው ተቀባይነት ስላገኘና ተቃውሞም ባለመኖሩ አንቀጹ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 518 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 1 ያለመዝገቡ ተቃውሞ አንቀጹ በፈቂቁ በተቀመጠው መልኩ እንዲቀመጥ ተወስኗል ።

ቀጥሎም ስብሰባው አንቀጽ 15ን በገንባብ ካለው በኋላ በአንቀጹ ላይ ሀሳብ እንዲሰጥበት ባሳስቦት መሠረት አቶ ሙሉጌታ ገ/ሕይወት ከክልል 1 አንቀጽ 15 ፣ 16 ፣ 17 አንቀጽ 14ን በበለጠ የሚያብራሩ በመሆናቸው የአንቀጽ 14 ንዑሳን አንቀጾች ሆነው እንዲጠቃለሉ ሀሳብ አቅርበዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ቴዎድሮስ ባከፋ ከክልል 3 ደግሞ 'በሰጋ በተደነገገ ኩባያ የወገኛል ቅጣት' ካልሆነ በስተቀር ሕይወቱን አያጣም ።" የሚለው አሳሳቢ ከአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ በዓለም አቀፍ ስምምነቶች ውስጥ የተካተተው በሕይወት የመኖር መብትና በተረበው አንቀጽ በከባድ ወገኛል ሕይወት የማጣት ቅጣት እንደሆነ ሊጣጣም እንደሚችል ጠይቀዋል ።

አቶ መሀመድ ድርር ከክልል 5 አቶ ቴዎድሮስ ባከፋ ባካሉት ሀሳብ ላይ የተቀመጠውን በሰዓፍት የሚያመለክት እንዲሁ የሚቃረን አለመሆኑን ምክንያቱም ማንም ሰው በሕይወት የመኖር መብቱ የተጠበቀ እንደሆነና ያለፍርድ እንደማይሞት እንዲሁም ሕገ መንግሥቱ ለወገኛልነት ከሌላ እንደማይሰጥ ለማስቀመጥ መሆኑን አስረድተዋል ።

ከዚያም አቶ መሐመድ ሼክ አህመድ እና አቶ እጅጉ ገ/ሚካኤል ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል አንቀጹ ትክክለኛ በመሆኑ በተረበው መልኩ እንደሌለ እንዲቀመጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

በሌላ በኩል የኮሚቴው ስብሰባ ወ/ሮ አረጋሽ አዳነ ደግሞ አንቀጽ 15 ፣ 16 ፣ 17 አንድ ላይ ይሁኑ ተብሎ ለቀረበው ሀሳብ በአንቀጾቹ የተካተቱት መሠረታዊ መብቶች በመሆናቸው ሃሳ ብለው የየራሳቸውን አንቀጾች መያዝ እንደሌለባቸውና ከዚህ በመላክ ቅርጹን የሕገ መንግሥት ቅርጽ ኮሚቴ ሊያየው እንደሚችል አስረድተው የአንቀጽ 15 ርዕስ "በሕይወት የመኖር መብት" ተብሎ በኮሚቴው አብላጫ ድምፅ እንዲሻሻል ሀሳብ መቅረቡን ገልጸዋል ።

ቀጥሎም የጉባኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ "የመኖር" መጨመሩ የሚያመጣው ልዩነት እንደሌለ ገልጾው ኮሚቴው ይጨመር ካል በአንቀጽ 14 ርዕስ ንባሕይወት የመኖር መብትን ተብሎ እንዲጨመር ሀሳብ ማቅረብ እንደነበረበት አስገንገበዋል ።

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር በአንቀጹ ላይ መሠረታዊ የሀሳብ ልዩነት ባለመኖሩ ድምፅ እንደሰጥበት ያቀረቡትን ሀሳብ ጉባኤው ያለ ምንም ተቃውሞ ስለደገፈው የአንቀጽ 15 ርዕስና አንቀጹ እንደሌለ ይቀመጥ የሚለው የውሳኔ ሀሳብ ለድምፅ አቅርበውት ድጋፍ 516 ፣ ድምፅ ተአቅቦ 4 በመመዝገቡ ያለ ምንም ተቃውሞ የአንቀጹ ርዕስና አንቀጹ እንደሌለ እንዲቀመጥ ተወስኗል ።

ቀጥሎም ጉባኤው ውይይቱን በአንቀጽ 16 ላይ የቀጠለ ሲሆን አንቀጹን በገንባብ ከተሰማ በኋላ የማሻሻያ ሀሳብ እንዲሰጥበት ተጠይቋል ።

በዚህም መሠረት ፕሮፌሰር ጀማል አብዱልቃድር ከክልል 4 አንቀጽ 16 "ማንኛውም ሰው በሕግ በተደነገገ የመገጃጃ ቅጣት ካልሆነ በስተቀር የአካል ጉዳት አይደርስበትም" የሚል ዕረፍተ ነገር እንዲታከልበት ሀሳብ አቅርበዋል።

በተጨማሪም አቶ ተስፋዬ ፈቃል ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል "ማንኛው ሰው የአካል ጉዳት እንዳይደርስበት ራሱን የመጠበቅ እና በመንግሥት የመጠበቅ መብት አለው" የሚል ማሻሻያ አቅርበዋል።

በሌላ በኩል አቶ መሀመድ ድፍር ከክልል 5 ደግሞ አንቀጽ 16 እንደ ግርፋት /ቀርጾ/ ዓይነት ጉዳቶችን እንደሚያካትት ጠቅሰው በሀገራችን ከተለያዩ ብሔር ብሔረሰቦች ባህል የተነሳ የሚፈጸሙ የአካል ጉዳቶች እንዳሉ ለምሳሌም ያህል በሌላ ክልል ብልቶን የመተርተር ጎጂ ባህል እንዳለ ጠቆመው በዚህ ዓይነት የሚከሰቱትን ባህላዊ የአካል ጉዳቶችን ለማስወገድ በሕገ መንግሥቱ እንዲካተት አሳስበዋል።

አያይዘውም ይህ በአንቀጽ 16 "ማንኛው ሰው ከባህላዊና የእምነት አካል ጉዳት የመጠበቅ መብት አለው" የሚል ዕረፍተ ነገር እንዲታከልበት በሕገ መንግሥቱ መግባት የለበትም ከተባለም ያቀረቡት ባህላዊ የአካል ጉዳት መነሻው ቢቃላብሉ እንደመዘገቡባቸው ጠይቀዋል።

በሌላ በኩልም አቶ አብዱልካሪም ሕመድ ከክልል 5 የአንቀጽ መገፈስ ማንኛው ሰው በአካሉ ላይ ጉዳት እንዳይደርስበት የመከሰቱ መብት አለው በሚል እንደተረጎሙት ገልጸው ራሱን በመከሰቱ በሌላ አካል ላይ የሚያደርሰው ጉዳት ተጠያቂ አይሆንም የሚል እንዲጨመርበት ሀሳብ አቅርበዋል።

የኮሚቴው ስብሰባ ወ/ሮ አረጋጅ አዳነ ለቀረቡት ሀሳቦች በስጡት ምላሽ በሕግ ከተደነገገ የአካል ጉዳት ሊደርስ ይችላል ለሚለው የአንቀጽ መገፈስ ሰው ሆኖ ጥፋተኛ መሆኑ ተረጋግጦ በጥፋቱ አንፃር የሚገባውን ቅጣት እስኪያገኝ ድረስ በአካሉ ላይ ምንም ዓይነት ጉዳት ሊደርስበት አይችልም የሚል በመሆኑ ይህን መገፈስ የሚያገዛባርቀው አንቀጽ እንዳለ ቢቀመጥ የተሻለ እንደሆነ ነጋሱን የመጠበቅ መብት አለው ለተባለውም የመንግሥት ሥልጣን ከሕዝብ ነፃነትና መብት አንፃር ስለሚመሠረት የመጠበቅ ኃላፊነቱን ለማስቀመጥ እንጂ በግሉ የመጠበቅ መብቱን ማስቀመጥ አላስፈላጊ እንደሆነ ገልጸው ስለጎጂ ባህሎች የተነሳው በሌላ አንቀጽ የተካተተ መሆኑን አብረርተዋል።

ቀጥሎም አቶ ሕመዴን አብራሂም ከክልል 4 አንቀጽ 16 ከላይ በአንቀጽ 14 15 ላይ እንደተጠቀሱት ሁሉ የማይሸራረፍ ስብሰባዊ መብት መሆኑን ፣ ጥፋተኛ ሰው እንኳን ቢሆን አካሉ ሊንድል እንደማይችል ፣ ይህ ለመንጃሰኛ በር ሊከፍት ይችላል የሚል ሥጋት ቢኖርም አጥፊ በጥፋቱ ይተግል እንጂ በአካሉ ላይ ጉዳት ሊደርስበት እንደማይገባ ለማስቀመጥ ታስቦ እንደሆነ ገልጸው ጎጂ ባህሎችን በተመለከተም አንቀጽ 9 በተቀመጠው መሠረት ተቀባይነት እንደሌላቸውና ባህላዊ ውብነት ከባህላዊ ጉዳት ተለይቶ መታየት እንዳለበት ለስታውቀው አንቀጽ እንዳለ እንዲፀድቅ አሳስበዋል።

ከዚያም አቶ መኲሪያ ታፈሰ ከክልል 14 አንቀጽ 16 "ማንኛውም ሰው በአካሉ ላይ በተጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ጉዳት እንዳይደርስበት የመጠበቅ መብት አለው" የሚል ቢሻሽል የሰውን መገፈስ በማስጨነቅ የአካል ጉዳት የሚያደርሱትን ድርጊቶች ሊገቱ እንደሚችሉ ገልጸዋል።

በዚህም አቶ ግርማ ብሩ ከክልል 4 በተዘዋዋሪ መንገድ የስነልቦናዊ ተፅዕኖ በማድረግ የአካል ጉዳት እንዳይደርስ የአንቀጽ መገፈስ ስለሚያገፀባርቅ አንቀጽ እንደሚፈጸም ሀሳብ አቅርበዋል።

ከዚያም ሻሊቃ አድማሴ ዘሰቀ ከክልል 14 በሌላቸው ላይ ብዙ በደል እንደሚፈጸምና በሃይማኖት ለብብ ሰይጣን ይሁታል ከተባለ በሌሎች መዳን ቢገባ በሌላንም እንደሚገረፉ ቀሪው ሀሳባቸውን ስለቶች ጉዳይ ኮሚቴ አቀርባለሁ ስለሉ ማቅረብ እንደሚችሉ ተፈቅዶላቸዋል።

ቀጥሎም አቶ ዓለምሰገድ ሽአምሳክ ከክልል 1 በአንቀጽ 16 ላይ "በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ" የሚል ሐረግ ይግባ ለተባለው የሥነልቦናዊ ጉዳት ስለሚያከትል በአንቀጽ 18 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተቀመጠ መሆኑን ገልጸው አቶ መሀመድ ድፍር ያቀረቡትን ሀሳብ መነሻ እንደሚቀበሉት ፣ ሆኖም አንቀጽ 16 በወልና እምነት የተነሳ የሚፈፀሙ የአካል ጉድለቶች ይፈቀዳል እስካልተባለ ድረስ የተከሰቱ አንደሆነ አስገንዝበው ጉዳዩም ቢቃላብሉ ተካትቶ አንቀጽ ግን ምንም ሳይታከልበት እንዳለ እንዲቀመጥ አሳስበዋል።

ፕሮፌሰር ጀማል አብዱልቃድር ከክልል 4 ሰላሳት ጉዳይ የተደረገው ገልጽ ያረካቸው መሆኑን ጠቆመው ሀሳባቸውን መባባቸውን አስተውቀዋል።

ከዚያም የገባለው ሊቀመንበር በአንቀጽ 16 ላይ በቂ ወይይት እንደተደረገበት ገልጸው ወይይቱ ቆሞ በአንቀጽ 4ይ ድምፅ እንዲሰጥበት ያቀረቡት ሀሳብ በመላ ድምጽ ተደግፏል ።

በዚህም መሠረት አንቀጽ 16 በረቂቅ ባለው መልኩ እንዳለ እንዲቀመጥ ለድምፅ ቀርቦ በመላ ድምፅ ተደግፎ ፀድቋል ።

ገባለው ወይይቱን በአንቀጽ 17 ላይ የቀጠለ ሲሆን የገባለው ሊቀመንበር አንቀጽ-ን በገንባበ ካለው በኋላ ማሻሻያ ወይም አስተያየት ካለ ማቅረብ እንደሚችል አስታውቀዋል ።

በዚሁ መሠረትም የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ ስብሰባ ወ/ሮ አረጋሽ አዳኝ አንቀጽ 17 ንቡስ አንቀጽ 1 መሠረታዊ መብት በመሆኑ "ማንኛው ሰው" ከሚለው ቀጥሎ "ወንድ ወይም ሴት" የሚል ሐረግ እንዲታከልበት ሀሳብ አቅርበዋል ።

በሌላም በኩል አቶ ደበበ አበራ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል "ማንኛው ሰው" የሚለው በንቡስ አንቀጽ እንዳለ ከሆነ የውጭ ዜጋም ቢሆን ወደ ኢትዮጵያ ገብቶ ነፃነቱ ይጠበቅልኝ ሊል ስለሚችል ንቡስ አንቀጽ "ማንኛውም ኢትዮጵያዊ/ት ተብሎ እንዲሻሻል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አንድ የገባለው አበል ንቡስ አንቀጽ 2 "ማንኛው ሰው" ከስ ቀርቦበት ሳይፈረድበት በጥርጣሬ አይታሰርም ። "በሚል እንዲሻሻል ሀሳብ ሲያቀርቡ ፤ ሻለቃ አድማስ ዘለቀ ከክልል 14 ደግሞ አንድ ሰው ስለተከሰሰ ብቻ መታሰር ስለሌለበት "ማንኛውም ሰው ፍርድ ቤት ቀርቦ ሳይከሰስና ሳይከራከር አይታሰርም" በሚል እንዲሻሻል የሚል ሀሳብ ሰንገዘዋል ።

በሌላ በኩል ወ/ሮ ራህመትና አቶ ታደሰ ካሳ ከክልል 3 እንደዚሁም አቶ ኢዲስ ለገሠ አንቀጽ 17 ንቡስ አንቀጽ 1 የነፃነት መብትን የሚደነግግ እንደሆነና መብቱም መሠረታዊ ስለሆነ ንቡስ አንቀጽ በሁለቱም ያታወቁ አገልግሎትና የሴቶችን የነፃነት መብትም እንዲያስረግጥ "ማንኛው ሰው" ከሚለው ቀጥሎ "ወንድ ወይም ሴት ነፃነቱን/ቷን አያጣም /አታጣም ። " በሚል እንዲቀመጥ አሳስበዋል ።

ከዚያም አቶ ወንድሙ ቲሮ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል የፆታ አገልግሎት ጉዳይ በአንቀጽ 7 ላይ የተወሰነ እንደሆነ ገልጸው አንቀጽ 17 ንቡስ አንቀጽ 1 በረቂቅ ባለበት መልኩ እንዳለ እንዲቀመጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ አባይ ፀሐይ ከክልል 1 በተለያዩ የገባለው አሳሳት በአንቀጽ 17 ላይ የቀረቡትን ሀሳቦች በተመለከተ በስጦት አስተያየት አንድ ሰው በፍርድ ቤት ጥፋተኝነቱ ተረጋግጦ ፍርድ እስኪሰጠው ድረስ መታሰር የለበትም የተባለው

በሌላጽጽም አስቸጋሪ እንደሆነ ፤ ለምሳሌ አንድ ሰው ወንጀል ሲፈጽም እጅ ከፍንጅ እንኳን ቢያዝ ፍርድ ቤት አልወሰነበትም በሚል እንዲለቀቅና ሌላ ወንጀል እንዲሠራ ወይም መረጃዎችን እንዲያጠፋ እንደሚያደርግ ፤ ይህ እንዳይሆን አንድ ሰው በወንጀል ሲያዝ ፖሊስ ምርመራውን በ24 ሰዓት ካላጠናቀቀ ተወላግሮ ጊዜ እንዳይጠው ፍርድ ቤቱን እንደሚወይቅ ፤ በተወላግሮ ጊዜም ጉዳዩን አጣርቶ ለፍርድ ቤት እንዲያቀርብ ፤ ሆኖም አንድ ጉዳዩ በመግራት ላይ ያለ ሰው ጥፋተኛ መሆኑን በፍርድ ቤት እስኪረጋገጥበት ድረስ እንደ ጥፋተኛ እንደሚይቀጠር አብራርተዋል ።

አያይዘውም ከባድ ወንጀል የፈጸመ ወይም ሰው የገደለ ሰው ጠፍቶ በፍለጋ ከተያዘ በኋላ ፍርድ ቤት እንዲታሰር ሳይፈርድበት አይታሰርም የሚለው ወንጀልን የሚያስፋፋ ስለሆነ ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ወይም ፍርድ ሳይሰጥ አይታሰርም ከሚል አኳያ መታየት እንዳለበት አስገንገበዋል ።

እነሰውም በአንቀጽ 17 በወንድ ያታ የተገለጹ ሁሉ ስለቶችም እንደሚሆን ቢወሰንም ነፃነት መሠረታዊ መብት ስለሆነና የአንክታይ ያታ አገልግሎት ቢታከልበት የሴቶችን የነፃነት መብት ስለሚያስረግጥ ኮሚቴው ባቀረበው መልኩ የማሻሻያ ሀሳብ መሠረት እንዲቀመጥ አሳስበዋል ።

ከዚያም ሻለቃ አድማስ ዘለቀ ከክልል 14 አቶ አባይ ፀሐይ ሀሳባቸውን በስህተት እንደጠቀሱባቸው ጠቅሰው ፖሊስ ለምርመራ ወንጀል የፈጸመን ሰው አይሰር እንዳለሉ ፤ አሳቸው ያሉት ላልተወሰነ ጊዜ ያለፍርድ ሰው መታሰር የለበትም የሚለውን እንደነበር ገልጸዋል ።

ቀጥሎም ገባለው በአንቀጽ 17 ላይ በቂ ወይይት ያደረገ በመሆኑ አንቀጽ ድምፅ እንዲሰጥበት የገባለው ሊቀመንበር ባሳሰቡት መሠረት በአብላጫ ድምፅ ድጋፍ አግኝቷል ።

በዚህም መሠረት አንቀጽ 17 አንቀጽ 1 "በሌላ ከተደነገገው ሥርዓት ውጭ ማንኛውም ሰው ወንድ ወይም ሴት ነፃነቱን/ቷን አያጣም /አታጣም ።" በሚል ተሻሽሎ አንቀጽ 17 በአጠቃላይ እንዲፀድቅ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 509 ፤ ተቃውሞ 3 ፤ ድምፅ ተአቅቦ 4 በመመዝገቡ አንቀጽ 17 ከነማሻሻያው ፀድቆ ገባለው ለምሳ 7:15 ተሳስቷል ።

ገባለው ከሰዓት በኋላ በ0:10 ወይም ከመቀሰቱ በፊት የጉባኤው ጽሑፍ አቶ አዲሱ ለገሠ በጉባኤው ለዳራሽ የተገኙት የጉባኤ አባላት ብዛት ከ500 በላይ ስለሆነ ወይም መጀመር እንደሚቻል ከነሰሩ በኋላ የግብርናው ሊቀመንበሪ ዶር ንጋሪ ጊዳዳ የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ “አስተሳሰብ አይኖረውም” ስለመለከሱ “በሚል ርዕስ በተቀመጠው አንቀጽ 18 ላይ የሚለው ምልክት ሆኖ ለራሱ እንዲሁም ሀሳብ እንዳለጠጠው ቤት አንቀጽን እንዳለ እንዲቀበሉ ሀሳብ ማንረብዝን አመልክተው ከቤቱ የተለየ ሀሳብ ካለ እንዲቀርብ ጠይቀዋል ::

በዚህም መሠረት አቶ ዳንኤል በላይነህ ከክልል 14 ማንም ሰው በጽሑፉ አንዷ በግዴታ ግልጋሎት መስጠት የሌለበት ሲሆን በቅርብ ጊዜ ግን ማህበረሰቡ ተገዶ የተሰማረበት ሁኔታ መኖሩን ለምሳሌ ባለፈው ሥርዓት ወጣቱ ያሰላሳላ ብሔራዊ ውትድርና መሄዱን ጠቅሰው በአንቀጽ 18 ንዑስ አንቀጽ 4/ሐ/ ላይ የተጠቀሰውም የማስገደድ ሁኔታ ስለሰው እንዲወጣ የሚል ሀሳብ ያቀረቡ ሲሆን አቶ አዳሙ ደገቱ ከክልል 14 እና አቶ ደቱሩ ዳራ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ደግሞ በንዑስ አንቀጽ 1/ሐ ላይ የተቀመጠው እንዲባረሩላቸው ጠይቀዋል ::

ቀጥሎም አቶ ገዝሙ ቀልቦ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ከጋሙ ብሔረሰብ በንዑስ አንቀጽ 2 “ማንኛው ሰው በባርነት ወይም በግዴታ አገልጋይነት ሊያዝ አይችልም...” የሚለው ሲታይ በፈቃደኝነት በተለያዩ ክፍያ አገልግሎት መስጠት እንደሚገባ ሁሉ በግዴታ ካለሆነ በፈቃደኝነት ባርነትም ይቻላል የሚል አንድምታ እንዳይኖረው ለማድረግ ማንኛው ሰው በባርነት መያዝ የለበትም ተብሎ ለብቻው እንዲጠቀስ ሀሳብ አቅርበዋል ::

በማስከተልም አቶ እጅጉ ገሚክኤል ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ከሲዳሞ ብሔረሰብ መንግሥት የሕዝብን ደህንነት የመምራትና የመጠበቅ ኃላፊነትን ለመወጣት ለምሳሌ የአካተ ገሞራ አደጋ ቢከሰት ሰዎችን ከዚያ አካባቢ ለማሻሻል በንዑስ አንቀጽ 4/ሐ/ የተጠቀሰው አስፋላጊ መሆኑን ፤ እንዲሁም ንዑስ አንቀጽ 4/ሐ/ የሚል መመሪያ ሰላቸው ምናልባት በአገር ወረራና በመሳሰሉት በሚያዘምቱበት ጊዜ ዘመቻውን የሚያካሂድ ሌላ ምትክ ሥራ ይሰጣቸዋል ለማለት ስለሆነ ተገቢ እንደሆነ ፤ ስለዚህም በአንቀጽ 18 የስፈራት አሳብአዊ አያያዝን የሚከለክሉ ስለሆነ በአለብት መልኩ እንዲፀድቁ ሃሳብ አውቅርበዋል ::

ቀጥሎም የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ ሰብሳቢ ወ/ሮ አራጋሽ አዳዲስ አንተጽ 18ን በተመለከተ ከቤቱ የተነሱ ጉዳዮችን አስመልክተው በስጦት ማብራሪያ አጠቃላይ የንብረተከቡ ደህንነት የሚጎዱ ችግሮች ቢከሰቱ የንብረተከቡ ችግርና

የግለሰብ መብት ተከሰሮ የሚሄድ እንደሚሆን ፤ ስለዚህ ጠቅላላ ንብረተከቡን የሚጎዳ ችግር ሲከሰት የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ “አስተሳሰብ አይኖረውም” ስለመለከሱ “በሚል ርዕስ በተቀመጠው አንቀጽ 18 ላይ የተጠቀሰው ምልክት ሆኖ ለራሱ እንዲሁም ሀሳብ እንዳለጠጠው ቤት አንቀጽን እንዳለ እንዲቀበሉ ሀሳብ ማንረብዝን አመልክተው ከቤቱ የተለየ ሀሳብ ካለ እንዲቀርብ ጠይቀዋል ::

በተጨማሪም ንዑስ አንቀጽ 4/ሐ/ በወታደራዊ አገልግሎት ለምሳሌ ባፅድ ወረራ መጥቱ የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ “አስተሳሰብ አይኖረውም” ስለመለከሱ “በሚል ርዕስ በተቀመጠው አንቀጽ 18 ላይ የተጠቀሰው ምልክት ሆኖ ለራሱ እንዲሁም ሀሳብ እንዳለጠጠው ቤት አንቀጽን እንዳለ እንዲቀበሉ ሀሳብ ማንረብዝን አመልክተው ከቤቱ የተለየ ሀሳብ ካለ እንዲቀርብ ጠይቀዋል ::

በአንድነት አስፈላጊ መሆኑንም አብረርተዋል ::

ከዚያም የጉባኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ በንዑስ አንቀጽ ላይ “በባርነት ወይም በግዴታ” የሚለው ማንኛውም ሰው በባርነት እንዳይሆን በግዴታ አገልጋይነት ሊያዝ እንደማይችል ለይቶ የሚያመለክት እንደ ባርነትን ከግዴታ ጋር በማያያዝ ባርነት በፈቃደኝነት ሊከናወን ይችላል ማለት እንዳልሆነ ያስገነዝቡ ሲሆን በሌላ በኩል አቶ ደቱሩ ዳራም ጉዳዩ ግልጽ ስለሆነላቸው ሀሳባቸውን እንደሰቡ አስታውቋል ::

በማስከተልም አቶ ደኅብረ ገሠደህን ከክልል 14 በንዑስ 4/ሐ/ እንደተጠቀሰው ወታደራዊ አገልግሎት ለመስጠት ሕሊናው የማይፈቅድበት ሰው ሌላ ምትክ ሥራ በግዴታ ከተሰጠው በንዑስ አንቀጽ 3 ላይ ማንኛውም ሰው በኃይል ተገዶ ወይም ግዴታን ለማግለት ማንኛውንም ሥራ እንዲሠራ ማድረግ የተከለከለ ሰው የሚለውን አይተባም ወይ ? የሚል ጥያቄ ሰላቸው ንዑስ አንቀጽ 4 የሚያሳየው በንዑስ አንቀጽ 3 የተጠቀሰውን መብት እንዳለ ሆኖ ነገር ግን አስፈላጊ ሲሆን ልዩ ሁኔታዎች እንደሚፈጠሩና ልዩ ሁኔታዎችም ምን እንደሆኑ መሆኑን ስብሰባው ምላሽ ሰጥተዋል ::

ቀጥሎም አቶ ሳንሌል በሳይነስ ክስልል 14 ማንኛውም ኢትዮጵያዊ የሚደርጋቸው ነገሮች ሁሉ በፈቃደኝነት እንጂ በግራት መሆን ስለሌለበት የሚመሠረተው መንግሥት በእርስ በርስ ጦርነት ወቅት ሳይሆን የውጭ ወራሪ በሚመጣበት ጊዜ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ አውጥቶ ማንኛውንም ዜጋ ማሰላፍ ስለሚችል ንቡስ አንቀጽ 4 /ሐ/ የማህበረሰቡን ሕይወትና ደህንነት የሚያስጋ የውጭ ወራሪ በሚያጋጥምበት ጊዜ የአስቸኳይ ጊዜ አገልግሎት ሁኔታ በማካተት እንዲሻሻል በዚህ መልክ ካልተሻሻለ ግን እንዳለ እንዲሰራዝ የሚል ሀሳብ አቅርቦታል ።

በሌላ በኩል ደግሞ አቶ ሳንሌል ደሴ ከክልል 4 የማህበረሰቡን ሕይወት ወይም ደህንነት አደጋ ላይ የሚጥለው ከጦርነት ጋር ብዙ ማያያዝ እንደማያስፈልግና ለምሳሌ በሕንድ እንደተከሰተው የወራሪዎች በሽታ ዓይነት ሊፈጠር እንደሚችል እንዲሁም የፀጥታ ሁኔታ መታሰብ እንዳለበት ፣ ንቡስ አንቀጽ 4 /ለ/ ደግሞ በተለያዩ ጭነቶች ወታደራዊ አገልግሎት መስጠት የማይችል በሚቻለው ሌላ የሲቪል መስክ በማገልገል የዜግነት ግዴታውን እንዲወግ መሆኑን ጠቁመዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዓለምስነድ ገ/አምላክ ከክልል 1 የአቶ ሳንሌል በሳይነስ ሥጋት የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ለሰርሰ በርሰ ጦርነት መሣሪያ እንዳይሆን ሲሆን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ መቼ እንደሚታወቅ አንቀጽ 95 ንቡስ አንቀጽ 1 ላይ የተጠቀሰ ስለሆነ ቤቱ እንዲገነዘበው እንደሚገባ ሰጥተዋል ።

በመጨረሻም የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ ባቀረበው መሠረት አንቀጽ 18 ባለው መልክ ወይንስ ንቡስ አንቀጽ 4 /ለ/ እና /ሐ/ ይውጡ የሚሉ አማራጭ የውሳኔ ሀሳቦች ለድምፅ ቀርበው የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ ባቀረበው መሠረት አንቀጽ 18 ባለው መልክ የሚለው ፣ ድጋፍ 521 ፣ ተቃውሞ 5 ፣ ያለምንም ድምፅ ተአቅቦ አንቀጽ እንደሰ ፀድቋል ።

ቀጥሎም የጉባኤው ሊቀመንበር የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ አንቀጽ 19 በቀረበው መልክ ተቀባይነት እንዲያገኝ ሀሳብ ማቅረቡን ገልጸው ተቃውሞ ወይም የሚጨመር ሀሳብ ካለ እንዲቀርብ ቤቱን ጠይቀዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ሽምሴዲን አህመድ ከክልል 5 በአንቀጽ 19 ንቡስ አንቀጽ 4 ላይ "... አስፈላጊ በሆነ መጠን ..." እና "... በተቻለ ፍጥነት" የሚሉት ሐረጎች የጊዜ ገደብን ስለማያመለክቱ አንድ ሰው በምርመራ ስም ፍርድ ቤት ሳይቀርብ በጥበቃ ሥር የሚቆይበትን ጊዜ በማራዘም ሰብአዊ መብቱን ሊገፈፍ ስለሚችል የጊዜ ገደቡ በሕግ እንደሚደነገግ መጠቀም አለበት የሚል ሀሳብ አቅርቦታል ።

ቀጥሎም አቶ አብዱልራብን መሐመድ ከክልል 14 አንድ የተያዘ ሰው የሚታወቅ አድራሻ ካለው መያዙን በመመረቅ ለማሳወቅ እንዲቻል "የተያዘ ሰዎች መያዣውን ወዲያውኑ የቅርብ ዘመዶቻቸው እንዲያውቁላቸው የመጠየቅ መብት አላቸው ።" የሚል ድንጋጌ ራሱን ቸሎ በንቡስ አንቀጽ 3 "የተያዘ ሰዎች ላለመናገር መብት አላቸው ። በሚገባቸው ቋንቋ የሚገቡበት ማንኛውም ቃል ለነርሱ ቤቱ ግብረኛ መሆኑን ሊነገራቸው ይገባል ።" ቢባል መሠረተ ሀሳቡን ሳይቀይር ደግሞጥሽን በማስወገድ ግልጽነት እንደሚኖረው አሳስበዋል ።

አስከትሎም አቶ አህመዲን ኢብራሂም ከክልል 4 በአንቀጽ 19 ንቡስ አንቀጽ 5 ላይ "... በማስገደድ የተገኘ ማስረጃ ተቀባይነት አያሻራውም ።" የሚለው ሲታይ ለምሳሌ በአንድ የጻፍሰ ግድያ ወንጀል ጉዳይ ካልታወቀና ምስክር ወይም ማስረጃ ከሌለ አንድ ተጠርግሮ ሰው ተይዞ ተገዶ በመምራት የገደለበትን መሣሪያ ሲያሳይ በንቡስ አንቀጽ 5 በተጠቀሰው መሠረት ማስረጃው ወድቅ ስለሚሆን ያስገደደው የሚጠየቁበትን መንገድ ቢቀየስና የተገኘው ማስረጃ ግን ሌላ ማስረጃ ከሌለ ውድቅ እንዳይሆን የንቡስ አንቀጽ ሁለተኛ ዕድፈት ነገር "... በማስገደድ የተገኘ ማስረጃን በሚመለከት አስገዳጁ በሕግ ይጠያቃል።" የሚል እንዲሻሻል አስተያየት ሰጥተዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ተስፋዬ ፊቻላ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ከሰዳማ ብሔረሰብ በአቶ አህመዲን ኢብራሂም የቀረበው የአንቀጽ 19 ንቡስ አንቀጽ 5 ሁለተኛው ዓረፍተ ነገር ማሻሻያ በቀጥታ ባይሆንም በተዘዋዋሪ ግብደድን ሕጋዊ ማድረግን ስለሚሆን "በማስገደድ የተገኘ ማስረጃ ተቀባይነት አይኖረውም ።" የሚለው እንዲወጣና ቀሪው የንቡስ አንቀጽ ድንጋጌ በቂ መሆኑን ጠቁመዋል ።

ከዚያም የጉባኤው ሊቀመንበር አንቀጽ 19 ንቡስ አንቀጽ 3 የቋንቋ ግልጽነት ጉዳይ የሕግ መንግሥት ቅርጽ ኮሚቴ ሊመለከተው እንደሚችል ጠቁመው በአንቀጽ ሥር የተነሱ ሌሎች ጉዳዮችን በተመለከተ የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ ተወያይቶባቸው ከሆነ እንዲገቡ አሳስበዋል ።

በዚህም መሠረት የኮሚቴው ሰብሳቢ ወ/ሮ አረጋሽ አዳነ ቤቱ ያሳቸው ሀሳቦች ሁሉ በኮሚቴው ታይተዋል ለማለት እንደሚያቻል እና በአንዳንድ ጉዳዮች ላይ የራሳቸውን አስተያየት እንደሚገልጹ ጠቅሰው ጉባኤው በአንቀጽ 18 እንዳይደቀው ማንም ሰው አስር ቤት ቢገባ አሳብላዊ በሆነ መንገድ መያዝ እንደሌለበት በመሆኑም ቃል እንዲሰጥ በሚጠየቁበት ጊዜ ቃሊን አልሰጥም አስከማለት እንደሚችልና ማስረጃ ለማግኘት ሲባል የማስገደድ ሁኔታ ከተፈጸመ ግን የሕዝቦችና

የግልበቶ ልብላይ መብት እንደሚሳበ ' ገብላው ያሳያቸው ድንጋጌ እንደሚታዘዝ ፣ በሰዚህ በንቦስ አንቀጽ 4 ላይ ... በማስገደድ የተገኘ ማስፈሻ ተቀባይነት አያኖረውም ። - የሚለውን ከሚታው እንዳለ እንደተቀበሉ

አስተውቀዋል ።

አያያዘውም ማንኛውም ባለሥልጣን ሰብላዊ መብቶችን ማክበርና ማስከበር እንዳለበት ገብላው ቀደም ሲል በመመስከር ባለሥልጣኑ ባለው ኃላፊነት ፍርድ ቤት የቀረበውን ሰው በጥበቃ ሥር የሚያቆይበትንና ምርመራ የሚያካሂድበትን ጊዜ ከተጨባጭ ሁኔታው ጋር በማገናኘብ በጽሑ ያስፈጽምበትል በሚል መንፈስ ካልታለፈ በስተቀር በንቦስ አንቀጽ 4 ላይ የተመሰኘ ቀንቅሮ ሆነ ወራት የጊዜ ገደብ ማስቀመጥ ለሥራ አስቸጋሪ እንደሚሆን ፣ በሰዚህ ፍርድ ቤት ምን ያህል የጊዜ ገደብ ይፍቀድ የሚለውን ጉዳይ ከሚታው እንዳልተመለከተው ፣ በተጨማሪም የተያዘ ሰው መያዙን ለዘመዶቹ የማሳመቅ ሁኔታ ገብላው ከሰደቀቸው መሠረታዊ መብቶች አኳያ ተያይዞ ተግባራዊ የሚሆን እንጂ ለብቻው ተነጥሎ ድንጋጌ የሚያስፈልገው እንዳልሆነ ገልጸዋል ።

በሌላ በኩል ደግሞ አቶ አዳመ ደገቱ ከክልል 14 ከዚህ ቀደም በክብረው አሠራር ፍርድ ቤት ቀርቦ በሚደረግ ጊዜያዊ ቀጠሮ ለብዙ ጊዜ መቆየት እንደነበር ለምሳሌ አንድ ሰው በመንጃሰኞች ተባብሮ አውሬሻ ፍርድ ቤት ቀርቦ ጊዜያዊ ቀጠሮ የተሰበሰበ ሲሆን ሰውየው አስታዋሽ ወይም ዘመድ በማግከቱ 3 ዓመት ከ8 ወር ታስሮ በመቆየት ለፍርድ ቤት መቅረቡን ፣ በመሆኑም አጠር ባለ መልኩ የጊዜ ገደብ እንደደረግ የሚል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም አቶ መሀመድ ደረገ ከክልል 5 ቤተሰብ የተያዘን ሰው መያዙን ማወቅና መጠየቅን በተመለከተ በአንቀጽ 21 የተነተተ በመሆኑ በአንቀጽ 19 ንቦስ አንቀጽ 2 ሆኖ እንዲገባ አቶ አብዱራህቅ መሐመድ ያቀረቡት ሀሳብ እንደማያስፈልግ አመልክተዋል ።

ከዚያም አቶ ሙሉጊታ ገ/ሐይመት ከክልል 1 የአንድ አስረኛ በጥበቃ ሥር መቆየትንና ምርመራ የሚካሄድበትን የጊዜ ገደብን በተመለከተ በንቦስ አንቀጽ 4 የተጠቀሰው ችግር ሲከሰት በንቦስ አንቀጽ 6 መሠረት በዋስ ለመለቀቅ ጥያቄ ማቅረብ እንደሚቻል ፣ በዋስ ለመለቀቅ የሚያስችሉ ሰነዶች ደግሞ በመንጃሰኞ መቅላ፣ ሕግ ላይ በዘርዘር እንደተቀመጡ ስለሚጠቁም ንቦስ አንቀጽ 4 ባለው መልኩ ቢሆን ይሻሻል የሚል ሀሳብ አቅርበዋል ።

በማስተልም አቶ ሕልውናድ ሕልውናድ ከክልል 1 ንቦስ አንቀጽ 4 ፣ ፍትሕ እንዲቀይሩ ለማዘዝ ወይም ምርመራ ለማካሄድ ተጨማሪ ጊዜ ሲጠየቅ አስፈላጊ በሆነ መጠን ብሆ ሊፈቅድ ይችላል ። ስለሚል በሰመ ወንጃላኖ ሰብላዊ መብት እንደሚያጠና የሚፈቀደው ጊዜ መረጃውን ለማጠናተር የሚያስፈልግ የጊዜ መጠን ብርግጥ ጉዳዩ በመንጃላኖ መቅላ፣ ሕግ እንደሚታይ ፣ ወንጃላ የማግራት ሂደት የሚያስፈልገው ጊዜ እንደሚሆን ሁኔታ ሊያይስ ስለሚችል በሕገ መንግሥቱ የጊዜ ገደብ ከተተመጠ በአፋጻሚ ወቅት በማም አስቸጋሪ ሁኔታ ሊፈጥር ይችላል የሚል አስተያየት አቅርበዋል ።

አያያዘውም በአንዳንድ አገሮች አሠራር ወንጃላኖ እንዳያመልጥ ቢባል በማስገደድ የሚገኝ ማስፈሻን በመቀበል አስገዳጅን ለካል እንደሚቀጥሉ ፣ በመሆኑም ይህ አሠራር የማስገደድን ተግባር ሙሉ በሙሉ የማያስተር እንደሆነ ፣ በንቦስ አንቀጽ 5 ... በማስገደድ የተገኘ ማስፈሻ ተቀባይነት አያኖረውም ። የሚለውን የማስገደድን ተግባር በሙሉ የሚያስወግድ እንደሆነ ፣ ያለው ሥነ-ት መረጃን በመደበቅ ወንጃላ እንዳይሰፋፋና ማስገደድ ተፈቅዶ ሰብላዊ መብት እንዳይሳበ መሆኑን ፣ በሰዚህ አንቀጽ ለመንጃላኖ ማምለጫ ተዳዳ የሚገቡት ቢሆንም ማስገደድ ከተፈቀደ ወንጃላኖ ብቻ ላይሆን ወንጃላኖ ተባብሮ የተገመተው ሰውም ሊገደድ ስለሚችል ሰብላዊ መብት እንዳይሳበ በመገንዘብ ሰብላዊ መብትን ያስተዳደረ በመሆኑ እንዳለ ቢቀመጥ የተሻለ እንደሆነ አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዘምሰዲን ለመድ ከክልል 5 በአንቀጽ 19 ንቦስ አንቀጽ 5 የተገለጸው አስፈላጊ ባልሆነ ምክንያት ቀጠሮ ተፈጥሮ የሰው ሰብላዊ መብት እንዳይሳበ እኛ ሰውነት የሚገኝበትን መንገድ ላለመከሰከል የሚሠሩትን ለማግጠም ከማብራሪያውና ከጽሑፍ እንደተንበቡት ፣ ፍርድ ቤቶች ከፍተኛ ኃላፊነት ወስደው የሚያስከብሩ መሆኑን ፣ በሰዚህ አንድ ሰው በጥበቃ ሥር የሚቆይበትና ምርመራ የሚካሄድበት የጊዜ ገደብ በተናትና በወራት ባይመስልም በሕገ መንግሥቱ እንዲባል አቅርበውት የነበረው ሀሳብ ወደ ዝርዝር ጉዳዮች ሊያመራ ስለሚችል ሀሳባቸውን ማንባታቸውን አስተውቀዋል ።

እንዲሁም አቶ አብዱራህቅ መሐመድ ከክልል 14 እኛ አቶ ለመዲን ሊብራሂም ከክልል 4 ሀሳባቸው መግባቸውን የገብላው ሊመንበር ጠቅሰው ገብላው በአንቀጽ 19 ላይ በቂ ውይይት ሰላሳይ ቤቱ ወደ ወሳኔ ሀሳብ እንዲሸጋገር ያቀረቡትን ሀሳብ ከአንድ የገብላ ሀሳብ በስተቀር በተቀሩት አሳሳት በሙሉ ተደግፏል ።

በመጨረሻም አንቀጽ 19 ቢረቀቅ ሕገ መንግሥቱ ባለበት መልኩ ለማሳደግ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 518 ፣ 1 ተቃውሞ ፣ ያለምንም ድምፅ ተአቅቦ ወደቋል ።

ገሰአው ከሻይ ዕረፍት በኋላ ወያይቱን የቀጠለው በአንቀጽ 20 ላይ ሲሆን የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ኮሚቴ አንተጽ ቢረቀቁ ላይ በቀረበው መልኩ አንዲፀድቅ የውሳኔ ሀሳብ ማቅረቡን ስብሰቤው ገልጸው ከዚህ በኋላ አንቀጽ 19 ይቀጥላል ።

አስተያየት ካለ ማቅረብ እንደሚቻል አመልክተዋል ። በዚህም መሠረት አቶ ዑመር አብዱሲታሪ ከክልል 13 ንዑስ አንቀጽ 2 ላይ ግንኙ በሆነ ዝርዝር እንዲነገሩት እና ከሱ በጽሑፍ የማግኘት መብት

አላቸው ። " በሚለው መጀመሪያ ላይ "በሚገባቸው ወይም መረዳት በሚችሉት ቋንቋ "የሚል እንዲጨመርበት የሚል ሀሳብ አቅርበዋል ።

በሌላ በኩልም አቶ መኮሪያ ታፈሰ ከክልል 14 በአሁኑ ወቅት የኢትዮጵያ ሕዝብ የሰብአዊ መብት ችግር ከቀደም የተሻሻለ ቢሆንም ሕዝቡ ነፃነቱን አግኝቶ ሜላ ልማትና ብልጽግና እንዲራመድ መብት በሙሉ በማያጠራጥር ሁኔታ ስብሊዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ሊኖረው ስለሚገባ ንዑስ አንቀጽ 3 ላይ "... መብት አላቸው የሚለው ማሠራያ ሐረግ "... መብት ተረጋግጠዋል ።" ተብሎ እንዲሻሻል ፣ እንዲሁም ንዑስ አንቀጽ 5 ላይ "... ከመንግሥት ጥበቃ የማግኘት መብት አላቸው።" የሚለው ተገቢ ቢሆንም የአንዱ መብት መጠበቅ የሌለው መብት እንዳይነካ ምናልባት የመንግሥት ያልሆነ ጠበቃ ከቆመላቸው ወይም ወን የመከላከል ሁኔታ እንዲካተቱት ጠይቀዋል ።

ከዚያም አቶ አዳሙ ደገፋ ከክልል 14 ፍርድ ቤት በዝግ ችሎት የሚያያቸው ጉዳዮች ተቀምጠው ሰውን በመጉዳት የሕዝብን መብት ሊጥስ ስለሚችል በገፅ አንቀጽ 1 ላይ "... ሆኖም የተከራከረዎችን የግል ሕይወት ፣ የሕዝብን የሞራል ሁኔታና የሀገሪቱን ደህንነት ለመጠበቅ ሲባል ብቻ ከርዝና በዝግ ችሎት ሊታይ ይችላል ።" የሚለው እንዲሰራዝ ሀሳብ ያቀረቡ ሲሆን አቶ መሐመድ ጣህር ከክልል 5 ደግሞ አንድ ሰው ተከሶ ምስክሮች ሲቀርቡ ምስክሮችን የመቃወምና እኒያ የሚቃረኑ ናቸው የሚለት መብቱ የተረጋገጠ መሆን እንዳልበት ጠቁመዋል ።

ቀጥሎም አቶ ግርማ ከበደ ከክልል 3 ቢረቀቅ ሕገ መንግሥት ማብራሪያ ላይ አንደተጠቀሰው በዝግ ችሎት የሚታዩ ጉዳዮች ማህበራዊ ብጥብጥን ያስከትላሉ ተብለው የሚገመቱ ፣ በኢትዮጵያና በሌሎች አገሮች መካከል ብጥብጥ ሊያስከትሉ ይችላሉ የሚባሉ ፣ የአገሪቱ ወታደራዊ ሚስጥሮችና ሰነዶች የመሳሰሉትን አንደሆኑ ፣ የተጠቀሱት በዝግ ችሎት የሚታዩት የአገሪቱን ደህንነት ወይም ሉዓላዊነት ከማለ ጠበቅ አኳያ መሆኑን ፣ ከአካላዊ ሌላ በዝግ ችሎት የሚታዩት አሳስረላጊ የሆኑ

የሃይማኖት ግጥቶች ሊያመጡ ይችላሉ ተብለው የሚገመቱ አንደዝሙትና የመሳሰሉት የአንድን ግለሰብ ወይም ቤተሰብ ስብዕና ሊነኩ ይችላሉ ተብለው የሚገመቱ ጉዳዮች እንጂ ግንኙ ወንጌል አንዳልሆነ አረፍተዋል ።

አያይዘውም ወንጀለኛ ግለሰቦች በኋላ ሕገ መንግሥቱ በፊርማው አቅም የሌላቸው ሰዎች ሲኖሩ መንግሥት ጠበቃ እንዲሟሟቸው ንዑስ አንቀጽ 3 እንዲሟሟለት ፣ ከዚህ በሻገር ግን የመንግሥት ጠበቃን አልፈዋል ብሎ ሌላ ጠበቃ ለሚያቆመው ግለሰብ መንግሥት ወዲሁም እንዲሸናገሉት ተብሎ አንድ መብት በሕገ መንግሥቱ እንደሚገኝታት ጠቁመዋል ።

በተጨማሪም በዓለም አቀፍ ድንጋጌ አንቀጽ 11 ላይ ግንኙ የተከሰሰ ሰው ሁሉ ወንጀለኛ እንዳልሆነ እንደሚጠቀምና ከነሱ ጆምሮ ፍርድ ቤት እስከሚወሰንበት ድረስ ያለውን ድንጋጌው በግልጽ ስብሰባ መጠ በንዑስ አንቀጽ 3 ያለውን ማግኘያ አንደማያስፈልግና እስብአዊ ድርጊት እንዲፈጸም ቢር የማይከፍት ትክክለኛ አገላለጽ እንደሆነ አመልክተዋል ።

በማስከተልም አቶ ታደሰ ግርማላ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ያሉት ሥርዓቶች ለሕዝብ የሚጠቀም ድንጋጌ በማውጣት በተግባር ግን ሰዎችን ወይም ወንጀለኞችን እስብአዊ በሆነ መልኩ ይይዙ እንደነበር ፣ አሁን ግን የተከሰሱ ሰዎችን መብት በሚመለከት በተጨማሪ በዝርዝር ያስቀመጣቸው ሁኔታዎች እንዳሉና ካሉት ሥርዓቶች ጋር በማያያዝ ጥርጣሬ ውስጥ መግባት እንደማያስፈልግ በመሆኑም ወደፊት ከሚመሠረተው ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ተግባራዊነት እኳያ በማገናከብ ካሉት ሥርዓቶች የተሰዩ መሆኑን መመልከት እንደሚገባ ፣ ስለዚህ በንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተቀመጠውም ወደፊት በተጨማሪ ለመጠቀም የሚያስችለን የሚዘረዝር በመሆኑ መውጣት እንደሌለበትና ሌሎችም ንዑስ አንቀጾች በተገቢው መልኩ የተቀመጡ መሆኑን ጠቅሰው ቤቱ እንዲቀበላቸው ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም አቶ ዑመር አብዱሲታሪ ከክልል 13 በንዑስ አንቀጽ 2 በተጨማሪነት እንዲካተት ያቀረቡት ሀሳብ አቶ ታሪቱ ዕጊ በንዑስ አንቀጽ 7 የተጠቀሰ መሆኑን ሲጠቁሙ ዶ/ር አብዱልሙጺድ ሁሉን ደግሞ በአንቀጽ 19 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተከተተ መሆኑን አስገንዝበዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ሀሰን አሊ ከክልል 4 ደግሞ የተከሰሱ ሰዎች በሚገባቸው ቋንቋ ትርጉም ለመስጠት ከተፈለገ የትርጉም ሕጋዊነት እንደሚኖሩ በመሆኑም ትርጉሙ ሕጋዊ ለመሆን በሕግ ፊት ተቀባይነት ሊኖረው እንደሚገባ እንዲሁም በአገሪቱ ውስጥ ላሉ የተሰዩ በርካታ ብሔረሰቦች ለፍርድ በቀረቡ ቁጥር በቃል ከማስተርጓም ውጭ የጽሑፍ ትርጉም ይነሃዳል ከተባለ በአፈጻጸም ወቅት በዛፃ

በተመለከተ በሕግ የሚፈለጉ ሰዎች አንዳሉ ጠቅሰው አንቀጽ የሚፈለጉትን ወንጀለኞች ተከታትሎ እንዲያከታይ ያደርግ እንደሆነ ጠይቀዋል ።

የተረበውን ጥያቄ በተመለከተ ወ/ሮ ኦሪጋሽ አዳኝ አንቀጽ በሕዝቦች ላይ ወንጀል የፈጸሙትን የደርግ ባለሥልጣኖች ጉዳይ እንደሚያመለክት ፣ ሆኖም በአንቀጽ 28 በሕዝቦች ላይ ወንጀል የፈጸመ ሁሉ በደርጋ እንደሚያታላፍ የተደነገገ በመሆኑ ለተረበው ጥያቄ ምላሽ ሊሆን እንደሚችል ጠቁመዋል ።

በማስከተል አቶ ዳኦሌል ደሴ ከክልል 4 በአንድ ወቅት ወንጀል ያልተባለ ድርጊት ተፈጽሞ ሲገኝ በኋላ እንደወንጀል ቢቆጠር ወደኋላ ተመልሶ ሊያስጠይቅ ይችላል ወይ ተብሎ የተረበውን ጥያቄ በተመለከተ በማብራራያው ሃጽ 49 "ማንኛው ሰው ድርጊቱን በፈጸመበት ጊዜ ድርጊቱ ወንጀል ሆኖ በሕግ ተደንግጎ ያልነበረ ከሆነ ከድርጊቱ በኋላ እንደወንጀል ሆኖ በሕግ አይቀጣም ።" ከሚለው ምላሽ ለማግኘት እንደሚቻል አስገንዝበዋል ።

ከዚያም አቶ መሀመድ ድረረ ከክልል 5 አንቀጽ 22ን የፍርድ ቤቶች ኮሚቴ ወደይታ እንዳደረገበትና አንቀጽም የወንጀል ሕግ ወደኋላ ተመልሶ አይሠራም የሚለውን ሀሳብ እንደያዘ ፣ በሙስሉ የሚደረግና ያለማድረግ ሁኔታዎች እንደሚከታትሉት በመሆኑም ሕጉ የሚፈጸሙትንና የሚከሰኩትን የደነገገ መሆኑን ከዚያ ውጭ ግን ማንኛው ሰው ወንጀለኛ ነው ተብሎ እንደሚይቀጣ ፣ ለምሳሌ ድንጋጌው አንድን ሰው አትስረቅ ፣ አትግደል ብሎ እንደሚያስቀምጥ ፣ በመሆኑም ያልሰረቀ ሆነ ያልገደለ ወንጀለኛ እንደማይሆን ፣ ከዚህ በተጨማሪም የሞራል ድርጊቶች እንዳሉ ለምሳሌ ልብስ ልበስ ወይም ልብስ መልበስ የሚል ሕግ አለመኖሩን ፣ ነገር ግን ማንኛውም ሰው ለነብረተሰቡ ሞራል ብሎ ልብስ መልበስ እንዳለበት አመልክተዋል ።

በተጨማሪም የወንጀል ሕግ ወደኋላ ተመልሶ የማይሠራ ቢሆንም በንዑስ አንቀጽ 2 ላይ እንደተቀመጠው ድርጊቱ ከተፈጸመ በኋላ የሠጣ ሕግ ለተከሰሹ ወይም ለተቀጣው ሰው ጠቃሚ ሆኖ ከተገኘ ከድርጊቱ በኋላ በወጣው ሕግ መሠረት ዳኛው ፍርዱን እንደሚሰጥ ጠቁመዋል ።

ከዚያም ወ/ሮ ኦሪጋሽ አዳኝ የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ሰብሳቢ ወንጀሉች እንዲሠሩ የሚያደርግ ሳይሆን በአንድ ወቅት ወንጀል ያልነበረ በሌላ ወቅት ወንጀል ከሆነ ሰውየው ድርጊቱን በፈጸመበት ጊዜ የነበረው ሕግ እንጂ በሌላ በሚወጣ ሕግ ተጠያቂ አይሆንም ለማለት አንደሆነ ፣ ንዑስ አንቀጽ 2 ደግሞ ማንም ሰው ወንጀለኛ ተብሎ ሲታሰር በነበረው ሕግ መዳኘት እንዳለበትና የተቀየረው ሕግ ለታሰረው ሰው የሚጠቅም ከሆነ ግን ከተቀየረው ሕግ አንፃር ሊታይለት

እንደሚችል እንደሚያመለክት ፣ ስለዚህ ይህ ድንጋጌ በተቃላ መጠን የሰብአዊ መብት ተባቢ በሆነ ጥልቀት ባለው መንገድ ተግባር ላይ እንዲውል ስለሚጠቁም ተዘክለኛ እንደሆነ አብራርተዋል ።

ተጥሎም አቶ ሄለምስገድ ሂለምስ ከክልል 1 የወንጀለኛ መቅሜ ሕግ በሕግ ወንጀል ተብሎ የተቀመጠ ጥፋቶችን የሚዳኝ ሕግ እንጂ በፍትሕ ብሔር የሚያስ ጠይቁ ጉዳዮችን የሚመለከት አንዳልሆነ ፣ ስለዚህ በፍትሕ ብሔር ሊያስጠይቁ በወንጀለኛ መቅሜ እንደማይቀጣ ፣ ወንጀለኛ መቅሜ የሚባለው አብዛኛው በአንድ ወቅት የወደቀ ቢሆንም ወንጀለኛ መቅሜ ከጊዜው ሁኔታ የሚጨምራቸው ሕጎች ስላሉ በየጊዜው እየዳበረ የሚሄድ መሆኑን ፣ በመሆኑም የወንጀለኛ መቅሜ ሕግ የሚባለው ቀደም ሲል የወደቀውና ከዚያ በኋላም ወንጀልን በተመለከተ የወጡ ሕጎችን በማካተት መሆኑን ፣ ለምሳሌ አመርጥላንን አስገደዱ መጥላቱ በወንጀለኛ መቅሜ ሕግ እንዳልነበረ ፣ በቅርብ ጊዜ ጉዳዩን የተወከሩ ምክር ቤት ተመልክቶ አዲስ ሕግ ማውጣቱን ፣ ስለዚህ ይህ ሕግ የወንጀለኛ መቅሜ ሕግ እካል እንደሆነ ፣ ከዚህም አንፃር ሲታይ መጀመሪያ ብዙ ጉዳዮችን በማካተት የወጣውና በኋላም እየዳበረ በደደው የወንጀለኛ መቅሜ ሕግ ውስጥ እንደተፋት ያልተደነገገ ወንጀል ሊያስጠይቅ እንደሚችል ፣ ይህ የሚሆነው ግን በፍትሕ ብሔር ሕግ ፣ በንግድ ሕግ ወይም በሌሎች ሕጎች ባሉት/የሚያስቀጣ መሆኑን ፣ በመሆኑም አንቀጽ በሕግ ያልተካተተ ወንጀል ከተሠራ በኋላ ሕግ በማውጣት ወደኋላ መልሶ መጠቀም አለመቻሉንና ሕጉ የሚያገለግለው ሕጉ ከወጣ በኋላ ለሚፈጸም ወንጀል መሆኑ እንደሚያመለክት አስገንዝበዋል ።

አያይዘውም አንቀጽ በሰው ላይ ከፍተኛ ወንጀል የፈጸሙ ሰዎች ነፃ እንዲሆኑ እንደሚያደርግ ፣ በመሆኑም ፋሽስታዊም ሆነ ዲሞክራሲያዊ መንግሥት በሰው ላይ የሚፈጸም ጥፋት ወንጀል መሆኑን በሕጋቸው እንደሚደነግጉ ለምሳሌም ደርግ በሰብአዊ ፍላጎር ላይ የፈጸመው ጥፋት በሕግ እንደሚያስጠይቅ ቀደም ሲል በወንጀለኛ መቅሜ የተደነገገውን ሳይሰርዝ ጥፋት መፈጸሙን ፣ ስለዚህ በደርግ ጊዜ በነበረው ሕግ መሠረት በደርግ ጊዜ የተፈጸመ ግፍን መጠየቅ እንደሚቻል አመልክተዋል ።

ለከለውም በአንቀጽ 28 ላይ በሰው ልጅ ላይ የሚፈጸም ወንጀል በደርጋ አይታገድም የሚለው በሌሁ ወቅት በአሰር ላይ ያሉ የደርግ ባለሥልጣኖች በምህረት እንዳይፈቱ መከላከያ መንገድ እንዳልሆነ ፣ ንብሏው እየተወያየበት ያለው ሕግ መንገዱት ለወደፊት ኢትዮጵያ እንደሚያገለግልና በማንኛውም ጊዜ በሰብአዊ

አጠር ላይ ወገኗ የሚሰጥ ግን ያል ያህረት አይሰጥም ብሎ አባሉ መሆኑን ለሰሪ ጥፋተኛ ያህረት የማግኘት ዕድል ይኖረዋል ብሎ አንዲያስብላ አንዲገምድርግ ፤ ለአንዳቸው የሚሰጠው ወይም ለአንዳቱ ላይ ሲደርስ ሲገራ

ላማት አንዲሂታል አብረናል።

በመጨረሻም በጥቁር ላይ በደ ወይም በሰተሃደራዊነትና ለቀረቡትም ጥቅም፤

በደ ያህረ መስጠትን ቤት በመስጠት ውጤ ወደግብተኛው የተሸጋገረ ባህን ሰጥቶ 22 ሰራተኛ ባለው መለኮ አንዲደርግ ለድምፅ ተርቦ በሙሉ ድምፅ ተጽግኖ

ከወደቀ በኋላ የሰራተኛ 12 ዓመት ተጠናቋል።

ገደር 6 ቀን 1987 ዓ.ም ከግዛት በ300 ሰዓት በሰጠ መንግሥት ጉዞ አፈጻጸ

የተጀመረው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉዞ ለባለው የተመራው በጉዞው ሊቀመንበር በደርጅ ኒኮላ ሲሆን በመጀመሪያ የሚሰጠው ዓኖ ልክል ለቶ አዲሱ ለገሙ ልክል 520 የሚሰጡ ሰዓት የተገኘ በመሆኑ በብዙው መጀመር አንዲገምድል ከሰራተኛ በኋላ የሚሰጠው ሊቀመንበር የሰራተኛ ሰዓት፤

1. የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉዞ ቃለገብ ቀን 7 እና 8 ግብይት፤
2. ሰራተኛ ሕገ መንግሥት ላይ የተጀመረውን ወይም መተግበሩ፤

የሚል መሆኑን ገልጿል።

በመጀመሪያ የሚሰጠው ሊቀመንበር በኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉዞ ቃለገብ ቀን 7 ላይ የሚገኝ ሆነ የቀረ ወገብ ከላ ግዛቱን አንዲገምድል ባለቤት መሆኑ፤

— ገደ 9 አምስተኛው ፓራግራፍ ስለ ነፍሰ ጉሙ የሚሰጠው ስለ ነፍሰ ጉሙ፤

— ገደ 10 ልክልተኛው ፓራግራፍ ... ሲኖረው ባለቤት በሰጠው።

የሚሰጠው ... ሲኖረው ባለቤት በሰጠው።

— ገደ 15 አንደኛው ፓራግራፍ ስለ ግርብ ለሰጠው የሚሰጠው ስለ ግርብ ሊሰጥም።

— ገደ 15 የመጨረሻው ፓራግራፍ ስለ መሰረታ ሲሰጠው የሚሰጠው

“ ስለ መሰረታ ሲሰጠው ”፤

— ገደ 20 በሰተኛው ፓራግራፍ አፈተኛው መስመር ስለ ወገኑ ላይ

ብሔረሰቦችው ባለፈ የሚሰጠው “ብሔረሰቦችው ነፍሰ”፤

— ገደ 20 በሰተኛው ፓራግራፍ አፈተኛው መስመር ላይ “አብረኝም

አሁንም” የሚሰጠው “አብረኝም መስመር”፤

— ገደ 22 መጀመሪያው ፓራግራፍ መጨረሻው መስመር “መቆጣጠር” የሚሰጠው

“ መቆጣጠር ”፤

ተባብሮ አንዲስተኛው ተጠይቆ ተቀባይነትን አግኝቷል።

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉዞ ቃለገብ ቀን 8

— ገደ 2 የከተኛው መስመር ላይ ስለ ኒሳውች ዲፓሽ የሚሰጠው

“ስለ ኒሳውች ዲፓሽ”፤

— ገደ 2 አፈተኛው መስመር ላይ ስለ ተገኝቶ ግብ፤ የሚሰጠው ስለ ተገኝቶ

ግብ፤ ከሰራጭ ብሔረሰብ የሚሰጠው ከሰራጭ ብሔረሰብ፤

ገጽ 3 መጀመሪያው መስመር ላይ "አቶ አበበ ለሰራ" የሚለው
"አቶ አበበ ለሰራ" ፤

ገጽ 4 ተፋ ቁጥር 5 "አቶ መሐመድ ሼክ መሐመድ" የሚለው "አቶ መሐመድ ሼክ መሐመድ" ፤

ገጽ 4 ተፋ ቁጥር 9 "አቶ ኢብራሂም ዘነፋሽ" የሚለው "አቶ ኢብራሂም ዘነፋሽ" ፤

ገጽ 4 መጨረሻው ፤

ገጽ 4 መጨረሻው ፤

"አቶ አበበ" ፤

ገጽ 6 መጨረሻው ፤

የሚለው "አቶ መሀመድ ድረሮ" ፤

ገጽ 9 ሁለተኛ ፓራግራፍ የመጀመሪያ መስመር ላይ "... ሕገ መንግሥት ላይ እንወያይበት" ፤

ገጽ 17 አንደኛው ፓራግራፍ ሁለተኛው መስመር ወረቀት ነገር "... ስርዓት አስረድተዋል" ፤

ገጽ 17 አንደኛው ፓራግራፍ ሁለተኛው መስመር ወረቀት ነገር "... ስርዓት አስረድተዋል" ፤

ገጽ 17 አንደኛው ፓራግራፍ ሁለተኛው መስመር ወረቀት ነገር "... ስርዓት አስረድተዋል" ፤

ገጽ 19 ሁለተኛው ፓራግራፍ መጀመሪያ መስመር ላይ "... ከክልል በስተቀር" ፤

ገጽ 19 መጨረሻው ፤

ገጽ 19 መጨረሻው ፤

የሚለው "... የሕዝቡን ..." ፤

ተብሎ አንዲለትከክል ተጠይቆ ተቀባይነት አግኝተዋል ።

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ገባኤ ቃለገብኤ ቁጥር 7 እና 8

ከነማሻሻያዎቻቸው በየተራ ድምፅ ተስተካክለው በሙሉ ድምፅ ወድቀዋል ።

ቀጥሎም ገብኤው በረቂቅ ሕገ መንግሥት ላይ ጀምሮት የነበረውን ወይይት ከቆመበት አንቀጽ 23 በመጀመር የቀጠለ ሲሆን አንቀጹን ምክትል ፀሐፊው በንባብ

ካስመው በኋላ የተሰጠው ሊቀመንበር የበላይነትና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ርዕሰ

"በአንድ ወንጀል ድጋግ ክስና ቅጣት ስለመስልክሉ" በሚል ተሻሽሎ አንቀጹ ሲቱ

አንዲያወድቀው መጠየቅን አውስተው በገዳዩ ላይ አስተያየት ነሳ ማቅረብ

አንደሚቻል ገልጸዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ መሐጌታ አመና ከክልል 4 አንድ ሰው በመንገድ

ተከሰ ፍርድ ቤት ከቀረበ በኋላ በቂ ማስረጃ ባይገኝ ቀርቶ ፍርድ ቤቱ በነፃ

ከሰርዛውና ከጊዜ በኋላ በቂ ማስረጃ ከተገኘ ድጋግ አይጠቀም ግልጽ ነው ወይ? የሚል ጥያቄ ያቀረቡ ሲሆን በተጨማሪም አንድ ሰው በመንገድ ከተከሰ በኋላ ድጋግ በፍትሕ ብሔር ተከሰ አንዳይጠየቅ ያደርጋል ወይ? በተመሳሳይ ወንጀል ድጋግ መሳተፍ እንደት ይታያል? የሚሉ ጥያቄዎችም ከሌሎች የግብአው አባላትም ተነስተዋል ።

የብሔራዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ለብባቢ ወገር እርጋሽ አላነ ለቀረቡት ጥያቄዎች በስጦት መልስ አንድ ሰው ከዚህ ቀደም ተከሰ በተቀጣበት ወይም በነፃ በተለቀቀበት አንድ ጉዳይ ላይ በድጋግ አይከሰስም የሚል መንፈስ አንዳለው ገልጸው ማስረጃ ማስባብላት ሆነ ብቃቱን መመዘን የሚመለከተው አካል ይከናወነው ቅድመ ውሳኔ ተግባር እንደሚሆንና ያለ ማስረጃም ውሳኔ እንደማይሰጥ የማስረጃ አጥረት ካጋጠመም ነገሩን በአንጥልጥል ማቆየት እንደሚቻል አስረድተዋል ።

አስከትሎም የግብአው ሊቀመንበር አንድ ሰው ተከሰ በተገኘው ማስረጃ ከተፈረደበት በኋላ ውሳኔውን የሚያስቀድሩ ማስረጃ ቢተርጥ አንድነት? ይሆናል የሚል ጥያቄ አቅርበው ሽላቃ አድማሲ ዘላት አንድ ሰው ሰው ገድልህል ተብሎ ከተፈረደበት በኋላ አፍራሽ ማስረጃ ከተገኘ እንደሚለቀቅ ገልጸዋል ።

በሌላ ጠኩል ደግሞ አቶ አበበ ነበሩ ከክልል 6 የርዕሱን ማሻሻያ በመቃወም በሌሎች አስተያየት የአንድ ክስ ፍራና ገብሰው የሚታወቀው ፍርድ ቤት ቀርቦ ከታየ በኋላ በመሆኑ በደፈናው ክስ አይተርጥም ማለት ትክክል እንዳልሆነና ርዕሰ ሳይሻሻል አንቀጹ በረቂቅ ላይ በተቀመጠው መልኩ ሲሆን የተሻለ እንደሆነ አመልክተዋል ።

ይህንን በተመለከተ የብሔራዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ለብባቢ ወገር እርጋሽ አላነ በስጦት አስተያየት በርዕሱ የተደረገው ማሻሻያ አንቀጹ ያስተላልፈው ከነበረው መልኩን የተለየ እንዳልሆነ ጠቁመው አንድ ሰው ከዚህ ቢፈት በተከሰበት ወንጀል አንደኛና ተከሰ ፍርድ ቤት ይቀርባል የሚለው ሀሳብ የሚፃረረው የኮሚቴው ማሻሻያ ባይሆን አንቀጹ በመሆኑ ትክክል እንዳልሆነና የኮሚቴው ማሻሻያ ተገቢ መሆኑን አመልክተዋል ።

ከዚያም አቶ መሐጌታ ሽላቃዎች ከክልል 1 በስተቀር በረቂቅ ባለው መልኩ አቃቤ ሕግ ክስ መሥርቶ ማስረጃ ቢያጣፍ ክስን እያንጠላጠሉ መቀጠል ከልቻለ ክስን አንስቶ በቂ ማስረጃ ሲያጣፍ እንደገና ክስ ከመመስረት የሚያገደው ሲሆን

ርሰሱ ከሚታወቀው ባለቤቱ መልኩ ከተሻሻለ ግን ያህን ሊዘጋ ስለሚችል ቢታይ

ያለማሻሻያ እንቅጥጥ ቢቀበለው የተሻለ እንደሚሆን ገልጽዋል ።

ቀጥሎም የጉባኤው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ለገሠ በበኩላቸው አንቀጽ በአንኳይ ከታየ የርዕሰ ለውጥ እንደሚያስፈልገው በስጦታ አስተያየት ርዕሱ በኮሚቴው ማሻሻያ ሀሳብ መሠረት ከተቀየረ አንድ ወንጀልኛ በቂ ማስረጃ ባልተገኘበት ጊዜ ተላቂ ማስረጃ ቢገኝ እንደሆነ አይከበም የሚል እንደሚታስበው በአንቀጽ ከተጠቀሰው የወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ጋር ስለሚገር አንቀጹ በረቂቅ ባለው መልኩ ቢቀመጥ እንደሚሻል ጠቁመዋል ።

አስከትሎም አቶ ዜያድ ዳውድ ከክልል 5 ማስረጃ ሳይጠናቀር አንድ ግለሰብ ለፍርድ እንደሚይቀርብ ነገር ግን በተለያዩ ሁኔታዎች አንድ ሰው ባልሠራው ወንጀል ጥፋተኛ ነህ ተብሎ ሊቀጣ እንደሚችልና በአንፃሩም ደግሞ ወንጀልኛው በማስረጃ ታገረት ነፃ የሚሆንበት ሁኔታ ሊኖር እንደሚችል ገልጸው አንቀጹ በወንጀልኛ መቅጫ ያለና ፃላም አቀፋዊ ባህሪ ያለው እንዲሁም መንፈሱ ከሕግ አኳያ ሲታይ ትክክል ቢመሆን ብዙ ክርክር ባይደረግበት ይሻላል ቢሉ አስተንገበዋል።

በሌላ በኩል አቶ አህመዲን ኢብራሂም ከክልል 4 አንቀጽ 23ን አስመልክተው በስጦታ ማብራሪያ ሀሳቡ የይግዛኝ መብት እንደተጠበቀ ሆኖ አንድ ክስ በአንድ ፍርድ ቤት እየታየ ወይም ከታየ በኋላ በውሳኔው አልረካሁም በሚል በዚያው ጭብጥና ማስረጃ በሌላ ፍርድ ቤት ክስ እንደይመሠርት ለመከላከል መሆኑን ገልጸው ተጨማሪ ማስረጃ ከተገኘ ግን በዚያው ፍርድ ቤት ክስ እንዲታይ ማድረግ እንደሚቻል አብራርተዋል ።

ወ/ሮ አረጋሽ አዳነ የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ሰብሳቢ ርዕሱ ከሚቴው ባሻሻለው መልኩ መቀመጡን በመቃወም የቀረቡት ምክንያቶች አሳማኝ እንዳልሆኑ ጠቅሳው ርዕሱ በረቂቅ ላይ እንደነበረ ቢቀመጥ ተፈላጊውን መልስነት አያስተላልፍም የሚል ግምት ስለሌላቸው እንደሌለ ቢሆን እንደሚታይ መሆኑን ገልጸዋል ።

ከዚያም አንቀጽ 23 በረቂቅ ላይ ባለው መልኩ እንዲቀመጥ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 520 ነ ተቃውሞ 2 ነ ድምፅ ተአቅቦ 2 ባመመዝገቡ አንቀጽ 23 በረቂቅ ባለው መልኩ ያለምንም ማሻሻያ ፀድቋል ።

ቀጥሎም ጉባኤው ወይደሪቱን በአንቀጽ 24 ላይ የቀጠለ ቢሆን የጉባኤው ምክትል ፀሐፊ አቶ አባተ ኪሾ አንቀጹን በገንባብ ካሰሙ በኋላ የጉባኤው ሊቀመንበር የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ በአንቀጽ 24 ንዑሳ አንቀጽ 2 ላይ "ዜጎች"

የሚለው ቃል "ሰዎች" በሚል እንዲተካ የማሻሻያ ሀሳብ ግንኙነት አስታውቀው ቢቀ በማሻሻያ ሀሳቡ ላይ አስተያየት ካለው ሊቀርብ እንደሚችል ገልጸዋል ።

በዚሁ መሠረት አቶ ግለሰብ ገደ ህክምካክ ከክልል 1 ማሻሻያውን በተመለከተ በስጦታ አስተያየት የተወካዮች ምክር ቤት "ዜጎች" የሚለውን ቃል ለምን እንደመለጠ ኮሚቴው ተገንዝቦ ከሆነ ማብራሪያ እንደሰጣቸው ጠይቀው በበኩላቸው ግን "ዜጎች" የሚለው ቃል የተመረጠው ዜጋ ያልሆነ ሰው ዜጋ በሆነ ሰው ማንነት ላይ ጫና እንደያሳድር ሆን ተብሎ የተቀመጠ ይሆናል የሚል ግምት እንዳላቸው ጠቅሰዋል ።

የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ ሰብሳቢ ወ/ሮ አረጋሽ አዳነ ለቀረበው ጥያቄ በስጦታ ማብራሪያ የቃል ለውጥ ሀሳብ ከአማካኪዎች የተገኘ መሆኑን ጠቆመው በንቡስ አንቀጽ መጀመሪያ ላይ "ማንኛው ሰው" ሲል ዜጎችንም ሆነ ዜጎች ያልሆኑትን ስለሚያጠቃልል እና ከሰብአዊ መብቶች አንፃር የተቀመጠ በመሆኑ አንድ ሰው ስብዕናውን ከሌሎች ዜጎች መብቶች ጋር ብቻ ሳይሆን ዜጎች ካልሆኑ ሰዎች መብቶች ጋርም በማጣጣም በነፃ የማሳደግ መብት እንዳለው ማመልከት አለበት በሚል መነሻ "ዜጎች" የሚለው ቃል "ሰዎች" በሚል መተካት ማስፈለጉን ገልጸው ሰብአዊ መብቶች ለዜጎች ብቻ ሳይሆን ለሌሎችም የሚሰጥ በመሆኑ ቃሉ ይበልጥ ዝላቂ መሆኑን ነ የተወካዮች ምክር ቤት ዜጎች የሚለው ቃል ከምን አኳያ እንዳስቀመጠው ያላጠኑት መሆኑን አብራርተዋል ።

ቀጥሎም አቶ አህመድ ሀበን ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በስጦታ አስተያየት በየትኛው አገር ዜጎች የተለያዩ መብቶች እንዳሏቸው ነ የአንድ የውጭ አገር ዜጋ መብት ከአገሪው ተወላጅ እኩል ሳይሆን አገሪቱ ዜግነትን በተመለከተ በምትከተለው ሕግ እንደሚወሰን አመልካቸው በንቡስ አንቀጽ "ዜጎች" የሚለው ቃል "ሰዎች" በሚል ከተተካም ማንኛው የውጭ ዜጋ ኢትዮጵያ ውስጥ ከመጣ እንደኢትዮጵያውያን መብት አለው የሚል የተሳሳተ እንደሆነ አንዲይሰጥ እንደሚሆኑና የምክር ቤቱ አስተሳሰብም ይሸው እንደሚመለከታቸው ገልጸዋል ።

የጉባኤው ፀሐፊ በበኩላቸው የተወካዮች ምክር ቤት ባቀረበው ማብራሪያ በገጽ 53 ነ 5ኛው ፓራግራፍ ላይ "ማንኛውም ሰው የሌሎችን ዜጎች መብቶች በማድሃከር መንገድ ስብዕናውን ማሳደግ ይችላል ።" የሚል በመሆኑ በረቂቅ ላይ በተጣጣመ ሁኔታ የሚለው ከዚያ በመገኘት መሆኑን ነ ስለዚህ እንደነበረ መቀመጡ ጉዳት ስለሌለው እንዳለ ቢቀመጥ እንደሚሻል ገልጸው ዜጎች የሚሉው ሰዎች በሚለው ከተተካ ግን ሌሎች ዜጎች እንደመብት የተሰጣቸውን የሚጋፉ ወይም የሚቀንሱ

አንድሀገር አመልካቅ ፡፡ አቶ ሃሰምዘደ ገሳምላህ ከክልል ፣ አንቀጽ ቢረቱ በተቀመጠው መልኩ አንድላ ቢፀድቅ የሚገኙት መሆናቸውን አስታውቀዋል ፡፡

በሌላ በኩል አቶ ዚያድ ጸውድ ከክልል ፣ አንቀጽ በፆች በተሰጠው የጽሑፍ በመሆናቸው በተሰጠው መሰረታቸው አንድሀገር የሚፈራረሙ ቢሆንም ገብረው የሚመለከተው የኢትዮጵያውያንን በተሰጠው መሰረት ስለሆነ አንቀጽ ኢትዮጵያውያንን ብቻ የሚያመለክት መልኩ መቀመጥ አንድላበት ጠቀሙ በተቀመጠው መልኩ ግን በአገር ውስጥ ያሉ የውጭ ዜጎችንም ሊመለከት አንድሀገርን እንዲሁም የውጭ ዜጎች ከኢትዮጵያውያን ለክል መሳት የሚኖራቸው የኢትዮጵያ ዜጎች መሳት ሊያገኙ ብቻ አንድሀገር ገልጻል ፡፡

ከዚያም የገብረው ምክትል ጸሐፊ አቶ አባተ ዚሾ በበኩላቸው ሰው ሰው በመሆኑ ብቻ ለብሔራዊ ክብር መከበር አንድላበት የሰላም እምነት አንድሀገር ፣ ለብሔራዊ ክብርን ለመጠበቅ የቀሰም ፣ የታች ፣ ወዘተ... ልዩነቶች የሚፈጽሩ በመሆናቸው የአገርና የውጭ ዜጋ በሚል የሚቆመዋ አለመሆኑን ፣ ክብርንና መልካም ስምን የመጠበቅ መብትም ስለው ልጅ የተሰጠ መሆኑን መቀበል አንድሀገርን ለሰላም አንቀጽ አንድላ ቢቀመጥ አንድሀገርን አሳስበዋል ፡፡

በመሠረቱም የገብረው ሲቀመጥ በአንቀጽ 4ይ ቤቱ በቂ ውይይት ስለፈረጠት ወደውሳኔ ሀሳብ አንዲሸጋገር ያቀረቡትን ሀሳብ ቤቱ ስለፈጸሙ አንቀጽ 24 ቢረቱ ባይ በተቀመጠው መልኩ አንዲፀድቅ ለድምፅ ቀርቦ ከአንድ ድምፅ ተሳታፊ በስተቀር በተቀሩት የገብረው አባላት ተደግፎ ፀድቆ ገብረው ለገደ ዕረፍት 5.45 ተሳታፊ ፡፡

ገብረው ከገደ ዕረፍት በኋላ የአኩልነት መብት በሚለው በአንቀጽ 25 ወይይቱን የቀጠለ ቢሆን በቅድሚያ አንቀጽ በገብረው ምክትል ጸሐፊ በአቶ አባተ ዚሾ በገብረው ክብርን በኋላ የገብረው ሲቀመጥ በገብረው ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ አንቀጽ አንድላ አንዲፀድቅ ሀሳብ ማቅረብን አስታውቀው ከዚህ የተሰደ ሀሳብ ካለ ማቅረብ አንድሀገርን ገልጸዋል ፡፡

በዚህም መሠረት ሽሊቃ አድማሌ ዘለቀ ከክልል 14 የሲቶችንና የሚጽኑን አኩልነት ከሚሸሩት ጉዳዮች አንዱ የጠረታ መብት መሆኑንና ይህም ወንዱ ከሞተ ለድህ መረታውን ልትወርስ አንምትችል ፣ ለድህ ከሞተች ግን ወንዱ ጠረታውን ለወርስ አንድሀገርን ጠቅሰው ጉዳዩ በሕገ መንግሥቱ አልባት ማግኘት አለበት ቢሉ አሳስበዋል ፡፡ ሆኖም ጉዳዩ በሌላች መብት የሚታይ መሆኑንና ጠቀመው ጉዳዩ በአንቀጽ 35 ገፅ አንቀጽ 7 ባይ መልሰ ማግኘቱን የገብረው ሲቀመጥ ሊቀመጥ አመልካቅዋል ፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ የአኩልነት መብት በሕገ መንግሥቱ ቢገኝም አስፈላጊ ሊያዘዙና የአኩልነትና በደል ሊያደርሱ ስለሚችሉ ለደህና ለሰላም ፣ ፍትሕን መብቶች አንዲጠበቁ በቅርብ እየተከታተለ አገሩ የሚፈጽሙ የሕግን የአኩልነት ድረስ ባሉት የአኩልነትና አርከኖች አንዲፈጽሙ በአንቀጽ 26 አካል ቀበሌ ኃይለማርያም ተክሉ ፣ በአቶ ሰላሳ ፈጽሞና በአቶ ደህረ ምኒልክ ሀሳብ በአቶ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ሀሳብ ቀርቦ በአንቀጽ 35 ገፅ አንቀጽ 15 ባይ ታልፏል ፡፡

ከዚያም በአንቀጽ 4ይ ተሠማር የሚገኝ ሀሳብ በመቅረቡ ከሚታወቅ ባቀረበው መልኩ አንቀጽ ቢረቱ ባይ በተቀመጠው መልኩ አንዲፀድቅ ለድምፅ ቀርቦ በመሉ ድምፅ ፀድቋል ፡፡

ተገብሮ ገብረው መወያየት የጀመረው በአንቀጽ 26 ሲሆን በቅድሚያ የገብረው ምክትል ጸሐፊ አንቀጽን በገብረ ለቤቱ ካለው በኋላ የገብረው ሲቀመጥ በገብረው ዲሞክራሲያዊ መብት ኮሚቴ አንቀጽ ቢረቱ በተቀመጠው መልኩ አንድላ አንዲፀድቅ ሀሳብ ማቅረብን አስታውቀው ከዚህ የተሰደ ሀሳብ ካለ ማቅረብ አንድሀገርን ገልጸዋል ፡፡

በዚህም መሠረት ሽሊቃ አድማሌ ዘለቀ ከክልል 14 በማናቸውም ዘዴ የሰውን ውይይትና ሚስጥር መቅረጽ የተወገነ አንድሀገር ፣ የአሜሪካ ፕሬዚዳንት ኒክሰን የፖለቲካ ተቃዋሚዎችን ሚስጥር በመቀሳታቸው ከሥልጣን አንድሀገር ፣ በአፄ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥትም 300 ያህል ቴፕ ሪከርዶች በተጠርጠረ ግለሰቦች ባይ ይጠቀምበት አንድሀገር አስታውሰው በቅርቡ ተከሰኩ አያለ አሕላዲን በጥን ሆቴል የተካሄደውን የጠላምና የእርቅ ኮንፈረንስ ሂደት በደብት በመቀሳት በድድቅ ጣቢያው አስራጭቶ አንዲን ከሥልጣን ይወረድ ጥያቄም ሆነ ወቀሳ ስልቀረጠት በጉዳዩ ላይ ገብረው ተወያይቶ አንድ አርምቫ አንዲወሰድ ወደቀው ይህ ክልሉን ግን ለደህረው አንድሀገርን ገልጸዋል ፡፡

በዚህም የገብረው ሲቀመጥ በሰጡት ምሳሌ የገብረው ተግባር ከዚህ በፊት በአገሪቱ በተከሰቱ ጉዳዮች ላይ በሚቀርቡ ከፊት ፍርድ ለመስጠት ባይሆን ረቂቅ ሕገ መንግሥቱን መርምሮ ማፀደቅ አንድሀገርን አስታውቀዋል ፡፡

አስከትሎም አቶ መሐመድ አሠመድ ከክልል ፣ በአንቀጽ 26 ባይ የተጠቀሱ የግል ሕይወት የመከበርና የመጠበቅ መብቶች በገብረው አንቀጽ ፣ መሠረት አስገዳጅ ሁኔታዎች ቢፈጠሩ ሊገደቡ አንድሀገርን መቀመጥን አውባቸው አስገዳጅ

ሁኔታዎች መፈጠራቸውን የሚያረጋግጠው ለካል ማን እንደሆነና ይህ ለካል ለአገሪቱ ሁኔታዎች ሳይፈጠሩ ተፈጥሮዊል ቢል ቸግሩን ማን እንደሚፈታው

ግብረሰብ እንደሰጥበት ጠይቀዋል ። ስለላ በኩል ሆኖ ለሚፈጠሩ ሁኔታዎች ለካል ማን እንደሆነና ይህ ለካል ለአገሪቱ ሁኔታዎች ሳይፈጠሩ ተፈጥሮዊል ቢል ቸግሩን ማን እንደሚፈታው

አቅርበዋል ። ከዚያም ሆኖ ደርሮ ከካል 5 በኩል ተፈጥሮዊል ቢል ቸግሩን ማን እንደሚፈታው

አንቀጽ 3 መሠረት አስፈጻሚ ሁኔታዎች መፈጠራቸው የሚያረጋግጠው ማን እንደሆነ በረዳት ሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 95 ላይ መጠቀሱን አስታውሰው በገቢ ሕግ አንቀጽ ከጤና አካሄድ የግል ሕይወት የመከበርና የመጠበቅ መብቶች እንዴት ሊገደቡ እንደሚችሉ ሊብረረላቸው ጠይቀው ሆኖ ተስፋይ ሻረው ከካል 14 በጠቀሱ ምላሽ ኅብረተሰቡን ሊገደቡ ወረርሽኝ ከተፈጠረ ወረርሽኝ እንዲጠፋ የግል ሕይወት መብት ሊገደብ እንደሚችል ፣ ይህም የሚሆነው የሰብዓዊ መብት ለማስከበር እንደሆነ ገልጸዋል ።

በሌላ በኩል ሆኖ አዳሙ ደገፋ ከካል 14 ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ከካል 14 እስከ አድማሴ በግድግዳ ሆኖ የአርቅ ኮንፈራንሽ ሂደት በቴፕ በመቅዳት በፊደሉ ጣቢያው በማሰራጨት ገብአው ተወያይዮ ውሳኔ ላይ እንዲደርስ ያቀረቡትን ሀሳብ በመደገፍ ሕገ መንግሥቱ ከወደቀበት ጊዜ ጀምሮ ወደፊት የዚህ ዓይነት ስህተቶች እንዳይደገሙ ቢቱ አንድ ውሳኔ ሊያሳልፍ እንደሚገባው ሀሳብ አቅርበው አስከፊ ሚስጥር በመቅዳት በፊደሉ ያራገደው የሚል ሆኖ ካል በነፃ ፍርድ ቤት ሊከበር እንደሚችል የገብአው ሊቀመንበር አመልካቸዋል ።

አቶ ዳግኤል በላይህ ከካል 14 መንግሥት የአንድን ግለሰብ ሚስጥር ለማውቅ ሊፈለግ የግለሰቡን ቤት እንደሚፈትሽ ፣ ለምሳሌም ፕሮፌሰር አብራት ወልደየስ ወደ አባባ ቤት ከወረዱ በኋላ ቤታቸውንና ጽሕፈት ቤታቸውን እንዲፈትሽ ለመቅሰው ለወደፊቱ የዚህ ዓይነት ሁኔታ እንዳይደገም ማንም ሰው ቢቱ ያል ሕግ ሊፈትሽ እንደማይችል በሚያሳይ መልኩ አንቀጽ 26 ንብሳ አንቀጽ 1 እንዲሻገል ነጥብ አቅርበዋል ።

ከዚህ ሀሳብ በመነሳትም አቶ ዓለምበገድ ገ/አምባክ ከካል 1 አቶ ዳግኤል በላይህ በመብት ደረጃ ለፕሮፌሰር አብራት ወልደየስ ጥብቅና ሊቆሙ ቢችሉም የተሳሳተ መረጃ ሊያቀርቡ እንደማይችሉ ፣ የፕሮፌሰር አብራት ወልደየስ ቤትና የመስከፍ ጽሕፈት ቤት የተፈተሹው በፍርድ ቤት ትዕዛዝ መሠረት እንደሆነ አስገንዝበዋል ።

አያይዘውም አስከፊ ሚስጥር የወርቅ ኮንፈራንሽ ሂደት በድብቅ በመቅዳት በፊደሉ አብራራቸው ተብሎ ከቀረበው ሀሳብ በመነሳት የአስከፊ ሚስጥር ደረጃ ማንኛው ዜና ግብረሰብ መረጃ የማግኘትና የማሰራጨት መብቱን በመጠቀም ኮንፈራንቱን በተመለከተ ያገኘው መረጃ የአባባ ደህንነት አደጋ ላይ የሚገኘው መሆኑን አረጋግጦ ግብተኝነቱን ከፕረዚዳንት ነክሰን ከሥልጣን መውረድ ታርክ ጋር ሊገናኝ እንደሚችል አብረርተዋል ።

በሌላ በኩልም ሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ ከካል 14 የገልጽ ይህን የጋራ ሚስጥር በድብቅ መቅረቱ ለወደፊቱ እንዳይፈጸም ምን ይህን እንጂ ከሰ ለገብአው እንዳለቀረቡ ገልጸዋል ።

ከዚያም ዶ/ር ተክተል ፎርሲዶ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ከካል የሕገ መንግሥት ንብላ የሀገሪቱን ረዳት ሕገ መንግሥት እያወደቀ መሆኑን ገልጸው የዓለም ታሪኮች ሲገልጹ በትክክል ሊጠቅሱ እንደሚገባ አስገንዝበው ፕረዚዳንት ነክሰን ከሥልጣን የወረዱት በሻሊቃ አድማሴ ዘለቀ እንደተረጋገጠው የፖለቲካ ተቃዋሚዎችን ሚስጥር በድብቅ በመቅዳት ሳይሆን የተቃዋሚዎችን ጽሕፈት ቤት ለአብራሩ ለማስፈን እንደሆነ ፣ የአንድ ሰው የግል ሕይወት የመከበርና የመጠበቅ መብቶች በሕገ መሠረት ሊገደቡ መቻላቸው ... በዘርዘር ሕጎች መሠረት ካልሆነ በቀር ... በሚል በአንቀጽ 26 ንብሳ አንቀጽ 3 ላይ መቀመጡን ፣ መብቶች ለምሳሌ በአንድ አካባቢ ወረርሽኝ ከተከሰተ ወይም በሌላ ላይ ኑሳት ሊያደርስ የሚችል ፈንጂ በአንድ ሰው ቤት መኖሩ ከተጠራጠረ ወዘተ ... ሊገደቡ እንደሚችሉ ያብረዱ ሲሆን ቤቱ አንቀጽን ባለው መልኩ እንዲያወድቀው ሀሳብ አቅርበዋል ።

ቀጥሎም ዶ/ር አብዱልሙጅድ ሁሴን ከካል 5 አብራራቸው ንጂ የሆኑ የአደጋዛዥ ዕጾች አጠቃቀም በኢትዮጵያ እየተስፋፋ መሆኑን ጠቅመው የኅብረተሰቡን ጤና የሚጎዳ ከሆነ የአንድ ሰው ቤት ወይም ንብረት ሊፈትሽ እንደሚችል ፣ በዚህም የግል ሕይወት የመከበርና የመጠበቅ መብቶች ሊገደቡ እንደሚችሉ ለዚህ ሲባል "ጤና" የሚለው ቃል መብቶች ሊገደቡ የሚችሉበት ሁኔታ በሚገልጸው አንቀጽ 26 ንብሳ አንቀጽ 3 እንደገባ አስፈርተዋል ።

በማስከተልም ሐጂ አብዱራሙን አብራራቃድ ከካል 13 ባለቤት ሥራዎች ላሉ ግፍሮች በኢትዮጵያ ሕዝቦች ሲፈልግ እንዲሆን ፣ አካሄድ ግፍሮች እንዲደገሙ ወደፊት ባለሥልጣኖች ፣ ጳጳሮች እንዲሁም ሌሎች ሥራ አስፈጻሚ አካላት ለሕገ መንግሥቱ ተገዢ ሆነው እንዲሠሩ ንብላው ሕገ መንግሥቱን የሚያወድቅ በመሆኑ

በአለቆች ሥርዓቶች ግሮች ብዙ ሊወሳ እንደሚገባው ገልጾው የአንቀጽ 30ብ

አንቀጽ እንደሉ ቤቱ እንዲያደርጋቸው ሀሳብ አቅርቦታል ።

ከቤቱ አንቀጽ 26 ያለምንም መሻሻያ በረቂቅ ባለው መልኩ እንዳለ እንዲፀድቅ

የቀረበው ውሳኔ ሀሳብ ለድምፅ ቀርቦ 503 ድግፍ ፣ 2 ድምጻ ተአቅቦና ያለምንም

ተቃውሞ አንቀጽ ፀድቆል ።

ቀጥሎም ገቢአው በአንቀጽ 27 ላይ ወይይቱን የቀጠለ ሊሆን ባቅድሚያ

የገቢአው ምክትል ጸሐፊ አንቀጽን ለቤቱ በገንባብ ከአስሙ በኋላ የጉባኤው

ሊቀመንበር በአንቀጽ ላይ መሻሻያ ወይም አስተያየት ካለ መቅረብ እንደሚቻል

ገልጾታል ።

በዚህም መሠረት አቶ ሸምስዴን አህመድ ከክልል 5 የአስልምና ሆን

የክርስትና ሃይማኖት ተከታዮች ሃይማኖቶቻቸውን ማራመድና ማስፋፊያ ድርጅቶች

እንዲሏቸው ጠቁመው የሃይማኖት ማስፋፊያ ማራመድ ተቋማትን የማቋቋም መብት

በአንቀጽ 27 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ በግልጽ ስለተመጠ ከንዑስ አንቀጽ መጨረሻ

" ማንኛው ሰው እምነቱን ለማራመድ ከሌሎች ጋር በመሆን በሕግ በሚፈቀደው

መሠረት የሃይማኖት ተቋም የማቋቋም መብት አለው ። " የሚል ዐረፍተ ነገር

እንዲገባ ሀሳብ ያቀርቡ ሲሆን ይህም አሁን ያሉትን የሃይማኖት ተቋማት ሕጋዊነት

ከማረጋገጠም ሌላ ሃይማኖት ተከታዮች ከመስሎቻቸው ጋር በግልም አቀፍ

የሚገናኙባትን መድረክ እንደሚፈጠር አመልክተዋል ።

በማስከተልም አቶ አብዪ ጃማ ደብሉ ከክልል 5 በቀደምት ሥርዓቶች በተለይ

የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በዓላቸውን እንዲያብብሩ ከሌሎች አገሮች

የሃይማኖቱ ተከታዮች ጋር ግንኙነት እንዲያደርጉ ሊታፈኑ እንደነበር ፣ እንደአዲስ

አበባ ባሉት ትላልቅ ከተሞች ከመስጊድ ብዙት ማህበራት የተነሳ በከተማይቱ ያሉት

እስላሞች በተለይ ዓርብ ዓርብ ዕለት የመስገጃ ቦታ በማሳባት መቸገራቸው የዚሁ

ተፅዕኖ ውጤት መሆኑን ፣ የአስልምና ሃይማኖት ትምህርት ቤቶችን በማቋቋም

በኩል የገበዳት ቀደምት ሥርዓቶች ትኩረት እንዲያሰጥበት አስፈርተው

የብሔር/ብሔረሰቦችና ሃይማኖቶች አካልነት በተረጋገጠበት በአሁኑ ወቅት ግን

የሃይማኖት ተቋማትና ትምህርት ቤቶችን ማቋቋም ከፍተኛ ትኩረት እንዲሰጠው

እንዲሁም የሃይማኖት ተከታዮቹ ከባለም እስላም ኅብረተሰብ ጋር ግንኙነት

የሚፈጥሩበት ሁኔታዎች እንዲመቻቹ አሳስበዋል ።

አንድ የጉባኤው አባል ደግሞ የኢትዮጵያ ብሔር / ብሔረሰቦች ተወካዮች

በደራሳቸው ቋንቋ ሀሳባቸውን እየገለጹ በአኩልነት ሲገኙ የሕገ መንግሥት ጉባኤ

በታሪክ የመጀመሪያው እንደሆነና ታላቅ ደስታ እንደፈጠረላቸው ፣ ይህንን

አካልነት ለማስገኘት ሌላ የወደቁ አባቶች ከመቃብር ተነስተው ቢዋዩት ኖሮ

የባራው ደስታቸው እጥፍ ድርብ ይሆን እንደነበር ገልጾው በአሁኑ ጊዜ ያለው

የብሔር /ብሔረሰቦች ፍቅርና አንድነት ለማመልከት የገባአው አባላት እርስ

በርሳቸው እንዲሳሰሙ ጋብዘዋል ።

አያይዘውም በደርግ ጊዜ ሮቢ ከተማ ውስጥ የአስልምና ሃይማኖት ተከታዮች

ተጨፍጭፈው መስጊዳቸው ፈርሶ እንደነበር ፣ ሣረ ግን የፈረሰውን መስጊዳቸውን

ሠርተው 2000 ያህል ተማሪዎች እየተማሩ እንደሆነና እግዚአብሔር ሊመላገን

እንደሚገባው ገልጾው መስጊዱን ያስፈረሰውና የሃይማኖት ተከታዮችን

ያስጨፈጨፈው ከብረት ነገጤ አስከፊና አምራ እንደሰሳው ተናግረዋል ።

በሌላ በኩል አቶ መሐመድ ቢን መሐመድ ከክልል 3 በአዲስ ጋደሌሥሳቤ ዘመን

መንግሥት ከእርቶዶክስ ሃይማኖት ተከታዮች በስተቀር የሌሎች ሃይማኖት

ተከታዮች ትምህርት ቤት ለመማር ሆነ በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች እንዲይሠሩ

ተፅዕኖ ይደረገባቸው እንደነበር ፣ በተለይ እስላም ከሆነ ለመማርም ሆነ በመንግሥት

መሥሪያ ቤቶች ለመሳማራት በሙን እንዲቀይር ጥያቄ ይቀርብለት እንደነበር ፣

ጥያቄውን ካልተቀበለም ከትምህርት ቤት ወይም የመንግሥት መሥሪያ ቤት

እንደሚበረር ገልጾው አንቀጽ 27 የሃይማኖቶች ነፃነት የሚያገናኙና በመሆኑ እንዳለ

እንዲፀድቅ ሀሳብ አቅርበው በተጨማሪም የእርባኑን ተወላጆች በትምህርት ወደኋላ

የቀሩት ለመማር ባለመፈለጋቸው ሳይሆን በሃይማኖት ምክንያት በሚደርሰባቸው

ተፅዕኖ እንደሆነ አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ደመቀ መኮንን ከክልል 3 የሃይማኖት ተቋማትን ማደራጀት

የመብት በአንቀጽ 27 ንዑስ አንቀጽ 1 እንዲካተት በአቶ ሸምስዴን አህመድ ከክልል

5 ከቀረበው ሀሳብ በመነሳት በሰጡት አስተያየት የሃይማኖት ተቋማትን የመደራጀት

መብት ቤቱ በአንቀጽ 31 ላይ ቢወያይ ሲነሳ እንደሚችል ፣ አንቀጽ 27 ንዑስ

አንቀጽ 1ም ቢሆን አንድ ሰው የፈለገውን እያንተ የመያዝና የመግለጽ መብት እስከ

ፈቀደ ድረስ እምነቱን በቤተክርስቲያን ወይም በሌላ የሃይማኖት ተቋም የማራመድ

መብቱን እንደሚይከስበው ገልጾታል ።

በሌላ በኩልም አንድ የጉባኤ አባል በበኩላቸው በአንቀጽ 27 ንዑስ አንቀጽ 1

ላይ የተቀመጠው የሃይማኖት ትምህርት ጥገል ማስተማርን ብቻ የሚመለከት

በመሆኑና የአስልምና ትምህርት በኢትዮጵያ የሚሰራው ደግሞ በግል ማስተማር

ብቻ ሳይሆን በሃይማኖት ማስተማሪያ ተቋማት አማካይነት እንደሆነ ጠቅሰው

የሃይማኖት ተቋማት የመደራጀት መብት በአንቀጽ እንዲካተት አሳስበው ይህ

ወይም የመግለጽ መብት ምሳሌነት የሚኖረውና የሃይማኖት ስልውና የሚፈጋገጠው

ከሌላው ተነስቶ እስከ አገር አቀፍና ዓለም አቀፍ ድረስ በሚዘረዝሩት የሃይማኖት ተቋማት በመሆኑ እነዚህን ተቋማት የማጠናከሩና አጻጻፊው የመካፈሉና የማስተፋቴ መብት እንዲታከል ከሚታወቅ ያቀረበው ሀሳብ ተገቢና ተቀባይነት ያለው እንደሆነ ገልጸው በሌሎች ስርዓትና ሃይማኖት የሰፍደሰ ፣ በእስልምና ደግሞ የእስልምና ጉዳዮች ከፍተኛ ጉሳዬ ለተጠቀሱት ሃይማኖቶች በየዘመናቸው የሚሰጡት ጠቅሚያ ከማምለክ የሚተነሳስ ስላልሆነ ለወደፊቱም ተቋማትን ማስፋፋት መቻሉ በሌላ መንገዱ መረጋገጥ አስፈላጊ እንደሆነ አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ ካሚል አህመድ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል የከሚታውን የማሻሻያ ሀሳብ እንደሚቀበሉት ጠቅመው የሚቀበሉትም ሃይማኖቶች አስተዳደራዊ ተቋማትን ማስፋፋት እንደሚችሉ በመብት ከተረጋገጠላቸው ከዚህ ቀደም ሲካሄድ የነበረውን ሃይማኖቶችን የማስላለጥ ደርጊትን ሊያስመዝገብና በረቂቅ አንቀጽ 31 የተቀመጠውን ካልተፃረረ ለሃይማኖት ሆነ ለሌላ ሰላማ መደራጀት የመቻሉን መብት ተግባራዊ ሊያደርገው የሚችል እንደሆነ ገልጸዋል ።

ከዚያም አቶ አሊ አብዱ ከክልል 14 በጠቅላላው ጠላቶች ሥርዓቶች በእስልምናና በሌሎች ሃይማኖቶች ላይ ግፍና በደል እንደተፈጸመ ስለታወቀው በአሁኑ ጊዜ ግን ለሃይማኖቶች እኩል ስውቅናና ክብር እየተሰጠ መሆኑን ጠቅሰው ለዚህም የክልል 14 መስተዳድር ጠላቶች 3 ዓመታት ለእስልምና ጉዳዮች ከፍተኛ አካሄድ በመስጠትና የተቻለውን ያህልም ችግሮችን በጋራ ለመፍታት ጥረት ማድረጉን በምሳሌነት አቅርበው በከሚታው የቀረበው ሀሳብ ለሃይማኖት ለመደራጀት የሚያስችል ፣ ሕገ መንግሥቱን የሚያቀብርና ሕዝቡም እንደሚረዳው የበኩሉን አስተዋፅኦ የሚያበረክት በመሆኑ ተገቢ እንደሆነ አስረድተዋል ።

እከለውም አቶ ደቡብ መሐመድ ከክልል 2 የእስልምና ሃይማኖት ይዘው የመጡትን የኅብዩ መሐመድ መልሳክተኞች በጊዜው የነበሩት የኢትዮጵያ ነገሥታትና ሕዝቦች በደስታ እንደተቀበላቸውና ሃይማኖቱንም እንዲሰብኩ እንደፈቀዱላቸው ፣ በክርስትናና በእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች መካከልም ፍቅርና መካከር እንደነበር ከጊዜ በኋላ ግን የገዢ መደቦች የእስልምና ሃይማኖትን ዝቅ አድርገው በመመልከት ለሃይማኖቱ ተከታዮች ላይ ጭቆና እንዳደረሱ ገልጸው የሽግግር መንገዱ ከተቋቋመ ወዲህ ለእስልምና ሃይማኖትና ለሌሎችም ከበረታ በመስጠት ሁሉም ሃይማኖቱ የሚፈቅደውን በማድረግ ላይ እንደሚገኝ አመልክተዋል ።

አያይዘውም በተፈጠሩላቸው አመቺ ሁኔታ ምክንያት ሃይማኖታቸው የሚፈቅደውን ግለትም መስጊድ መሥራት ፣ የሰላም በሽባ ራሳቸውን ሽፍነው

መሄድ ፣ ወዘተ... ለሃይማኖት መገዛት ባይሆን እንደአካሄዱት እየተቀጠረ እስረሩ እስላም የሚል መጠሪያ እየተሰጠው እንደሆነና ደህን የሚያደርጉትም በፊት የሃይማኖት መብትና ተቋማትን ለማስፋፋት እንዲቻልም በከሚታው የተረጋገጠው ተቀባይነት ያለው መሆኑን ገልጸዋል ።

ቀጥሎም ቄስ ያለው ዘውዴ ከክልል 3 በጠቅላላው እግዚአብሔር ሰውን ሲፈጥር ከፍ በል በማለት እንደሌላው ፣ ጌታ እግዚአብሔር አቶ ደግሞ ከርስተያን ኔህ መምህራን ሲያስተምር ለሰሃይማኖት አስተምሩ እንጂ በግድ ወደ ሃይማኖቱ ውሰዱ ለሰማላቱንና በአምባሉ የፈጠረውን ሰውን ብቻ ሳይሆን አራዊትም ሳይቀር በቋንቋቸው ፈጣሪያቸውን እንዲያመገግኑና እርስ በእርሳቸው እንዲፋፋ ማዘዜን ገልጸው ጠላቶች የበፋፍለህ ግዛው ሥርዓተቶች ግን መንግሥት የሚገነቡላቸው የአርቶዳክ ሃይማኖት ብቻ እየተከበረ በሌሎች ሃይማኖቶች ላይ ጭቆና መደረሰን በተለይም የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች የሚቀብሩበት መሬት ሳይቀር እየተከበሰና የተለየ ጭንጫ መሬት እየተከበሰው ከዚያም ካለፈ በእር ይላቅዳል እንደነበር ፣ ፈላጎዎችም ሁሉም የሚገባገቡት ዝንባ ወርተው ገሳ መስጠት ይገደዱ እንደነበር ስለታወቀው ደህን የሚያስመዘገብ መብትን የሚፈጋገጥ በመሆኑ እንደሚቀበሉት ገልጸዋል ።

ከዚያም የግብአው ሊቀመንበር ኮሚቴው ያቀረበውን ሀሳብ በመደገፍ አስተያየቶች መስጠታቸውን ገልጸው ከዚያ የተለየ ሀሳብ ካለ ሊቀርብ እንደሚችል ቢያስቡም የተለያ ወይም ተቃዋሚ ሀሳብ ባለመቅረብ የኮሚቴው የውሳኔ ሀሳብ እንዲፀድቅ ለድምፅ አቅርበውት ድጋፍ 520 ፣ ድምፅ ተአትቦ 4 ተመዝግቦ ያለ ምንም ተቃውሞ ፀድቋል ።

ቀጥሎም አንቀጽ 27 ከተደረገበት የኮሚቴው ማሻሻያ ጋር እንዲፀድቅ ለድምፅ ከመቅረቡ በፊት የተቃውሞ ሀሳብ ካለ እንደ ሰው ሊናገር እንደሚችል ባለበት መሠረት አቶ መሐመድ አህመድ ከክልል 3 ፣ በገዕዝ አንቀጽ 4 "...ሃይማኖትን የመግለጽ መብት..." ከሚለው ውስጥ "የመግለጽ መብት" ሃይማኖት ማስፋፋትን ለሰማይመለከትና በአለባበስ ፣ በገግግር ፣ ወዘተ... ሃይማኖትን መግለጽ ቢቻልም ማስፋፋትን ለሰማይተካው ተቀይሮ የማስፋፋት መብት ቢበል እንደሚቻል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ወጥሮ በአንቀጽ 27 ብተለይ በገባሉ አንቀጽ 1 ሃይማኖትን ከመግለጽ በላይ ተጥቶ ግብረት እንደሚቻል በላተገለጸ የተጠቀሰው ሥጋት ሊኖር እንደሚገባ ተጥቶ ግብረት አቶ አዲሱ ለገሠ ገልጽዋል ።

የገባሉው ላቀመንበር የታላቱን ጉዳይ ለሕገ መንግሥት ቅርጽ ከሚታወቀው የገባሉው ደህንንም አቶ መስመድ አህመድ መቀበላቸውን ከገባሉ በኋላ አንቀጽ 27 ከተገባቸው አንዳለ እንደደፍቅ ለድምፅ ቀርቦ ድጋፍ 525 ፣ ድምፅ ተሳታፊ 1 እና ያለምንም ተቃውሞ ይደረጋል ።

ከዚያም ወይም "በሰብዕና ላይ በላሚረጸሙ ወንጀሎች" በሚለው አንቀጽ 28 ላይ የተጠሰ ሲሆን በቅድሚያ የገባሉው ምክትል ፀሐፊ አቶ አባተ ዚሾ አንቀጽን ለበቱ በገባብ ክስሙ በኋላ የገባሉው ላቀመንበር አንቀጽን በተመለከተ የሰብላዊና ሊኖክራሲያዊ መብት ከሚታ ማሳራሪያ ወይም የውሳኔ ሀሳብ ካለ ግንኙነት እንደሚቻል ገልጽዋል ።

በዚህም መሠረት የሰብላዊና የዲሞክራሲያዊ መብት ከሚታ ሰብላዊ ወ/ር አረጋሽ አቶ አንቀጽን በተመለከተ ገብሎው ሲወያይ ከውስጥም ሆነ ከገባሉው ውጭ ከሕገ ባለመያዝ ሌሎች አዋቂዎች የተለያዩ ሀሳቦችና አስተያየቶች ቀርበውለት እንደሚኖር የቀረቡትንም ሀሳቦች መሠረት በማድረግ አንቀጽን የሚያጠናክሩ ማሻሻያዎችን ማድረግን ገልጽዋል ።

በተደረገው ማሻሻያ መሠረትም አንቀጽ 28 ፡-

" አቶአቶ ሳይደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶችና ሰሌዳዎች የአቶአቶ ሕጎች በበወ ልጅ ላይ የተፈጸሙ ወንጀሎች ተብለው የተጠቀሱትን ወንጀሎች አሰብላዊ ድብደባዎች ፣ በአስገዳጅ ሰውን የመስወር እርምጃዎች፣ ያለፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃን መውሰድ ፣ በፈጸሙ ሰዎች ላይ ካለ ማቅረብ በይርጋ እይታገድም ። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ አንቀጽ የሞት ቅጣት ለተፈጸመባቸው ሰዎች ርዕሰ ብሔሩ ቅጣቱን ወደዕድሜ ልክ እስራት ሊቀንሱት ይችላሉ ።"

ሊቀንሱት ይችላሉ ።"

ተብሎ እንደቀመጥ ከሚታው የውሳኔ ሀሳብ ማቅረቡን ገልጸው "በሕግ አውጪው ክፍልም ሆነ በማሻሻውም የመንግሥት አካል ውሳኔዎች በምህረት ውይም በይቅርታ አይታላፍም" በሚው ምትክ "በዚህ አንቀጽ መሠረት የሞት ቅጣት ለተፈረደባቸው ሰዎች ርዕሰ ብሔሩ ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀንሱት ይችላሉ ።" የሚለው ሲጨመርም ርዕሰ ብሔሩ አንድ ደረጃ ቢያሻሽሉ ሁኔታውን እያዩ ውሳኔ ሊሰሉ የሚችሉበትን መንፈስ በሰሚያንበርቅ እንደሆነ አመልክተው ይህ ሲባል ግን

ሁሉንም የሞት ቅጣት ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ያሻሽሉ ግለት ሳይሆን ሁኔታውን ሊይተው ሊያሻሽሉ መቻላቸውን መቆም እንደሆነ አሳይተዋል ።

በሀሳብ ደገም የተጠቀሱትን ዓይነት አሰብላዊ ወንጀሎች የፈጸሙ ሰው ሳይሆኑ 50 ወይም 100 ዓመት ቢቆይም በሕይወት እስከ አለ ድረስ ግን መገሰስ በይርጋ እንደሚቻል እንደሚያመለክት ጠቀመዋል ።

ከዚያም የገባሉው ላቀመንበር ከሚታው የተሰጠውን የውሳኔ ሀሳብ መሻሻ በማድረግ ወይም በመቃወም ሀሳብ ግንኙነት እንደሚቻል በሰብዕና መሠረት አቶ ግርግ ብሩ ከክልል 4 ከሚታው ማሻሻያ ያደረገበትን መሠረታዊ ምክንያት እንደያብራሩ ጠይቀዋል ።

ቀጥሎም አቶ ዓለምበገድ ሃለምሳክ ከክልል 1 በበኩላቸው የኮሚቴውን ማሻሻያ አንዳለ ተቀብለው "በሕግ አውጪው ክፍልም ... በይቅርታ አይታላፍም" የሚለው ግን ከሚወጣ አንዳለ ቢቀመጥና "በዚህ አንቀጽ መሠረት የሞት ቅጣት ለተፈረደባቸው ሰዎች ርዕሰ ብሔሩ ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀንሱ ይችላሉ ።" የሚለው ቢቀጥል የጉዳዩ የተወሰነ ጥቃ የበለጠ ግልጽ እንደሚሆን አሳስበዋል ።

እስከትሎም አቶ ሙሉጌታ ሃሰይወት ከክልል 1 በሰብዕና ላይ የሚፈጸሙ ወንጀሎች የሚለው አንቀጽ 28 የሚያስቀምጠው በወንጀላዊው ከሰ ግብርብ በይርጋ እንደሚታሰብ ወንጀሎች በይቅርታ ወይም በምህረት እንደሚታሰቡ እንጂ በዘርዘር ሕግ ስለሚወጡት የቅጣት ዓይነቶችና ደረጃዎች አንዳልሆነ ፣ በዚህ ሁኔታ ርዕሰ ብሔሩ የሞት ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊሰውጡ እንደሚችሉ አመልክተው ከሚታው በዘርዘር ሕግ ማቃለያና ማስገዳጃ ደረጃዎች በአንቀጽ 28 እንዲገባ ያደረገበት አስፈላጊና ሕጋዊ ምክንያት ምን እንደሆነ እንዲብራሩ ጠይቀዋል ።

በሌላ በኩል አቶ ተስፋዬ ለዶና ከደብዳቤ አቶአቶ ሕዝቦች ክልል "አሰብላዊ ድብደባዎች ፣ በአስገዳጅ ሰውን የመስወር እርምጃዎች ፣ ያለ ፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃዎችን መወሰድ" የሚሉት መጨመር በዘርዘር ሕግ የሚወጡትን በሕገ መንግሥቱ ማስገባት ስለሚሆን እንደሚታሰቡት ገልጸው ርዕሰ ብሔሩ የሞት ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀንሱት መቻላቸውን ማስቀመጥም እሰብላዊ ወንጀሎች በይቅርታ ወይም በምህረት አይታላፍም የሚለውን መቃረን እንደሚሆን አመልክተዋል ።

[illegible]

ለሰውም " ለሰብአዊ ንግድና ጥበቃ " የማይለየው ለምን እንደተጨመረ ያለ ፋርጅ የሞት ቀጣት አርምያዎችን መውሰድ " የማይለየው ለምን እንደተጨመረ ሲገልጽም ምንም እንኳን ሊቅየዱና ብዕደታቸውን ዓለም ሊቀፍ በምምነቶችና ሌሎች የሊቅየዱና ሐሳቦች ኮሚቴው የጨመራቸው ወንጀሎች መሠረታዊ የታወቁ ቢሆንም የተጠቀሱት መባል ወንጀሎች በሐሳቡ በተፈጻመዋት ሊቅየዱና ግን ወንጀሎች በውስጥ ታዋቂ ብቻ እንዲታወቁ ከመታወቅ ግልጽ አድርጎ ማስቀመጥ እንደሚጠበቅም ኮሚቴው ከገምት ውስጥ በማስደሳት እንደሆነ ፤ ወንጀሎች የታወቁና ቁልፍ ከመሆናቸው አንፃር በእንቅጥ ውስጥ ቢጨመሩ ለግልጽነቱ ከመርዳታቸውም በላይ እንደሚያዘዙትና ከእነዚህ ውጭ ሌላ ካልታሰበ በስተቀር ዝርዝር ኗሪው ማለት ሊባል አስፈላጊነት አለ ::

አያይዘውም " ርዕሰ ብሔሩ የሞት ቅጣትን ወደ ዕድሜ ልዝ እስራቶ ሊቀደሩ ይችላሉ " ተብሎ የተሻሻለው በዘርዘር ሕግ መውጣት ያለበት ንዑስ ለተካለውም አገድ ደረጃ ብቻ ሊያሻሽሉ የሚችሉ መሆናቸውን ማስተማሩ መዘርዘር ሳይሆን እንዲያውን ማሻሻል የት ደረጃ ድርሰ ብቻ እንደሆነ በማመልከት ለጉዳዩ ከብድት እንደሚሰጠው አስገንዝበዋል ።

ከዚያም ሐዲ አብዱራህማን አብዱሊዲቃድር ከክልል 13 ቢንደሊሥላሲና በደርግ ዘመናት ኢብላዊ የሆነ ወጋጅል የቱን ምህል አንድተፊኤመ የታወቀ መሆኑንና በዚህ ረገድ ኮሚቴው አንቀጽ 28ን ሲመረምር የተለያዩ ምሁራንን እና ግለሰቦችን ለሰብሶች ሀብብ በመቀበል ሲአንቀሳ መሳባት ጠባቂዎችን እና የተለያዩ ሰዎችንና ግለሰቦችን ሀብብ በመቀበል ሲአንቀሳ ለይ ማሻሻያ ያደረገ በመሆኑ ማሻሻያው አንድሚቀበሉት ገልጽዋል ።

አስከትሎም ለቶ ለህመሜን ኢብራኒም ከክልል 4 ሠበከላቸው የመጀመሪያውን የኮሚቴውን መሃዥ ሀሳብ ለንጹህ ተቀብሎ የረዕሰ ብሔሩ የማንሻል ሥልጣን ግን የኮሚቴውን አድልዎ ሆነ በማንኛው የመንግሥት አካል ውሳኔዎች በምሥረት "በሕግ አውጪው ክፍልም ሆነ በማንኛው የመንግሥት አካል ውሳኔዎች በምሥረት መጀመሪያ ባይታይም ይህ ለንጹህ መሆኑን ሆኖ በዚህ ለንጹህ መሆኑን የሞት ቅጣት ለተፈረዳቸው ሰዎች ርዕሰ ብሔሩ ቅጣትን ወደ ፅድቃዊ ልክ አስረት ሊቀድሩት ይችላሉ።" የሚለው ለንጹህ በማስታወቅ የመንግሥት አካል

1. ርዕሰ ብሔራዊ መልካፃን በፋ እንዲል መደረጉ ወይም ለዘርዘር ሕግ ትቶ የመጀመሪያውን ማስተመገቢያ እንዲሟሟል ሰርዓተ ነገር ምክትቤ የሁለተኛው ያማኝ የተባለው የባሕሪው ማሟላት እንዲያስብድ ለመልካት ቀል ።

በዚያን ጥያቄው በጣቢ "በሕግ ለውጪውም ሆነ በማንኛውም የመንግሥት ስልጣን ውሳኔዎች በምሥረት ወይም በየቅርቡ አይታላቀቁ።" የሚለው እንደሆነ ሆኖ "ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ አንቀጽ መሠረት የጥጥ ትግት ለተፈጻጻፀው ሰዎች ርዕሰ ብሔሩ ትግቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስረት ሊቀንሱት ይችላሉ።" የሚለው ተጨማሪ ማሳሰቢያ እንደሚቀበለው በደ.መ. ገለጸዋል።

ቀጥሎ አቶ ተስፋይ ሐሰስ ከዘለል ፣ በኮሚቴው ግንኙያ ሀሳብ ላይ ተቃውሞ እንዳላቸው ገልጾው ተቃውሞላቸውም በመጀመሪያ አሰብኩል ድብዳቤዎች Tortured ፣ በአስገዳጅ ሎውን የመሰጠር እርምጃዎች / Forced Disappearance / እና ያለ ፍርድ የዋት ቅጣት እርምጃዎችን መውሰድ/Summary Execution / የሚሉት ሠንጀሎች በአንተድ 28 ውስጥ እንዲገቡ ኮሚቴው መሠሉንና ይህ ሲደረግ ግን የኢማርያ ታላቁ የእንግሊዝኛውን ፅንሰ ሐሳብ በቅክዘል ያላተካው እንደሆነና ሌሎች ትናንሽ ሠንጀሎችንም ያካትታል ከሚል ሥነ-ትንተኔ እንደሆነ አስታውቋል ።

እነሰለውም ሌላው ተቃውሞአቸው ርዕሰ ብሔሩ የዋቅ ቅጣቱን እንዲያሻሽሉ በኮሚቴው የቀረበውን ሀሳብ በተመለከተ በእስተዋሳያ ውስጥ በስብሰባና ላይ እጅግ ከባድ ወንጀሎች ስለተፈጽመና ለወደፊት ተመሳሳይ ወንጀል እንዲፈጸም በእነራቱም ሆኑ በእጥሪና እህረጥ ከተፈጽመው ለስቃይ ድርጊቶች መማር ስለሰባቸው ብቻ ሳይሆን በስብሰባና ላይ ከሚፈጽሙ ወንጀሎች የበለጠ ወንጀል ባለመኖሩ ጭምር በእነዚህ ወንጀሎች ላይ ከሚቀርበው ከሰና የሚፈጽመው ቅጣት ምንም ዓይነት መሻሻል ሊደረግበት ስለማይቻለው ከዚህ አኳያ ርዕሰ ብሔሩ የዋቅ ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ ሕገራት ሊለውጡ እንዲችሉ ኮሚቴው ማሻሻያ ማቀረቡን ተብሎ እንሳልሀለን።

አያደዘውም በአንቀጽ 15 ማንኛውም ሰው ሲሸን በተደነገገ ከቦድ የወገኛል። ቅጣት ሕይወቱን ሊያጣ አንደሚችል ተደንግጎ የታሰረ ሰበህን በስብዕና ላይ ከሚፈኩሙ ወገኞች የበለጠ ከሰድ ወገኛልም ስለሌለ ቅጣቱን የማግኘል አስፈላጊነት አንደማይረከባው አሳስባለሁ።

ቀጥሎም አቶ ተስፋፋ ፈቃዳ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በስን መንግሥት እንቀጽ 71 ንዑስ እንቀጽ 6 ላይ ርዕስ ብሔሩ በስን መሠረት ይቅርታ እንደሚደረግ መቀመጥን ለሁሉ ኢንፎርሜሽን በጥተው የሚያውቀው ሕገ መንግሥት ዘመናዊ ፣ ርዕስ ብሔሩ የሚመረጡትም በሚያውቀው ሕገ መንግሥት መሠረት እገሪቱ በታምንባቸው እስከሆነ ድረስ የፍርድ ቤት ውሳኔዎች እንደሆኑ የማቸት መለከተኛ ሥልጣን ቢሰጣቸው ችግር እንደሌለበት ገልጸዋል ።

ከዚያም የጥላላው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ሰንሠ ሆኖም በሪፐብሊኩ ፕሬዚዳንት ሥልጣንና ተግባር ሥር የሚገኘው እንቀጽ 71 ንዑስ እንቀጽ 6 የሚመለከተው ከሞት ቅጣት በታች ያሉትን ሌሎች ቅጣቶች ሁሉ ሊጨምር የሚችል እንደሆነና ከእነዚህም መካከል የ10 ዓመት እስራት ወደ 5 ዓመት እስራት መቀየር ሊሆን እንደሚችል አመልካታው እንቀጽ 28 ግን በሰብዕኛ ላይ ስለሚፈጸም ወንጀልና ቅጣቱም የመጨረሻው ግለሰብም የሞት ቅጣት በመሆኑ ለየት ባለ ሁኔታ መታየት ያለበት ስለሆነ በእንቀጽ 71 ከተቀመጠው እንደሚለይና የተረበው ኢንፎርሜሽን ለሁሉ እንደሚደረግ አስገንዝዋል ።

በማስተላለፍ አቶ አበበ ገበየና ከክልል 6 ርዕስ ብሔሩ የሞት ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀይሩ ይችላሉ ከሚለው በበተቀር ሌላውን የኮሚቴው ማሻሻያ እንደሚቀበሉት ገልጸው የሞት ቅጣት ከሆነ የሚያወድቁት ርዕስ ብሔሩ መሆናቸው የታወቀና ይህም በእንቀጽ 71 ላይ የተቀመጠው እንደሚባሉ መቅሰዋል ።

አክልውም ባሕረው የጉመግና የሺናሻ ሕዝቦች በማሳሳት እስኪፈጽሙት ድረስ የተባሉ ሰዎች መስከረም 10 ቀን 1986 ዓ. ም ከተያዙ በኋላ መስከረም 12 ቀን 1986 ከእስር ቤት እየወጡ እንደተረሹ ፣ የቀሩት 22 የሺናሻ ማህበረሰብ አባላት በቃይ ማኮማቻ ቡንቴኔር / ወሰጥ ቢጋሜ በረሃ ሰገ ወራት ታሰረው በደረሰባቸው ስቃይ መልካቸው ከተለወጠና የሞቱትም ከሞቱ በኋላ ከማዕከላዊ መንግሥት 3 ዳኞች ተልከው ሲያግሩ ሰዎቹ እንድንም ጥፋት አለመሥራታቸውና ምርመራ ያልተካሄደ መሆኑን ማረጋገጣቸውን ፣ በዚህም ምክንያት ምርመራው እንደገና ደግሞ በሚል አሁንም በእስር ቤት በመማቀቅ ላይ እንደሚገኝ ገልጸው ይህ የተደረገው በመጨረሻ በይርጋ አያስከስም ከማለት ሊሆን ይችላል የሚል ፍራቻ ሰጥቶው ርዕስ ብሔሩ የሞት ቅጣቱን ሊያሻሽሉት ይችላሉ የሚለውን እንደሚታወቅ አስታውቀዋል ።

በሌላ በኩል ደግሞ የጥላላው ዋና ፀሐፊ አቶ አዲሱ ሰንሠ ጥቅም የሚያሳድፉ ያለፈው ሥርዓት ኖቶደዎች በተለያዩ ብሔር /ባሕረሰቦች መካከል በሚሩት ጠባ ምክንያት በርግጥ በተጠቀሰው አካባቢ እንዲጨፈፈሩ ከተደረጉት ከሁሉም ብሔር/ባሕረሰቦች በኩል በርግጥ ጭቆና ሕዝቦች መተላለፋቸውንና በከንቱ ሕይወት

መጥፋቱን ፣ የማዕከላዊ መንግሥት በልዋጅ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት ችግሩን ለመፍታት በወሰደው እርምጃ ችግሩ በጠቅቱ ተፈትቶ በሕገ የሚጠየቀውም እንደጠየቅ ተደርጎ በአሁኑ ሰዓት በእኮባቢው ሰላም መሰራትን ገልጸው ጉዳዩ በሕግ ሂደት ግብቱ ባለበት በአሁኑ ሰዓት ከእንቀጽ 28 ጋር አስደግፎ ማቅረቡ እስኛጋሪ እንደሆነ ጠቅሰው በተረፈ ግን በእንቀጽ 28 ጋር አስደግፎ ማቅረቡ እስኛጋሪ ማቅረብ የማንም የጥላላ አባል መብት መሆኑን የታወቀ እንደሆነ አመልካታዊ ካለ ከዚያም ወ/ሮ አረጋጅ አዳነ የተረበው የኮሚቴው ማሻሻያ ሀሳብ በእንቀጽ 28 ንዑስ እንቀጽ 1 ከተቀመጠው ርዕስ ብሔሩ ማንኛው ዓይነት ቅጣት ይቅርታ ሊያደር እንደሚችል ከሚደነገገው ጋር ተመሳሳሉ መታየቱ ተገቢ እንደልሆነ፤ በእንቀጽ 28 የተጨመረው ለየት ላለ ሁኔታ ማለትም በሰብዕኛ ላይ ወንጀል ተፈጽሞ ፍርዱ የሞት ቅጣት ከሆነ እንደ ደረጃ ማለትም ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ብቻ ሊቀይሩ የሚችሉ መሆናቸውን የሚያስተምጥ መሆኑ ታውቆ የቢሳ ወይይት ከዚህ አኳያ እንዲቀጥል አስሰበዋል ።

ቀጥሎም የጥላላው ሊቀመንበር እስከ አሁን ድረስ የኮሚቴው ሁለተኛው ማሻሻያ ማለትም ርዕስ ብሔሩ የሞት ቅጣትን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀይሩ እንደሚችሉ የተረበውን የውሳኔ ሀሳብ በመቃወም አስተያየቶች መቅረባቸውን አመክልተው ከዚህ የተለየ ወይም አዲስ ሀሳብ ካለ ሊቀርብ እንደሚችል ገልጸዋል ። በዚህም መሠረት ዶ/ር መኳታር ረሺድ ከክልል 4 በሰነዙት አስተያየት በእንቀጽ 28 የተቀመጠው ይርጋ እንደ ወንጀሉ ዓይነት ከእገር አገር የሚለያይ እንደሆነ ፣ ኮሚቴው ባተረበው ማሻሻያ "አሰብአዊ ድብደባዎች ፣ በአስገዳጅ ሰውን የመሰወር እርምጃዎች ፣ ያለ ፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃዎችን መውሰድ" ወንጀሉን ከሰ በይርጋ እንደማይታገድ መቀመጡን ሆኖም ከእነዚህ መካከል በአስገዳጅ ሰውን የመሰወር እርምጃዎች በይርጋ እንደማይታገዱ መጨመሩ ተገቢ እንደልሆነ ፣ ለምሳሌ ሰውን ፈንክቶ የምናስወረውና ሌላ ካሳድ ወንጀል ፈጽሞ የምናስወረው ወንጀሉን ተለይቶ መታየት እንደሚገባው አሳስበው ሰውን የሚሰወር ወንጀል ከሕይወት ማጥፋት ወንጀል ጋር እኩል መታየት እንደሚያገባ የጠቆሙ ሲሆን ርዕስ ብሔሩ የሞት ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀይሩ ይችላሉ የተባለውን ግን እንደሚቀበሉት ገልጸዋል ።

ቀጥሎም አቶ አበራ ዮሴፍ ከክልል 4 በይርጋ እንደታገዱ በሚል ከሚገኘው በእንቀጽ 28 ላይ እንዲጨመሩ ያላቸው "አሰብአዊ ድብደባዎች ፣ በአስገዳጅ ሰውን የመሰወር እርምጃዎች ፣ ያለ ፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃዎችን መውሰድ" ወንጀሉን ተገቢ መሆናቸውን ገልጸው ዘርን የማጥፋት ፣ ሰውን በጅምላ የማሳደድና

የመሳሰሉት በስብሰባ ላይ የተፈጸሙ ወገኖች የተፈጸሙበት ጊዜ ቢርቅም ሆነ ወገኛል ፈጽሞ ከአካባቢው ቢጠፋ ክስ ግን ባይሮጋ አለመታገዱ ፣ በማንኛውም ወገኛል ፈጽሞ የመንግሥት አካል በምህረት ወይም በይቅርታ አለመታሰፉ ባለሥልጣን ወይም የመንግሥት አካል የሞት ቅጣትን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት እስራሊ እንደሆነ ጠቅሰው ርዕሰ ብሔሩ የሞት ቅጣትን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ሊቀይሩ እንዲችሉ የተወሰነው ግን በስብሰባ ላይ ከሚፈጸሙ ወገኖች የክብደ ወገኛል ካልመኖሩ እኳም ምህረት ወይም ይቅርታ በላማያስፈልግና ርዕሰ ብሔሩም በሕገ መሠረት የሌሉት ወገኖችን ቅጣቶች ሊያሻሽሉ የመቻላቸው ሥልጣን በሕገ ቅጥ 71 የተቀመጠው በላማያ የኮሚቴው ማሻሻያ እንደሚቃወሙት አመልካታል ።

ከዚያም የገቢአው ሊቀመንበር ኮሚቴው ያቀረበውን መሻሻያ በሚመለከት ተመሳሳይ የተቃውሞ ሀሳቦች መስገዛራቸውን ጠቁመው ከቀረቡት ሀሳቦች የተለየ ተቃውሞ ካለ ሊቀርብ እንደሚችል ገልጸዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ደጉ ጨዕጠ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በህንድሩት አስተያየት በኮሚቴው የተወሰነውን አብዝካዊ ድብደባዎች ፣ በአስገዳጅ ሰውን የመስመር እርምጃዎች ፣ ያለ ፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃዎችን መውሰድ ወገኖች ሊት ልጅን መጥለፍ ፣ የአባታችን ደም መበቀልንና የመሳሰሉትን በርካታ ወገኖች የሚያካትት ስለሆነ በሕገ መንግሥቱ ለመዘርዘር ከመዋከር ለሕገ መተው እንደሚሻል ጠቅሰዋል ።

ቀጥሎም የገቢአው ሊቀመንበር ቤቱ በአንቀጽ 4ይ ቦቂ ውይይት በሰነድበት ወደ ውሳኔ እንዲሸጋገር ሀሳብ ቢያቀርቡም እስከ አሁን የቀረቡት ግን የተቃውሞ ሀሳቦች ብቻ በመሆናቸው የድጋፍ ሀሳቦችም ነሱ እንዲቀርቡ ከውሳኔው በፊት ዕድል እንዲሰጥ የኮሚቴው ሰብሰቢ ወ/ሮ አረጋሽ አዳኝ አሳስበዋል ።

ከዚያም የገቢአው ሊቀመንበር ማሳቢያውን ተቀብለው የኮሚቴው ሀሳብ ከሚደግፉት አንድ ሰው ፣ ከተቃዋሚ አንድ ሰው እንዲናገሩ ቢያሳስቡም በርዕሰ ጉዳዩ ላይ ሰፊ ያለ ማብራሪያ ከማስፈለጉና ቤቱም ተግባብቶና ተማምኖ የሚወስንባቸው ተቀራራቢ ሀሳቦች ከማስፈለጋቸው አንፃር አስተያየት የመስጠቱ ዕድል በሁላት ሰዎች ብቻ ሳይወሰን ተወላግቶ ዕድሉን ተሳጥተው ጉዳዩ የበለጠ እንዲባሳ እንዲደረግ አቶ ሀበን ለሊ ከክልል 4 የውሳኔ ሀሳብ አቅርበው የውሳኔ ሀሳቡ ከ/3ኛ ባሳይ በቤቱ በመደገቱ ውይይቱ እንዲቀጥል ተወስኗል ።

በዚህም መሠረት አቶ ኩማ ደመቅባ ከክልል 4 በሰጡት አስተያየት በኮሚቴው የቀረበውን ማሻሻያን በተመለከተ የተቃውሞ ሀሳቦች ሊሰነዙና በኮሚቴው የቀረቡት ጉዳዮች በተሳሳተ መንገድ የተሰጡ አስተያየቶች እንደሚሰሩ ፣ ከአንዚህም መነሻ

ሰውን ፈንክቶ የመሰወር ተረ ወገኛል እስከ ካይጠፋ ግጥፉት ከሚደርሰው ሰውን አስገድዶ በመስመር በስብሰባ ላይ ከሚፈጸም ወገኛል ጋር ተመሳሳሉ እንደተረበ ፣ ሆኖም አሳብአዊ ድብደባዎች ፣ በግስገድ ሰውን የመሰወር እርምጃዎች ፣ ያለ ፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃን የመውለድ ወገኖች ኩስድ ወገኖች በመሆናቸው በይፋ እንዲደታገዱ ኮሚቴው በሕገቱ 28 ውስጥ እንዲካተቱ ግድረት ተገቢ እንደሆነ አብራርተዋል ።

እያይዘውም የርዕሰ ብሔሩ ቅጣት የማቃለል ሥልጣን በሕገቱ 71 ተቀማሚ የሚል መከራከሪያ በማቅረብና ርዕሰ ብሔሩም በስብሰባ ላይ የሚፈጸሙ ወገኖችን ቅጣት ግታለል አይገባውም ከግላት በኮሚቴው ሁለተኛ ማሻሻያ ላይ የቀረበውን ተቃውሞ አስመልክተው ሲያብራሩም በሕገቱ 71 የተቀመጠው በልዩ ሁኔታ የሚታየውን በስብሰባ ላይ የሚፈጸም የወገኛል ቅጣትን ግታለል ካይሆን ስለሌሉት ወገኖች ሌሎች ስለሆነ አንዱ ሌላውን እንደማይተካው ፣ በተወላግሪያ ርዕሰ ብሔሩም ቢሆን የሞት ቅጣትን ወደ ዕድሜ ልክ እስራት ብቻ ሊቀይሩት የሚችሉት በሕገ መንግሥቱ በተቀመጠውና በሕገ መሠረት በመሆኑ ቀዳሳ ይከፍታል የሚለው ሥጋት ሊኖር እንደማይቻለው አብራርተው ሁለተኛው የኮሚቴው ማሻሻያ አግባብነት ያለው መሆኑን አመልክተው በሕገ አውጪው ክፍልም ሆነ በማንኛውም የመንግሥት አካል ውሳኔዎች በምህረት ወይም በይቅርታ አይታሰቡም የሚለውም እንዳለ መቀመጥ እንደሚኖርበት አሳስበው የኮሚቴው ማሻሻያ ሙሉ በሙሉ እንደሚቀረቡት ገልጸዋል ።

ከዚያም አቶ ዓለምስገድ ገ/አምባክ ከክልል 1 በኮሚቴው የተወሰነውን ማሻሻያዎች አስፈላጊ እንደሆኑና አስፈላጊነታቸውም በስብሰባ ላይ የሚፈጸሙ ወገኖች ምን ምን ናቸው የሚለውን በቅድሚያ ግጥፉ እንደሚገባ ጠቅሰዋል ።

አያይዘውም በሕገ መንግሥቱ ርቂቅ ማብራሪያ ፳፭ 63 ላይ በገልጽ እንደተቀመጠው በስብሰባ ላይ የሚፈጸሙ ወገኖች በርካታ መሆናቸውን ፣ ከአንዚህም መነሻዎች የሌላ ሃይማኖት ተከታዮችን መፍጀት ለምሳሌ ክርስትያን ነኝ በሚል የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮችን መገደል ፣ ከራስ ብሔር የተለዩ ብሔሮችን በመጥላት ለመፍጀት አቅዶ በሙሉ ወይም በክልል ተግባራዊ ግድረግ ፣ አንድ ሕዝብ በሕዝብነቱ ሊከበር ሊገባው ሊያገኘው የሚገባውን ሰብአዊ እንክብካቤ በመከልከል በረሀብ እንዲሞት ግድረግና የመሳሰሉት በሃይማኖት ፣ በዘር ወይም በፖለቲካ ምክንያት ሰዎችን በጅምላ በሰፊ ተመፍጅቶና የግለሰቦች ወገኖችን ዋና ዋናዎቹ እንደሆኑ አስረድተዋል ።

እክልውም የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ ኮሚቴ በሕገቱ 28 ላይ ማሻሻያ ሊያደርግ በስብሰባ ላይ ከሚፈጸሙት ወገኖች መነሻዎች ዋናዎቹ ሦስቱን

ግለሰብ ድብዳቤዎች ፣ በግብንድ ሰውን የመስመር እርምጃዎች ፣ የሰፈር የሞት ቅጣት እርምጃዎችን መውሰድ ወንጀሎች የሚሉት መርጦ እንዳተተ ወቅመው ለምሳሌ አሰብኳል ድብዳቤ በዘር ፣ በየደማቸው ወይም በፖለቲካ ምክንያት ሊደረግ እንደማይችል ፣ በሌላ በኩል ወንጀል የራሳቸው ስሙ ወንጀሉን ለግደማቸው የሚደረግ ድብዳቤ ከአገሪቱ የተለየ እንደሆነ አመልክተዋል ።

አቶ ዓለምበገድ ህአዴግኝ ግብረ-ደፍቸውን በመተመሳሰል በኢትዮጵያ በስብሰባ ላይ በሚሆንን ሁኔታ ወንጀሎች ከመፈጸማቸው እንደ ህዳሴው በደርጋ እንዲታገዱ በአንቀጥ በጠርጠር መካተታቸው አስፈላጊና ጠቃሚ እንደሆነ ፣ በደርጋ እንዲታገዱ የሚያስፈልግበት ምክንያታዊ ርዕስ ብሔሮችና ከዩተኝ ባለሥልጣናት በሌሎች ወንጀሎች ላይ የሚቀርብ ነገር ይረጋ ነበረ እንደያስሰሉ ወይም ከሱ እንዲረዳሉ ፣ በደርጋ እንዲታገዱ ወዘተ... የሚደረግ ሥልጣናቸውን ተጠቅመው በስብሰባ ላይ ወንጀል የራሳቸው ሰዎችም ሳያስሰሩ ተባብረውና ፍርድ ሳያገኙ እንዲቀሩ እንዲያደረግ እንደሆነ አመልክተዋል ።

እነሱም በሌላ አውጪው ከነላም ሆነ በማንኛው የመንግሥት እኩል መብረዎች በምረት ወይም በደርጋ እንደሚታገዱ ሲቀመጥ ወንጀሎች የራሳቸው ሰው ወንጀሉን የሚመጥን ፍርድ ከተፈጸሙት በኋላ እንዳለ ተግባራዊ መሆን ያሳስባቸው ማመልከት እንደሆነ ፣ ለምሳሌ በስብሰባ ላይ ወንጀል የራሳቸው ሰው የሰደሙ ልክ አስራት ቢፈጽሙትም ምንም ሳይታገስ ወይም ምረት ሳይደረግላቸው ተግባራዊ እንደሚሆን በአንቀጥ መሠረቱ ላይ ርዕስ ብሔሩ ቅጣቱን ሊቀንስ ይችላል ሲሆን ይህንን መሣሪያ ሳይሆን ወንጀሎች ከሚያስከትሏቸው ቅጣቶች መካከል አንዱንና የመሠረታዊ የሞት ቅጣት መርዕ እንድ ደረጃ ብቻ በመቀሰስ ወደ ዕድሜ ልክ አስራት ለሰው የመኖሩ ሥልጣን እንደተሰጠውና ይህም ሲሆን መሻገሩ አሳስቦ ተባብሮ የተቀመጠ ሲሆን ሁኔታውን ለማቆም ከፈለገ ሊያሻሽሉ ወይም ሳይሻሽሉ የሚችል መሆኑን ከዩት እንደሆነ አስረድተዋል ።

አቶ ዓለምበገድ ህአዴግኝ በመሠረታዊ ርዕስ ብሔሩ የሞት ቅጣትን ወደ ዕድሜ ልክ አስራት ሲቀይር እንደሚችል ሥልጣን ሲሰጠው ወንጀሎች የሚጠበቁትን ቅጣት ሳያገኙ እንዲታገዱ ከመሠረታዊ መንፈስ ሥልጣኑ እንዲያስጠው ሆነ መቅረቡን አስታውሰው በዚህ ሁኔታም ሲሆን ወንጀሎች ተመሳሳይ ቅጣት ያሳጡባቸዋል እንጂ ሳይቀጡ ይቅሩ ማለት በላላ ሥልጣን ሲወገድ እንደሚባለ አጠቃላይ በስብሰባ ላይ ሲደረግ ወንጀሎች በተፈጸሙበት እንቅስቃሴ የሞት ቅጣት እንድ ደረጃ የማግኘት ሰር ዝግ አድርጎ መተው ምናልባት ወደ 2000 ወይም 5000 የሚደርሱ ሰዎችን በሞት መቅጣት አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ከየቅድመና ከድግሩ የትኛው እንደሚመዝን የማትገኝና የማይጠቅም ዕድልን መስጋት እንደሆነ አስረድተው ።

የሚቋቋሙ ማሻሻያ ደህን መንፈስ ተከትሎ የተደረገ ስልጣን እንዳለ ቤቱ ሲያደራግ እንደሚጠቅም አስብዋል ።

ከዚያም የግብአው ሊቀመንበር ወደ ውሳኔ ማለት ያስፈለገ እንደሆነ ቤቱን አንቀጽ 28 የውሳኔ ህብስግ እንደሚከተለው አቅርበዋል ፡

- ኢትዮጵያ ያደራጃቸው ግለሰብ አቶ ዓለምበገድ ህአዴግኝ ግብረ-ደፍቸውን ለሰደዱ ላይ የተፈጸመ ወንጀሎች ተባብረው የተወሰኑ ወንጀሎችን ፣ ፍርድ የሞት ቅጣት እርምጃዎችን የመውሰድ ወንጀሎች በፈጸሙ ሰዎች ላይ ከሰ ማቅረብ በደርጋ እንዲታገዱ ። በሌላ አውጪው ከነላም ሆነ በማንኛው አንቀጥ የተጠቀሰው እንደተጠበቀ ሆኖ የሞት ቅጣት የተፈጸሟቸው ሰዎች ርዕስ ብሔሩ ቅጣቱን ወደ ዕድሜ ልክ አስራት ሊያሻሽሉ ይችላሉ ።
- የሚል መሆኑን በግብፅ ያለው ሲሆን የሰው የውሳኔ ህብስፍ ለደምቱ ተጠቅሞ ደምቱ ተደግፎ ይደረጋል ።

ቀጥሎም በዲሞክራሲያዊ መሳቶች ሥር የሚገኘው 'የአመልካቅ' ህዳሴን በየ የመኖሪያ የመግቢያ መብት ፣ በሚሰው አንቀጽ 29 ላይ ኃላፊው ወይም የተጠበቀ ሲሆን በቅድሚያ የሚከፈው ምክትል ህዳሴ አቶ አባት ኪሻ አንቀጽን በግብፅ ለቤቱ አስቀድሞ ።

ከዚያም የብሔራዊ ዲሞክራሲያዊ መሳቶች ነጥብ ስብሰባ ወር እራገዝ አዳኝ አንቀጽን በተመለከተ በስሙት ማብራሪያ ፡

- በአንቀጽ 29 ንብሳ አንቀጽ 1 ማንኛውም ሰው ያለ ምንም ጥራትነት በሆነ ጉዳይ ላይ የራሱና የግሉ የሆነ ነጥብን የተለየ አመልካቅ መኖሩ እንደሚች ያን አመልካቅ በመያዝ የሚከፈልበት ጥያቄ እንደሚያደርግ እንደሚመለከት ፣
- በአንቀጽ 29 ንብሳ አንቀጽ 2 ደግሞ ማንኛውም ሰው የራሱና የግሉ አመልካቅ መኖሩ ብቻ ሳይሆን የተለያዩ ግብራዊ ዘዴዎችን ተጠቅሞ የሚሰተላለፍ ፣ መረጃና ህዳሴን የመስጠብና የሚሰፈፍ ግለሰብ መሳቶች እንዳለው እንደሚያስቀምጥ ፣

• በአንቀጽ 29 ንብሳ አንቀጽ 3 የተፈሰነ ነጥ መሆን እንደሚያስፈልግ ግለሰብ ቅድመ ምርመራ በማንኛውም መልኩ የተከሰሰና ለሕዝብ ጥቅም ያለው መረጃ ለአንድርግሽን / የማንኛት ዕድልም የተሰጠ መሆኑን እንደሚያረጋግጥ ።

- አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ 4ም በኢትዮጵያ የተፈጠረው የዲሞክራሲ ልምድ እንዲሰፋና እንዲያድግ ፣ ጥልቀት እያገኘ እንዲሄድ ፣ አመለካከቶች ነፃ ሆነው እንዲሸራሸሩና ሀሳቦች ነፃ ሆነው በግልጽ መድረስ እንዲወጡ ለማድረግ ፣ ለሚጽፉት የመንግሥት ሆኖ ከዚያ ውጭ ላሉ የፕሬስ ተቋማት መንግሥት ጥበቃ የማድረግ ፣ ኢንፎርሜሽን እንዲያገኙ የመርዳትና ሌሎች ለአላማቸው አስፈላጊ የሆኑ ለስተዳደራዊ ድጋፎችን የመስጠት ኃላፊነት እንዳለበት እንደሚያመለክት ፣

- አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ 5 ደግሞ የመንግሥት ፕሬስ ከመንግሥት ውጭ ያሉ የድርጅቶች ፣ ቡድኖችና ግለሰቦች ሀሳቦችንም የማስተናገድ ፣ የማስተላለፍና የመግለጽ ኃላፊነት እንዳለበት እንደሚያስቀምጥ ፣ ጥቂት ከ1-5 ያሉት የአንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ የግለሰብን የአመለካከትና ሀሳብን የመግለጽ ነፃነት ብቻ ሳይሆን የፕሬስ ተቋማት ነፃ መሆንና መንግሥትም ከመንግሥት ፕሬስ ውጭ ያሉትን ፕሬስና ተጠናክረው የሕዝቡን ሕሊና በማዳበር በኩል የሚያበረክቱት ለስተዋዕክ እንዲሰፉ አስፈላጊውን ድጋፍና ትብብር ሊያደርግላቸው የሚገባ መሆኑን ስለሚያስቀምጥ እንዳሉ መፅደቃቸው ከሚታወቅ እንዳመነበት ገልጾዋል ።

በሌላ በኩል ንዑስ አንቀጽ 6 ቢፈቀድ የያዘው መንፈስ እንደተጠበቀ ሆኖ አንዳንድ ማስተካከያዎችን ከሚታወቁ እንዳደረገ ጠቁመው ማስተካከያዎቹ የተደረጉትም በሕገ መንግሥቱ ረቂቅ ላይ ከምህረግና ሊቃውንት የተሰጡ ለስተዋዎችን በማጠን ፣ የሕግ አማካሪዎችንና ሌሎች ለጉዳዩ ይረዳሉ የተባሉ ሰዎችን በማወያየት በተገኘው ግንዛቤና ጥቆማ መሠረት እንደሆነ ገልጸው አንቀጹም፤

- አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ 6 “እነዚህ ገደብ ሊጣልባቸው የሚችሉው የሀሳብና የመረጃ ማግኘት ነፃነት በአስተሳሰባዊ ይዘት እና ሊያስከትል በሚችለው አስተሳሰባዊ ውጤት ሊገታ አይገባውም በሚል መርህ ላይ ተመሥርተው የሚወጡ ሕጎች ብቻ ይሆናሉ ። የወጣቶችን ደህንነት ፣ የሰውን ክብርና መልካም ስም ለመጠበቅ ሲባል ሕጋዊ ገደቦች በእነዚህ መብቶች ላይ ሊደነገጉ ይችላሉ ። የጦርነት ቅስቀሳዎች እንዲሁም ሰብአዊ ክብርን የሚነኩ የአደባባይ መግለጫዎች በሕግ የሚከለከሉ ይሆናሉ ። ስለሆነም ማንኛውም ዜጋ ከላይ በተጠቀሱት መብቶች አጠቃቀም የሚጣሉ ሕጋዊ ገደቦች ጥላ ከተገኘ በሕግ ተጠያቂ ይሆናል ።”

የሚል ሆኖ እንዲቀመጥ ከሚታወቅ ከስምምነት ላይ መድረሱን አመልክተዋል ።

የተደረገውን ማሻሻያ አስመልክተው ሲያብረሩም ከ1-5 በሉት ንዑሱን አንቀጽ የተጠቀሱት የፕሬስ ነፃነት መብቶች ሕጋዊ ገደብ እንደሚያስፈልጋቸውና ገደብ ሊደረግም ፣

- ሀሳቡ ወይም የፕሬስ ውጤት በሚያመጣው አስተሳሰባዊ ይዘትና በሚያስከትለው አስተሳሰባዊ ውጤት ሳይሆን የሚያመጣው ተጨባጭ ውጤት እየታ በሕግ መሠረት መሆን እንደሚገባው ፣

- በሕዝብ ላይ ጥፋት ሲያመጡ ፣ በወጣቶች ላይ የሥነ አስምርስዊ ይህን የልማድ መባላሽት ሲያስከትሉ ፣ የፕሬስ ነፃነትን መሠረት በማድረግ የጦርነት ቅስቀሳዎች እንዲሁም ሰብአዊ ክብር የሚነኩ የአደባባይ መግለጫዎች ሲወጡ መሆኑን በማየት እንደሆነ አስረድተዋል ።

ቀጥሎም የግላሊው ሊቀመንበር በአንቀጽ 4ይ ጥያቄ ወይም ለስተዋዎች ከሉ ማቅረብ እንደሚቻል ባሳሰቡት መሠረት አቶ አዳሙ ደገፋ ከክልል 14 በአንቀጽ 29 ላይ በኮሚቴው የተሰጠው ማብራሪያ ይዘትና በንዑስ አንቀጽ 6 ላይ የተደረገው ማሻሻያ በተለይ ከ3-5 ባሉት ንዑሱን አንቀጽ የተሰጠው የፕሬስ ነፃነትን ጨርሶ የሚያዳፍን ፣ የፕሬስ ሰዎች ዲሞክራሲያዊ መብቶች የሚያካላሽ ፣ ከመጻፍ እንዲታቀቡ የሚያደርጋቸውና መቀመጫ የሚስያግባቸው እንደሆነ ፣ በአጠቃላይ ከመንግሥት ጋዜጦች በስተቀር ሌሎች ጋዜጦች ተስፋ ቆርጠው ለጽፉ ከማይችሉበት ደረጃ ላይ የሚያደርጋቸው መሆኑን ገልጸው ለጦርነት የሚያገለግሉትን ገደብ እንዲጣልባቸው ማድረግ ሲቻል ከሚታወቅ በሻሻሉው መልክ እንዲቀመጥ ማድረግ ተገቢ ስላልሆነ ማሻሻያው እንደማይቀበሉት አመልክተዋል ።

ከዚያም አለመ-ፎቼ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በአንቀጽ 29 የተካተቱት የአመለካከትና ሀሳብን በነፃ የመያዝና የመግለጽ መብቶች ከሰው ልጅ አመለካከትና ፍልስፍና ጋር የተያያዙና መሠረታዊ በመሆናቸው ከኮሚቴው ማሻሻያ ጋር ቢቱ በአዕንሉት ሊቀበላቸው እንደሚገባ ገልጾዋል ።

አያይዘውም የኢትዮጵያ ሕዝብ በታሪክ ሚዛኖችንና ሥነ ምግባርን የተላበሰ በመሆኑ የወደፊት ልጆቹም በሥነ ምግባር ተሟልተው እንዲገኙ ስለሚሻ የወጣቶችን ሥነ ምግባር ለመጠበቅ ሕገ መንግሥቱ ትልቅ ሥፍራ መስጠቱን ፣ ያሰፈው የጦርነት ታሪክ ገጽታ ተወግዶ በላማዊ መንገድ ለመከተል እንዲቻል ጦርነትን የሚቀሰቅሱ ግለሰቦችና ቡድኖች ሕጋዊ ገደብ እንዲጣልባቸው በሕገ መንግሥቱ ትኩረት መስጠቱ በጠቅላላው የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚፈልጓቸው አበይት ዓላማዎች

እንደሆኑ ገልጸው ለዚህም በገዕብ አንቀጽ 6 ላይ ከሚገኘው ያደረገውን መሻሻያ ቢቲ በልጋእት ሊቀበለው እንደሚገባ አሳስበዋል ።

እነሱም ባለፉት ሥርዓቶች የመንግሥት የመገናኛ ብዙሃን አጠቃቀም የብሔር/ብሔረሰቦችን ቋንቋዎች ፣ ባህሎች ሊያገዛባርቁ ያልቻሉበት ሁኔታ እንደነበር ፣ ለምሳሌ በኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት በልጅነታቸው በአማርኛ የሚተላለፉት የትምህርት በፈጽሞ ሲያዳምጡ ለምን በሀይደኛ ቋንቋ በፈጽሞ እንደማይተላለፍ አባታቸውን ሲጠይቁ "ሀይደኛ ፊጽዮ ይሰብራል" የሚል ምላሽ የተሰጣቸውን በምሬት እንደሚያስታውሱት ገልጸው ለመደራቴም ይህ መቀጠል በአማርኛነት የሽግግር መንግሥቱ ከተቋቋመ ጊዜ ጀምሮ ብሔር /ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ቋንቋቸውንና ባህላቸውን በመገናኛ ብዙሃን የማስተላለፍ መብት ተጠናክሮ እንዲቀጥል ገዕብ አንቀጽ 5 ተሻሽሎ "በመንግሥት ገንዘብ የሚካሄደው ወይም በመንግሥት ተጥጥር ሥር ያለ መገናኛ ብዙሃን የተለያዩ አስተያየቶች ፣ ብሔር /ብሔረሰቦችንና ሕዝቦችን ለማስተናገድ በሚያስችለው ሁኔታ እንዲመራ ይደረጋል" ተብሎ እንዲቀመጥ ሀሳብ አቅርበዋል ።

እስከሰላም ዳንኤል በሳይኒስ ከክልል 14 አስተያየታቸውን የሚያቀርቡት በገዕብ አንቀጽ 3 እና ገዕብ አንቀጽ 6 ላይ መሆኑን ጠቁመው የገዕብ አንቀጽ 3 ይዘት ሲታይ የፕሬስና የመገናኛ ብዙሃን ቅድሚያ ምርመራ እንደሚያደርግባቸውና መረጃ /ኢንፎርሜሽን / የማግኘት ዕድልም እንዳላቸው የተቀመጠና ከመንግሥት ፕሬስ ውጭ ለሆኑት ሁሉ የተሰጠ ቢሆንም የግል ጋዜጦች ግን ከአዲስ አበባ ወጥተው እንዳይሄዱ ኬላ ላይ በሰሚታገዱ በጠቅላላ በኢትዮጵያ ክልል ለመጋባቀስ እንዳልቻሉ ፣ ኬላ ላይ እንዲታገዱ አፈላላጊ ትዕዛዝ ባይሰጥም መታገዳቸው ግን እውነት መሆኑን ፣ ከመንግሥት ውጭ ያሉ ፕሬስና በፈለጉበት ቦታ ተጓጉላቸው ውጤታቸውን ሊያሰራጩ እንዲችሉ በገዕብ አንቀጽ 3 ሥር ይህንን የሚያመለክት ገዕብ አንቀጽ እንዲታከልበት ሀሳብ አቅርበዋል ።

እነሱም ገዕብ አንቀጽ 6ን በተመለከተም በገዕብ አንቀጽ ላይ በፕሬስ ላይ ገደብ ማስቀመጥ ካስፈለገ ባህልን የማያገድፉትን ለይቶ ማስቀመጥ ሲቻል ከ1-5 ባሉት ገዕብ አንቀጾች የተመጡትን መብቶች በመሉ በሚያገድና ነፃ ጋዜጦች የመሰላቸውን ጽፈው ለሕዝብ የሚያስተላልፋቸውን ሁኔታ በሚገታ መልኩ ገዕብ አንቀጽ 6 ማስቀመጡ ተገቢ እንዳልሆነና ይህ ከሚደረግ ከ1-5 ያሉትን ገዕብ አንቀጾች አስማስቀመጡ ልዩነት እንደሌለው ገልጸዋል ።

አያይዘውም መንግሥት ለሕዝብ ድብቅ ዓላማውን ለማራመድ ሲሞክር፣ ግለሰብም ስውር ዓላማውን በሕዝብ መካከል ለማካሄድ በሚጥርበት ጊዜ የሚጋልጡት

ነፃ ጋዜጦች መሆናቸውን ፣ በአሁኑ ሰንት ሌላ ኢንፎርሜሽን አቅርቦታል ፣ መንግሥትን ተዳናፊችኋል በሚል በስብ የገፃ ጋዜጦች አዘጋጆች በዋናድ ቤት እየተከሰሱና እየታሰሩ እንደሚገኙ ገልጸው ለመደራቴ ይህ እንዳይደረግ ገዕብ አንቀጽ 6 መሉ በመሉ መሰረዝ እንደሚገኝበት ፣ ከ1-5 ባሉት ገዕብን አንቀጾች መብት መስጠትና በገዕብ አንቀጽ 6 ደገሞ እንደ ማስቀመጥ እንደሚገባ አመልክተዋል ።

J00117

በሌላ በኩል ደገሞ አንድ የግብአ ስባል በሐረር ፣ በድሬይዎና በአሰማያ ከተሞች የግል የፕሬስ ውጤቶች እንደሚገኙና ሕዝቡም እየገዛ በማንበብ ላይ መሆኑን ገልጸው የግል ጋዜጦች ከአዲስ አበባ አይወጡም ብለው አቶ ዳንኤል በሳይኒስ ያቀረቡት ኢንፎርሜሽን የተሳሳተ መሆኑን ተናግረዋል ።

ከዚያም የግብአው ዋና አሐፊ አቶ አዲሱ ለገሰ ጋዜጦች በአዲስ አበባ ከተማ ብቻ የተወሰኑ ሳይሆኑ በክልል 3 እስከ ነገደር ከተማ ድረስ እንደሚገነቡ ፣ ሕዝቡ በሰላም በሚኖርበት ሁኔታ በነገደር ጦርነት አለ ፣ ከፋኝ የሚባል ጦር ተነስቷል ፣ የሚል የውሸት ዜናቸውን ይዘው ያልሆነ ነገር እንደሚሰነኩ ፊሉ የነገደር ሕዝብ እያገባበ እየታዘባቸው እንደሚገኝ ገልጸው አቶ ዳንኤል በሳይኒስ የግል ጋዜጦች ከአዲስ አበባ ከተማ አይወጡም ይሉ እንጂ ወደ ክልል ሄደው ቢያዩ ማረጋገጫቸው እንደማይጠራጠር ጠቁመዋል ።

ከክልል 6 አንድ የግብአ አባልም የግል ጋዜጦች አሰሳ ጠረፍ ድረስ ያርሰው መነበባቸውን ጠቅሰው ለምሳሌ ሮሃ የሚባል ጋዜጣ የደርግ ኃይል ከመርኮን እንደተቆጣጠረና በአካባቢው የሚገኘውን የኢኮኖሚ ሠራዊትና በድጋር ያለው ሠራዊት ቦታውን እንዲለቁ ተገደው ከተማዋን በሂሳብተተር በመቆጣጠር ላይ እንደሚገኝ የጽፈውን ወሬ ማንበብን ፣ በመሆኑም የነፃ ጋዜጦች ከአዲስ አበባ አይወጡም ብሎ የተሳሳተ ኢንፎርሜሽን ከመስጠት በፊት እንዲታው ሂዶ ማየትና ማረጋገጥ እንደሚሻል አሳስበዋል ።

አቶ ዳንኤል በሳይኒስ ከክልል 14 በስተላቸው ወደ ክልሎች የግል ጋዜጦች አያልፉም ሳይሆን በድብቅ በከፃትርባንድ መልኩ እንደሚሄዱና ይህ የጋዜጦችን የኮንትሮባንድ ዕቃ መሆን እንዳሳስባቸው ገልጸዋል ።

ቀጥሎም የግብአው ሊቀመንበር ደግሞ እርሳቸው በተዘዋወሩባቸው እንደ አምቦ ፣ ደብረብርሃን ፣ አዳማ ፣ ወሊሰ ባሉት ከተሞች የግል ጋዜጦች በግልጽ ሲያልፉና ሲነበቡ በዓይናቸው ማየታቸውን ገልጸው ጋዜጦች ለማለፍ ሲሞክሩ የተያዙባትን ትክክለኛ ቦታ መጠቀም እንጂ በጠቅላላው የተከሰሱ ናቸው ማለቱ ስህተት እንደሆነ ጠቅሰዋል ።

እስከሱም የገባው ምክትል ጸሐፊ አቶ አበተ ኪሾ በበኩላቸው የፕሬሳ አዋጅ ከመጣ ወዲህ ጋዜጦች የግል ወይም የመንግሥት ተባብረው ባይላዩና ምንም ግዴታ አንድ ባይደረግባቸው በየትኛው ቦታ በመሸጥ ላይ ስለሚገኙ ከአዲስ አበባ አይመጡም የተባበሩ ወሾች እንደሆነ ገልጾው የተሳሳተ ኢንፎርሜሽን ለጉባኤው ማቅረብ አግባብ ስላልሆነና ኢንፎርሜሽኑም በተጨማሪም ተረጋግጦ እውነትነቱና ውሸትነቱ ተሰይቶ ማስተላለፍ ስለሚገባ እንደው የተሳይሰበትን ኪሳና ጊዜውን ፣ የታሰረው ጋዜጠኛም ማን እንደሆነና መቼ እንደታሰረ ተጨማሪም ማስረጃ ለቤቱ መቅረብ እንደሚኖርበት አሳስበው ይህ ካልተደረገ ግን በጋዜጦች የተጻፈውን ወሾች በአካል ስምቶ እንዲሁ ማለፍ እንደሚሆን ጠቁመው በተረፈ ግን አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ 2 ማንኛውም ግለሰብ አመለካከቱን በአገር ውስጥም ሆነ በውጭ አገር በየትኛው ቦታ የፈለገውን የማስረጫ ዘዴ ተጠቅሞ ማስራጨት የሚችል መሆኑን በግልጽ እንዳስቀመጠ አስረድቶዋል ።

የገባው ሊቀመንበር አቶ ዳንኤል ባይኔህ ከክልል 14 ያቀረቡት ኢንፎርሜሽን ቤቱ ያልተቀበለው በመሆኑ የግል ጋዜጦች ከአዲስ አበባ ቢወጡ የታገዱበትን ትክክለኛ ቦታ ቢላ ፣ ማን እንደከሰለና በማን ትዕዛዝ እንደተከሰለ ሳይተው በጽሑፍ ለቤቱ እንዲያቀርቡ ማሳሰቢያ ተሰጥቷቸዋል ።

አያይዘውም አንቀጽ 29ን በተመለከተ እስከ አሁን ድረስ ከተሰነዙት አስተያየቶች መካከል ንዑስ አንቀጽ 5 ብሔር/ ብሔረሰቦችና ሕዝቦችን ለማስተናገድ በሚያስችል መልኩ እንዲስተካከል ፣ ንዑስ አንቀጽ 3 ደግሞ የማስራጨት መብት እንዲጨመር በሚያስችል መልኩ እንዲስተካከል ፣ ንዑስ አንቀጽ 6 እንዳለ እንዲሰረዝ የሚሉ የተቃውሞ ሀሳቦች መቅረባቸውን ጠቁመው ከሕዝቡ በተጨማሪ የሚቀርቡ የተቃውሞ ሀሳቦች ካሉ ሊቀርቡ እንደሚችሉ ገልጸዋል ።

በዚህም መሠረት አቶ ዘሰሌ ፀጋሥላሴ ከክልል 14 በንዑስ አንቀጽ 1 ማንኛውም ሰው የመሰለውን አመለካከት መያዝ እንደሚችል መገለጹ ፣ የፕሬስ ነጻነትም በሌሎች ንዑሳን አንቀጾች መቀመጡንና የፕሬስ ነፃነት ሲባል ግን የመሰለውን ነገር መናገር መጓፍ እንዲሁም ማስተላለፍ በመሆኑ ይህ በሚደረግበት ጊዜ የአንድን ሰው የፕሬስ ውጤት ከሌላ ሰው አመለካከት ጋር ሊዓረር እንደሚችል ፣ የዚህ ዓይነት ሁኔታ ሲያጋጥም ለሕዝብ ከሚሰጠው ዲሞክራሲያዊ መብት አኳያ የፕሬስ ውጤትን ለሕዝብ ግምገማ ትቶ ሕዝቡ የመሰለውን ፍርድ እንዲሰጥ ማድረግ እንጂ ገደብ ማድረግ እንደሚያይዝበው ፣ በዚህ ረገድም በንዑስ አንቀጽ 6 የተቀመጠው ገደብ ጠንካራና የሚደገብ በመሆኑና የሕትች ሁሉ የበላይ በሆነው ሕገ መንግሥት ውስጥም በአንድ በኩል የፕሬስ ነፃነትን ማረጋገጥ በሌላ

በኩል ደግሞ ገደብ ማስተመጥ ሊረጋገጥ ከሚችልበት ዲሞክራሲያዊ መብት ጋር የሚዓረር በመሆኑ 1-5 ያሉትን ንዑሳን አንቀጾች እንዳሉ ተቀምጠው ንዑስ አንቀጽ 6 ግን መሰረዝ አለበት የሚል ሀሳብ አቅርበዋል ።

ከዚያም ተጨማሪ የተቃውሞ ሀሳብ ባለመኖሩ የድጋፍ ሀሳቦች ሊቀርቡ እንደሚችሉ የጉባኤው ሊቀመንበር በገለጹት መሠረት አቶ አብዱልቃድር መሐሊም ከክልል 5 የኮሚቴውን ሀሳብ እንደሚደግፉ ገልጾው በተለይ በንዑስ አንቀጽ 5 የመንግሥት ፕሬሶች የተለያዩ አስተያየቶችን እንዲያስተናግዱ መደረጉ የተገባ መሆኑን ፣ ጠቅላላ አንቀጽም አስፈላጊ በመሆኑ እንዳለ ቤቱ አወድቆት ግለሰቦች ሆኑ የክልል መስተዳድሮች የዚህ መብት ተጠቃሚ መሆን እንደሚኖርባቸው ገልጸዋል ።

በማስከተልም አንድ የክልል 2 ተወካይ ደግሞ ህገ ሆነ ነገር ለዚህ ቃላት ጉባኤ መናገር አሳሳሩ እንደሆነ ፣ በዚህ ረገድ የግል ጋዜጦች ኪሳ ላይ ይታገዳሉ የተባለው ሲደረግ ያልታየ ሀሳት እንደሆነና ይህን የተናገሩት ግለሰብ ከዚህ ቀደም ተመሳሳይ የተሳሳት መረጃ የሌለው ኢንፎርሜሽን ያቀረቡ በመሆኑ ይህ ሁኔታ ገደብ ሊበሰሰት እንደሚገባ ገልጾው ከኮሚቴው ማሻሻያ ሀሳብ ጋር አንቀጽ 29 እንዳለ እንዲወድቅ ቢደረግ እንደሚጠቅም አመልክተዋል ።

ቀጥሎም አቶ አበይ ፀሐይ ከክልል 1 በአንቀጽ 29 ላይ የተቀመጡትን የአመለካከትና ሀሳብን በሃዳ የመያዝና የመግለጽ ነፃነቶችን በተመለከተ የቀረቡ የተቃውሞ ሀሳቦች የተባዛመውና ዲሞክራሲን አደጋ ላይ የሚገቡ እንደሆነ ጠቁመው ከ1-6 ባሉት ንዑሳን አንቀጾች የተዘረዘሩት መብቶች በማንም ዲሞክራሲያዊ አገር ሕገ መንግሥት ውስጥ ሊካተቱ የሚገባቸውን ነጥቦች ያካተቱ እንደሆነ ሲገልጹም ፣

- ማንኛውም ሰው ትክክል ነው የሚለውንና የመሰለውን አመለካከት መያዝ እንደሚችል በንዑስ አንቀጽ 1 እንደተቀመጠ ፣
- በንዑስ አንቀጽ 2 ደግሞ የመሰለውን አመለካከት መያዝ ብቻ ሳይሆን አመለካከቱን ለመግለጽ ወሰን ባይደረግበት ፣ በክላ ሳይታገድ ፣ በማንኛውም የማስራጨ ዘዴ ማስራጨት እንደሚችልና ይህም አመለካከቱና ሀሳቡ እንደት እንደሚገልጽና እስከ ምን ድረስ መግለጽ እንደሚችል በዘርዘር የተቀመጠ መሆኑን ፣
- በንዑስ አንቀጽ 3 የተቀመጠው ደግሞ በሀገራችን ከዚህ ቀደም በፍቃድ ያልነበረ የቅድመ ምርመራ /ሳንሰር / ሥርዓት አለመኖር የተረጋገጠበት ፣ ቅድመ ምርመራ እንዳስፈላጊነቱ የሚኖር ሳይሆን በማንኛውም መልኩ

የተሰበሰበ መገናኛ ፣ ማንኛውም ሰው ኃላፊነትን ሁሉ ራሱ መሰረ ሀሳቡን የሚጽፍና የሚያንግብት፤ የሚያስፈልግበት ሁኔታ በግልጽ የተቀመጠ መሆኑን አብራርተዋል ።

እስከትላውም ከአይ የተዘረዙት የፕሬስ ነፃነት ምሳሌዎች አመለካከትን የመያዝ፤ የማስፈራራትና መረጃ የማግኘት ነጻነቶች መሉ በመሉ ከተረጋገጡ በኋላ በጌላስ አንቀጽ 4 ደግሞ ለፕሬስ የሕግ ጥበቃ እንደሚደረግበት መንግሥትን ኃላፊነትና ግዴታ ወስኖ የሚያስገባ ሀሳብ እንደተቀመጠ ጠቅሞል ።

በዚህ ሁኔታ ጌላስ አንቀጽ 6 የተጠነኩ ገደቦች መቀመጣቸውንና እነዚህ ገደቦች ፍፁም መኖር የለባቸውምና ጌላስ አንቀጽ ይወጣ ብሎ በደረሰው ከመናገር በቅድሚያ የጌላስ አንቀጽን ትርጉም ምን እንደሆነ ፣ ተሻሻሎ በቀረበበት ሁኔታ ቢቀመጥ ሕዝብን መጽዳት አለመቻላቱ ፣ ቢመጣ ዲሞክራሲን ማስፈን አልማስፈኑን ሊጠን እንደሚገባው አስበዋል ።

ኢያያዘውም ጌላስ አንቀጽ 6 ከዚህ ቀደም በኃይሌሥሳሴና በደርግ ዘመን እንደተደረገው በደረሰው ሕግ በማፈቅደው መሠረት መጽፍ ፣ መናገር ፣ ወዘተ... ይቻላል ተብሎ የተቀመጠና ወደፊትም በሌላ ሰበብ መብቶች መልሰው የሚታረሙበት ሁኔታ ባይሆን ሕጋዊ ገደብ የማይደረግባቸውና የሚደረግባቸው ነገሮች ለፊሉ በሕገ መንግሥቱ ተሳይተው እንደተቀመጡ ጠቅሞው ከ1-5 ያሉት ጌላስን አንቀጾች የተዘረዙትን መብቶች ተጠቅሞ የሚቀረበው የፕሬስ ውጤት በአስተሳሰባዊ ይዘትና ሊያስከትል በሚችለው አስተሳሰባዊ ውጤት ምክንያት ገደብ ሊደረግበት እንደሚችልና በሐቅ ባይ የተመሠረተና ሰላማዊና ሕጋዊ መንገድ እስከ ተከተለ ድረስ የደሰገውን ያህል ውጤት ቢያመጣ ፣ የደሰገውን ያህል የአቋም ልውጥ ቢያስከትል ፣ ለምሳሌ ሕዝቡን በጠቅላላ ያለው መንግሥት እንደሚይጠቅም ሊያሳምን ቢችል ፣ ገደብ ሊደረግበት እንደማይችል በጌላስ አንቀጽ 6 መቀመጡን አብራርተዋል ።

እስልውም ገደብ እንዲደረግ ያስፈለገው ግን የሕፃናትንና የወጣቶችን ሥነ ምግባርና ሞራል የሚጎዳ ፣ በሁኑ ሰዓት አወርጋውያን ሳይቀሩ ለመታገት ያስቸግራቸውን ዓይነት የሥነ ምግባር መባሰሽት የሚያስከትል ከሆነ ፣ የባው ክብርናና መልካም ስምን የሚያጠፋ ከሆነ ፣ የጠርነት ቅስቀሳዎችን የሚያስተጋብሩ ለሐይዊ ክብርን የሚያጎድቀው የአደባቢው መግለጫዎች የወጡ እንደሆኑ ፣ እነዚህ የመጣውን ነብረተከብ ሞራልና ክብር የሚያዋርዱ ፣ ስላምን የሚያጠፉ የፕሬስ

ወጣቶችን በሕዝቡ መካከል እየረፈው ልክ ማለት ደግሞ ዲሞክራሲ እንዳልሆነና በተጠቀሱት ጉዳዮች ላይ ገደብ የማያደርግ ማንም ዲሞክራሲያዊ አገር እንደሌለ ገልጾልዋል ።

ኢያያዘውም የነብረተሰቡን ክብርና ሞራል በሚያዋርዱ የፕሬስ ውጤቶች ላይ ሕጋዊ ገደብ እንዲደረግ የሚደነግገው ጌላስ አንቀጽ 6 እንዲሰራጩ ሀሳብ ከጥቅረብ በቀጥታ የመጣቱን ሥነ ምግባር ይበሰሽ ፣ የነብረተሰቡ ክብርና ሞራል ይጽድቁ ብሎ በግልጽ መናገር እንደሚቀል ገልጾው የዚህ ዓይነቱ አስተሳሰብ አዲስ ሳይገን ሕዝብን እንደ ሕዝብ የሚያዋርድ ፣ የሚያጋዋፍ ነይማኖትን የሚያገድሽበት ነገር እየቀሩ ሕዝብ አይጠይቅም ከሚል የመነሡ ፣ የግል ጋዜጦች በየክልሉ ሄደው ተዘግደው መሸጥ ሊያቅታቸው ከሌሊት አበባ እንዳገመገጠ ከላ ላይ ታግደናል ከሚለው ሰበብ ጋር የተያያዘ ፣ ያሉት የግል መጽሐፍት ልቅታቸውን እንደያሉ ያለ ሕጋዊ ገደብ እንዲቀጥሉ ለመሰበክ ከሚደረግ ጥረት የመጣ እንደሆነ አመልካችዋል ።

ከአይ የተጠቀሱት ሥነ ምግባርን የሚያጎድቁ ጽሑፎችና የፕሬስ ውጤቶች ሕጋዊ ገደብ ይደረግባቸዋል ቢሰሩ ግንኙኛ ይደረጋሉ ባይሆን ከታተመና ከተሰራጨ በኋላ አቃቤ ሕግ አይቶ በርጉሞ የነብረተሰቡን ሞራል የሚያበሽና ሰላምን የሚያደርሱ ከሆኑ በሌላ እንደሚጠይቃቸው እንደተደነገጠ ፣ ይህ ከተሰራጨ በኋላ መጠየቅ ጌዳት ቢኖረውም እንኳን በሳንዘር ሰበብ ቀናና ለሕዝብ የሚጠቅሙ ሀሳቦችም አብረው እንዳይደረሱ የተወሰነውን ተሻሽሎ በአገሪቱ ዲሞክራሲ ስፋት እንዲኖረው ለማድረግ እንደተሞከረ ፣ በመገኘትም አንቀጽ 29 ከሚታይው ማሻሻያ ጋር ተቀባይነት ሊኖረው እንደሚገባ አስበዋል ።

ከዚያም አቶ ሀሰን ኦሊ ከክልል 4 የአቶ አባይ ፅሑፍ የመክሰኪያ ነጥብ እንደተቀበሉት ገልጾው አንቀጽ 29 ጌላስ አንቀጽ 3/ሀ/ 3 ሰተመለከተ ግን መስተካከል የሚኖርበት ጉዳይ እንዳለ ጠቀመው በጌላስ አንቀጽ 3/ሀ/ ጋዜጠኞች የሕዝብን ጥቅም የሚመለከት መረጃ የማግኘት ዕድል እንጂ መብት እንዳላቸው እንዳልተቀመጠ ፣ የሀገርን ሚጥብር የሚመለከት የሕዝብን ጥቅም ሊጎዳይ የሚችልን የመንግሥት ሚኒስቴሮችን ሁሉ ማንኛውም ጋዜጠኛ ሲለገግ ጊዜ የማግኘት መብት የለለው መሆኑን ሊታወቅ እንደሚገባና በማንኛው ዲሞክራሲያዊ አገሮች የተለመደው አሠራር መንግሥት ሊጋዘጠኝኑ አንደርሚሽን የሚሰጠው የነብረተሰቡን ጥቅም እንደሚጎዳ ካረጋገጠ በኋላ አንደሆነ ፣ ለምሳሌ የፕሮፓጎንዳ ሚስጦር የታይምስ ወይም የጊውስ ዊክ መጽሐፍትና ጋዜጦች አላየሱም የሚሉት መብት እንደሌላቸው ገልጾው በተጨማሪም ጋዜጠኞች ኢንፎርሚሽን የማግኘት ዕድል አላቸው ሲሆኑ ማንኛውንም ባሕሥልጣን በማንኛውም ጊዜ አስባድድሙ አንደርሚሽን እንዲሰጣቸው ያደርጉታል ማለት እንዳልሆነና የመንግሥት

ባሰላማኛው መብቱ ተከብርላት እንክርሚሽን ሲጠየቅ የመተባበር ኃላፊነት እንዳለበት መንገዱን እንደሚገባ አስረድተዋል ።

ከዚያም የግብአው ሊቀመንበር ዶ/ር ንጋሶ ጊዳዳ አንድ ብሔር / ብሔረሰቦችና የደሃዎች መብቶች ሁሉ የመገናኛ ብዙሃን ጉዳይ ሲነሳም ከጭቱን ብሔር/ ብሔረሰቦች በኩል የሚነሱ ፍራቻዎች እንዳሉ ፣ ከደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል የላቀ አለመፍታት ሥጋትም ከዚህ ዓይነት ፍራቻ የመጣ እንደሆነ ገልጸዋል ።

አይደለም በኢትዮጵያ በአሁኑ ወቅት 220 ጋዜጠኞችና መጽሐፍት ፈቃድ የሰጡ ሲሆን በንግድና ተቋማቸውን የማሟላት ችግር ምክንያት ፈቃድ ሳያገኙ ከፍተኛ ውጭ በስተቀር 60ዎቹ በመንቀሳቀስ ላይ እንደሚገኙ ፣ በመንግሥት የሚካሄድ ወይም በመንግሥት ቁጥጥር ሥር ያለ መገናኛ ብዙሃን የሚለውን አገልግሎት ሊገዙው እንጂ ለወደፊት ወደ ሕዝብ መገናኛ ብዙሃንን የሚቀርቡት ሁኔታ እንደሚመቻችና እንደተቃረነም ፣ በተጨማሪም መገናኛ ብዙሃን የማስከላከል መንግሥት ብቻ ሳይሆን የክልል መስተዳድሮችም የራሳቸውን ማቋቋም እንደሚችሉ በክልል መስተዳድሮች አመሠራረት አዋጅ እንደተደነገገና ለወደፊቱም ይህ እንደሚጠናከር ፣ የተለያዩ ብሔር / ብሔረሰቦችም ፍላጎትና ችሎታ ካላቸው የራሳቸውን የመገናኛ ብዙሃን ለማቋቋም እንደሚችሉ ገፊደው የማስከላከል መንግሥት መገናኛ ብዙሃን የተለያዩ ብሔር / ብሔረሰቦችን ባህሎች የማስተናገድ ፣ በልዩ ልዩ ብሔር / ብሔረሰቦች ቋንቋዎች የሚጠተላለፍ ፍንት ብቻ ሳይሆን ግዴታም እንዳለባቸውና ይህንንም ቀስ በቀስ ተግባር ላይ በማዋል ላይ እንደሚገኙ ጠቅሰው በአንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ 5 የተለያዩ አስተያየቶችን ለማስተናገድ መቻሉ እንዳለባቸው ሲገልጽ አጠቃላይ የፕረስ ነፃነትን የሚያመለክት በመሆኑና የብሔር/ ብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን መብቶች በሚመለከተው አንቀጽ ሲደረስ መወያየት ስለሚቻል በንዑስ አንቀጽ 5 የተለያዩ አስተያየቶችን ፣ ብሔር / ብሔረሰቦችንና ሕዝቦችን ለማስተናገድ የሚል እንዲጨመር የሚለው የውሳኔ ሀሳብ የግድ ካልሆነ በቀር ለውሳኔ ባይቀርብ እንደሚሻል አሳስበው በአንቀጽ 29 ላይም በአጠቃላይ እና በንዑስ አንቀጽ 6 በተለይ ውሳኔ ተሰጥቶ እንዲታሰብ አሳስበዋል ።

ከዚያም አንድ የተሰኘ አባል በአሰራው በአንድ ጋዜጣ ላይ የጋምቢላ ምክር ቤት ፕሬዚዳንቱንና ምክትል ፕሬዚዳንቱን ከሥልጣን አባርሮ እንደተሰተነ መጻፉን፣ ከማስከላከል መንግሥት ላይቀር ለክልል ምክር ቤቱ ስልክ ተደውሎ እንዲጠየቅ የተደረገበት ሁኔታ እንደነበር ፣ ወኛም እንደ ክልል ምክር ቤት አባልነታቸው የተባረሩ ፕሬዚዳንቶችም ሆኑ ምክትል ፕሬዚዳንቱ አልመደራቸውንና የተባረሩ ቢኖሩም በጥፋታቸው ሌሎች መሆናቸውን እንደሚያውቁ ፣ እንደዚሁም ጥቁር እንደሆነ የመንግሥቱ ኃይልማርያም ጦር ጋምቢላ ገብቶ ሕዝቡ እንደተቀበለው በጋዜጣ

እንደተጻፈ ፣ ይህ ግን ሁለትና የክልልን መብት የደረሰ የሕዝብ ምራል ያንቋሽ እንደሆነ እንክርሚሽን አቅርበዋል ።

የተባሉው ሊመንበር ዶ/ር ንጋሶ ጊዳዳ የቀረበው ዓይነት እንክርሚሽን በርካታ መሆናቸውን ጠቁመው በአንቀጽ 29 ላይ ውሳኔ እንዲሰጥበት አሳስበዋል ። በዚህም መሠረት ፣

አንቀጽ 29 ንዑስ አንቀጽ 6 "እነዚህ ገደብ ሊጣልባቸው የሚችለው የሀሳብና መረጃ የማግኘት ነጻነት በሌለበትበባዊ ይዘቱ እና ሊያስከትል በሚችለው አስተሳሰባዊ ውጤት ሊገታ እይባውም በሚል መርህ ላይ ተመሰርተው የወጡ ሕጎች ብቻ ይሆናሉ ። የወጣቶችን ደህንነት ፣ የሰውን ክብርና መልካም ስም ለመጠበቅ ሲባል ሕጋዊ ገደቦች በእነዚህ መብቶች ላይ ሊደረጉ ይችላሉ ። የጦርነት ቅስቀሳዎች እንዲሁም ለባለላይ ክብርን የሚነኩ የአደባባይ መግለጫዎች በሕግ የሚከሰኩ ይሆናሉ ። በእነዚህም ግንኙነትም ዜጋ ከላይ በተጠቀሱት መብቶች አጠቃቀም የሚገጥሙ ሕጋዊ ገደቦችን ጥሰ ከተገኘ በሕግ ተጠየቂ ሊሆን ይችላል ።"

የሚል መሆኑን የተባሉው ዋና አካሉ ከተሰበ በኋላ በረቱት ሕገ መንግሥቱ ንዑስ አንቀጽ 6 ምቅከ ገብቶ እንዲፀድቅ ለድምፅ ተርቦ ድጋፍ 505 ፣ ተቃውሞ 3 ተመዝግቦ ያለምንም ድምፅ ተሰቅቦ ፀድቋል ።

ቀጥሎም አንቀጽ 29 ከሸሸው እንዲጠድቅ ለድምፅ ተርቦ ድጋፍ 505 ፣ ተቃውሞ 3 ተመዝግቦ ያለምንም ድምፅ ተሰቅቦ ተቀባይነት አግኝቶ ፀድቋል ።

በጨረሻም በብብባዊ ክስዓት በኋላ የብሔር / ብሔረሰቦች መብት ከሚቱ ሰብስባውን በግብአው አዳራሽ እንደሚያደርግና በታው የተወከዱት ምክር ቤት ፀከራ አቶ ተስፋዬ ሀቢሰ ተገኝተው የብሔር/ ብሔረሰቦች የራሳን ዕድል በራሰ የመወሰን እስከ መገንጠል የሚለውን ግክተት የሰበትም የሚል ሀሳብ ይዘው ንግግር ስለሚያደርጉ የሚልልግ ገብአተኛ መገኘት እንደሚችል አሳስበው የስልክ ስብሰባ ከቀኑ 7.20 ሰዓት ተጠናቋል ።